

SUOMENMAAN VIRALLINEN TILASTO.

IX.

ALAMAINEN KERTOMUS

SUOMENMAAN ALKEISOPPILAITOSTEN

TILASTA JA TOIMINNASTA

LUKUVUOSINA 1902—1905.

Koulutoimen Ylihallituksen antama.

HELSINGISSÄ,
KEISARILLISEN SENAATIN KIRJAPAINOSSA,
1906.

Alamainen kertomus,

jonka Koulutoimen Ylihallitus Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Lokakuun 18 päivänä 1898 Ylihallitukselle säätämän Armollisen Ohjesäännön 12 pykälän mukaisesti on antanut maamme alkeisoppilaitosten toiminnasta 1 päivästä Syyskuuta vuonna 1902 1 päivään Syyskuuta vuonna 1905 kuluneelta ajalta.

Viime vuosien valtiolliset olot eivät luonnollisestikaan ole saattaneet olla ulottamatta vaikutustaan myöskin koulun alalle. Varsinkin lukusuunnitelmien vaihdokset ovat aikaansaaneet syvällekyypiä muutoksia sen työssä ja toiminnassa, kuten kylläkin on nähtävissä seuraavasta päättyneen kolmivuotiskauden selonteosta. Mutta siitä käynee myöskin ilmi, että tänäkin ajanjaksona, mikäli vaikeat ulkonaiset olosuhteet sen ovat myöntäneet, on koulun elämä ollut kehittymässä. Ilahuttavana ilmiönä on nimenomaan mainittava, että aikain ahtaudesta huolimatta koulusivistyksen tarve on tullut yhä elävämmäksi kansamme keskuudessa, niinkuin siitä on selvänä todistuksena tänä ajanjaksona lisääntynyt sekä valtion että varsinkin yksityisten perustamain uusien koulujen lukumäärä ja suhteellisesti vielä suuremmassa määrässä karttunut oppilasluku.

Mitä ensinnäkin klassillisten lyseoiden lukumäärään tulee, on se tämän ajanjakson kuluessa lisääntynyt yhdellä, kun Tampereelle 1904—1905 lukuvuoden alusta muodostui uusi suomalainen klassillinen lyseo. Näiden oppilaitosten opetuskielessä on tapahtunut se muutos, että Mikkelin lyseo, jossa sitä ennen oli sekä suomi että ruotsi opetuskielenä, lukuvuoden 1903—1904 alusta tehtiin suomenkieliseksi. Nykyään on siis klassillisten lyseoiden luku kaikkiaan 16, näistä 11 suomen- ja 5 ruotsinkielistä.

Myöskin reaalityseoiden lukumäärä on tänä kolmivuotiskautena karttuneet yhdellä, sittenkuin Turun suomalaisen klassillisen lyseon reaaliset rinnakkaisluokat ovat kasvaneet itsenäiseksi opistoksi. Reaalityseoiden nykyinen luku on 10, joista 7 suomen- ja 3 ruotsinkielistä.

Valtion ylläpitämäin alkeiskoulujen lukumäärä on tänä ajanjaksona pysynyt samana kuin ennenkin. Niitä on ollut 2 viisiluokkaista, 4 neliluokkaista ja 1 kolmiluokkainen. Näistä kuitenkin Tammisaaren neliluokkainen oppilaitos lukuvuoden 1905—1906 alusta siirtyi kunnan haltuun ja muutettiin yhteiskouluksi, kuten tuonnempänä lähemmin esitetään.

Suomenkielisten tyttökoulujen lukumäärä on lisääntynyt kahdella uudella opistolla, sittenkuin Sortavalan ja Nikolainkaupungin yksityiset tyttökoulut joutuivat valtion huostaan lukuvuoden 1904—1905 alusta. Tyttökoulujen nykyinen lukumäärä on 14, näistä 9 suomen- ja 5 ruotsinkielistä.

Oppilaita oli puheenaolevan kolmivuotiskauden eri lukuvuosina lyseoissa seuraavat määrät: 5,600 (klassillisissa 3,371, reaalilyseoissa 2,229), 5,703 (klassillisissa 3,230, reaalilyseoissa 2,473) ja 5,870 (klassillisissa 3,476, reaalilyseoissa 2,394); alkeiskouluissa 577, 537 ja 514; tyttökouluissa 2,405, 2,515 ja 2,909. Kuten tästä näkyy, on oppilasluku mainituissa kouluryhmissä yleensä lisääntynyt, tuntuvammin tyttökouluissa; ainoastaan alkeiskouluissa se on vähentymään päin. Suhde klassillisten ja reaalilyseoiden oppilasluvun välillä on tämän kolmivuotiskauden alussa ja lopussa pysynyt likimaille samana, vaikkakin oppilasmäärä klassillisissa lyseoissa lukuvuonna 1904—1905 edelliseen vuoteen verraten on koko joukon kasvanut ja reaalilyseoissa samana lukuvuonna hiukan vähentynyt.

Äidinkielenensä puolesta oppilaat jakautuivat seuraavasti:

<i>Lyseoissa:</i>	1902—1903	1903—1904	1904—1905
Suomenkielisiä	3,775	3,849	4,012
Ruotsinkielisiä	1,776	1,803	1,802
Muunkielisiä	49	51	56
<i>Alkeiskouluissa:</i>			
Suomenkielisiä	240	221	212
Ruotsinkielisiä	337	316	301
Muunkielisiä	—	—	1
<i>Tyttökouluissa:</i>			
Suomenkielisiä	1,363	1,477	1,781
Ruotsinkielisiä	997	994	1,080
Muunkielisiä	45	44	48

Kun Ylihallitus kultakin puheenalaiselta kolmelta lukuvuodelta on erikseen julaisut tilastollisia katsauksia alkeisopistojen tilaan ja toimintaan, ei lähempi selonteko tässä kohden ole tarpeen vaatima.

Seuraava selonteko liittyy välittömästi edelliseen kolmivuotiskertomukseen. Noudattamalla ennen käytettyä järjestystä annetaan tässä ensin yleis-

katsauksena tiedot tärkeimmistä, niin hyvin valtion- kuin yksityiskoulujenkin toimintaa koskevista yleisistä säädöksistä ja toimenpiteistä. Sen jälkeen käsitellään niitä vaiheita ja muutoksia, joita on tapahtunut erityisissä valtion oppilaitoksissa ja niiden opettajakunnissa. Tiedonannot erityisiä yksityiskouluja koskevista virallisista toimenpiteistä esitetään sitten tämän kertomuksen kolmannessa osassa.

I. Yleiskatsaus.

Uudet lukusuunnitelmat. Vuonna 1901 maamme lyseoissa noudatettaviksi määrättyt lukusuunnitelmat saivat olla ainoastaan lyhyen ajan voimassa, sillä jo vuonna 1903 määrättiin niiden sijalle uudet, jotka aikaansaiivat varsin syvälle käyviä muutoksia koulujen toiminnassa.

Hänen Keisarillisen Majesteettinsa 17 päivänä Huhtikuuta, 12 päivänä Heinäkuuta ja 26 päivänä Marraskuuta 1901 annossa antaman käskyn perusteella, että Suomen oppilaitosten opetussuunnitelmat ovat otettavat tarkastuksen alaisiksi siinä tarkoituksessa, että venäjänkielen opetukselle näissä oppilaitoksissa annettaisiin sille tuleva asema, ja sittenkuin maan Kenraalikuvernööri kirjelmässä Keisarilliselle Senaatille 11 päivältä Toukokuuta 1902 oli mielipiteenään lausunut, että venäjänkielen tuntimäärä maan lyseoissa voitaisiin yleistä sivistyskantaa alentamatta korottaa 40:een, käski Keisarillinen Senaatti 30 päivänä Toukokuuta 1902 päivätyssä lähetepäätöksessä Ylihallituksen antaa alamaisen lausunnon asiassa. Vaadittuaan kiertokirjeessä 18 päivältä Kesäkuuta maan lyseoiden rehtorien ja opettajakuntien lausunnot asiassa, Ylihallitus 31 päivänä Tammikuuta 1903 alamaisuudessa lausui seuraavaa:

Kun Ylihallituksen on ehdottaminen uudet lukusuunnitelmat, joissa venäjänkielen tuntimäärä on nykyisestäään korotettu, ei Ylihallituksella ole mitään vakavaa pohjaa, mille perustautua. Nykyinen tuntimäärä, 30 viikkotuntia, on käytännössä vasta syyslukukaudesta vuonna 1901, jolloin entistä 1896 vuoden lukusuunnitelman tuntimäärää korotettiin kokonaista 50 %; selvää on ettei 1 1/2 lukuvuoden kokemuksen nojalla vähimmäisäkään määrässä voida päättää, mitä tuloksia tällä tuntimäärällä saavutetaan, onko se riittävä vai ei. Se on kuitenkin korkeampi, kuin mitä millään muulla kielellä maan lyseoissa koskaan on ollut, — tietysti lukuunottamatta kuollutta kieltä — latinaa, jonka opetuksen metodi ja tarkoitusperä on aivan erikoinen, joten ei mikään vertailu siinä suhteessa saata tulla kysymykseen. Eivät valitettavasti ulkomaidenkaan koululot tarjoa meille vertauskohtia, sillä ei liene ylimalkaan missään maassa meidän lyseoitamme vastaavissa oppilaitoksissa ollut yli 30 viikkotunnin annettu minkään uuden kielen opetukselle. Meiltä niinmuodoin puuttuu siinä suhteessa kaikki kokemus sekä omasta maasta että ulkomailta.

Yleisesti tunnustettaneen, että opetuksen menestys ei riipu yksistään tuntimäärästä. Venäjänkielen opetustuntien nykyinen epätasainen jako eri luokkia kohti epäilemättä on epäonnistunut ja opetuksen menestykselle suuresti haitallinen: korjaus siinä suhteessa jo yksistään on saattava opetuksen tulokset melkoista paremmiksi nykyisiä. Aivan äskettäin on venäjänkielen opetuksen tarkastajien lukua lisätty, joten tarkastus tulee entisestään paljoa intensiivisemmäksi, eivätkä tästäkään toimenpiteestä johtuvat tulokset liene vähäisiksi arvattavat.

Näyttää tosin luonnolliselta ja helpolta päättää, että kuta enemmän tunteja jollekin kielelle koulussa annetaan, sitä enemmän ja paremmin sitä opitaan. Huomattava kuitenkin on, että hyöty tuntimäärän lisäämisestä, mitä koulussa annettavaan kielenopetukseen tulee, todenmukaisesti tulee olemaan yhä vähemmän suhteellinen opetukseen käytettyyn aikaan, kuta korkeammat tuntimäärät ovat kysymyksessä. Varmaankin jo silläkin tuntimäärällä, mikä venäjänkielellä nykyään lyseoissamme on, jos vaan opetus on tarkoituksenmukaisesti järjestetty, päästään semmoisiin tuloksiin, että oppilaat esteettömästi lukevat tavallista kirjallisuutta ja sekä puheessa että kirjallisesti tyydyttävästi käyttävät kieltä.

Tähän katsoen ja koska suurempi venäjänkielen oppituntien lisääminen — koulujamme kun ilmankin olevien olojen johdosta rasittaa kieliopetuksen liiallinen paljous — riistäisi muilta välttämättömiltä opetusaineilta niille tuiki tarpeellisia tunteja ja siten haitallisesti vaikuttaisi maamme yleiseen kulttuurikantaan, Ylihallitus sitä tapausta varten, että puheenalaista lisäämistä kuitenkin yhä edelleen katsottaisiin välttämättömäksi, saa esittää ehdotuksen luku-suunnitelmaksi, jossa venäjänkielelle on annettu klassillisissa lyseoissa 32 ja reaaliyseoissa 35 tuntia, joka erotus perustuu siihen meillä yleisesti tunnustettuun tosiasiaan, että latinankielen opetus koulussa melkoisessa määrässä edistää muidenkin kielten oppimista, joten tulokset, mitä venäjänkielelle tulee, todennäköisesti tulisivat Ylihallituksen ehdottamalla tuntimäärällä olemaan samat kunnankinlaatuissa lyseoissa. Sitä varten tarvittavat lisätunnit olisivat otettavat joltakin toiselta kieleltä, koska niitä Ylihallituksen vakaumuksen mukaan ei suuretta vahingotta kouluopetuksen yleisille tuloksille voida muilta opetusaineilta riistää. Opetuskieli ei siinä suhteessa lainkaan voi tulla kysymykseen, sen tuntimäärä kuin nykyäänkin on lyseoissamme verrattomasti pienempi, kuin muiden maiden niitä vastaavissa oppilaitoksissa, ja sen enempi alentaminen, siihen katsoen että kunkin kielen opetus on riippuvainen äidinkielen suuressa määrin perustuvan kieliopetuksen yleisestä kannasta, ehdottomasti vaikuttaisi haitallisesti opetuksen tuloksiin kaikissa muissakin kielissä ja oppilasten koko kehitykseen. Siinä suhteessa Ylihallitus saattaa vedota ennen saavutettuun kokemukseenkin. Siihen aikaan, jolloin opetuskielen tun-

timäärä todella oli nykyistä vieläkin pienempi eli 14 viikkotuntia, olivat seuraukset siitä niin arveluttavat oppilaiden yliopisto-opinnoille, että Yliopiston Konsistori 22 päivänä Joulukuuta 1888 päivätyssä kirjelmässä Lainopillisen tiedekunnan Konsistorille tekemän ilmoituksen johdosta, että »Yliopiston oppilaat osaksi niin perin vaillinaisesti osasivat käyttää äidinkieltänsä», katsoi pitävänsä ilmoittaa Ylihallitukselle tämän epäkohdan, joka sittemmin huomattiin välttämättömäksi korjata. Kaikista kielistä näyttää Ylihallituksen mielestä toinen kotimainen kieli olevan se, joka suuremmitta vaurioitta ehkä voisi luovuttaa venäjänkielille tarvittavat lisätunnit, koska maan lyseoiden oppilaille yleensä ei liene mahdotonta käytännöllisen oppimisen kautta korvata sen koulutuntien vähentämisestä johtuva vahinko.

Vaikkapa edellämainitussa lukusuunnitelma-ehdotuksessa, jossa venäjällä on ehdoton valta-asema muihin kieliin verraten, venäjänkielen etuja jo on valvottu niin paljon kuin Ylihallituksen mielestä muihin opetusaineisiin katsoen on mahdollista, niin Ylihallitus siltä varalta, että kuitenkin pidettäisiin välttämättömänä antaa tälle kielelle suurempi tuntimäärä, on vielä katsonut asiakseen laatia semmoisen vaihtoehdotuksen lukusuunnitelmiksi, jossa venäjänkielen opetukselle on annettu klassillisissa lyseoissa 35 ja reaalilyseoissa 38 viikkotuntia.

Yksistään opetustunteja lisäämällä ei kuitenkaan voida turvata venäjänkielen opetuksen edistystä. Tässäkin kohden pitää paikkansa yleinen sääntö, että opetuksen menestys mitä suurimmassa määrin riippuu siitä, minkämoimen on opettaja. Jotta venäjänkielen tuntimäärän korottamisella saavutettaisiin todellista hyötyä, on Ylihallituksen mielestä, maamme kouluissa ennen saavutettuun kokemukseen perustuvan vakaumuksen mukaan välttämätöntä, että myös uudet opettajavoimat, jotka sen johdosta tulevat tarpeellisiksi, ovat toimeensa kaikin puolin kelvolliset, ja siihen ovat edellytyksinä pidettävät perusteelliset tiedot itse oppiaineessa, järkiperäinen pedagoginen valmistus sekä samalla täydellinen taito koulun opetuskielen käyttämisessä, — jos nämä edellytykset vaikkapa vaan osaksikin opettajalta puuttuvat, saattavat tarkoitetut tulokset helposti muuttua aivan takaperoisiksi. Kun nykyiset venäjänkielen opettajat tuskin saattavat hoitaa enemmän kuin 32 viikkotuntia kukin, käy niinmuodoin sitä suuremman tuntimäärän käytäntöön ottaminen oleellisesti riippuvaksi siitä, missä määrin uusia toimeensa päteviä opettajia on saatavissa. Mikäli Ylihallitus asiata tuntee, voidaan olettaa neljä tai viisi semmoista vuosittain valmistuvan, jotenka venäjänkielen opetuksen käytäntöönpano siinä määrässä, kuin Ylihallituksen ensinmainittu lukusuunnitelma tarkoittaa, olisi suoritettu jo 1904—1905 lukuvuoden alkaessa.

Sen perustuksella, mitä Ylihallitus näin on esittänyt, Ylihallitus alamaisuudessa alistaa:

että oheenliitetyt A-kirjaimella merkityt lukusuunnitelmat klassillisia lyseoita sekä maaseudun reaalilyseoita varten, joiden suunnitelmien mukaan venäjänkielillä edellisissä on 32 ja jälkimäisissä 35 tuntia viikossa, armossa vahvistettaisiin;

että asianomainen klassillisten lyseoiden lukusuunnitelma ensi lukuvuoden alusta poikkeuksetta pantaisiin toimeen;

että asianomainen reaalilyseoiden lukusuunnitelma otettaisiin ensi lukuvuoden alusta käytäntöön Viipurin, Sortavalan ja Savonlinnan reaalilyseoissa, mutta muissa maaseudun reaalilyseoissa seuraavan eli 1904—1905 lukuvuoden alusta;

että viimeksimainituissa eli Tampereen, Turun, Nikolainkaupungin ja Oulun reaalilyseoissa venäjänkielen tuntimäärä väliaikaisesti lukuvuodeksi 1903—1904 määrättäisiin 32 viikkotunniksi;

että venäjänkielen lisätyn opetuksen kustantamiseksi maan klassillisissa lyseoissa sekä Tampereen, Turun, Nikolainkaupungin ja Oulun reaalilyseoissa virantoimituspalkkiota kussakin korotettaisiin 280 markkaa tulevan Syyskuun 1 päivästä; sekä

että Viipurin, Savonlinnan ja Sortavalan reaalilyseoiden vuosirahasääntöihin ensi lukuvuoden alusta otettaisiin venäjänkielen lehtorin palkkaa vastaava määräraha sekä Syyskuun 1 päivästä 1904 sama määräraha Tampereen, Turun, Nikolainkaupungin ja Oulun reaalilyseoiden vuosirahasääntöihin.

Siltä varalta että Ylihallituksen laatima B-kirjaimella merkitty vaihtoehdotus maan lyseoiden lukusuunnitelmiksi määrättäisiin pantavaksi käytäntöön, Ylihallitus, edelleen silmälläpitäen opettajavoimien saannin mahdollisuutta, on katsonut asiakseen alamaisuudessa alistaa:

että asianomaiset lukusuunnitelma-ehdotukset ensi lukuvuoden alusta pantaisiin toimeen Viipurin, Savonlinnan ja Sortavalan reaalilyseoissa ja seuraavan eli 1904—1905 lukuvuoden alusta muissa maaseudun reaalilyseoissa, sekä, Ylihallituksen valinnan mukaan, 1 päivästä Syyskuuta 1905 viidessä, 1 päivästä Syyskuuta 1906 taas viidessä ja 1 päivästä Syyskuuta 1907 jäljellä olevissa viidessä klassillisessa lyseossa;

että niissä lyseoissa, joissa uutta lukusuunnitelmaa ei vielä ole otettu käytäntöön, venäjänkielen opetusta sinä väliaikana annettaisiin 32 viikkotuntina;

että kuhunkin maan lyseoon, paitsi Helsingin reaalilyseoihin, jo ensi lukuvuoden alusta määrättäisiin palkka venäjänkielen lehtorille, mutta että tämä palkka otettaisiin käytettäväksi vasta siitä ajasta lukien, jolloin puheenalaisen kielen lehtori on asetettava kuhunkin asianomaiseen oppilaitokseen;

että, paitsi Helsingin, Viipurin, Savonlinnan ja Sortavalan reaalilyseoita, kaikkien muiden lyseoiden vuosirahasääntöihin ensi lukuvuoden alusta otettaisiin

siin 280 markan suuruinen määräraha kahdella viikotunnilla lisätyn venäjänkielen opetuksen kustantamiseksi sekä että tämä määräraha maksettaisiin niin kauvan, kuin sitä on tarvis;

että, huolimatta siitä kumpainen edellämainituista Ylihallituksen laatimista vaihtoehdotuksista reaalilyseoiden lukusuunnitelmuiksi tulee maaseudun reaalilyseoissa toimeen pantavaksi, Helsingin reaalilyseoissa ensi lukuvuoden alusta otettaisiin käytäntöön oheenliitetty C-kirjaimella merkitty lukusuunnitelma, jonka mukaan venäjänkielellä näissä lyseoissa edelleen tulee olemaan 40 viikotuntia, mutta joka muissa suhteissa liittyy siihen Ylihallituksen maan muita reaalilyseoja varten laatimaan lukusuunnitelmaehdotukseen, jossa venäjänkielelle on annettu 38 viikotuntia.

Lopuksi Ylihallitus ei saata olla huomauttamatta, että se lukusuunnitelmaehdotuksia laatiessaan ei ole katsonut mahdolliseksi syrjäyttää kreikankieltä siitä asemasta vaihtoehtoisena aineena, mikä sillä maan klassillisissa lyseoissa nykyään vielä on, koska semmoinen toimenpide oleellisesti koskisi sennimisten oppilaitosten koko luonteeseen. Epäilemättä vastedes, kuten nykyäänkin, oppilaiden enemmistö on valitseva venäjänkielen, mutta huonosti Suomen klassilliset lyseot täyttäisivät paikkansa ja vastaisivat tarkoitustansa, jos niiden oppilailta kokonaan riistettäisiin mahdollisuus lukusuunnitelman varsinaisen kehyksen sisällä perehtyä antiikin molempiin kulttuurikieliin ja sivistysmuotoihin. Siihen vahvaan perustukseen katsoen, joka Ylihallituksen ehdottaman lukusuunnitelman mukaan jo koulun alemmilla luokilla tulee lasketuksi venäjänkielen opinnoille, ei sitä paitsi niillekään oppilaille, jotka koulussa valitsevat kreikankielen, pitäisi käydä vaikeaksi tarpeen ollen täydentää taitoansa ensinmainitussa kielessä, etenkin kun heillä on verrattain helposti tarjona tilaisuus venäjänkielen käytännölliseen oppimiseen venäjänkielisessä seudussa, jonka kautta vankkojen alkutietojen perustuksella ei liene mahdotonta yhtämittäisellä kaikinpuolisella harjoituksella jo vähemmässäkin ajassa saavuttaa samanlaiset käytännölliset tulokset, kuin jatkuvilla kouluopinnoilla. Eikä tätä tilaisuutta varmaankaan jätettäisi käyttämättä, sillä ne syyt, jotka siihen kehottavat, epäilemättä useissa tapauksissa tulevat olemaan kylliksi painavat.

Mitä muihin aineisiin tulee, tahtoo Ylihallitus tässä ainoastaan huomauttaa, että logikan ja psykologian poisjättäminen lukusuunnitelmasta on käynyt venäjänkielen opetuksen tarkoituksenmukaisemmasta järjestämisestä välttämättömäksi.

Ylihallituksen laatimat lukusuunnitelmaehdotukset olivat seuraavat:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Yhteensä
<i>Ei pakollisia oppiaineita.</i>									
Kreikankieli	—	—	—	—	—	4	3	3	10
Ranskankieli	—	—	—	—	—	2	2	2	6
Laulu	—	—	1	1	1	1	1	1	6

Klassillisille lyseoille, joissa kreikankieli on pakollisena oppiaineena.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Yhteensä
<i>Pakollisia oppiaineita.</i>									
Uskonto	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Venäjänkieli	6	5	4	4	4	2	2	2	29
Opetuskieli	3	3	2	2	2	2	2	2	18
Toinen kotimainen kieli	4	4	2	2	2	2	2	2	20
Kreikankieli	—	—	—	—	—	4	3	3	10
Latinankieli	—	—	6	6	6	6	6	6	36
Saksankieli	—	—	—	—	3	3	3	3	12
Maantieto ja historia	4	5	3	3	3	3	3	3	27
Matematiikka	5	5	5	5	4	4	4	4	36
Fysiikka	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Luonnonoppi	—	—	4	4	2	—	—	—	10
Kaunokirjoitus	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Laulu	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Voimistelu	3	3	3	3	3	3	2	2	22
Summa	31	31	31	31	31	31	31	31	
<i>Ei pakollisia oppiaineita.</i>									
Venäjän kirjallisuus	—	—	—	—	—	4	3	3	10
Ranskankieli	—	—	—	—	—	2	2	2	6
Laulu	—	—	1	1	1	1	1	1	6

Reaalilyseoille.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Yhteensä
<i>Pakollisia oppiaineita.</i>									
Uskonto	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Venäjänkieli ja kirjallisuus	6	5	4	4	4	5	6	6	40
Opetuskieli	3	3	2	2	2	2	2	2	18
Toinen kotimainen kieli	4	4	2	2	2	2	2	2	20
Siirto	15	14	10	10	10	11	12	12	

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Yhteensä
Siirto	15	14	10	10	10	11	12	12	
Saksankieli	—	—	4	4	4	2	2	2	18
Ranskankieli	—	—	—	—	—	4	4	4	12
Maantieto ja historia	4	5	3	3	3	3	3	3	27
Matematiikka	5	5	5	5	4	4	5	5	38
Luonnonoppi	—	—	—	—	3	3	2	2	10
Luonnonhistoria	—	—	4	4	2	—	—	—	10
Kaunokirjoitus	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Piirustus	—	—	2	2	2	1	1	1	9
Laulu	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Voimistelu	3	3	3	3	3	3	2	2	22
Summa	31	31	31	31	31	31	31	31	
<i>Ei pakollisia oppiaineita.</i>									
Englanninkieli	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Kirjanpito	—	—	—	1	1	—	—	—	2
Laulu	—	—	1	1	1	1	1	1	6

Samalla Keisarillinen Majesteetti armossa suvaitsi jättää Senaatin toimeksi

a) ottaa normaalilyseoitten vuosirahansääntöihin palkan venäjänkielen yliopettajille sekä maan muitten lyseoitten, paitsi Helsingin reaalilyseoitten, vuosirahansääntöihin palkan venäjänkielen lehtoreille, jotka palkat olisivat suoritettavat siitä ajasta, jolloin nämät virat asianomaisissa oppilaitoksissa täytetään;

b) ottaa kaikkien maan lyseoitten, paitsi normaalilyseoitten sekä Helsingin, Viipurin, Savonlinnan ja Sortavalan reaalilyseoitten, vuosirahansääntöihin väliaikaisen 280 markan vuotuisen määrärahan kahta venäjänkielen lisätuntia varten, niin kauvan kuin sitä tarvitaan.

Uusien lukusuunnitelmain voimaanpanosta määräsi Keisarillinen Senaatti sille armossa annetun vallan nojalla, yksissä neuvoin maan kenraalikuvernöörin kanssa, 5 päivänä Marraskuuta 1903,

että 26 (13) päivänä Heinäkuuta 1903 annetulla armollisella asetuksella vahvistetut lukusuunnitelmat Suomen klassillisille ja reaalilyseoille ovat ensi kevätlukukauden alusta, 14 päivästä Tammikuuta 1904, pantavat kokonaisuudessaan voimaan, lukusuunnitelma reaalilyseoita varten Helsingin, Viipurin, Savonlinnan ja Sortavalan reaalilyseoissa, sekä lukusuunnitelma klassillisia lyseoita varten, jossa kreikankieli ei ole pakollisena oppiaineena, maan molemmissa normaalilyseoissa, minkä ohessa kuitenkin niille viimeksimainittujen lyseoiden VI, VII ja VIII luokan oppilaille, jotka tätä ennen olivat valin-

neet venäjänkielen sijasta kreikankielen, oli edelleenkin ensi lukuvuoden (1904—1905) alkuun saakka annettava opetusta 28 päivänä Elokuuta 1901 vahvistetun lukusuunnitelman mukaan; sekä

että kaikissa muissa klassillisissa ja reaalilyseoissa edellämainittuja uusia lukusuunnitelmia oli ensi kevätlukukauden alusta, 14 päivästä Tammikuuta 1904, noudatettava näiden lyseoiden I ja II luokalla, klassillisissa lyseoissa lukusuunnitelmaa, jossa kreikka ei ole määrätty pakolliseksi oppiaineeksi, ja reaalilyseoissa näille lyseoille vahvistettua lukusuunnitelmaa, minkä ohessa klassillisissa lyseoissa kreikankielen opetus oli ensi kevätlukukauden alusta alkaen kokonaan lakkautettava V luokalla ja tämän luokan kaikki oppilaat velvoitettava lukemaan venäjää.

Tästä Keisarillisen Senaatin kirjelmästä Ylihallitus kiertokirjeellä saman kuun 24 päivältä ilmoitti koulujen rehtoreille.

Edellämainittuna Marraskuun 5 päivänä Keisarillinen Senaatti samalla käski Ylihallitusta kiireimmiten tekemään ja Keisarilliseen Senaattiin lähettämään:

ehdotuksen siitä, miten opetus tulevana lukuvuonna niissä maan lyseoissa, joissa ei uusia lukusuunnitelmia, edellämainittujen määräysten mukaisesti, vielä ensi lukukauden alusta panna kokonaisuudessaan voimaan, olisi järjestettävä, jotta sanotut suunnitelmat ehdottomasti tulisivat maan kaikissa klassillisissa ja reaalilyseoissa kokonaisuudessaan käytäntöön syyskuun alussa vuonna 1905, sekä

seikkaperäisen kustannusehdotuksen niistä menoista, joita puheenalaisten uusien lukusuunnitelmien voimaannapano nyt ja vastedes vaati.

Tämän käskyn johdosta Ylihallitus kirjelmässä Tammikuun 5 päivältä 1904 teki vaaditun ehdotuksen, ilmoittaen samalla, ettei mitään lisäystä tarvita lyseoiden menosääntöihin, koska lisä-opettajavoimat venäjänkielen opetusta varten niissä ja oli otettu huomioon, Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti. Keisarillinen Senaatti, sen lisäksi mitä Koulutoimen Ylihallitukselle 5 päivänä Marraskuuta 1903 annetussa armollisessa määräyksessä asiasta oli säädetty, yksissä neuvoin maan Kenraalikuvernöörin kanssa, Helmikuun 2 päivänä 1904 määräsi, että 26 (13) päivänä Heinäkuuta 1903 annetulla armollisella asetuksella vahvistetut lukusuunnitelmat Suomen klassillisille ja reaalilyseoille ovat otettavat täydellisesti käytäntöön kaikissa alkeisoppilaitoksissa sekä, venäjänkielen opetukseen nähden, niiden veroisissa valtion avustamissa kouluissa ensi Syyskuun 1 päivästä, kuitenkin sillä rajoituksella klassillisiin lyseoihin nähden, että ne oppilaat, jotka tätä nykyä VI ja VII luokalla lukevat kreikan kieltä, saavat jatkaa opintojaan VII ja VIII luokalla semmoisen klassillisten lyseoiden opetussuunnitelman mukaan, jossa kreikankielen opetus on pakollinen, eli toisin sanoen kolmena tuntina kreikan- ja kahtena tuntina venäjänkielessä viimemainituilla kahdella luokalla.

Uusien lukusuunnitelmien toimeenpanosta normaalilyseoissa määrättiin Keisarillisen Senaatin päätöksessä 12 päivältä Tammikuuta 1904 Keisarillisen Majesteetin armollisen käskyn mukaisesti;

että molempain Helsingissä olevain normaalilyseoiden kolmelle ylimmälle luokalle on kreikankielen opetusta varten järjestettävä rinnakkaisosastot ja että näillä osastoilla, paitse mainittua ainetta, on annettava venäjänkielen opetusta niin laajalti kuin klassillisille lyseoille, joissa kreikankielen opetus on pakollisena, säädetyn ohjelman mukaan on määrätty;

että kaikkien muiden, paitsi 1 kohdassa mainittujen, aineiden opetusta on annettava molempain osastojen oppilaille yhdessä;

että vastaperustettujen osastojen voimassa pitämisestä johtuviin menoihin on yleisistä varoista vuosittain määrättävä aina 1700 markkaan;

että Senaatille on annettava toimeksi, Suomen Kenraalikuvernöörin kanssa sovittua, ratkaista ne erikoiskysymykset, mitkä mahdollisesti saattavat ilmestyä tätä toimenpidettä toimeenpantaessa.

Tämän johdosta Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiaain Toimituskunnan kirjeessä Tammikuun 12 päivältä 1904 käski Ylihallitusta tekemään ja Keisarilliseen Senaattiin lähettämään seikkaperäisen esityksen niistä lähemmistä toimenpiteistä, mitkä mainittujen määräysten johdosta ehkä saatetaan katsoa tarpeen vaatimiksi, ottamalla huomioon, että puheenaolevien rinnakkaisosastojen tulee alkaa toimensa lukuvuoden 1904—1905 alusta.

Vaadittuaan tämän käskyn täyttämiseksi kummankin normaalilyseon rehtorin lausunnot asiasta, Ylihallitus kirjelmässä Maaliskuun 15 päivältä 1904 esitti, että mainitut rinnakkaisosastot normaalilyseoitte rehtorien esittämistä syistä saataisiin toimeenpanna asteettain, alkaen lukuvuoden 1904—1905 alusta VI luokalta, siten että lukuvuonna 1904—1905 VII ja VIII luokan sekä lukuvuonna 1905—1906 VIII luokan kreikankieltä lukevat oppilaat vielä noudattaisivat entistä lukusuunnitelmaa, lukien kreikankielen ohella myöskin logiikkaa ja psykologiaa, minkä ohessa Ylihallitus ilmoitti, että puheenalaisten rinnakkaisosastojen toimeenpaneminen ei tuota lisäkustannuksia eikä vaadi uusia opettajavoimia.

Asiaa Toukokuun 5 päivänä 1904 esiteltäessä ei Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen edellämainittuun esitykseen suostunut, vaan määräsi, että normaalilyseoitte niiden oppilaiden, jotka silloin VI ja VII luokalla lukivat kreikankieltä, tuli samoin kuin muidenkin klassillisten lyseoiden vastaavien luokkien kreikkaa lukevien oppilaiden jatkaa opintojaan VII ja VIII luokalla semmoisen klassillisten lyseoiden lukusuunnitelman mukaan, jossa kreikankielen opetus on pakollinen, eli toisin sanoen lukea kolmena tuntina kreikan- ja kahtena tuntina venäjänkieltä viimemainituilla kahdella luokalla.

Armollisen asetuksen mukaan 26 päivältä Heinäkuuta 1903 määrättiin seuraavan syyslukukauden alusta normaalilyseoihin venäjänkielen yliopettajan viransijaisiksi mainitun kielen kollegat samoissa oppilaitoksissa ja heidän virkatehtävänsä järjestettiin sanotun asetuksen säätämällä tavalla. Kirjelmässä Joulukuun 21 päivältä 1903 maan Kenraalikuvernööri kuitenkin ilmoitti Keisarilliselle Senaatille hänen tietoonsa tulleen, että normaalilyseoitien venäjänkielen v. t. yliopettajien ei sallita ottaa osaa »opettajakandidaattien opetuksen arvostelemiseen» ja että tämä rajoitus heidän toimeensa on tehty 26 päivänä Heinäkuuta 1903 annetun armollisen asetuksen 5 kohdassa olevan määräyksen nojalla. Tämän johdosta Keisarillinen Senaatti, koska yliopettajanvirat normaalilyseoihin juuri olivat perustetut opettajakandidaattien opetusharjoitusten ohjaamista sekä yleensä opettajiksi pyrkivien käytännöllisten opettajakokeiden arvostelemista varten eikä edellämainitun asetuksen säännös siitä, että venäjänkielen yliopettajille ei saa määrätä muita velvollisuuksia kuin venäjänkielen opetusta ja harjoituksia tämän kielen opettajanvirkoihin pyrkijäin kanssa, niin muodoin saata sisältää muuta kuin että näiden opettajain erikois-toimialaan ei saa kuulua muita aineita kuin venäjänkieli, katsoi tarpeelliseksi huomauttaa, että puheenalaiset yliopettajat kaikessa muussa ovat oikeuksiin ja velvollisuuksiin nähden pidettävät toisten yliopettajain veroisina.

Sen johdosta, että Keisarillinen Majesteetti armollisella määräyksellä 26 päivältä Heinäkuuta 1903 oli säätänyt, että maan lyseoihin, normaalilyseoita ja Helsingin reaalilyseoita lukuunottamatta, oli perustettava venäjänkielen lehtorinvirat, oli Ylihallituksen ryhdyttävä toimeen näiden virkojen täyttämiseksi. Näin ollen ja kun 7 päivänä Joulukuuta 1891 annetussa armollisessa asetuksessa oli määräys, jonka mukaan lyseoiden venäjänkielen opettajanvirkoihin etupäässä olisi otettava yliopistosivistystä omaavia syntyperäisiä venäläisiä, katsoi Ylihallitus välttämättömäksi saada tarkoin määrätyiksi ne kelpoisuusehdot, joita heiltä olisi näihin virkoihin pääsemistä varten vaadittava. Käsitellessään asiaa Toukokuun 31 päivänä 1904 päätti Ylihallitus niin muodoin Keisarilliselle Senaatille ehdottaa, että kysymyksenalaisessa suhteessa olisi vaadittava:

1) diplomi jossakin Venäjän yliopistossa tai sitä vastaavassa laitoksessa menestyksellä suoritetusta täydellisestä kurssista korkeimmalla arvonnalla venäjänkielessä ja kirjallisuudessa;

2) korkeakoulun todistus osotetuista tyydyttävistä kasvatustieteen tiedoista;

3) siihen voimassaolevan kieliasetuksen nojalla oikeutetun lyseon tahi yliopistonopettajan antama todistus opetuskielen (suomen tai ruotsin) tarpeellisesta tuntemisesta;

4) että hakija kahden lukukauden ajan on kuunnellut normaalilyseossa venäjänkielen opetusta sekä senjälkeen siinä suorittanut hyväksytyt käytölliset opettajanäytteet, kaikki tämä sellaista kuuntelua ja mainittujen näytteiden suorittamista koskevien määräysten mukaisesti; kuitenkin voi hakija, joka ei täytä tämän kohdan vaatimuksia, mutta on ansiokkaasti opetuslalla toiminut, tulla sikäli kuin hänen katsotaan sitä ansaitsevan vapautetuksi kuunteluvelvollisuuden täyttämistä ja saada suorittaa käytölliset opettajanäytteet hake- ja valmistusajan kuluttua aikana, jonka Ylihallitus määrää.

Asia ei antanut aihetta mihinkään toimenpiteisiin Senaatin puolelta, mutta Ylihallitus julisti kaikki mainitut lehtorinvirat haettaviksi Elokuussa 1904.

Sen johdosta että armollisella asetuksella 26 (13) päivältä Heinäkuuta 1903 vahvistetuissa lukusuunnitelmissa ei ollut mitään mainittu siitä erinäisten aineiden vaihtovapaudesta, joka aikaisemmin oli suotu III ja IV luokan oppilaille klassillisissa lyseoissa niillä paikkakunnilla, missä samankielistä reaalilyseota ei ollut olemassa, sekä reaalilyseoissa niillä paikkakunnilla, missä vastaavata klassillista lyseota ei ollut, ja koska oli suotavaa, että ainakin sellaisten klassillisten lyseoitien oppilaille, joiden yliuokille oli perustettu yksityisiä reaaliosastoja, sallittaisiin edelleen mainittu vaihtovapaus, päätti Ylihallitus kirjelmässä Heinäkuun 29 päivältä 1904 Keisarilliselle Senatille esittää, että niiden Mikkelin suomalaisen klassillisen lyseon sekä Porvoon, Viipurin ja Nikolainkaupungin ruotsalaisten klassillisten lyseoiden oppilaiden, jotka sellaista haluavat, sallittaisiin edelleenkin III ja IV luokalla vaihtaa latina saksankieleen ja piirustukseen.

Tähän Ylihallituksen esitykseen Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjelmän mukaan Marraskuun 15 päivältä 1904 näki hyväksi suostua.

Venäjänkielen opetukseen nähden yksityisissä oppilaitoksissa käski Keisarillinen Senaatti esiintyneestä syystä Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 20 päivältä Syyskuuta 1902 Ylihallituksen, 25 päivänä Heinäkuuta 1901 annetun armollisen kirjeen 3:n kohdan nojalla, muun muassa tarkasti valvoa, että valtioapua nauttivissa yksityisissä oppilaitoksissa venäjänkielen opetukselle osotetaan sama tuntimäärä kuin maaseudulla oleville valtion reaalilyseoille vahvistettu opetussuunnitelma osottaa. Tämän johdosta Ylihallitus kiertokirjeessä 7 päivältä Lokakuuta 1902 ilmoitti annetun määräyksen asianomaisten kouluneuvostojen kautta yksityisten oppilaitosten omistajien ynnä johtajien ja johtajattarien noudatettavaksi. Kun sitten kävi ilmi, että jotkut Helsingissä olevat yksityiset oppilaitokset syyslukukaudella 1902 eivät olleet ottaneet lukusuunnitelmiinsa säädettyä venäjänkielen tuntimäärää, käski Ylihallitus kirjelmässä Joulukuun 12 ja 22 päivältä 1902 näitä oppilaitoksia seuraavan lukukauden alusta noudattamaan annettua määräystä. Parin kysymyksessä olevan oppilaitoksen puolelta tästä

tehtyjen valitusten johdosta näki Keisarillinen Senaatti, sittenkuin Ylihallitus 16 päivänä Tammikuuta 1903 oli antanut lausuntonsa asiasta, 23 päivänä Tammikuuta hyväksi Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti säätää, että venäjänkielen opetukselle kaikissa niissä yksityisissä oppilaitoksissa, jotka nauttivat apurahoja yleisistä varoista, oli Heinäkuun 25 päivänä 1901 annetun armollisen kirjelmän mukaisesti määrättävä 30 viikkotuntia, samoin kuin että tämän mukaan erityisesti kutakin oppilaitosta varten tehdyt ja asianmukaisesti vahvistetut opetussuunnitelmat olivat kohta tämän jälkeen astuvat voimaan, kuitenkin siten, että niissä näistä oppilaitoksista, joissa venäjänkieli silloin koulun korkeammilla luokilla oli vaihtoehtoisena aineena latinankielen kanssa, venäjänkielen opetus mainittujen perusteiden mukaan oli heti pantava käyttöön koulun alimmilla luokilla, mutta että mainituilla korkeammilla luokilla ryhdyttäisiin siihen luokka luokalta vasta seuraavan lukuvuoden alusta lukien, niin että ne korkeampien luokkien oppilaat, jotka olivat valinneet latinankielen venäjänkielen sijaan, saisivat edelleen sitä jatkaa.

Koulutoimen Ylihallitus oli kirjelmässä 24 päivältä Marraskuuta 1903, sen johdosta että armollisessa kirjeessä 25 päivältä Heinäkuuta 1901 oli säädetty muun muassa, että yhteiskouluille ja poikaoppilaitoksille myönnettäisiin apurahaa yleisistä varoista ainoastaan sillä ehdolla, että niissä venäjänkielen opetukselle määrättiin sama tuntiluku kuin reaalityseoissa eli 30 tuntia viikossa, mutta venäjänkielen tuntimäärä sittemmin 26 päivänä Heinäkuuta 1903 annetulla armollisella asetuksella oli korotettu 40 tuntiin viikossa, Keisarillisen Senaatin tutkittavaksi alistanut, olisiko tällaista korotusta koskeva määräys sovellettava myöskin edellämainittuihin yksityisoppilaitoksiin, sekä siinä tapauksessa että niin oli asianlaita, ilmoitetuista syistä esittänyt, eikä kysymyksessä olevaa uudistusta yksityiskouluihin nähden voitaisi lykätä syksyyn vuonna 1904. Tämän johdosta katsoi Keisarillinen Senaatti Joulukuun 18 päivänä 1903, että 11 päivänä Joulukuuta 1884 annetun, erinäisten yksityisten oppilaitosten avustamista valtiovaroilla koskevan armollisen julistuksen 2 §:n 1 kohdan viimeisessä lauseessa sekä edellämainitun armollisen kirjeen 3 kohdassa olevista määräyksistä selvästi johtuu, että puheenalaisissa yksityisoppilaitoksissa oli, mikäli ne nauttivat valtioapua, opetettava venäjänkieltä yhtä monta viikkotuntia kuin valtion reaalityseoissa sekä siis nyttemmin mainituille lyseoille Heinäkuun 26 päivänä 1903 vahvistetun uuden lukusuunnitelman mukaisesti 40 tuntia viikossa. Mitä taas tuli aikaan, jolloin puheenalainen uudistus oli sanotuissa kouluissa voimaan pantava, niin Keisarillinen Senaatti, katsoen siihen, ettei tätä uudistusta ole valtion kouluissakaan säädetty heti lopullisesti voimaan pantavaksi, näki hyväksi Ylihallituksen edellä olevaan esitykseen suostua.

Kirjelmässä Huhtikuun 26 päivältä 1904 Ylihallitus, katsoen siihen, että eräissä yksityisoppilaitoksissa oli otettu tavaksi asianomaisten vanhempain tahi holhoojain pyynnöstä vapauttaa oppilaita seuraamasta muutamien aineiden opetusta, oli alistanut Keisarillisen Senaatin tutkittavaksi, eivätkö Hänen Majesteettinsa Keisarin 11 päivänä Joulukuuta 1884 antaman armollisen julistuksen mukaan molemmat kotimaiset kielet ja venäjänkieli valtion kannatusta nauttivissa yksityisoppilaitoksissa olisi tulevaisuudessa määrättävät kaikille oppilaille pakollisiksi oppiaineiksi, kuitenkin niin, että tämä määräys pantaisiin toimeen ensi lukuvuoden alusta 9-luokkaisissa oppilaitoksissa viidellä ja 8- sekä 5-luokkaisissa neljällä alimmalla luokalla, sikäli kuin näillä luokilla vahvistetun lukusuunnitelman mukaan mainittuja lukuaineita luetaan, sekä sitten asteettain luokka luokalta. Asiata käsitellessään 27 päivänä Kesäkuuta 1904 Keisarillinen Senaatti, koska valtioapua nauttivien yksityisoppilaitosten opetuskurssien, armollisen julistuksen mukaan 11 päivältä Joulukuuta 1884, tulee nuun muassa käsittää molemmat kotimaiset kielet ja venäjänkieli samassa määrässä kuin vastaavissa valtion kouluissa, ja mainitut kielet kaikissa valtion kouluissa ovat pakollisia oppiaineita, s. o. sellaisia, joissa opetus on kaikille oppilaille yhteinen ja joiden lukemisesta ei niinmuodoin ole lupa vapauttaa ketään oppilasta, ellei vapautus perustu nimenomaiseen lainsäännökseen, ja kun tästä siis, puhumattaakaan niistä erityisistä määräyksistä, joita myöhempinä aikoina on annettu venäjänkieleen nähden, selvästi seurasi, että myöskin valtioapua nauttivissa yksityisoppilaitoksissa on niille vahvistettujen lukusuunnitelmain mukaisesti niin hyvin venäjänkieltä kuin molempia kotimaisia kieliä opetettava kaikille oppilaille pakollisina oppiaineina, ei katsonut mitään erityistä määräystä tässä kohden tarvittavan, vaan tahtoi käskää Koulutoimen Ylihallitusta ankarasti valvomaan, että voimassa olevia asetuksia puheenalaisten kielten opetuksesta valtion kannatusta nauttivissa yksityisoppilaitoksissa tarkoin noudatetaan ja että niinmuodoin kaikki oppilaat, samoin kuin valtion kouluissakin, ilman mitään poikkeusta seuraavat opetusta näissä aineissa.

Tämän kirjelmän johdosta Ylihallitus Heinäkuun 29 päivänä 1904 kiertokirjeellä kehoitti yksityisoppilaitosten kouluneuvostoja asianomaisille johtajille ja johtajattarille asiasta ilmoittamaan, ja samalla huomautti, ettei mitään poikkeusta ylempänä lausutusta määräyksestä vastedes tulla sallimaan.

Ilmaantuneesta syystä Keisarillinen Senaatti sittemmin Marraskuun 1 päivänä 1904 katsoi tarpeelliseksi määrätä, että kaikissa valtioapua nauttivissa yksityisissä yhteis- ja poikakouluissa, joissa reaalilyseoiden oppikursseja suoritetaan, on viimeistään seuraavan lukuvuoden alusta, 1 päivästä Syyskuuta 1905, otettava täydellisesti noudatettavaksi 26 (13) päivänä Heinäkuuta 1903 annetulla armollisella asetuksella valtion reaalilyseoille vahvistettu lukusuun-

nitelma, sekä samalla käski Ylihallitusta valvomaan, että mainittua määräystä noudatetaan, ja sen laiminlyömisestä Keisarilliseen Senaattiin ilmoittamaan niitä toimenpiteitä varten, joihin asian ehkä katsotaan antavan aiheita.

Tämän kirjelmän johdosta Ylihallitus Joulukuun 14 päivänä 1904 kääntyi Keisarillisen Senaatin puoleen pyytäen siihen sellaista selitystä, että yksityiskoulujen johtokunnat, jotka tahtovat oppilaitoksissaan ottaa käytäntöön valtion reaalilyseoita varten 26 päivänä Heinäkuuta 1903 vahvistetusta ohjelmasta poikkeavan opetussuunnitelman, oikeutettaisiin Ylihallituksen kautta kääntymään Keisarillisen Senaatin puoleen perustellulla anomuksella asiassa. Sillävälän olivat myöskin Helsingin kaupungissa toimivien yksityisten poikaoppilaitosten ja yhteiskoulujen asianomaiset johtokunnat sekä johtajat ja johtajattaret, huomauttamalla niistä vaikeuksista, joita eri oppilaitoksille ei ainoastaan tässä kaupungissa vaan myös samallaisille kouluille maaseudulla saatettaisiin, jos pantaisiin täytäntöön se Keisarillisen Senaatin kirjeessä 1 päivältä Marraskuuta 1904 annettu määräys, että maan reaalilyseoille vahvistettuja opetussuunnitelmia on seurattava kaikissa yllämainituissa oppilaitoksissa, Keisarilliselta Senaatilta pyytäneet että ryhdyttäisiin sensuuntaisiin toimenpiteisiin, ettei puheenaolleessa Keisarillisen Senaatin kirjeessä annettua määräystä käytännössä sovellettaisi.

Vaadituksi lausunnoksi tämän anomuksen johdosta Ylihallitus Tammi-kuun 27 päivänä 1905 katsoi asiakseen ainoastaan viitata ylempänä olevaan tätä asiaa koskevaan, kirjelmässä 14 päivältä Joulukuuta 1904 Keisarilliselle Senaatille tekemäänsä esitykseen.

Asiaa Maaliskuun 22 päivänä 1905 lopullisesti esiteltäessä Keisarillinen Senaatti katsoi tarpeelliseksi selittää, että edelläkosketeltu määräys ei tarkoita sitä, että puheenalaisten yksityiskoulujen kullakin luokalla välttämättömästi olisi luettava sama tuntimäärä samoja oppiaineita kuin valtion reaalilyseoiden vastaavilla luokilla, vaan ainoastaan, että täydellisissä yliopistoon johtavissa kouluissa, joko ne sitten ovat kahdeksan- tai yhdeksänluokkaisia, on opetettava valtion reaalilyseoiden lukusuunnitelmaan otettuja pakollisia oppiaineita yleensä niin monta viikkotuntia kuin sanotussa lukusuunnitelmassa mainitaan, sekä viisi- tai kuusiluokkaisissa kouluissa niin monta viikkotuntia kuin valtion reaalilyseoiden viidellä alemmalla luokalla.

Tämän ohessa Keisarillinen Senaatti, Ylihallituksen esityksen johdosta ja katsoen niihin toivomuksiin, joita erinäisten yksityisten oppilaitosten puolelta oli tässä kohden esiintuotu, näki hyväksi oikeuttaa valtioapua nauttivien yksityiskoulujen johtokunnat, jotka haluavat oppilaitoksissaan ottaa käytäntöön valtion reaalilyseoille vahvistetusta ohjelmasta poikkeavan lukusuunnitelman, tekemään asiasta perustellun anomuksen, joka on annettava Ylihallitukseen,

lähetettäväksi sieltä Ylihallituksen oman lausunnon ohessa Keisarillisen Senaatin ratkaistavaksi.

Venäjänkielen opetus ei tullut pakolliseksi ainoastaan lyseoissa ja yhteiskouluissa, vaan ulotettiin se pakollisena oppiaineena myöskin muutamiin tyttökouluihin. Kun nimittäin Sortavalan ja Vaasan yksityiset suomalaiset tyttökoulut lukuvuoden 1904—1905 alusta määrättiin otettaviksi valtion haltuun, kuten tuonnempana lähemmin kerrotaan, säädettiin samalla edelliseen nähdén, että kouluun on järjestettävä venäjänkielen opetusta niin monta tuntia, kuin todellinen tarve vaatii. Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan Tammikuun 28 päivältä 1904 oli koulussa seuraavan lukuvuoden alusta otettava käytäntöön koetteeksi kolmen vuoden ajaksi uusi lukujärjestys, jossa venäjänkielen opetukselle oli varattu 24 tuntia viikossa. Kun Vaasan suomalainen yksityinen tyttökoulu joutui valtion haltuun, suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari 22 päivänä Tammikuuta 1904 samalla käskä, että pakollinen venäjänkielen opetus, vähintään 24 tuntia viikossa, oli pantava oppilaitoksessa toimeen, ja oli näiden tuntien luku lopullisesti määrättävä Suomen Kenraalikuvernöörin ja Senaatin kesken tapahtuneen sopimuksen mukaan. Lopulliseksi tuntimääräksi tuli tällekin koululle 24 viikkotuntia.

Paitse näissä kahdessa uudessa oppilaitoksessa suunniteltiin venäjänkielille laajempaa asemaa ja tilaa tyttökoulujen alalla yleensäkin. Kesäkuun 23 päivänä 1904 näet Hänen Keisarillinen Majesteettinsa suvaitsi armossa käskä Suomen Senaatin pitää huolta siitä, että venäjänkielen opetus tyttökouluissa parannetaan sekä että historian ja maantiedon opetuksen ohjelmat samoissa kouluissa tarkastetaan, jotta oppilaat saisivat perusteellisemmän ja oikeamman tiedon Venäjän valtakunnasta, josta Suomi on eroittamaton osa.

Sittenkuin tämä Armollinen määräys Keisarillisen Senaatin päätöksellä oli saatettu Ylihallituksen tietoon Heinäkuun 13 päivänä 1904, päätti Ylihallitus, vaadittuaan ensin Lokakuun 10 päivänä 1904 asianomaisilta johtajattarilta selvitystä siitä, löytyykö Turun, Nikolainkaupungin ja Viipurin ruotsalaisten tyttökoulujen rakennuksissa tarvittava tila, jos koulut laajennettaisiin VI luokalla, Marraskuun 15 päivänä 1904 Keisarillisen Senaatin tutkittavaksi alistaa, eikö tilan valmistamiseksi venäjänkielille tyttökouluissa, ilman että se tapahtuisi muiden naissivistykselle tärkeiden aineiden kustannuksella, sekä myös opetuksen järjestämiseksi tarkoituksenmukaisemmalla tavalla, kuin mitä tähän asti on ollut mahdollista, nykyisiä viisiluokkaisia tyttökouluja voitaisi laajentaa kuusiluokkaisiksi.

Ennenkuin kuitenkin näin tärkeä asia voitiin ottaa ratkaistavaksi, katsoi Keisarillinen Senaatti Tammikuun 25 päivänä 1905 tarpeelliseksi tietää, paljonko ehdotettu laajennus likimäärin tulisi valtiolaitokselle vuosittain mak samaan, miten se oli ajateltu toimeenpantavaksi, missä määrin se vaatisi

opettajavoimien lisäämistä sekä mille muille aineille kuin venäjänkielille ehkä olisi tarvis saada lisätunteja, jonka vuoksi Kirkollisasiain Toimituskunta käski Ylihallituksen Keisarilliseen Senaattiin toimittamaan tarpeellisen selvityksen nyt kosketelluista seikoista.

Vaadittuaan tyttökoulujen johtajattarilta ja opettajakunnilta ehdotuksen mainitulla tavalla lavennetuksi opetussuunnitelmaksi sekä sen mukaisesti laaditun tuntijakoehdotuksen oppilaitosta varten ynnä laskelman siitä lisäkustannuksesta, joka tulisi tarpeelliseksi koulujen laventamisesta 6-luokkaisiksi, päätti Ylihallitus Lokakuun 27 päivänä 1905, viitaten kirjeessä 17 päivästä samaa kunta Keisarilliselle Senaatille antamaansa lausuntoon Säätyjen valtiopäivillä 1904—1905 tekemästä anomuksesta, joka koskee erityisiä epäkohtia koulualalla, Keisarillisen Senaatin harkittavaksi alistaa, lieneekö mikään parannus venäjänkielen opetuksessa maan tyttökouluissa tarpeen vaatima, ja eikö tämän yhteydessä Ylihallituksen kirjeessä Keisarilliselle Senaatille 15 päivänä Marraskuuta 1904 nostettu kysymys näitten oppilaitosten laajentamisesta kuumennella luokalla tätä nykyä saisi raueta. Asia ei olekaan aiheuttanut sen enempiä toimenpiteitä.

Myöskin avonaisten kouluvirkojen täyttämiseksi säädettiin tänä ajanjaksona 31 päivänä Heinäkuuta 1902 annetussa armollisessa asetuksessa erinäisten Suomen siviilikunnan virkoja koskevien säännösten muuttamisesta entisestä poikkeava menettelytapa. Mainittua asetusta Ylihallitus, milloin haettavaksi oli ollut julistettuna virka, jonka täyttäminen ennen oli ollut Ylihallituksen asiana, mutta jonka haltijan nyttemmin mainitun asetuksen mukaan nimitti Senaatin Talousosasto Kenraalikuvernöörin suostumuksella, katsoi tällaista virkaa täytettäessä mahdolliseksi sovelluttaa siten, että se teki ehdolle-panon, josta asianomaisilla oli tilaisuus valittaa. Tämä Ylihallituksen käsitys ei kuitenkaan saanut asianomaista hyväksymistä. Keisarillinen Senaatti, niinkuin Ylihallitukselle Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 10 päivästä Maaliskuuta 1903 ilmoitettiin, määräsi nimittäin vastamainittuna päivänä, että koska mainitun asetuksen III momentin 5:nnessä kohdassa nimenomaan sanotaan, että määräykset VII ja alempiin arvoluokkiin kuuluvien virkojen hakemisesta, virkaehdotusten tekemisestä ja näistä ehdotuksista valittamisesta pysytetään voimassaan, niin seuraa siitä, että virkaehdotusten tekeminen saattaa tulla kysymykseen ainoastaan niihin virkoihin, joiden täyttämiseksi jo aikaisemmin voimassa olleiden säännösten perusteella on tehty tavalliset ehdotussijat, sekä että saman kohdan toisessa lauseessa oleva sana »virkaehdotukset» niin muo-

doin voi tarkoittaa ainoastaan näitä viimeainittuja virkoja; ja tuli Ylihallituksen siis vastedes, kun kysymyksessä on sellainen virka, jonka täyttämiseksi ei ennenkään ole mitään ehdotussijoja laadittu, sellaista ehdotusta tekemättä ja valitusosotusta antamatta lähettää hakijain hakemuskirjat Senaatin Talousosastoon yhteydessä oman lausuntonsa kanssa siitä, kenelle hakijoista etusija olisi annettava.

Muista erityisistä toimenpiteistä, joissa ajan yleinen järjestelmä tänä kolmivuotiskautena koulualalla näyttäytyi, mainittakoon seuraavaa:

Kirjelmässä Huhtikuun 25 (12) päivältä 1903 oli Suomenmaan Kenraalikuvernööri, siihen nähden että historian ja maantiedon oppikirjoja sekä muita Suomen kouluissa luettaviksi hyväksytyjä teoksia tarkastettaessa oli havaittu useiden niistä sisältävän Suomen valtiollisesta asemasta tietoja, »jotka eivät kuulu olevan todellisuuden kanssa yhtäpitäviä», Keisarilliselle Senaatille ehdottanut, että mainittujen oppikirjojen revisioonin varten asetettaisiin Koulu-toimen Ylihallitukseen eri komitea, johon Kenraalikuvernööri aikoi omasta puolestaan määrätä erityisen henkilön, ja toivonut asiaa joudutettavan niin, että tarpeelliset korjaukset oppikirjoihin saataisiin, jos mahdollista, tehdyiksi jo ennen seuraavan lukuvuoden alkua.

Asiaa Toukokuun 5 päivänä 1903 esiteltäessä kutsui Keisarillinen Senaatti jäseniksi mainittuun komiteaan Koulu-toimen Ylihallituksen Ylitirehtöörin, Filosofiantohtorin Vapaaherra Y. K. Yrjö-Koskisen, Ylitirehtöörinapulaisen, Filosofiantohtori W. N. Tawaststjernan sekä historiallisten tieteiden Ylitarkastajan, Filosofiantohtori Artturi H. Snellmanin.

Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeen mukaan Kesäkuun 10 päivältä 1903 oli Hänen Ylhäisyytensä Kenraalikuvernööri jäseniksi tähän komiteaan määrännyt Kenraalikuvernöörin-kanslian toimituspäällikön, Yleisesikunnan everstiluutnantti P. Nivén ja saman kanslian virkamiehen erinäisiä toimia varten Kolleegiasessori R. Jeleneffin, joiden lisäksi komiteaan määrättiin Helsingin Alexanderinkymnaasin tirehtööri, valtioneuvos V. Semenoff ja suomalaisen normaalilyseon kolleega Voldemar Kanninen sekä Hänen Ylhäisyytensä Kentaalikuvernöörin luona erityisiä toimia varten palveleva nuorempi virkamies kolleegineuvos V. Krochin.

Täten asetettu komitea istui keväällä 1904, käsitellen pääasiallisesti historian ja maantiedon oppikirjoja, sekä antoi Keisarilliselle Senaatille 11 päivänä Kesäkuuta 1904 näitä oppikirjoja koskevan mietinnön.

Sillä välin maan Kenraalikuvernööri kirjelmän ohessa Helmikuun 23 päivältä 1904 oli Keisarilliseen Senaattiin lähettänyt yhteenvedon niistä ker-

tomuksista, joita venäjänkielen opetuksen tarkastajat olivat Kenraalikuvernöörille antaneet maan muutamissa valtion ja yksityisissä oppilaitoksissa toimitamiensa tarkastusten johdosta, joissa tarkastuksissa esiintulleista puutteellisuuksista alempana mainitut olivat vetäneet puoleensa Kenraalikuvernöörin erityistä huomiota, nimittäin:

1) että venäjänkielen opettajisto ei useammassa tapauksissa vastaa todellista tarvetta, vaan kaipaa uudistusta ja parannusta;

2) että historian ja maantiedon oppikirjat sisältävät totuutta vääristeleviä tietoja varsinaisen Venäjän ja Suomen Suuriruhtinaanmaan välisestä suhteesta;

3) että puuttuu maantieteellisiä karttoja Venäjän Keisarikunnasta;

4) että on levitetty Z. Topeliuksen »Maamme-kirjaa», joka sisältää runsaasti tarkoituseräisiä tietoja, jotka saattavat Venäjän kansan ja Suomen väestön todellisen aseman vääriin valoon; ja

5) että muutamissa koulukirjastoissa on kirjoja, joiden sisällys on loukkaavaa laatua.

Ja oli Kenraalikuvernööri, haluten saada tällaiset epäkohdat poistetuiksi, katsonut tarkoituksenmukaiseksi, että asia otetaan Sanaatissa tarkan ja kaikenpuolisen tutkimuksen alaiseksi.

Ylläolevaan nähden Keisarillinen Senaatti Huhtikuun 14 päivänä 1904 katsoi tarpeelliseksi, ennenkuin enempiin toimiin ryhdyttiin, käskää Ylihallitusta antamaan lausuntonsa puheenalaisessa yhteenvedossa esitettyjen ja varsinkin tässä ylempänä lueteltujen muistutusten johdosta.

Kun Ylihallitus Marraskuun 29 päivänä 1904 oli vaaditun lausunnon antanut, ei asia antanut aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Näiltä vuosilta ja nimenomaan vuodelta 1903 on merkittävänä varsin usein tehtyjä syytöksiä milloin yhden milloin toisen oppilaitoksen opettajia tai oppilaita vastaan. Kaikkein useimmissa tapauksissa nämä syytökset toimeenpantujen tarkastusten nojalla kyllä huomattiin aiheettomiksi, mutta saivat joka tapauksessa aikaan koulun elämässä ikäviä selkkauksia.

Kun sittemmin maamme Säädyt kokoontuivat vuosien 1904—1905 valtiopäiville, joutuivat kouluolot, niin hyvin valtion- kuin yksityiskouluja koskevat, laajan käsittelyn alaisiksi sillä seurauksella, että Valtiosäädyt kääntyivät Hänen Majesteettinsa puoleen alamaisella anomuksella, joka koski erinäisiä, viime vuosien hallintosuunnan aiheuttamia epäkohtia koulutoimen alalla. Keisarillinen Senaatti, jonka oli annettava lausuntonsa Säädytjen anomuksen johdosta, vaati lähetepäätöksellä Lokakuun 3 päivältä 1905 Ylihallituksen lausuntoa. Saman kuun 17 päivänä oli Ylihallituksen lausunto valmis Keisarilliseen Senaattiin lähetettäväksi ja kuului se seuraavasti:

Kuluvan Lokakuun 3 päivänä päivätyssä lähetepäätöksessä Ylihallitukselle annetun määräyksen täyttämiseksi saa Ylihallitus antaa seuraavan lausunnon valtiosäätyjen viime valtiopäivillä tekemistä anomuksista:

I

»a) että venäjänkielen opetus valtion alkeisoppilaitoksissa ja niihin verrattavissa yksityisoppilaitoksissa saisi saman aseman kuin sillä yleensä niissä oppilaitoksissa oli ennen vuotta 1901.»

Pienen kansamme suhteesta suuriin kulttuurimaihin sekä meille ominaisista historiallisista ja yhteiskunnallisista oloista johtuva monikielisyys on aina tuottanut suuria vaikeuksia maamme kouluolojen järjestämiselle. Aina viime vuosiin saakka on niistä kuitenkin jotenkin tyydyttävästi selvitty, kun oppikoulujen lukusuunnitelmat on voitu järjestää niin, että niihin on saatu sovitetuksi sivistystarpeitamme ja ominaisia olojamme kutakuinkin vastaava tuntimäärä koulujemme ohjelmaan sisältyville monille kielille. Kun kuitenkin armollisen asetuksen kautta Heinäkuun 26 päivältä 1903 maan oppikouluille vahvistetuissa lukusuunnitelmissa tehtiin se suuri muutos, että venäjänkielille niin hyvin reaali- kuin klassillisissakin lyseoissa, kumpaakin normaalilyseota lukuunottamatta, säädettiin 40 pakollista opetustuntia viikossa, tapahtui tämä lisäys luonnollisesti muiden aineiden kustannuksella. Kuinka ahtaalle muut aineet ja nimenomaan kielet ovat nykyisten lukusuunnitelman mukaan joutuneet venäjänkielen rinnalla, osottaa jo havainnollisestikin se ehdotus lyseoiden uusiksi oppikursseiksi, jonka Ylihallitus viime keväänä valmisti Keisarillisen Senaatin vahvistettavaksi. Varsinkin muut kielet ovat saaneet astua syrjään ja supistaa vaatimuksensa pienimpään määrään. Seurauksena tästä järjestelmästä on ollut, että lyseomme ovat nyttemmin joutuneet kovin tukalaan asemaan, niinkuin yksityiskohtainen tarkastelu kyllä selvään osottaa.

Ensinnäkin äidinkieli, jolla ennestään oli aivan riittämätön tuntimäärä, sai 1903-vuoden lukusuunnitelmissa tyytyä entiseen pieneen osaansa, vieläpä reaalityseoissa menettikin 1 tunnin. Ja kuitenkin tämän aineen asema kieltämättä oikeiden kasvatusopillisten periaatteiden mukaan olisi oleva aivan toinen, niinkuin se yleensä muualla tätä nykyä onkin. Niin esim. Saksassa on sillä tuntia 24—32, Itävallassa 26, Ruotsissa 36, Venäjällä 30—34. Meidän oloissamme äidinkielen aseman parantaminen on sitäkin välttämättömämpää, kun yleisen kieliopin opetus on joutunut etupäässä äidinkielen osalle ei ainoastaan reaalityseoissa, vaan klassillisissakin, sen jälkeen kuin latinankieli on siirretty III:nnelta luokalta alkamaan. Kokemus onkin jo kylliksi ennättänyt todistaa, että äidinkielen opetus nykyisellä pienellä tuntimäärällään ei kykene edes tätä perustavaa tehtäväänsä toteuttamaan, puhumattakaan siitä, että tämän

opetuksen varsinainen päämäärä jää saavuttamatta. Melkoinen lisäys äidin-kielen nykyiseen tuntimäärään on sen vuoksi katsottava välttämättömän tarpeelliseksi.

Edelleen on toinen kotimainen kieli viimeisen lukusuunnitelman kautta menettänyt osan tunneistaan. Kieltämättä on kuitenkin meidän kaksikielisissä oloissamme tarpeen vaatima, että maan sivistynyt nuoriso saa mahdollisuuden mukaan hyvän perustuksen toisessa kotimaisessa kielessä, jonka vuoksi sen tuntimäärää olisi jonkun verran lisättävä.

Latinankielellä on klassillisissa lyseoissa pääkielenä luonnollisestikin oleva tärkeä sija. Siitä huolimatta on sen tuntimäärää viime vuosien lukusuunnitelmissa supistamistaan supistettu. Niinpä tällä kielellä, joka nykyään on saanut osakseen ainoastaan 36 tuntia, vielä vuoden 1901 lukusuunnitelmassa oli 38 ja vuosien 1896 ja 1883 lukusuunnitelmain mukaan 42 viikkotuntia. Tähän nähden ja että klassilliset lyseot voisivat nimeään ja tarkoitustaan vastaavalla tavalla suorittaa sivistystehtävänsä, tulisi latinankielen entisestään melkoisesti vähennettyä tuntimäärää jälleen korottaa, sitä pätevämmällä syyllä, kun sen lukemiseen nykyänsä käytetään noin 6 vuotta lyseojemme 8-vuotisesta oppi-ajasta.

Saksankieli on meidän oloissamme välttämätön niin hyvin klassillisissa kuin reaalilyseoissa. Tieteellinen kirjallisuus, jota opiskeleva nuoriso yliopistossa käyttää, on enimmäkseen saksankielinen, ja sen vuoksi on välttämätöntä varata tälle kielelle edes niin paljon tunteja, että oppilaat saisivat riittävät perustukset. Kun klassillisten lyseoiden tähänastinen tuntimäärä tässä kielessä on ollut kovin pieni, olisi sentähden jonkun tunnin lisäys hyvinkin tarpeen vaatima. Reaalilyseoissa on saksankielelle suotu tuntimäärä ollut vieläkin niukempi siihen tehtävään nähden, mikä tällä kielellä niissä opistoissa on. Puhumatta siitä, että ylioppilastutkinnoissa on suoritettava saksankielinen kirjoituskoe, pitäisi tämän kielen opetuksen myöskin olla tukemassa kieliopetusta reaalilyseoissa yleensä ja siten osaltaan korvaamassa sitä hyötyä, mitä latina kieltämättä tuottaa klassillisissa lyseoissa. On kuitenkin yleinen valitus, jonka kokemus on osottanut oikeutetuksi, että nykyisen, vielä entisestään supistuneen tuntimäärän avulla on vaikeata saavuttaa tarkoitettua päämäärää. Tämän tähden olisi muutaman tunnin lisäys myöskin reaalilyseoissa välttämättömän tarpeellinen.

Myöskin maantieto ja historia on tätä nykyä joutunut entistä epäedullisempaan asemaan, näiden aineiden tuntimäärä kun 1903-vuoden lukusuunnitelmain kautta vähennettiin klassillisissa lyseoissa kahdella ja reaalilyseoissa yhdellä tunnilla. Tästä on kärsinyt etenkin maantiedon opetus, jonka verran laajaa ja yleissivistykselle niin tärkeätä oppimäärää on mahdoton suorittaa ajan vaatimuksia ja tämän aineen lisääntyntä merkitystä vastaavalla tavalla

niinä harvoina tunteina, jotka lyseoissamme nyttemmin voidaan sille omistaa. Historian asema, etenkin reaalilyseoissa, ei ole parempi, varsinkin siihen nähden, että laajemman yliopistoon johtavan oppimäärän lukeminen näissä oppilaitoksissa alkaa vasta VI luokalta. Kun nykyisen koulun monikielisessä opetussuunnitelmassa historia on niitä aineita, joiden voidaan sanoa johtavan oppilaita humanistisen sivistyksen omistamiseen, olisi tämän aineen opetustuntien lisäämisellä ainakin entiseen määräänsä mitä suurin merkitys opiskelevan nuorison yleiselle kehitykselle.

Matematiikalla oli 1873-vuoden lukusuunnitelman mukaan 44 tuntia. Nyt tämä tuntimäärä on vähennetty 38:ksi reaalilyseoissa ja 36:ksi klassillisissa lyseoissa. Seurauksena siitä on ollut, että vaikka matematiikan opetuksessa käytettyjä oppikirjoja yhä enemmän on supistettu, on käynyt vaikeaksi suorittaa säädetyt kurssit, niinkuin useista kouluista valitetaan.

Piirustus, jonka merkitys käytönlisessä suhteessa ja yleiskehittävänä opetusaineena nykyään suurissa sivistysmaissa on täysin tunnustettu, ja jolla maamme kaikissa lyseoissa 1873-vuoden lukusuunnitelman mukaan oli 6 viikkotuntia, on nykyään kokonaan tungettu pois klassillisten lyseoiden lukusuunnitelmasta. Tämä puute olisi myöskin korjattava.

Kreikankieli on nykyisen lukusuunnitelman kautta koulun oppiaineena melkein kuolemaan tuomittu, se kun vähäisine tuntimäärineen on joutunut ulkopuolelle varsinaista lukukaavaa vapaaehtoisten aineitten joukkoon. Ainoastaan aniharvalla oppilaalla on sitä tahdonlujunta ja henkistä joustavuutta, että hän rasittavan säännöllisen koulutyön ohella jaksaisi vielä ylimääräisesti opiskella siksi vaikeata kieltä, kuin kreikka on. Ja kuitenkin on tämän kielen taito tuiki tarpeellinen vastaisille teologeille ja osittain filologeille, joiden opintoaika yliopistossa nykyisen järjestelmän kautta melkoisesti pitenee. Sen vuoksi ja ennen kaikkea klassillisten lyseoitien tarkoituksperän toteuttamiseksi on aivan välttämätöntä saada kreikankieli jälleen klassillisten lyseoitien vakiinaisten aineiden joukkoon siten, että se yläluokilla olisi venäjänkielen rinnalla ja sen sijasta vaalivapaana niille oppilaille, jotka sitä haluavat lukea. Venäjänkielen etujen kannalta ei tämä valintavapaus olisi mikään uhraus, koska kokemus on jo kylliksi todistanut, että kreikankieltä lukevien oppilasten lukumäärä siihen aikaan, kuin tämä aine maamme klassillisissa lyseoissa V luokalta alkaen oli valinnan alaisena venäjänkielen rinnalla, vuosi vuodelta on ollut vähenemään päin. Osotteeksi siitä mainittakoon, että lukuvuonna 1895—1896, jolloin 1883 vuoden lukusuunnitelma viimeistä vuotta oli voimassa, näiden oppilaitosten V luokan oppilaista 22.32 % valitsi kreikankielen, jota vastoin kreikkaa lukevia lukuvuonna 1900—1901 — vuoden 1896 lukusuunnitelman viimeisenä vuonna — samalla luokalla enää oli ainoastaan 12.64 %. Muistettava on sen lisäksi, että kun reaalisuuntaisten oppilaitosten ja

oppilasten luku on vuosi vuodelta kasvanut, myöskin venäjänkielen lukijain lukumäärä on samalla lisääntynyt, joten kreikankieltä opiskelevia oppikoulujemme nuorisossa, kokonaisuuteen katsoen, joka tapauksessa tulee olemaan aivan pieni määrä.

Suurimpia hankaluuksia nykyisessä lukusuunnitelmassa on se, että niin hyvin klassillisissa kuin reaalityöissä jo I luokalla alkaa kahden vieraan kielen, toisen kotimaisen ja venäjänkielen oppiminen, jälkimmäisen vielä erittäin suurella tuntimäärällä. Ei saata olla vähintäkään epäilystä siitä, että tämä järjestely sotii kaikkia kasvatusopin periaatteita vastaan. Sillä äidinkielen opetus ei ole vielä silloin ennättänyt oppilaille antaa mitään yleiskieliopillista pohjaa, joten yhdenkin vieraan kielen oppiminen jo tuottaa suuria vaikeuksia. Sitä paitsi kahden vieraan ja vaikean kielen oppiminen oppilaille, joilla on näin puutteelliset edellytykset, on omansa aivan liiemmäksi heitä rasittamaan, heidän ajatuskulkuansa hämmentämään ja siten myöskin itse aineiden oppimista heikontamaan ja hidastuttamaan, niinkuin kokemuskin jo on ennättänyt osottaa. Tähän nähden ovatkin maan valtionkoulujen johtajat ja opettajakunnat heiltä äskettäin Ylihallitukselle vaadituissa, kieliopetuksen järjestämistä koskevissa lausunnoissaan, samalla kun ovat huomauttaneet, että venäjänkielen tuntimäärää välttämättömästi olisi supistettava, yleisenä ja syvänä vakaumukseksenaan esittäneet sen toivomuksen, että tämän kielen opetus poistettaisiin ainakin koulujemme alimmalta luokalta.

Kun siis kokemuskin jo on ennättänyt näyttää oikeutetuiksi ne epäilyt, joita nykyisten lukusuunnitelmain toimeenpano heti alussa herätti, ja koska venäjänkielen tuntimäärän vähentäminen on ainoa keino, jolla koulumme voivat päästä siitä ahdinkotilasta, mihin ne arvaamattomaksi vahingoksi opetuksen oikealle menestymiselle ja nuorison kehitykselle nyt ovat joutuneet, niin tämä muutos on pidettävä elinehtona maamme oppilaitosten säännölliselle ja menestykselliselle työlle. Mainitun muutoksen Ylihallitus katsoo mahdolliseksi toimeenpanna loukkaamatta niitä oikeutettuja vaatimuksia, joita venäjänkielelle meidän oloissamme voidaan kohtuudella asettaa, ja joiden kouluopetuksessa toteutettava päämäärä ei tähänkään aineeseen nähden voi olla muu kuin hyvien perusteiden laskeminen oppilasten vastaiselle edistymiselle. Entisten aikojen kokemus onkin riittävästi todistanut, että tämän tarkoituksiperän saavuttamiseksi ei venäjänkielen tuntimäärän tarvitse olla niin korkea, että se, anastaen kohtuuttomasti tilaa muilta opetusaineilta, auttamattomasti joutuu häiritsemään oppilasten alkeellista kehittämistä yleissivistyksen omistamiseen, joka on kaikkina aikoina ollut maamme koululaitoksen korkeimpana päämääränä ja johon sen koko järjestely aina on tähdännyt.

Kaiken tämän nojalla katsoo Ylihallitus, Suomen koulujen toiminnan valvojana, velvollisuudekseen yhtyä ylempänä mainittuun maamme viimeksi

koossa olleitten Valtiosäätyjen Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa tekemään alamaiseen anomukseen sekä sen ohessa omasta puolestaan nöyrimmästi ehdottaa, että venäjänkielen tuntimäärä, joka ennen 1901-vuoden lukusuunnitelmain toimeenpanoa oli maan reaalilyseoissa erisuuri, alennettaisiin kaikissa näissä oppilaitoksissa samaksi.

Siihen nähden, että niissä lukusuunnitelmissa, joiden mukaan opetus maan lyseoissa ennen v. 1901 oli järjestetty, eri aineiden opetukselle annettu tuntimäärä ja sen sijoittaminen voi antaa aihetta oikeutettuihin toivomuksiin, pyytää Ylihallitus, että sille, sittenkuin kysymys venäjänkielen tuntimäärästä on tullut lopullisesti ratkaistuksi, myöhemmin suotaisiin tilaisuus tehdä ehdotus uusiksi lukusuunnitelmiksi lyseoita varten.

b) »että venäjänkielen opetus vuosina 1903 ja 1904 valtion huostaan otetuissa tyttökouluissa saisi saman sijan, joka sillä muissa tyttökouluissa nykyään on.»

Maamme tyttökouluihin nähden on tähän saakka aina noudatettu sitä luonnollista periaatetta, että niillä tulee olla oma, poikakouluista eroava sivistystehtävänsä ja siis myöskin tämän tehtävän mukaan sovitettu järjestelynsä. Marraskuun 27 päivänä 1885 vahvistetun lukusuunnitelman mukaan ei venäjänkieli yleensä ole sisältynyt näiden oppilaitosten opetusohjelmaan. Ainoastaan Helsingin ja Viipurin tyttökouluissa on tämä kieli ollut n. s. kompensatiivisena ja samalla valittavana aineena saksan ja ranskan sekä Helsingissä myöskin englannin kielen rinnalla. Tästä poiketen on venäjänkieli tehty pakolliseksi aineeksi kahdessa valtion haltuun viimeksi otetussa tyttökoulussa, nimittäin Sortavalan ja Nikolainkaupungin, joissa kummassakin sille on määrätty 24 viikkotuntia, siis suhteellisesti jotenkin yhtä paljon kuin lyseoissa. Välttämättömänä seurauksena niin suuren tuntimäärän luovuttamisesta 5-luokkaisissa kouluissa uudelle aineelle on ollut se, että muut aineet ovat joutuneet kovin syrjäiseen asemaan sekä että lukusuunnitelma muutenkin on tullut tyypistetyksi ja hajanaiseksi, suureksi vahingoksi näissä kouluissa annettavalle naissivistykselle.

Tähän katsoen ja kun naisen, etupäässä kodin piiriin kohdistuvan tehtävän täyttäminen, ollen kansallisen olemuksemme perusehtoja, joiden turvaamisen Hänen Majesteettinsa on Suomen kansalle useampaan kertaan vakuuttanut, vaatii valtiollisista näkökohdista riippumatonta koulukasvatusta, katsoo Ylihallitus velvollisuudeksensa tässäkin kohden yhtyä Suomen säätyjen alamaiseen anomukseen, mutta pyytää samalla ehdottaa, että niille oppilaille maamme tyttökouluissa, jotka haluavat lukea venäjänkieltä, valmistettaisiin siihen sama tilaisuus, kuin on tätä nykyä Helsingin ja Viipurin tyttökouluissa.

II

»että yksityisille oppilaitoksille myönnettäisiin valtioapua ilman sellaisia rajoituksia, joita, mitä venäjänkielen opetukseen tulee, viime aikoina on tehty näiden oppilaitosten oppilaille suotuun oikeuteen harkinnan mukaan saada vapautusta eräistä aineista; sekä

että yksityisille oppilaitoksille muutenkin turvattaisiin se oikeus opetuksensa järjestämiseen, joka niillä viime aikoihin saakka on ollut.»

Tämän anomuksensa perusteeksi ovat säädyt esiintuoneet, että suurimmat ja tärkeimmät yksityisistä oppilaitoksista maassa, eli yksityiset yhteis- ja poikakoulut, ovat Keisarillisen Senaatin määräysten kautta 27 päivästä Heinäkuuta ja 1 päivästä Marraskuuta 1904 menettäneet aikaisemman vapautensa opetuksen järjestämisessä ylipäänsä ja erittäin oppiaineiden vaihtoon ja valitsemiseen nähden, edellinen näistä määräyksistä kun sisältää, että venäjänkielen opetusta on annettava kaikille puheenalaisten yksityiskoulujen oppilaille, ja jälkimmäinen että näissä oppilaitoksissa on seurattava maan realilyseoille 26 päivänä Heinäkuuta 1903 vahvistettua lukusuunnitelmaa.

Kieltää ei voi, että yksityisten oppilaitosten asettamista Hallituksen valvonnan alaisiksi koskeva armollinen asetus 7 päivästä Huhtikuuta 1856 sekä 11 päivänä Joulukuuta 1884 annettu armollinen julistus tällaisten oppilaitosten kannattamisesta valtiovaroilla myönsivät, siten kuin näitä asetuksia aikaisemmin sovellettiin, yksityisoppilaitoksille melkoisen vapauden opetuksen järjestämisessä, kuten muutamille näille oppilaitoksille aikaisemmin vahvistetuista lukusuunnitelmista kyllä käy ilmi. Kun mainitut oppilaitokset, ja nimenomaan yhteiskoulut, eri paikkakuntain olosuhteiden ja niiden sivistysrienteiden mukaan muodostettuina, täyttävät sivistystarvetta, jota valtion koulut, verraten pieneen lukumääräänsä ja yhdenmuotoiseen järjestelyynsä nähden, eivät voi tyydyttää, on Ylihallitus sitä mieltä, että edellä mainittua vapautta, mikäli se saattaa soveltua hyvään järjestykseen ja oppilaitosten tarkoituksensa yleensä, ei pitäisi yksityisoppilaitoksilta riistää. Keisarillisen Senaatin päätöksen kautta, joka Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 22 päivästä Maaliskuuta 1905 on Ylihallitukselle ilmoitettu, on tosin sittemmin opetusaineiden järjestämisen suhteen yksityisoppilaitosten lukusuunnitelmissa sallittu melkoisia helpotuksia Keisarillisen Senaatin tätä asiaa koskevaan aikaisempaan määräykseen. Mutta yhä vielä on sitä vastoin voimassa määräys venäjänkielen pakollisuudesta kaikille oppilaille. Kun kuitenkin yhteiskouluissa usein suuri osa oppilaista on tyttöjä, joille venäjänkielen taito tulevaisuudessa enimmäisessä tapauksissa ei ole tarpeellinen, ja kun liiallisen rasittumisen välttämiseksi on tärkeätä, että heikoilla ja vähemmän lahjakkailla oppilailla olisi mahdollisuus vaihtaa toiseen tai kokonaan jättää pois joku opetusaine, mikäli koulujen järjestely sen sallii

ja niiden kouluneuvostot ja opettajakunnat siihen suostuvat, niin on Ylihallituksen mielestä yksityisoppilaitosten saatava takaisin myöskin se vapaus, joka niillä tässä suhteessa aikaisemmin on ollut. Mitään haittaa tällaisen oikeuden myöntämisestä ei liene syytä pelätä, kun Keisarillinen Senaatti jokaisessa erityisessä tapauksessa tutkii ja vahvistaa lukusuunnitelmat sekä myöntää näille oppilaitoksille päästöoikeuden yliopistoon vasta sitten, kuin niiden lukusuunnitelmat ja kurssit ovat tarkastetut, jota paitsi ehdoksi mainitulle vapaudelle voitaisiin määrätä, että ero- ja päästötodistuksiin on selvästi merkittävä, minkä luokkain oppimäärät oppilas eri aineissa on suorittanut.

III

»että ennen 31 päivänä Heinäkuuta 1902 annetun asetuksen julkaisemisesta voimassa olleet säännökset maan alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen opettajavirkojen asettamisesta uudestaan pantaisiin voimaan; sekä että edellämainitussa asetuksessa säädetty Kouluylhallituksen ylitirehtöörinapulaisen ja ylitarkastajien virkojen asettamisen järjestys muutettaisiin siten, että nimitykset näihin virkoihin vastedes tapahtuisivat hakemuksen ja virkaehdotuksen perusteella.»

Tämän pyyntönsä perustelussa ovat säädyt pääasiassa huomauttaneet, miten 31 päivänä Heinäkuuta 1902 annetussa armollisessa käskykirjeessä kouluvirkojen täyttämiseksi säädetty järjestys suuressa määrin on muuttanut tätä koskevat aikaisemmat määräykset; mutta että tätä muutosta vastaan ei olisi ollut mitään muistutettavaa, jos kouluvirkoja täytettäessä olisi noudatettu Ylihallituksessa ensi alussa käytäntöön otettua menettelytapaa, toisin sanoen laadittu perustuslaissa säädetty virkaehdotus ja siitä tavallisessa järjestyksessä sallittu valittaa. Vielä ovat Säädyt lausuneet sen toivomuksen, että Ylihallituksen ylitirehtöörinapulaisen- ja ylitarkastajanvirkoja täytettäessä virat julistettaisiin haettaviksi ja että Ylihallitus saisi, meidän yhteiskuntajärjestyksessämme jo vanhastaan noudatetun menettelytavan mukaan, laatia lainmukaisen virkaehdotuksen, jotta virkojen avoimiksi joutuessa halukkaista hakijoista ansiokkain ja pätevin voisi tulla huomioon otetuksi.

Sovelluttaessaan kouluvirkojen täyttämiseksi säädettyä uutta järjestystä, sellaisena kuin se on selitetty Keisarillisen Senaatin kirjeessä 10 päivästä Maa-liskuuta 1903, on Ylihallitus huomannut sen arveluttavimman puutteen olevan siinä, että VII—IX arvoluokkiin kuuluvien kouluvirkojen hakijoilla ei ole mitään tilaisuutta valitustietä saada hakemuksensa uudistetun harkinnan alaisiksi.

Ylihallituksen mielestä olisi sen tähden, kuten Säädyt ovat esiintuoneet, suuressa määrin tarpeen vaatimaa palata aikaisemmin voimassa olleisiin kouluvirkojen täyttämistä koskeviin säädöksiin, joita vuonna 1724 annetun kimnaasi-

ja koulujärjestyksen nojalla alettiin noudattaa ja sittemmin pääasiassa yhä on noudatettu ja jotka ovat osottautuneet tyydyttäväksi sekä kaikessa sulautuneet maan oikeuskäsitteeseen. Samoin olisi jo mainituista syistä toivottava, että maan seminaari- ja aistivalliskouluvirkojen täyttäminen järjestettäisiin entiseen tapaan. Myöskin pitää Ylihallitus suotavana, että avoimiksi joutuvat ylitirehtöörinapulaisen- ja ylitarkastajanvirat saataisiin täyttää Säätyjen ehdottamassa järjestyksessä.

IV

»että yllämainittua» (Säätyjen perustelussa lähemmin esitettyä) laotua olevat laittomuudet ja epäkohdat viipymättä poistettaisiin ja eritteininkin kaikki asiaan kuulumaton koulujen valvonta lakkautettaisiin.»

Näitten laittomuuksien ja epäkohtien lähemmäksi valaisemiseksi ovat Säädyt pääasiallisesti esiintuoneet, että ennen olleen venäjänkielen opetuksen tutkijan sijaan on asetettu yksi vanhempi ja kaksi nuorempaa tarkastajaa, vaikka koko muuta alkeiskouluopetusta valvomassa oli ainoastaan kolme ylitarkastajaa, ja vaikka Ylihallitus oli ilmoittanut, että entinen tutkija ilman tiettäviä vaikeuksia oli ehtinyt suorittaa venäjänkielen opetuksen tarkastuksen kaikissa alkeisoppilaitoksissa; että uusien tarkastajavirkojen pätevyysseitoja koskevat määräykset ovat ristiriidassa sen yleisen periaatteen kanssa, että maan virkamiesten tulee olla kotimaisia miehiä ja hyvin tuntea maan kielet; että näitä tarkastajia on käytetty, paitse venäjänkielen opetuksen tarkastamiseen, monenlaisiin muihin tarkastustoimiin kouluissa, mikä on ollut sitä arveluttavampaa, kun heillä ei ole ollut siihen tarpeellisia edellytyksiä; sekä että koululaitos suuressa määrässä on ollut santarmien ja muitten ilmiantajien edesvastuusta vapaalle ja salakavalalle toiminnalle alttiina.

Kuten Säädyt, on Ylihallituskin puolestaan sitä mieltä, että niin suuri henkilökunta, kuin nykyinen, ei ole venäjänkielen opetuksen tarkastamista varten tarpeen vaatima, sitä vähemmän kun nuorempien tarkastajien toiminta on lukukausittain vaatinut heiltä kummaltakin ainoastaan kuusi tai seitsemän viikkoa kestävän tarkastusmatkan, ja vanhempi tarkastaja, Ylihallituksen jäsenyydestä johtuvien tehtäviensä ohessa, ainakin yhdessä muitten ylitarkastajien kanssa hyvin olisi ehtinyt toimittaa täysin tyydyttävästi mainitun opetuksen tarkastamisen. Myöskään ei Ylihallitus pidä mitään poikkeussäädöksiä näiden virkain pätevyysseitoihin nähden tarpeen vaatimina. Mitä lopuksi koulunopettajia ja oppilaita vastaan tähdättyihin ilmiantoihin tulee, niin voi Ylihallitus todistaa, että useimmat näistä ilmiannoista, joiden alkuperä on ollut Ylihallitukselle tuntematon, toimitetuissa tarkastuksissa ovat näyttäytyneet joko perättömiksi taikka vääriksi ja liioitelluiksi, jonka ohessa ne yleensä ovat osot-

taneet ilmiantajien perehtymättömyyttä maamme oloihin, mutta että kuitenkin joissakin tapauksissa koulunopettaja niiden perusteella, ilman laillista tutkimusta ja tuomiota, on menettänyt virkansa.

Palauttaen asiakirjat Ylihallitus uskaltaa toivoa, että edellä mainitut maamme koululaitoksen alalla tätä nykyä vallitsevat epäkohdat ja tarpeet tulevat armollisesti huomioon otetuiksi ja siten mahdollisuus rauhalliseen ja taaseen kehitykseen meidän kouluillemme edelleen turvatuksi.

Uusista opetussuunnitelmista oli luonnollisena seurauksena, että muutoksia oli tehtävä myöskin lyseoiden menosääntöön otetuissa virantoimituspalkkioiden määrärahoissa. Senvuoksi Ylihallitus, kun uudet opetussuunnitelmat vaativat erityisiä muutoksia opetuksen jakamiseen nähden asianomaisten opettajien kesken sekä korvaukseen työstä luokan ulkopuolella, Toukokuun 7 päivänä 1903 vahvisti uudet tuntijakoehdotukset, joiden mukaan palkkiot yli- ja kotityötunneista tulivat olemaan klassillista lyseota kohti 7280 ja reaallyseota kohti 6930 markkaa vuodelta sekä palkkio kirjaston hoidosta 280 markkaa ja sille, joka hoitaa osan rehtorin opetustunneista, 840 markkaa vuodelta kaikissa lyseoissa, ja muissa alkeisoppilaitoksissa suhteellisesti kunkin koulun luokkamäärän mukaan, sekä esitti kirjeessä Keisarilliselle Senaatille samalta päivältä, että työstä luokan ulkopuolella tuleva korvaus puheenaolevissa oppilaitoksissa saataisiin laskea mainittujen perusteiden mukaisesti.

Elokuun 10 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti hyväksymällä Ylihallituksen esityksen määräsi, että mainitut palkkiot olivat, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1904, maksettavat sanottujen perusteiden mukaan.

Mitä normaalilyseoiden opettajille työstä luokan ulkopuolella suoritettavaan korvaukseen tulee, Ylihallitus kirjelmässä 14 päivältä Lokakuuta 1904 esitti, että normaalilyseoiden opettajille tuleva korvaus työstä luokan ulkopuolella saataisiin laskea kirjelmään liitetyn taulun mukaan, jossa on laskettu opetuskielen osaksi 13, toisen kotimaisen kielen 10, venäjänkielen 10, latinan 10, saksan ja ranskan kielen $2\frac{1}{2}$ ja matematiikan osaksi 6 sekä fysikaalisten kokoelmien hoidosta 1, luonnonhistoriallisten kokoelmien hoidosta $2\frac{1}{2}$ ja kirjaston hoidosta 5 viikkotuntia eli yhteensä 60 viikkotuntia, joten puheenalainen korvaus 140 markan mukaan viikkotunnilta tekisi yhteensä 8,400 markkaa vuodessa. Tähän esitykseen näki Keisarillinen Senaatti Joulukuun 21 päivänä 1904 hyväksi suostua.

Muista tänä ajanjaksona esiytyneistä koulujen ja niiden palveluksessa olevan henkilökunnan taloudellista asemaa koskevista kysymyksistä mainittakoon seuraavat.

Koska Tornion, Loviisan, Heinolan ja Kokkolan alkeiskoulujen naisoppilasten hoitoa ja voimistelua varten asetettujen opettajattarien palkkaeduct syyslukukautena 1902 olivat vähentyneet sen johdosta, että naisoppilaitten lukukausimaksut lukuvuoden 1902—1903 alusta olivat alennetut 40 markasta 20 markkaan, ja kun näin ollen mainituille opettajattarille voimassaolevien säännösten mukaan tulevia palkkioita ei oltu voitu heille täydellisesti suorittaa, olivat puheenalaiset opettajattaret Ylihallituksen mielestä oikeutetut saamaan korvausta siitä tulojen vähennyksestä, minkä he siihen saakka olivat kärsineet. Mutta koska heille säädetty palkkaamistapa nyttemmin niihin uusiin perussääntöihin katsoen, jotka oli pantu uuden tilintekotavan perustukseksi, ei näytänyt olevan asianmukainen, arveli Ylihallitus, että asia voitaisiin tarkoituksenmukaisemmalla tavalla järjestää, jos puheenalaisille opettajattarille annettaisiin vuosimääräinen palkkio, ja heille tuleva osa lukukausimaksuista peruutettaisiin valtiovarastoon. Tämän perustuksella Ylihallitus Joulukuun 9 päivänä 1902 teki seuraavan alistuksen:

että Tornion, Loviisan, Heinolan ja Kokkolan alkeiskoulujen naisoppilasten hoitoa ja voimistelua varten asetetuille opettajattarille, sen johdosta että heille säädetty palkkatulot nyt kuluvana syyslukukautena ovat vähentyneet, arnessa myönnettäisiin Tornion koulussa 130 markan, Loviisan koulussa 102 markan, Heinolan koulussa 90 markan ja Kokkolan koulussa 134 markan korvaus;

että edellämainituille opettajattarille nykyään tulevat osuudet lukukausimaksuista ensi kalenterivuoden alusta peruutettaisiin valtiovarastoon ja puheenalaisille opettajattarille sen sijaan annettaisiin vuosimääräinen palkkio, joka Tornion 5-luokkaisessa alkeiskoulussa määrättäisiin 1,500 markaksi sekä Loviisan, Heinolan ja Kokkolan neliluokkaisissa alkeiskouluissa 1,200 markaksi kussakin.

Tämän esityksen johdosta Keisarillinen Senaatti Helmikuun 10 päivänä 1903 katsoi hyväksi myöntää mainituille opettajattarille, Tornion koulussa 130 markan, Loviisan koulussa 102 markan, Heinolan koulussa 90 markan ja Kokkolan koulussa 134 markan korvauksen.

Mitä Ylihallituksen esityksen jälkimmäiseen puoleen tulee, Keisarillinen Majesteetti Keisarillisen Senaatin alamaisesta esityksestä armollisella käskyllä 7 päivältä Toukokuuta (24 päivältä Huhtikuuta) 1903 suvaitsi suostua siihen, että Tornion, Loviisan, Heinolan ja Kokkolan alkeiskouluihin asetettujen puheenalaisten opettajattarien palkkaamiseksi Suomen yleisistä varoista on vuosittain, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1903, kullekin alkeiskoululle maksettava 1,200 markkaa, samalla kuin mainituille opettajattarille tähän saakka tulleet osuudet lukukausimaksuista ovat, samasta ajasta lukien, valtiolaitokselle peruutettavat.

Tämän armollisen käskyn johdosta Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 15 päivänä 1903 näki hyväksi määrätä, että Koulutoimen Yllhallituksen tulee sanotun vuoden Tammikuun alusta alkaen asianomaisessa järjestyksessä määrätä maksettavaksi sanotut palkkausrahast ja ottaa ne vuotuisissa menosääntö-ehdotuksissa huomioon.

Kun muutamien tyttökoulujen menosäännöissä oli 200 markan suuruinen määräraha voimistelussa käytettyä soitantoa varten, joka määräraha useimmilta tyttökouluilta puuttui, poisti Keisarillinen Senaatti, vahvistaessaan Lokakuun 14 päivänä 1902 alamaisen ehdotuksen seuraavan vuoden menosäännöksi, tarpeellisen yhdenmukaisuuden saavuttamiseksi tyttökoulujen menosäännöissä, mainitun määrärahan voimistelussa käytettyä soitantoa varten.

Koulutoimen Yllhallituksen tekemästä esityksestä Keisarillinen Senaatti Joulukuun 9 päivänä 1902 katsoi hyväksi määrätä, että se palkansäästö, joka asetuksen mukaisesti menee Suomen kouluviraston eläkekassaan avoimesta kolleeganvirasta alkeisoppilaitoksissa ja tyttökouluissa ja joka Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan 7 päivältä Lokakuuta 1886 on määrätty 600 markaksi vuodelta, on tästälähin suoritettava 1,200 markalla vuodessa, sillä edellytyksellä, että kassa sellaisen viran palkansäästöaikana edelleen vastaa virasta menevistä vuosimaksuista ja leskenavuista.

Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjelmässä Lokakuun 13 päivältä 1903 ilmoitettiin, että sellaisia määrä- ja apurahoja koskevat esitykset ja hakemukset, jotka ovat aiotut nautittavaksi määrättyinä kalenterivuonna tahi jonakin sen osana, ja joita Toimituskunnan alaiset virastot joko omasta alotteestaan tahi asianomaisten sinne jättämien hakemusten johdosta tulevat Keisarilliselle Senaatille tekemään, ovat ehdottomasti lähetettävät Keisarilliseen Senaattiin viimeistään ennen 1 päivää Maaliskuuta edellisenä vuonna.

Marraskuun 17 päivänä 1903 Keisarillinen Senaatti katsoi tarpeelliseksi huomauttaa, että sekalaisia menoja sekä polttopuita ja valaistusta varten määrättyjen määrärahojen käyttämisessä on noudatettava mitä suurinta säästäväisyyttä ja että niin muodoin, koska puheenalaisilla määrärahoilla hankittavat tarpeet ja suoritettavat menot suurimmaksi osaksi ovat sitä laatua, että ne hyvällä tahdolla ja tarkkuudella saadaan vuoden kuluessa melkoisessa määrässä supistumaan, asianomaisten rehtorien, johtajien ja johtajattarien tulee koettaa järjestää tällaisten tarpeiden hankinta ja yleensä koulujen koko taloudenhoito siten, että viime aikoina yhä useammin ilmaantuneet määrärahojen vajaukset, mikäli suinkin mahdollista, saataisiin vältetyksi.

Sen johdosta että muutamissa oppilaitoksissa melkoinen osa koulujen sekalaisiin menoihin käytettäviä tuloja eli aikaisemmin koulukassoiksi sanottuja varoja oli käytetty kuukausiraporttien, tilastollisten tietojen, kantoluetteloiden, lukujärjestysten y. m. pnhtaaksi-kirjoituksesta johtuneiden kustannusten

suorittamiseksi, vaikka Elokuun 8 päivänä 1872 annetun armollisen kouluasetuksen 113 §:n perustuksella oppilaitosten puheenalaisia tuloja saadaan käyttää, paitsi siinä mainittuihin määrättyihin tarkoituksiin, joihin ei kuulu korvaus puhtaaksi-kirjoituksen suorittamisesta, ainoastaan oppilaitosten satunnaisia tarpeita varten eikä yllämainittuja, oppilaitoksissa alinomaa sattuvia puhtaaksi-kirjoitustöitä Ylihallituksen mielestä voida lukea koulujen satunnaisiin tarpeisiin, Ylihallitus Helmikuun 24 päivänä 1903 anoi mainittuun lakisääntöön sellaista selitystä, että oppilaitosten puheenalaisia tuloja ei saada käyttää edellämainittujen puhtaaksi-kirjoitustöiden kustantamiseksi.

Koska kuitenkin oppilaitosten koulukassa-varoja eli nykyisiä määrärahoja sekalaisiin tarpeisiin, sen johdosta ettei näillä oppilaitoksilla ole vuosirahassäännössä erityisiä tarverahoja, aina on käytetty myöskin koulujen juokseviin menoihin, niinkuin kirjoitustarpeiden hankkimiseen y. m., eikä oppilaitosten johtajia kohtuudella voida velvoittaa itse suorittamaan kustannuksia tarpeellisista puhtaaksi-kirjoitustöistä, ei Keisarillinen Senaatti, käsitellessään asiaa Huhtikuun 23 päivänä 1903, katsonut syytä olevan antaa asiasta tarkempia määräyksiä.

Sittenkuin erinäisten koulujen johtajat olivat Ylihallitukseen tehneet esityksen asianomaisten vahtimestarien palkan korottamisesta, ja kun Ylihallitus, tarkastaessaan maan lyseoiden ja tyttökoulujen vahtimestarien palkkaetuja, oli huomannut, että ne monessa suhteessa olivat epätasaisesti jaetut, ja että tämä epätasaisuus ei perustunut työn paljouteen, päätti Ylihallitus tämän yhteydessä koettaa saada aikaan tarpeellista tasoitusta mainitussa suhteessa, jonka vuoksi Ylihallitus Marraskuun 25 päivänä 1904 päätti Keisarilliselle Senaatille ehdottaa, että Porin ja Porvoon klassillisten lyseoiden sekä Turun ruotsalaisen reaali-lyseon vahtimestarien palkkiot korotettaisiin 600 markasta 800 markkaan kussakin näistä lyseoista sekä Kuopion ja Jyväskylän tyttökoulujen vahtimestarien 400 markasta ja Joensuun tyttökoulun vahtimestarin palkkio 500 markasta 600 markkaan kussakin mainituista tyttökouluista.

Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjelmän mukaan Syyskuun 13 päivältä 1905 Keisarillinen Majesteetti armollisella käskyllä 19 (6) päivältä Heinäkuuta 1905 armossa suostui tähän, määräten että Porin ja Porvoon klassillisten lyseoiden, Turun ruotsalaisen reaali-lyseon sekä Kuopion ja Jyväskylän tyttökoulujen vahtimestarien palkkiot ovat korotettavat kahdellasadalla sekä Joensuun tyttökoulun vahtimestarin palkkio sadalla markalla vuodessa, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1906.

Uusien oppilaitosten perustamisesta ja ennen toimesta olleiden muodostamisesta tänä kolmivuotiskautena on ensi sijassa mainittava monipuolisen käsittelyn alaisena ollut kysymys *yliopettajanvirkojen lisäämisestä normaalilyseoihin* ja sen yhteydessä nostettu ehdotus täydellisten reaaliosastojen perustamisesta näihin oppilaitoksiin. Edellinen puoli tätä uudistusta lähti asianomaisista yliopettajakunnista. Toukokuun 13 päivänä 1904 päivätyyn kirjeen ohessa toimitti nimittäin kasvatus- ja opetusopin professori Keisarillisessa Aleksanderin-Yliopistossa Waldemar Ruin Ylihallitukselle, omasta puolestaan lämpimästi sitä kannattaen, molempien normaalilyseoiden yliopettajien hänelle osottaman 17 päivänä Huhtikuuta päivätyyn lausunnon ja ehdotuksen normaalilyseoiden kielten yliopettajanvirkojen uudestaan järjestämisestä ajanmukaiselle kannalle, siten että mainittu virka jaettaisiin kahtia, jolloin toiselta puolelta molemmat klassilliset kielet, latina ja kreikka, toiselta puolen molemmat vieraat nykyaikaiset kielet, saksa ja ranska, olisivat yhdistettävät yksiin käsiin. Toisen kotimaisen kielen suhteen yliopettajat olivat sitä mieltä, että se, suomi ruotsalaisissa ja ruotsi suomalaisissa opistoissa, metodiikkansa puolesta lähinnä kuuluu mainittujen uudenaikuisten kielten yhteyteen ja siis olisi siirrettävä sen yliopettajan huomaan, jolle opettajakandidaattien ohjaus viimeainituissa on uskottu, jota vastoin taas äidinkieli soveliaimmin jäisi klassillisten kielten yliopettajan hoitoon, varsinkin kun latinankielen opetus nykyään monessa kohden tarjoaa kosketuksia äidinkielen opetuksen kanssa. Täten ehdotettu kielten yliopettajanvirkojen jako saattaisi yliopettajain mielestä yksinkertaisimmin tapahtua siten, että normaalilyseoiden uudenaikuisten kielten lehtorinvirat muutettaisiin uudenaikuisten kielten yliopettajanviroiksi, joiden haltijain tehtäviin luettaisiin myöskin velvollisuus ohjata opettajakandidaatteja toisen kotimaisen kielen opetuksessa. Sen ohessa ehdottivat yliopettajat käytöllisten opettajanäytteiden arvosteluun nähden sellaista järjestelmää, että arvostelijain luku missään kokeissa ei olisi viittä suurempi.

Käsitellessään täten nostettua kysymystä 23 päivänä Syyskuuta 1904 Ylihallitus, samalla kuin se piti ehdotettua kielten yliopettajanviran jakamista tarpeen vaatimana ja kannatettavana, huomautti, että ne uudistukset, joiden tarpeessa nykyinen normaalikoulu-laitoksemme on, sen kautta tulisivat ainoastaan osaksi toteutetuiksi. Kun klassilliset kielet ja venäjänkieli jo olivat saaneet sekä uudenaikaiset sivistyskielet tämän ehdotuksen kautta saisivat edustajikseen erityisen yliopettajan, synnytti vakavaa huolta se asema, mihin sen mukaan kotimaiset kielet ja nimenomaan äidinkieli joutuisivat. Niiden kytkeminen ehdotetulla tavalla toisten kielten yhteyteen saattaisi ne Ylihallituksen mielestä lapsipuolen asemaan, sillä yleensä tulisivat ne varmaan yliopettajalla, jonka tieteelliset opinnot ovat varsinaisesti suuntautuneet toisaalle, olemaan sivuaineena, varsinkin suomenkieli, jos se asetettaisiin uudenaikaisten kielten

yliopettajan edustettavaksi. Tähän nähden ja sen epäedullisen aseman parantamiseksi, johon kotimaiset kielet koulujemme lukusuunnitelmissa ovat joutuneet, sekä järkipärisen opetusmetodiikan kehittämiseksi niiden opetuksessa olisi erityisen yliopettajanviran perustaminen näitä kieliä varten erittäin tärkeä. Siihen olisi sitä enemmän syytä, kun äidinkielen opetus verrattomasti suurimmassa osassa alkeiskoulujamme, nimittäin reaalityseioissa, yhteiskouluissa ja tyttökouluissa, on kehitettävä sellaiseksi, että se tulee perustavaksi kaikelle muulle kielipetukselle. Tämän uudistuksen katsoi Ylihallitus helposti voitavan panna toimeen reaalioston perustamisen yhteydessä normaalilyseoihin. Kun otetaan lukuun, että likimain toinen puoli maamme lyseoista on jo reaalityseoita, ja tämän lisäksi tulevat tyttö- ja alkeiskoulut sekä lukuisat valtion kannatusta nauttivat yksityiset koulut, niin ovat reaalityseoita opetussuunnitelmaa noudattavat alkeisoppilaitokset maassamme verrattomasti lukuisimmat. Näin ollen piti Ylihallitus itsestään selvänä, että normaalilyseioissa, jos mieli niiden täyttää tarkoituksensa opettajain valmistuslaitoksina, välttämättömästi täytyi ottaa huomioon myöskin reaalioppilaitosten tarpeet. Sitä varten olisi niihin perustettava rinnakkaisosastot, jotka sekä opetussuunnitelman että kurssiennätyksen puolesta vastaisivat täydellisiä reaalityseoita. Tällaisten reaalioston perustaminen normaalilyseoihin oli sitä luonnollisempi ja helpommin toimeenpantava uudistus, kun niissä kummassakin jo oli useammilla luokilla klassillinen rinnakkaisosasto, jonka jatkumisesta myöskin ylempille luokille vuosittain lisääntyvän näihin kouluihin pyrkivien lukumäärän vuoksi ei ollut mitään epäilystä. Tämä klassillinen rinnakkaisosasto olisi vaan muutettava reaalityseoksi ja asetettava pysyväiselle kannalle.

Tämän nojalla ehdotti Ylihallitus:

että maamme molempiin normaalilyseoihin perustettaisiin täydelliset reaalioston, sekä, jos tähän ehdotukseen katsotaan voitavan suostua, että Ylihallitukselle annettaisiin tilaisuus tehdä seikkaperäinen suunnitelma tästä uudistuksesta;

että nykyinen kielten yliopettajanvirka jaettaisiin kolmeen siten, että siitä muodostuisi klassillisten kielten, kotimaisten kielten ja uudenaikaisten kielten yliopettajanvirat, ja että normaalilyseoiden uudenaikaisten kielten nykyiset lehtorit heti määrättäisiin näiden kielten v. t. yliopettajiksi, jota vastoin kotimaisten kielten yliopettajanvirkojen perustaminen voisi tapahtua ehdotetun reaalioston yhteydessä; sekä

että käytöllisten opettajanäytteiden suorittaminen ja arvostelu, mitä läsnäolevien yliopettajain lukumäärään tulee, saisi tapahtua yliopettajain ehdotetulla tavalla.

Tämän esityksen johdosta Kirkollisasiain Toimituskunta kirjelmässä 19 päivästä Marraskuuta 1904 vaati Ylihallitukselta tietoja muun muassa yliopet-

tajain tähänastisesta työtaakasta, käytännöllisten opettajanäytteiden järjestämisestä ja tarpeellisuudesta erinäisissä aineissa sekä erittäin lausuntoa siitä, mikä kielten ryhmitys oli Ylihallituksen mielestä, kielten keskinäiseen yhteyteen ja olevaisiin oloihin nähden, katsottava tarkoituksenmukaisimmaksi siinä tapauksessa, että ainoastaan yksi uusi kielten yliopettajanvirka saataisiin normaalilyseoihin perustetuksi. Ylihallituksen kehoituksesta normaalilyseoiden yliopettajakunnat 6 päivänä Helmikuuta 1905 antoivat tämän johdosta lausunnon, jossa he käsityksensä ilmoittivat, että opettajanäytteiden suorittamisessa ja arvostelemisessa yleensä olisi, paitsi arvostelijain lukumäärään nähden, edelleen noudatettava entistä menettelytapaa, pitäen kuitenkin eri harjoitusaineiden kokeissa suurempaa yhdenmukaisuutta suotavana. Mitä taas kielten tarkoituksenmukaiseen ryhmitykseen tulee, jos oletetaan, että ainoastaan yksi uusi kielten yliopettajanvirka perustettaisiin, katsoivat yliopettajakunnat, että kouluopetuksen kannalta saksan ja ranskan kielten tuli kuulua yhteen, huolimatta niiden erilaisuudesta kielinä. Kotimaisista kielistä taas olisi äidinkielen asemassa oleva yhdistettävä klassillisten kielten ja toinen kotimainen kieli uuden aikaisten kielten yliopettajan edustettavaksi.

Kirjelmässään Kirkollisasiain Toimituskunnalle 8 päivältä Maaliskuuta 1905 Ylihallitus yleensä kannatti yliopettajain esittämiä syitä ja näkökohtia, katsoen heidän pätevillä sekä pedagoogisilla että käytännöllisillä syillä perustelleen sitä käsityskantaa, jonka mukaan kielten ryhmitys kysymyksessä olevassa kielten yliopettajanviran jakoasiassa, niiden keskinäisestä sukulaisuudesta huolimatta, olisi tapahtuva siten, että toisten kielten yliopettajan osalle tulisivat äidinkieli ja molemmat klassilliset kielet, joten siis toiselle yliopettajalle jäisivät toinen kotimainen kieli sekä saksan ja ranskan kielet. Tämän ohessa Ylihallitus, ollen edelleen sitä mieltä, että kielten yliopettajanvirka suotavimmin olisi jaettava kolmia, niin että kotimaisilla kielillä olisi oma edustajansa, kuitenkin, siltä varalta että asiain ratkaisu tapahtuisi yliopettajain ehdotuksen mukaan, tahtoi panna erityistä painoa sille seikalle, että äidinkieli ei mitenkään saa joutua syrjäiseen asemaan klassillisten kielten rinnalla, vaan on erityinen huoli pantava tämän tärkeän aineen hoitamiseen. Mitä erityisesti kysymyksessä olevan yliopettajanviran jakoasiaan ruotsalaisessa normaalilyseossa tuli, katsoi Ylihallitus erityisten asianhaarain perustuksella suotavaksi, että siinä opistossa nykyiselle kielten yliopettajalle, paitse klassillisia kieliä, tällä kertaa siirrettäisiin molemmat kotimaiset kielet, joten siis uudelle yliopettajalle jäisivät uudet kielet. Vastaisuudessa tulisi kuitenkin kielten ryhmitys molempain yliopettajain kesken tässäkin opistossa tapahtumaan samaan tapaan kuin suomalaisessakin normaalilyseossa.

Käsitellessään sittemmin tätä asiata Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeellä Toukokuun 10 päivältä 1905 käski Ylihallituksen kii-

reimmiten Senaatille toimittaa seikkaperäisen suunnitelman ja kustannusarvion puheenalaisten reaaliosastojen järjestämisestä normaalilyseoihin, vaarinottamalla että näihin oppilaitoksiin tämän johdosta ehkä perustettavat sellaiset uudet opettajanvirat, joita reaalilyseissa hoitavat lehtorit, ovat menojen supistamiseksi mahdollisuutta myöten järjestettävät kolleeganviroiksi, minkä ohessa Ylihallituksen tiedoksi ilmoitettiin, että nykyisten yliopettajanvirkojen jakaminen on niin toimitettava, että kielten yliopettajanvirka suomalaisessa normaalilyseossa jaetaan kolmeen, nimittäin klassillisten kielten, uudenaikaisten kielten ja äidinkielen yliopettajanvirkaan, jonka viimeksimainitun viran haltija on velvollinen opettamaan myöskin toista kotimaista kieltä, sekä ruotsalaisessa normaalilyseossa kahteen, s. o. klassillisten kielten ja uudenaikaisten kielten yliopettajanvirkaan.

Normaalilyseoiden rehtorinvirastojen Ylihallituksen kehoituksesta tässä asiassa laatimat ehdotukset rakentuivat sille periaatteelle, että perustettavan reaaliosaston tuli talouteen, järjestykseen, johtoon sekä asiainhaaraan mukaan myöskin opettajavoimiin nähden niin läheisesti kuin mahdollista liittyä ennestään olevaan klassilliseen osastoon, joten normaalilyseo yhä edelleen, kahdesta osastostaan huolimatta, muodostaisi yhtenäisen kokonaisuuden. Tämän mukaan olisi ruotsalaiseen normaalilyseoon palkattava kaksi yliopettajaa, yksi lehtori, viisi kolleegaa ja yksi opettaja, joka saisi nauttia kaunokirjoituksen ja piirustuksen opettajalle tulevaa palkkiota, sekä suomalaiseen normaalilyseoon kaksi yliopettajaa, kaksi lehtoria, neljä kolleegaa ja niinikään yksi opettaja, joka nauttisi kaunokirjoituksen ja piirustuksen opettajan palkkiota. Kustannukset täten lisätyistä opettajavoimista, reaaliosastoista johtuvat menot siihen luettuina, nousivat rehtorien tekemien arvioiden mukaan: ruotsalaisessa normaalilyseossa 63 360 markkaan ja suomalaisessa normaalilyseossa 64 970 markkaan. Tarkastaessaan näitä ehdotuksia Toukokuun 30 päivänä 1905 Ylihallitus puolestaan havaitsi niiden hyvin soveltuvan näiden eri oppilaitosten oloihin ja siis, kun opettajakuntaa opetukseen nähden ei Ylihallituksenkaan mielestä ollut sidottava yksinomaan yhteen osastoon samassa lyseossa, opetuksen näissä oppilaitoksissa ehdotetulla tavalla edullisimmasti tulevan järjestetyksi. Näin ollen Ylihallitus kannatti rehtorien tekemää ehdotusta, että 63 360 markkaa osotettaisiin reaaliosaston perustamiseksi ruotsalaiseen normaalilyseoon ja 64 970 markkaa samanlaisen osaston perustamiseksi suomalaiseen normaalilyseoon. Kun kuitenkin Kirkkolisiasiain Toimituskunnan ennenmainitussa kirjelmässä edellytetään, että ruotsalaiseen normaalilyseoon perustetaan ainoastaan yksi uusi yliopettajanvirka, ehdotti Ylihallitus samalla, että jos tämä aije toteutettaisiin, toisen yliopettajan viran sijaan saataisiin mainitun oppilaitoksen menosääntöön ottaa yksi lehtorinvirka ja määräraha ylitunteja varten vähennettäisiin 11 340 markasta 10 780 markkaan. — Kysymys ei tullut tänä kolmivuotiskautena loppuun suoritetuksi.

Niinkuin edellisessä kolmivuotiskertomuksessa mainitaan, määrättiin armollisessa kirjeessä 19 päivältä Kesäkuuta 1901 *Tampereen suomalaisen reaalilyseon* neljälle alimmalle luokalle lukuvuoden 1901—1902 alusta perustettavaksi rinnakkaisosasto, jossa oli annettava opetusta myöskin latinankielessä. Täten syntynyt rinnakkaisosasto oli olemassa lyseon I ja II luokalla, kun Ylihallitus 3 päivänä Helmikuuta 1903 Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa alamaisuudessa alisti, että Tampereen suomalaisen reaalilyseon silloiset rinnakkaisluokat lukuvuoden 1903—1904 alusta saataisiin asettaa vakinaiselle kannalle ja että ne niinmuodoin muodostaisivat erinäisen klassillisen lyseon kaksi ensimmäistä luokkaa, johon oppilaitokseen sittemmin vuosi vuodelta perustettaisiin uusi luokka, siksi kunnes lyseo tulisi 8-luokkaisena täydellisesti järjestetyksi, sekä että Ylihallitukselle myönnettäisiin oikeus vuosittain ennen lukuvuoden alkua tehdä ehdotus niistä toimenpiteistä, jotka johtuvat ehdotetun oppilaitoksen järjestämisestä.

Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti Hänen Keisarillinen Majesteettinsa armollisessa määräyksessä 13 päivältä Elokuuta 1903 suvaitsi käskä, että Tampereen suomalaisen reaalilyseon kaksi klassillista rinnakkaisluokkaa ovat 1 päivästä Syyskuuta 1903 muutettavat itsenäiseksi suomalaiseksi kahdeksanluokkaiseksi klassilliseksi lyseoksi, siten että tähän lyseoon vuosittain järjestetään uusi luokka, siksi kuin kaikki kahdeksan luokkaa on perustettu.

Ilmoittaen tämän määräyksen Ylihallituksen tiedoksi, Keisarillinen Senaatti, joka 19 päivänä Elokuuta 1903 oli nähnyt hyväksi Tampereen reaalilyseon klassillisen osaston ylläpitämiseksi lukuvuodeksi 1903—1904, siltä varalta ettei kysymyksessä olevaa klassillista osastoa ennätetä ensi Syyskuun alusta irroittaa itsenäiseksi oppilaitokseksi, myöntää yhteensä 15,400 markkaa, Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 28 päivältä Elokuuta 1903 käski Ylihallituksen toimittaa alamaisten esityksen niistä toimenpiteistä, joihin mainitun armollisen määräyksen johdosta nyt oli ryhdyttävä.

Sittenkuin Tampereen reaalilyseon rehtori Ylihallituksen kehoituksesta oli 9 päivänä Syyskuuta antanut lausunnon asiassa ja ehdottanut että puheenalaisia rinnakkaisluokkia, koska niitä ei ehditty erottaa eri kouluksi lukuvuoden alusta, vielä alkaneen lukuvuoden aikana hoidettaisiin reaalilyseon rinnakkaisosastona, Ylihallitus, hyväksyen rehtorin esittämät näkökohdat, 15 päivänä Syyskuuta määräsi opettajat mainituille luokille sekä kehoitti rehtorin, koska klassillinen lyseo viimeistäänkin 1904—1905 lukuvuoden alusta oli asetettava vakinaiselle kannalle, Ylihallitukselle lähettämään ehdotuksen sekä opetuksen jakamiseksi puheenalaisessa lyseossa mainittuna lukuvuotena että saman ajan menoarvioksi sekä laatimaan asianhaaran mukaisen ehdotuksen myöskin oman huoneuston hankkimisesta lyseolle. Rehtorin tekemän ehdotuksen mukaisesti Ylihallitus sittemmin 5 päivänä Tammikuuta 1904 esitti, että tähän kouluun.

lukuvuoden 1904—1905 alusta saataisiin perustaa uusi, järjestyksessä neljäs luokka, että samaksi ajaksi lyseota varten vahvistettaisiin Ylihallituksen kirjelmään liitetty menosäännönehdotus, sekä että, koska lyseolle tuskin voitaisiin saada sopivaa huoneustoa kauvemmas kuin 1 päivään Syyskuuta 1906, ryhdyttäisiin tarpeellisiin toimenpiteisiin oman talon hankkimiseksi koululle. Päätöksessään 15 päivästä Maaliskuuta 1904 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi neljän luokan ylläpitämistä varten vahvistaa lyseolle lukuvuodeksi 1904—1905 menosäännön, joka päättyi 26 080 markkaan. Kysymyksen oman talon hankkimisesta koululle näki Keisarillinen Senaatti hyväksi siirtää tuonemmaksi. — Siten tämä oppilaitos itsenäisenä alkoi toimintansa 1904—1905 lukuvuoden alusta.

Edellisessä kolmivuotiskertomuksessa on mainittu, että *Turun suomalaisen klassillisen lyseon* kaikille luokille vähitellen muodostui reaalinen rinnakkaisosasto. Nyt kyseessä olevana ajanjaksona on mainittu rinnakkaisosasto erotettu itsenäiseksi reaalilyseoksi. Keisarillinen Senaatti käski nimittäin Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 3 päivästä Syyskuuta 1902, siihen nähden että ajan pitkään käynee mahdottomaksi tuntiopettajain avulla hoitaa opetusta Turun klassillisen lyseon kahdeksalla rinnakkaisluokalla, Ylihallituksen tehdä esityksen asian toisin järjestämisestä. Tämän johdosta Ylihallitus vaati Turun suomalaisen klassillisen lyseon rehtorin lausunnon asiassa sekä 23 päivänä Tammikuuta 1903 rehtorin ehdotusta kannattaen esitti, että Turun suomalaisen klassillisen lyseon nykyiset rinnakkaisluokat lukuvuoden 1903—1904 alusta saataisiin muuttaa suomalaiseksi reaalilyseoksi; että myötäliitetty maaseudun reaalilyseoiden nyt voimassa olevien vuosirahasääntöjen mukaisesti laadittu 58 675 markkaan päättyvä ehdotus Turun suomalaisen reaalilyseon vuosirahasäännöksi armossa vahvistettaisiin samasta ajasta asti sovellettavaksi; että teollisuuskoulun nykyisiä huoneustoja syksystä 1903 alkaen saataisiin käyttää reaalilyseota varten ja että ne, niin pian kuin soveltuu, pantaisiin sitä varten kuntoon; että rehtori Melander määrättäisiin uuden oppilaitoksen rehtoriksi, oikeuttamalla hänet niihin etuihin, jotka on otettu vuosirahasääntöehdotukseen; että Ylihallitus, niiden muutoksien yhteydessä, jotka mahdollisesti ylimalkaan voidaan katsoa reaalilyseoiden vuosirahasäännössä tarpeellisiksi sen muutetun aseman johdosta, jonka venäjänkielen opetus niissä ehkä tulee saamaan, aikansa saisi ehdottaa, mitä tässä kohdassa ehkä voi tulla huomioon otettavaksi Turun suomalaisen reaalilyseon nyt ehdotetun vuosirahasäännön suhteen.

Keisarillisen Senaatin esityksestä Hänen Majesteettinsa Keisari tehdyn ehdotuksen mukaisesti 13 päivänä Elokuuta 1903 armossa suvaitsi käskä, että Turun suomalaisen klassillisen lyseon reaaliosasto Syykuun 1 päivästä 1903 alkaen on muutettava itsenäiseksi suomalaiseksi kahdeksanluokkaiseksi reaalilyseoksi; että Turun suomalaisen lyseon rehtorin velvollisuudet jätetään Turun suomalaisen klassillisen lyseon rehtorille; sekä että menosääntö mainittua

reaalilyseota varten, päättyvä 58 675 markkaan, on astuva voimaan 1 päivänä Syyskuuta 1903.

Saattaen tämän määräyksen Ylihallituksen tiedoksi Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 28 päivältä Elokuuta 1903 käski Ylihallituksen muun muassa pitämään huolta menosäännössä olevien uusien virkojen hoitamisesta ja täyttämisestä, sikäli kuin tämä kuului Ylihallituksen toimialaan, sekä ryhtyä muihin puheenalaisen asetuksen määräyksistä johtuviin tarpeellisiin toimiin. Tästä käskystä, jonka johdosta Ylihallitus kirjelmällä 31 päivältä Elokuuta vaati rehtorin lausuntoa ja ehdotusta, aiheutuvat toimenpiteet kerrotaan tuonnempana.

Oulun ruotsalainen reaalilyseo on tänä ajanjaksona asteettain määrätty muutettavaksi opetuskieleltään suomenkieliseksi. Kun nimittäin mainittuun, armollisen julistuksen nojalla 16 päivältä Toukokuuta 1899 reaalilyseoksi muodostettuun oppilaitokseen Keisarillisen Senaatin 21 päivänä Kesäkuuta 1899 antaman määräyksen mukaan lukuvuoden 1903—1904 alusta oli perustettava saksan ja ranskan kielten lehtorinvirka sekä saksan ja ruotsin kielten kolleeganvirka, alisti Ylihallitus alamaaisessa kirjelmässä 2 päivältä Helmikuuta 1903, siihen nähden että oppilasmäärä tässä lyseossa oli ainoastaan 82, Keisarillisen Senaatin ratkaistavaksi, olisivatko mainitut virat vakinaisesti täytettävät, vaiko vastaiseksi näihin virkoihin kuuluvia täysiä palkkaetuja nauttivien sijaisien kautta hoidettavat. Päätöksessään 17 päivältä Maaliskuuta 1903 Keisarillinen Senaatti määräsi, että puheenalaiset virat olivat hoidettavat sijaisilla, jotka palkkiona saisivat nauttia hyväkseen näihin virkoihin kuuluvat palkka-edut. Myöhemmin Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 22 päivältä Toukokuuta 1903 esiintyneestä syystä käski Ylihallituksen Keisarilliseen Senaattiin toimittaa selvityksen niistä seikoista, jotka ovat aiheuttaneet oppilasluvun vuotuisen alenemisen ja myöskin ne epätydyttävät tulokset, joita oppilasten edistyminen tässä oppilaitoksessa oli osottanut, sekä samalla tehdä ehdotuksen niiden paikkakunnan kouluoloissa olevien epäkohtien poistamiseksi, joista mainitut asianhaarat mahdollisesti johtuivat.

Sittenkuin mainitun lyseon rehtori ja kouluneuvosto olivat antaneet vaaditun lausunnon asiasta, esitti Ylihallitus Keisarilliselle Senaatille kirjelmässä 1 päivältä Joulukuuta 1903, että Oulun ruotsalaisessa reaalilyseossa ensi lukuvuoden alusta suomenkieli ruotsinkielen asemasta asteettain luokka luokalta otettaisiin opetuskieleksi; että tässä näin muodostetussa lyseossa nyt avonaisina olevat ja vasta avonaisiksi joutuvat opettajanvirat saataisiin vakinaisesti täyttää; että paikkakunnan suomalaisessa klassillisessa lyseossa oleva reaalin rinnakkaisosasto samasta ajasta luokka luokalta saataisiin lakkauttaa; että Oulun ruotsalainen tyttökoulu 1 päivästä tulevaa Syyskuuta asteettain muodostettaisiin viisiluokkaiseksi ruotsalaiseksi yhteiskouluksi, jossa suoritet-

taisiin päättyvät oppikurssit maan reaalityseoiden vastaavilla luokilla seurattavan lukusuunnitelman mukaan; sekä että Ylihallitus saisi, siinä tapauksessa että nämät ehdotukset tulevat huomioon otetuiksi, aikansa ehdottaa ne enemmät toimenpiteet, jotka aiheutuisivat näistä muutoksista. Keisarillisen Senaatin alamaisestä esityksestä Hänen Majesteettinsa sittemmin 31 päivänä Maaliskuuta 1904 suvaitsi käskää, että Oulun ruotsalaisessa reaalityseossa on alusta lukuvuotta 1904—1905, ruotsinkielien asemesta, asteettain luokka luokalta suomenkieli otettava opetuskieleksi, sekä että samasta ajasta lukien on Oulun suomalaisessa klassillisessa lyseossa suomalainen rinnakkainen reaali-osasto lakkautettava yksi luokka erältään.

Ruotsalaisen tyttökoulun ehdotettuun muuttamiseen nähden Keisarillinen Senaatti, ennenkuin enempiin toimenpiteisiin asiassa ryhdyttiin, käski Kirkollisiasiain Toimituskunnan kirjeessä 9 päivältä Helmikuuta 1904 Ylihallituksen toimittaa Keisarilliselle Senaatille tilastolliset tiedot siitä, kuinka suuri lukumäärä Oulun ruotsinkielisten valtionoppilaitosten silloisista oppilaista oli kotoinen ruotsin- ja kuinka suuri suomenkielisistä kodoista, sekä kuinka monta ruotsiapuhuvaa uutta poikaoppilasta mahdollisesti oli odotettavissa uuteen yhteiskouluun kuluvan vuoden aikana, sekä laatia tarkempi selonteko niistä muutoksista, joita kysymyksessä oleva toimenpide vaatisi opettajakuntaan ja ylläpitokustannuksiin nähden. Sittenkuin asianomaisista oppilaitoksista olivat saapuneet Ylihallituksen tämän johdosta vaatimat selitykset ja Ylihallitus 20 päivänä Huhtikuuta 1904 Keisarilliselle Senaatille antanut lausunnon asiassa, suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari Keisarillisen Senaatin alamaisestä esityksestä 21 päivänä Heinäkunta 1904 armossa käskää, että Oulun ruotsalainen tyttökoulu on lukuvuoden 1904—1905 alusta vähitellen luokka luokalta uudestaan järjestettävä viisiluokkaiseksi ruotsalaiseksi reaalioppilaitokseksi kumpain sukupuolta olevia lapsia varten, jossa oppilaitoksessa on noudatettava samaa lukusuunnitelmaa, kuin valtion reaalioppilaitosten vastaaville luokille on vahvistettu.

Useampia *uusia tyttökouluja* on valtio tänä kolmivuotiskautena ottanut ylläpitääkseen. Edellisessä kolmivuotiskertomuksessa on mainittu, että säännöllisesti vuosittain kasvavan oppilasten lukumäärän vuoksi yhä uusia rinnakkaisosastoja täytyi perustaa Helsingin suomalaiseen tyttökouluun, niin että niitä jo lukuvuonna 1902—1903 oli oppilaitoksen varsinaisilla kaikilla viidellä luokalla. Syyskuun 1 päivänä 1903 perustettiin tällainen rinnakkaisosasto II valmistavallekin luokalle. Kun koulun molemmat varsinaiset ensimmäiset luokat siten kaiken todennäköisyyden mukaan täytyivät koulun omista valmistavien luokkien oppilaista, ei oppilaitoksessa lähimmässä tulevaisuudessa enää ollut mitään tilaa lukuisille ulkoapäin pyrkiville oppilaille. Uuden suomalaisen tyttökoulun perustaminen pääkaupunkiin kävi siten pakottavaksi tarpeeksi.

Päättyneen tarkastuksen jälkeen oppilaitoksen opettajakunnan ja kouluneuvoston kanssa 4 päivänä Joulukuuta 1903 pidetyssä kokouksessa tehtiin koulun puolelta ehdotus uuden tyttökoulun perustamisesta, ja sen johdosta Ylihallitus 5 päivänä Tammikuuta 1904 Keisarilliselle Senaatille esitti, että uusi 5-luokkainen suomalainen tyttökoulu saataisiin perustaa Helsinkiin ja että koulu saisi alottaa toimintansa luokka luokalta lukuvuoden 1904—1905 alusta alkaen; sekä että tarkoitusta varten laadittu 39 800 markkaan päättyvä menosääntö uutta oppilaitosta varten vahvistettaisiin.

Keisarillisen Senaatin tämän johdosta tekemästä alamaisesta esityksestä Hänen Keisarillinen Majesteettinsa 30 päivänä Marraskuuta 1904 suvaitsi armossa määrätä, että Helsingin kaupunkiin on perustettava uusi suomenkielinen viisiluokkainen tyttökoulu, joka lukuvuoden 1905—1906 alusta oli luokka luokalta alkava toimintansa. Koululle vahvistettu menosääntö päättyi 36 800 markkaan, jonka ohessa Hänen Majesteettinsa samalla myönsi kouluun tarvittavien huonekalujen ja opetuskaluston hankkimiseksi kerta kaikkiaan 3 000 markkaa ja jätti Senaatin asiaksi ryhtyä tästä johtuviin lähempiin toimenpiteisiin.

Myöskin *Sortavalan ja Nikolainkaupungin yksityiset tyttökoulut* on tänä ajanjaksona otettu valtion haltuun. Edelliseen kouluun nähden Hänen Keisarillinen Majesteettinsa 26 (13) päivänä Elokuuta 1903 näki armossa hyväksi määrätä, että neiti Hilda Emilia Fabritiuksen yksityinen tyttökoulu Sortavalassa on 1 päivästä Syyskuuta 1904 otettava valtion haltuun; että Suomen Senaatti on velvoitettava, kenraalikuvernöörin kanssa neuvoteltuaan, tähän kouluun järjestämään venäjänkielen opetusta niin monta viikkotuntia kuin todellinen tarve vaatii; että neiti Fabritius on siitä ajasta lähtien, kuin valtio haltuunsa ottaa hänen koulunsa, yleisistä varoista saava vuotuisen 1 500 markan suuruisen elinkautisen eläkerahan, sekä että Senaatille annetaan toimeksi ryhtyä tästä määräyksestä johtuviin lähempiin toimenpiteisiin. Tämän armollisen määräyksen johdosta Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 18 päivästä Syyskuuta 1903 käski Ylihallitusta tekemään alamaisen esityksen niinhyvin niistä lähemmistä toimenpiteistä, jotka tämän johdosta olivat tarpeellisia, kuin myöskin siitä tuntimäärästä, joka mainitulle koululle olisi määrättävä venäjänkielen opetusta varten.

Annetun käskyn noudattamiseksi ja toimeenpannussa yksityiskoulun tarkastuksessa ilmaantuneiden seikkain nojalla Ylihallitus sittemmin 11 päivänä Joulukuuta 1903 esitti, että Sortavalan suomalaista tyttökoulua varten laadittu opetussuunnitelma, jossa venäjänkielen opetukselle on osotettu 18 tuntia viikossa, hyväksyttäisiin käytäntöön otettavaksi ensi lukuvuoden alusta; että koululle vuokrattaisiin huoneusto oheenpannun vuokrasopimus ehdotuksen mukaisesti vuokrakaudeksi 1 päivästä Kesäkuuta 1904 samaan päivään 1905 4 000

markan suuruista vuokraa vastaan; että yksityiskoulun sisustus, kalusto ja opetusvälineet, joiden hinta toimitetun arvion mukaan nousi 2 604 markkaan 75 penniin, lunastettaisiin uudelle valtion koululle ja että siihen tarkoitukseen osotettaisiin tarpeelliset varat, sekä että sen lisäksi koulun sisustuksen ja kaluston y. m. täydentämiseksi arviolta 2 000 markan suuruinen määräraha myönnettäisiin; että myötäseuraava maaseudun tyttökouluille voimassa olevien menosääntöjen mukaisesti tehty 35 000 markkaan päättyvä menosääntö-ehdotus puheenalaista oppilaitosta varten vahvistettaisiin; että Ylihallituksen sallittaisiin aikanaan tehdä ehdotus siitä, voidaanko ja siinä tapauksessa kutka yksityiskoulun nykyisistä opettajattarista ehkä pitää pätevinä ja ansiokkaina tulemaan ilman muuta otetuiksi valtion koulun palvelukseen, sekä vihdoin että kun kaupungissa ei ole saatavissa mitään koululle täysin sopivaa huoneustoa, sellaisiin toimenpiteisiin ryhdyttäisiin, että koulun tarpeiden mukaan sovitettu oma talo rakennettaisiin viimeistään 1 päiväksi Syyskuuta 1905 joko kaupungin siihen tarkoitukseen osottamalle tahi muulle sopivalle tontille.

Ylihallituksen ehdotusta 28 päivänä Tammikuuta 1904 esiteltäessä, Keisarillinen Senaatti, koulun lukujärjestykseen nähden muuttaen, mutta muissa kohdin pääasiassa hyväksyen Ylihallituksen esityksen, näki hyväksi määrätä, että puheenalaisessa koulussa on lukuvuoden 1904—1905 alusta otettava käytäntöön kolmen vuoden ajaksi seuraava lukujärjestys, jossa venäjänkielen opetukselle on varattu 24 tuntia viikossa:

	I	II	III	IV	V	Yhteensä
<i>Aineet:</i>						
Uskonto	2	2	2	2	2	10
Venäjänkieli	6	4	4	5	5	24
Opetuskieli	4	2	2	2	2	12
Ruotsinkieli	—	—	2	3	3	8
Saksan ja Ranskan kieli	—	5	4	4	5	18
Maantieto ja historia	5	3	3	3	3	17
Matematiikka	4	4	3	3	3	17
Luonnonhistoria ja terveysoppi	—	2	2	2	2	8
Kaunokirjoitus	2	2	—	—	—	4
Piirustus	—	—	2	2	2	6
Käsityöt	2	2	2	—	—	6
Laulu	2	1	1	1	1	6
Voimistelu	3	3	3	3	2	14
Yhteensä	30	30	30	30	30	150

1 *Muist.* Joko Ruotsin kielen taikka piirustuksen ja yhdessä tämän kanssa IV ja V luokalla laulun voivat Saksan kielen lukijat vaihtaa lyhyempään,

8-tuntiseen ranskankielen, oppikurssiin, ja ranskankielen lukijat samallaiseen saksankielen kurssiin.

2 *Muist.* Laulusta ja voimistelusta myönnetään vapautusta samoilla perusteilla kuin muissakin tyttökouluissa.

Ylihallituksen esityksen väliaikaisen huoneuston ja kaluston hankkimisesta oppilaitokselle sekä sille ehdotetun menosäännön hyväksyi Keisarillinen Senaatti, ja Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 28 päivältä Tammikuuta 1904 ilmoitettiin Ylihallitukselle, että Keisarillinen Senaatti oli käskenyt Yleisten rakennusten Ylihallitusta paikalla toimitettavan katselmuksen jälkeen antamaan lausunnon Sortavalan kaupungin valtuusmiesten valtiolaitokselle tarjoaman tontin soveliaisuudesta koululle ehkä rakennettavaa puu- tai kivitaloa varten. Samassa kirjeessä käskettiin Ylihallituksen Keisarilliseen Senaattiin lähettämään ehdotuksen siitä, kutka yksityiskoulun nykyisistä opettajista ehkä voitaisiin pitää pätevinä ja ansiokkaina tulemaan ilman muuta otetuiksi valtion koulun palvelukseen, jolloin opettajatar Anni Saukko ennen muita olisi otettava huomioon. Ne toimenpiteet, jotka aiheutuivat tästä käskystä, kerrotaan tuonnempana.

Vaasan suomalaisen tyttökoulun osakeyhtiön johtokunta oli alamaisuudessa anonut, että osakeyhtiön Nikolainkaupungissa ylläpitämä suomenkielinen tyttökoulu jo 1903—1904 lukuvuoden alusta otettaisiin valtion huostaan, sekä samalla ilmoittanut, että osakeyhtiö, siinä tapauksessa että anomus otetaan huomioon, olisi halukas korvauksetta luovuttamaan valtiolle koulun kaluston, kirjaston, opetusvälineet ynnä stipendirahaston. Sittenkuin Ylihallitus, jonka lausuttavaksi anomus oli annettu, 20 päivänä Maaliskuuta 1903 oli sitä puoltanut, näki Hänen Keisarillinen Majesteettinsa hyväksi 4 päivänä Helmikuuta 1904 armossa käskä:

1) että erään osakeyhtiön Nikolainkaupungissa ylläpitämä Vaasan suomalainen tyttökoulu on alusta lukuvuotta 1904—1905 otettava valtion haltuun, ollen mainitussa oppilaitoksessa pantava toimeen pakollinen venäjänkielen opetus, vähintään 24 tuntia viikossa, ja näiden tuntien luku lopullisesti määrättävä Suomen Kenraalikuvernöörin ja Senaatin kesken tapahtuneen sopimuksen mukaan, sekä

2) että Senaatin tulee ryhtyä tästä johtuviin lähempiin toimiin.

Tämän armollisen määräyksen johdosta Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä 25 päivältä Helmikuuta 1903 käski Ylihallituksen tekemään ja Keisarilliseen Senaattiin lähettämään niin hyvin ehdotuksen puheenalaisen koulun lukusuunnitelmaksi, jossa on pakolliselle venäjänkielen opetukselle osotettava vähintään 24 tuntia viikossa, kuin myös esityksen niistä lähemmistä toimenpiteistä, joihin yllämainittu armollinen käsky antaa aiheita.

Pääasiallisesti hyväksyen Ylihallituksen 7 päivänä Toukokuuta 1904 tekemän ehdotuksen Keisarillinen Senaatti sitten Heinäkuun 20 päivänä 1904 katsoi hyväksi tämän koulun suhteen sallia, että siinä saadaan noudattaa Sortavalan suomalaista tyttökoulua varten Tammikuun 28 päivänä 1904 vahvistettua lukusuunnitelmaa; vahvistaa 31 300 markkaan päättyvän menosääntöehdotuksen, käytäntöön otettavaksi 1 päivästä Syyskuuta 1904; myöntää koulu- kaluston ja opetusvälineiden hankkimiseksi korkeintaan 4 413 markkaa 75 penniä; oikeuttaa Ylihallituksen ilman muuta nimittämään johtajatar Naemi Ingmanin ja opettajattaret Hilja Walldenin sekä Hilja Tolvasen Syyskuun 1 päivästä 1904 olemaan: Ingmanin johtajattarena sekä uskonnon ja käsitöiden opettajattarena, Walldenin saksankielen sekä Tolvasen piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajattarena; sekä sallia että ranskankielen opettajattarenvirka toistaiseksi jätetään avonaiseksi ja että opettajatar Helmi Heininen saa hoitaa tätä virkaa.

Samalla Keisarillinen Senaatti määräsi, että Ylihallituksen tuli pitää huolta siitä, että Vaasan suomalaisen yksityisen tyttökoulun kalusto ja kirjasto sekä kaikki opetusvälineet, kuin myöskin 10 500 markkaan nouseva stipendirahasto tulevat, mainitun koulun johtokunnan tarjoumuksen mukaisesti, korvauksetta jätettäväksi puheenaolevalle valtion koululle sekä että yksityiskoululle myönnetty valtioapu ensi Syyskuun 1 päivästä lakkautetaan.

Tammisaaren neliluokkainen alkeiskoulu on tänä ajanjaksona siirtynyt mainitun kaupunkikunnan ylläpitämäksi yhteiskouluksi. Kun nimittäin oppilasluku tässä alkeiskoulussa oli niin alentunut, että siinä syksyllä 1903 oli kaikkiaan ainoastaan 41 oppilasta, nousi Ylihallituksessa kysymys siitä, voitiinko katsoa tämän koulun, jossa muutenkaan ei suoritettu päättyviä oppikursseja, tuottama hyöty enää vaastaavan niitä kustannuksia, joita oppilaitos valtiolaitoksen puolelta vaati ja jotka kustannukset nousivat noin 914 markkaan oppilasta kohden. Kaupungin yksityisessä, valtiovaroilla avustetussa tyttökoulussa ei oppilasluku myöskään ollut runsas, käsittäen ainoastaan 81 oppilasta, mutta kun voitiin olettaa, että molemmat koulut yhdistettyinä ja muodostettuina 5-luokkaiseksi yhteiskouluksi päättyvine oppikursseineen nähtävästi voisivat saada riittävän oppilasluvun ja täyttää ajanmukaisen oppilaitoksen tarpeen kaupungissa, päätti Ylihallitus, ennenkuin enempiin toimenpiteisiin ryhdyttiin, tiedustella Tammisaaren kaupungin valtuusmiesten mieltä, eikö Tammisaaren kaupunki olisi halukas niillä ehdoilla, jotka ovat määrättyt armollisessa julistuksessa Elokuun 19 päivältä 1896, verrattuna armolliseen julistukseen Kesäkuun 19 päivältä 1901, ottamaan sikäläisen alkeiskoulun haltuunsa ja muodostamaan sen 5-luokkaiseksi yhteiskouluksi päättyvine oppikursseineen ja saman lukusuunnitelman mukaan, jota seurataan valtion reaalityövoimien vastaavilla luokilla.

Sittenkuin Tammisaaren valtuusmiehet olivat Ylihallitukselle antamassaan lausunnossa ilmoittaneet suostuvansa Ylihallituksen ehdotukseen, Ylihallitus kirjelmässä Maaliskuun 2 päivältä 1904 Keisarilliselle Senaatille esitti, että Tammisaaren kaupunki oikeutettaisiin lukuvuoden 1904—1905 alusta haltuunsa ottamaan valtiolaitoksen neliluokkaisen alkeiskoulun kirjastoineen, opetusvälineineen, huonekaluineen ja muine kalustoineen sekä laajentamaan sen 5-luokkaiseksi yhteiskouluksi, jossa suoritettaisiin päättyvät oppikurssit valtion reaalilyseoiden vastaavilla luokilla noudatettavan lukusuunnitelman mukaan; että kaupungilla olisi oikeus ilmaantuvien asianhaaran mukaan tulevaan reaaliopistoon yhdistää Tammisaaren silloisen yksityisen tyttökoulun vastaavat luokat; että Tammisaaren kaupungille yhteiskoulun ylläpitämiseksi myönnettäisiin Syyskuun 1 päivästä 1904 alkaen vuotuinen apuraha, laskettuna 4 000 markan mukaan jokaista toimesta olevaa luokkaa kohti, eli siis korkeintaan 20 000 markkaa; että se 5 400 markan valtioapu, jota yksityinen tyttökoulu silloin nautti, laskettuna 1 000 markan mukaan kutakin kolmea alemmaa ja 1 200 markan mukaan kumpaakin ylintä luokkaa kohden, lakkautettaisiin samassa suhteessa kuin luokat tulisivat yhdistetyiksi reaaliopistoon; että Ylihallitus aikanaan saisi tehdä ehdotuksen silloisten neljän kollegan asettamisesta lakkautuspalkalle; sekä että sinä aikana, jona nämät kollegat palvelevat yhteiskoulussa, valtioavustusta vähennettäisiin 3 080 markkaa vuosittain heitä kutakin kohden.

Asiaa Toukokuun 5 päivänä 1904 esiteltäessä päätti Keisarillinen Senaatti, ennenkuin enempiin toimenpiteisiin ryhdytään, vaatia Ylihallitukselta lausuntoa siitä, eikö jo mainittua alkeiskoulua voitaisi, luovuttamatta sitä Tammisaaren kaupunkikunnan haltuun, sopivasti muodostaa viisiluokkaiseksi yhteiskouluksi.

Tämän johdosta Ylihallitus Marraskuun 1 päivänä 1904 lausui, että Ylihallituksella ei saata olla mitään syytä vastustaa tehtyä ehdotusta Tammisaaren 4-luokkaisen alkeiskoulun laajentamisesta 5-luokkaiseksi valtion ylläpitämäksi yhteiskouluksi, mutta samalla katsoi Ylihallitus asiakseen huomauttaa, että mainittu toimenpide olisi poikkeus siitä periaatteesta, joka alkeiskoulujen vastaiseen ylläpitoon nähden on mainittuna Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjelmässä Ylihallitukselle Toukokuun 15 päivältä 1889, sekä että valtiolaitoksen kustannukset mainitun koulun johdosta, jos siitä tulisi valtiokoulu, nousisivat enemmän kuin kahdenkertaiseksi siihen verraten, mitä se maksaisi kunnan haltuun jätettynä.

Maaliskuun 22 päivänä 1905 Keisarillinen Majesteetti sitten määräsi, että valtiolaitoksen kustannuksella ylläpidetty neliluokkainen ruotsinkielinen alkeiskoulu Tammisaaren kaupungissa on, lukien Elokuun 31 päivästä 1905, lakkautettava ja kirjastoineen, opetusvälineineen, huonekaluineen sekä muine kalustoineen luovutettava mainitulle kaupungille, sekä että kaupunki oikeutetaan

muodostamaan ja laajentamaan koulun viisiluokkaiseksi reaali- ja porvarikouluksi päättävine oppikursseineen saman lukusuunnitelman mukaan, kuin noudatetaan valtion reaalilyseoitten vastaavilla luokilla, jonka ohessa annettiin lupa ottaa kouluun myöskin naisoppilaita. Tätä tarkoitusta varten varattiin Tammissaaren kaupungille, joka oikeutettiin ilmaantuvien asianhaaran mukaan aijottuun yhteiskouluun yhdistämään paikkakunnan silloisen yksityisen tyttökoulun vastaavia luokkia, yhteiskoulun ylläpitämiseksi vuotuista kannatusta yleisistä varoista, 4 000 markan mukaan jokaista toimesta olevaa luokkaa kohti, korkeintaan 20 000 markkaa, maksettavaksi Syyskuun 1 päivästä 1905 toistaiseksi, ehdolla että oppilaslasku koulussa nousee keskimäärin vähintään 12:een luokkaa kohti ja että koulu muuten täyttää tarkoituksensa, jota vastoin se 5 400 markan valtioapu, jota Tammissaaren yksityinen tyttökoulu nautti, oli lakkautettava samassa suhteessa kuin luokat yhteiskouluun yhdistettäisiin. Samalla Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen ryhtyä tästä johtuviin toimenpiteisiin, muun muassa aikanaan tehdä esityksen alkeiskoulun silloisten vakinaisten kolleegain asettamisesta lakkautuspalkalle sekä siltä ajalta, jona nämä kollegat pysytetään yhteiskoulussa, koulun valtioavusta kutakin heitä kohden vuosittain vähentää 3 080 markkaa.

Huhtikuun 15 päivänä 1905 saattoi Ylihallitus edelläolevan määräyksen asianomaisen kouluneuvoston tietoon sekä vaati samalla selkoa, aikoiko kaupunki ja missä määrin vastaisessa yhteiskoulussa käyttää alkeiskoulun kolleegain opetusvelvollisuutta.

Sittenkuin kouluneuvosto oli ilmoittanut, ettei kukaan alkeiskoulun kolleega tulisi olemaan vastaisen yhteiskoulun palveluksessa, niin Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen Heinäkuun 13 päivänä 1905 tekemän esityksen mukaan näki hyväksi Elokuun 16 päivänä 1905 määrätä, että kun Tammissaaren 4-luokkainen alkeiskoulu Elokuun 31 päivästä lukien oli lakkautettava ja siinä toimivat kollegat asetettavat lakkautuspalkalle, niin kollegat Karl Malin, Bruno Fabian Nylander, Albert Olivier Wialen ja Georg Mathias Lindén Syyskuun 1 päivästä 1905 olivat asetettavat lakkautuspalkalle, saaden he Syyskuun 1 päivään 1907 nauttia täysiä palkkaetuja, eli kukin 6 000 markkaa vuosittain, ja sen jälkeen jäljellä olevana elinaikanaan täyttä eläkettä vastaavan rahamäärän, eli 3 500 markkaa vuosittain.

Toisella kotimaisella kielellä opetetttavat aineet. Helmikuun 3 päivänä 1903 päätti Ylihallitus kehoittaa maan lyseoiden rehtoreja viimeistään ennen Helmikuun 25 päivää 1903 antamaan Ylihallitukselle tiedon siitä, mihin kokemukseen asianomaisessa oppilaitoksessa on tultu siitä opetuksesta, joka Keisarillisen

Senaatin Ylihallitukselle 12 päivänä Heinäkuuta 1888 päivätyssä kirjeessä antaman määräyksen perusteella on lyseoiden ylempillä luokilla annettu toisella kotimaisella kielellä.

Sittenkuin vaadittu selonteko oli saatu maan kaikista 8-luokkaisista oppilaitoksista, päätti Ylihallitus niissä esitettyjen syiden ja sen kokemuksen nojalla, mikä tästä asiasta oli toistakymmenen vuoden kuluessa saavutettu, alamaisuudessa esittää, että ylempänä mainitussa Keisarillisen Senaatin kirjeessä annettu määräys toisen kotimaisen kielen käyttämisestä eräiden aineiden opetuksessa lyseoiden yläluokilla epäkäytännöllisenä ja opetustyön säännöllistä menestystä häiritsevänä ja ehkäisevänä tulisi armossa peruutetuksi.

Keisarillisen Senaatin alamaisestä esityksestä Hänen Majesteettinsa Keisari 26 päivänä Elokuuta 1903, muuttamalla IV:nnen mom. armollisessa julistuksessa Elokuun 23 päivältä 1883, joka koskee Suomen alkeisoppilaitoksia, armossa määräsi, että Syyskuun 1 päivästä 1903 alkaen on opetusta lyseoitten kaikilla luokilla kaikissa aineissa paitsi venäjänkielessä ja kirjallisuudessa annettava koulun opetuskielellä. Tämä määräys koski myöskin Mikkelin lyseota, jossa opetuskielenä vastedes tuli olla suomenkieli.

Kieliopetus. Yhtenäisyyden ja yhdenmukaisuuden aikaansaamiseksi eri kielten opetuksessa niin hyvin reaali- kuin klassillisissa lyseoissa päätti Ylihallitus Maaliskuun 8 päivänä 1905 kehoittaa maan lyseoiden rehtoreja kutakin oppilaitoksensa puolesta, tiedusteltuaan asianomaisten opettajain mielipidettä, Ylihallitukselle lähettämään lausunnon ja ehdotuksen kysymyksenalaisesta asiasta ja lähinnä Helsingin suomalaisen reaalilyseon kieltenopettajain toimittamasta vihkosesta, nimeltä »Helsingin suomalaisen reaalilyseon kieliopetuksen ohjelma», joka koskee kielten opetuksen järjestämistä mainitussa oppilaitoksessa. Tästä aiheutuneet enemmät toimenpiteet eivät kuitenkaan kuulu tämän kertomuksen ajanjaksoon.

Oppiennätykset ja pääsyaatimukset. Uusien melkoisesti muuttuneiden lukusuunnitelmien johdosta nostettiin Ylihallituksessa Tammikuun 18 päivänä 1904 kysymys uusien oppiennätysten laatimisesta mainittujen opetussuunnitelmien mukaisiksi. Hankittuaan maan rehtorien kautta opettajakuntain ehdotukset tätä tarkoitusta varten laati Ylihallitus ehdotuksen oppiennätyksiksi niin hyvin maan klassillisia kuin reaalilyseoita varten. Sen ohessa Ylihallitus, huomauttaen, että 8 päivänä Elokuuta 1872 annetun armollisen koulujärjestyksen 1 §:n mukaan opetus maan yleisissä alkeiskouluissa edellytti kansakoulun vaikutustointa, mutta saman koulujärjestyksen 21 §:ssä säädetyt pääsyaatimukset näihin oppilaitoksiin nykyään monessa suhteessa poikkesivat kansakoulujen oppikursseista, katsoi välttämättömäksi saattaa mainitut pääsyaatimukset lähemmin yhtäpitäviksi kansakoulun lukusuunnitelman kanssa, jonka vuoksi Ylihallitus teki ehdotuksen muutetuiksi pääsyaatimuksiksi ly-

seoihin, jotka vaatimukset olisivat sopusoinnussa ylemmässä kansakoulussa päätetyn kaksivuotisen oppijakson kanssa. Koska kuitenkin oppilaat, läpikäytyään tämän kansakoulukurssin, monessa tapauksessa olivat 12 vuotta vanhemmat, edellytti Ylihallituksen mielestä viimemainittu ehdotus, että koulujärjestyksen 20 §, joka koskee oppilaan pääsyä lyseon I luokalle, muutettaisiin siten, että siinä säädetty ikämäärä (9:stä 12:een vuoteen) korotettaisiin 9:stä 13:een vuoteen. Vielä katsoi Ylihallitus, kun kurssit olivat niin asetetut, että yleiselle kansalaissivistykselle tarpeellinen oppijakso voitiin antaa lyseoiden viidellä alimmalla luokalla, suuresti toivottavaksi, että mainitun oppimäärän suorittaneiden oppilasten oikeudet, mikäli ne koskivat oppilaaksi pääsemistä eri ammattikouluihin ja -laitoksiin sekä apteekkeihin kuin myöskin heidän kelpoisuuttansa muutamiin alempiin virkoihin postilaitoksessa, rautateillä, sähkölennätinlaitoksessa ja lääninhallituksissa, lähemmin määrättäisiin.

Edellä esitetyn mukaisesti Ylihallitus Huhtikuun 1 päivänä 1905 päätti Keisarilliselle Senaatille ehdottaa:

että, muuttamalla 8 päivänä Elokuuta 1872 annetun armollisen koulujärjestyksen 20 ja 21 §§, ikä, joka vaaditaan oppilaaksi pääsemiseen lyseon I luokalle, säädettäisiin 9—13 vuodeksi ja että pääsyvaatimukset sanotulle luokalle, mitä oppilaiden tietoihin tulee, säädettäisiin Ylihallituksen oheenliitetyn ehdotuksen mukaisesti;

että oheenpantu, Ylihallituksen laatima ehdotus oppijaksoiksi maan klassillisille ja reaalilyseoille hyväksyttäisiin;

että Ylihallitus esiintyvien asianhaaran mukaan saisi lähemmin määrätä ajan, josta alkain ehdotettuja pääsyvaatimuksia ja oppikurseja on noudatettava; sekä

että määräykset lyseon V luokalla hyväksytyt oppijakson päättäneiden oppilaitten oikeuksista, mikäli ne koskevat oppilaaksi pääsemistä eri ammattikouluihin ja -laitoksiin sekä apteekkeihin kuin myöskin heidän kelpoisuuttansa muutamiin alempiin hallinnollisiin virkoihin, yhdistettäisiin erityiseen asetukseen.

Sittenkuin Keisarillinen Senaatti tämän Ylihallituksen ehdotuksen johdosta oli tehnyt alamaisen esityksensä, suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari 15 (2) päivänä Heinäkuuta 1905 käskeä, että Suomen Suuriruhtinaanmaalle 8 päivänä Elokuuta 1872 annetun armollisen koulujärjestyksen 20 ja 21 §§ ovat muutettavat näin kuuluviksi:

20 §.

Sisäänottamisen ehtona on noudatettava, että vanhemmat tai holhooja ilmoittaa oppilaan oppilaitoksen johtajalle.

Siihen nähden on katsottava, että sisäänotettava oppilas ei ole pahanilkinen ja että hänessä ei ole sellaista näön, kuulon tahi puheenvoiman vikaa,

joka tekee hänet kykenemättömäksi opetusta nauttimaan, eikä myöskään semmoista tautia tahi pahaa tapaa, jonka tähden toisten parissa oleminen saattaa näille tulla jollakin tavoin vahingolliseksi.

Sisäänkirjoitusta anottaessa on ehdottomasti jätettävä papintodistus lapsen syntymäpaikasta, iästä sekä hänen vanhempainsa nimestä ja säädystä, kuin myös siitä, että hän on ollut isossarokossa tahi rokotettu; jollei tästä seikasta ole papintodistuksessa mitään mainittu, on siitä tuotava erityinen todistus.

Tyttökouluun otettaessa pitää erittäin tarkattaman sitä, että ilmoitetut ovat siveyden ja kunnollisuuden puolesta tunnetuista kodeista.

Jos ilmoitettu ennen on käynyt oppilaitosta eli koulua, tarvitaan sieltäkin asianomainen todistus, sen seuraamuksen uhalla, että jos asiasta vaiti ollaan tahi semmoinen todistus salataan, se sisäänkirjoitus, joka sillä välin on tapahtunut, ehdottomasti julistetaan mitättömäksi, niin pian kuin asianlaita tulee ilmi.

Yleisen alkeisoppilaitoksen alimpaan luokkaan otettavan oppilaan pitää olla iältään vähintäänkin yhdeksän ja enintään kolmetoista vuotta; ja tulee muihin luokkiin otettavien oppilaiden iän ylimalkaan vastata kunkin luokan suhteen noudatettavaa ikärajaa. Tullaksensa tyttökoulun ensimmäiseen luokkaan vastaanotetuksi pitää oppilaan olla vähintäänkin yhdentoista vuoden ikäinen. Kuitenkin voidaan näitä määräyksiä helpottaa, kun opiston rehtori tahi johtajatar näkee olevan erinomaisia syitä siihen.

21 §.

Paitsi 20 §:ssä mainittuja ehtoja vaaditaan yleisten alkeisoppilaitosten alimpaan luokkaan pääsemistä varten ylemmän kansakoulun II luokan (maalaiskansakoulun 2 vuosiosaston) oppimäärä, s. o.

Kristinopissa: Vanhan ja uuden testamentin raamatunhistoria hyväksytyn kansakoulun-oppikirjan mukaan sekä Lutherin vähäkatkismus.

Oppilaitoksen opetuskielessä: Selvä sisäluku sekä kyky luetun kertomiseen omilla sanoilla. Sanaluokat ja lauseen pääosat. Välttävä oikeinkirjoitustaito.

Laskennossa: Neljä laskutapaa kokonaisilla luvuilla. Metrijärjestelmä. Alkutoimitukset kokonaisilla laatuluvuilla. Tähän oppimäärään kuuluvien jokapäiväisen elämän alalta otettujen helppojen tehtävien ratkaiseminen päässä ja kirjallisesti.

Maantiedossa: Euroopan maantieto hyväksytyn kansakoulun-oppikirjan mukaan.

Kaunokirjoituksessa: Välttävä taito.

Marraskuun 27 päivänä 1885 annetun armollisen asetuksen V kohdan mukaan, verrattuna Keisarillisen Senaatin kirjeeseen 29 päivästä Maaliskuuta

1886, joka koskee Helsingin tyttökoulujen yhteydessä olevien valmistavien koulujen oppikursseja, vaaditaan maan tyttökoulujen I luokalle pääsemistä varten muun muassa lyhyt, käytännöllinen kurssi toisessa kotimaisessa kielessä sopivan oppikirjan mukaan. Kun kansakoulu kuitenkin voi antaa tarpeelliset tiedot tyttökoulun I luokalle pääsemiseen kaikessa muussa paitsi toisessa kotimaisessa kielessä, ja mainitunlaiset vaatimukset tämän kielen tuntemisessa näyttivät Ylihallituksesta vähemmän oleellisilta kuin se, että kansakoulu voisi olla valmistavana oppilaitoksena myös tyttökouluille, päätti Ylihallitus Helmi-kuun 16 päivänä 1904 Keisarilliselle Senaatille esittää, että pääsyvaatimuksista maan tyttökoulujen I luokalle poistettaisiin määräys tutkinnon suorittamisesta toisessa kotimaisessa kielessä.

Keisarillisen Senaatin tämän johdosta tekemän alamaisten esityksen mukaan suvaitsi Keisarillinen Majesteetti 23 (10) päivänä Kesäkuuta 1904 armosta suostua tähän.

Kun toisen kotimaisen kielen tunteminen oli poistettu pääsyvaatimuksista tyttökoulujen I luokalle, ja pääsyvaatimukset tyttökouluihin tulivat perustumaan määrättyyn kansakoulukurssiin, nostettiin Ylihallituksessa Tammikuun 17 päivänä 1905 kysymys siitä, eivätkö Helsingin tyttökoulujen yhteydessä toimivat kaksi valmistavaa luokkaa olisi vähitellen lakkautettavat. Ennenkuin kuitenkin enempiin toimenpiteisiin ryhdyttiin, vaati Ylihallitus asianomaisten johtajattarien lausunnon kysymykseen otetun lakkauttamisen johdosta sekä heidän ehdotuksensa niiksi toimenpiteiksi, jotka mainituissa tyttökouluissa tulisivat tarpeellisiksi siinä tapauksessa että niiden valmistavat luokat lakkautettaisiin. Siihen nähden mitä mainitut johtajattaret esiin-toivat ja erityisesti huomioon ottaen, että valmistavien luokkien säilyttäminen näissä oppilaitoksissa, joissa molemmissa on jatko-opisto opettajattarien valmistamista varten, näytti olevan tarpeellinen heidän käytännöllisen opettajataitonsa kehittämiseksi, katsoi Ylihallitus, että mainituissa oppilaitoksissa ei voitu haitatta olla ilman valmistavia luokkia. Kun kuitenkin muutos Keisarillisen Senaatin kirjeellä 19 päivältä Maaliskuuta 1886 näitä valmistavia luokkia varten vahvistetuissa oppijaksoissa Keisarillisen Senaatin ensinmainitun määräyksen johdosta oli tarpeellinen, ja kun tämän yhteydessä myös oli tehtävä tarpeelliset muutokset 27 päivänä Marraskuuta 1885 annetun armollisen määräyksen V kohdassa säädetyissä pääsyvaatimuksissa maaseudun tyttökoulujen I luokalle, esitti Ylihallitus Keisarilliselle Senaatille 1 päivänä Huhtikuuta 1905:

että Helsingin tyttökoulujen valmistavilla luokilla, lukien ensitulevan lukuvuoden alusta, asteettain saataisiin ruveta seuraamaan samaa lukusuunnitelmaa, kuin ylempään kansakoulun I ja II vuosikursseilla; sekä

että maan muiden tyttökoulujen I luokalle pääsemiseksi vaadittaisiin suoritettu oppikurssi ylemmän kansakoulun II vuosiosastolla, tai sitä vastaavat tiedot.

Tähän Ylihallituksen esitykseen näki Keisarillinen Senaatti 10 päivänä Toukokuuta 1905 hyväksi suostua.

Tyttökoulujen johtajattarenvirat. Kirjelmässä Keisarilliselle Senaatille 22 päivältä Joulukuuta 1902 Ylihallitus huomautti, että johtajattaren toimi maan tyttökouluissa oli vakinainen virka, johon kuului vuosimääräinen palkka ja jonka haltija asetettiin toimeensa pysyväisesti samassa järjestyksessä kuin tyttökoulujen opettajattaretkin. Kun tällainen menettelytapa Ylihallituksen mielestä oli haitallinen siihen nähden, että johtajattarenvirkaa täytettäessä tuli ottaa huomioon joku niistä henkilöistä, jotka olivat virkaa hakeneet, vaikka Ylihallitukselta usein saattoi puuttua omaan kokemukseen perustuva tieto hakijain soveliaisuudesta kysymyksenalaiseen toimeen, ja epäonnistunut johtajattaren valinta, hänen yllämainitun asemansa johdosta, sittemmin voitiin korjata vasta hänen eroamisensa jälkeen, piti Ylihallitus tarkoituksenmukaisempaan, että johtajattarentointa ei yhdistettäisi mihinkään erityiseen opettajattarenvirkaan vaan uskottaisiin epämääräiseksi ajaksi sille koulun opettajattarelle, joka siihen toimeen katsottaisiin soveliaimmaksi, koska johtajatar tyttökoululle silloin voitaisiin, samaten kuin rehtori alkeisopistolle, valita koko oppilaitoksen vakinaisesta opettajistosta, jonka jäsenten pätevyyden ja soveliaisuuden Ylihallitus useimmissa tapauksissa tuntisi. Tähän nähden Ylihallitus päätti esittää:

että maan tyttökoulujen johtajattarenvirat, sen mukaan kuin niiden nykyiset omistajat virasta eroavat, peruutettaisiin ja niiden sijaan asetettaisiin opettajattarenvirkoja, joihin kuuluisivat samat edut ja sama työvelvollisuus kuin mitä tätä nykyä on valtakirjan saaneilla opettajattarilla;

että Ylihallitus näiden opistojen johtajattaren toimen hoitamiseksi saisi niiden vakinaisista opettajattarista määrätä johtajattaria määräämättömäksi ajaksi;

että siten määrätyille johtajattarille annettaisiin, paitsi vapaata asuntoa, puita ja valoa, Helsingissä 1 000 ja maaseudulla 200 markkaa palkkiota;

että johtajattareksi määrätyn opettajattaren opetusvelvollisuus vähennettäisiin Helsingissä 7:ksi ja maaseudulla 14:ksi viikkotunniksi; sekä

että nykyisille johtajattarille vakuutettu erityinen pensioonioikeus peruutettaisiin, sen mukaan kuin nyt kysymyksessä oleva muutos johtajattaren määräämistavassa saadaan aikaan.

Keisarillisen Suomen Senaatin alamaisesta esityksestä Hänen Majesteettinsa Keisari 29 (16) päivänä Maaliskuuta 1905 armollisesti suvaitsi, muuttaen ja täydentäen vastaavilta kohdilta Suomen Suuriruhtinaanmaalle 8 päivänä Elokuuta 1872 annettua armollista koulujärjestystä sekä armollista asetusta

27 päivältä Marraskuuta 1885, koskeva muutamia muutoksia naissivistystä varten olevien oppilaitosten järjestämisessä sekä uusien semmoisten oppilaitosten perustamista, määrätä seuraavasti:

1. Suomen Suuriruhtinaanmaan tyttökoulujen johtajattarenvirat lakkautetaan sitä myöten, kuin niiden nykyiset haltijat virasta eroavat; samalla perustetaan jokaiseen kouluun uusi opettajattarenvirka, johon kuuluvat samat edut ja sama työvelvollisuus, kuin mitä tätä nykyä on valtakirjan nojalla asetetuilla tyttökoulunopettajattarilla.

2. Jokaisen tyttökoulun hoitoa ohjaamaan määrää koulutoimen Ylihallitus koulun vakinaisista opettajattarista johtajattaren epämääräiseksi ajaksi.

3. Siten määrätyt opettajattaret saavat, opettajapalkkansa lisäksi, nauttia, paitsi vapaata asuntoa ja polttopuita, vuotuista palkkiota seuraavat määrät: niissä Helsingin tyttökouluissa, joihin on yhdistetty valtion kustannuksella ylläpidetyt valmistavat luokat ja jatko-opistot, 600 markkaa ja muissa 200 markkaa vuotuista palkkiota, minkä ohessa heidän opettajavelvollisuutensa vähennetään: edellisissä seitsemäksi ja jälkimmäisissä neljäksitoista viikkotunniksi.

4. Tyttökoulujen johtajattariksi määrätyt opettajattaret eivät tule nauttimaan entisten määräysten mukaan heille vakuutettua eläkeoikeutta johtajattaritoimestaan.

Koulujen terveydelliset olot. Porin Kasvatusopillinen Yhdistys kääntyi kirjelmässä Maaliskuun 25 päivältä 1903 Koulutoimen Ylihallituksen puoleen huomauttaen niitä puutteita, joita on olemassa koulujemme terveydellisiin oloihin nähden, sekä samalla esittäen muutamia toivomuksia näiden epäkohtien poistamiseksi. Niinpä olisi yhdistyksen mielestä, kuten jo yleisissä opettajakokouksissa oli ehdotettu, koululääkäri asetettava, mikäli mahdollista, kaikkiin kouluihin. Toinen tärkeä toimenpide olisi valtion lyseoiden voimistelunkollegain hakukelpoisuus-vaatimusten korottaminen ja heidän entistä perusteellisempi valmistaminen etenkin siinä suhteessa, että mainittu kolleega saisi terveysopissa ja terveydenhoidossa kokemusta, voidakseen täten myöskin puolestaan koululääkärin rinnalla valvoa koulun terveydellisiä oloja. Samalla voisi yhdistyksen mielestä myöskin toteutua tuo monen lausuma toivomus, että terveysoppi tulisi kaikkiin kouluihin opetusaineeksi, jota varten sopisi lyseoissa käyttää osa voimisteluun määrätystä ajasta, esim. puoli tuntia viikossa. Näiden ja monien muiden, koulujen terveydellisiä oloja koskevain kysymysten seikka-peräistä pohtimista varten arveli yhdistys tarkoituksenmukaisimmaksi, että asetettaisiin erityinen komitea lääkäreitä ja koulumiehiä sekä oppi- että kansakoulujen terveydellisiä oloja tutkimaan ja ehdottamaan sopivia toimenpiteitä olevien epäkohtien poistamiseksi.

Kun Ylihallitus tämän johdosta Huhtikuun 8 päivänä 1903 pyysi Suomen Lääkintöhallitukselta lausuntoa kysymyksestä, joka koski lyseoiden

voimistelunkollegain hakukelpoisuus-vaatimusten korottamista siten, että he voisivat samalla antaa opetusta terveysopissa ja toimia koulujen lääkäreinä, lausui Lääkintöhallitus kirjeessä saman kuun 24 päivältä mielipiteenään, ettei se voinut pitää edellämainittua ehdotusta tarkoitusta vastaavana, vaan olisi Lääkintöhallituksen ajatuksen mukaan aikaansaattava erityisiä tähän toimeen valmistauneita lääketieteellisensiaatti-tutkinnon suorittaneita lääkäreitä, jotka sitten voisivat toimia sekä voimistelun että terveydenhoito-opin opettajinakin.

Kehotettuaan sitten kiertokirjeillä lyseoiden rehtoreja ja opettajakuntia antamaan lausunnon täten nostetusta kysymyksestä ja kun sillä välin Lääkintöhallitus kirjelmässä Syyskuun 25 päivältä 1903 oli pyytänyt Ylihallituksen lausuntoa Lääkintöhallituksen Kenraalitirehtöörin laatimasta asetusehdotuksesta, joka koski lääkärin asettamista maamme kouluihin, otettiin vastamainittu asetusehdotus ja sen yhteydessä Porin kasvatusopillisen yhdistyksen edellämainittu kirjelmä Ylihallituksessa käsiteltäväksi Lokakuun 25 päivänä 1904, ja päätti Ylihallitus, ottamalla huomioon erinäisten lääkärin muodostaman komitean Lääkintöhallituksen Kenraalitirehtöörin tekemää ehdotusta vastaan lausumat muistutukset sekä ne lausunnot, jotka lyseoiden opettajakunnilta tässä kysymyksessä olivat Ylihallitukselle saapuneet, esittää seuraavia näkökohtia:

Ylihallitus katsoi Lääkintöhallituksen Kenraalitirehtöörin ehdotusta periaatteessa lämpimästi kannatettavaksi etenkin siihen nähden, että erityinen koululääkäri olisi asetettava kaikkiin valtion kouluihin ja valtioapua nauttiviin yksityisiin oppilaitoksiin, mutta piti välttämättömänä että lääkärin, hänelle ehdotuksessa ajottuihin tehtäviin nähden, tulisi olla pedagogisesti sivistynyt henkilö ja saada paljon suurempi palkka kuin mikä hänelle oli ehdotettu. Tämän johdosta Ylihallitus arveli asian käytännössä olevan toistaiseksi niin järjestettävän, että oppikoulujen lähin hygieeninen valvonta uskotaan tätä varten erityisesti valmistuneen voimistelunopettajan huostaan, jonka vuoksi olisi välttämätöntä, että voimistelunopettajain suoritettava oppimäärä asiaan kuuluvissa aineissa, etenkin terveysopissa, tätä varten lisättäisiin riittävän laajaksi. Koululääkärin toimeksi taasen olisi annettava sellaiset tehtävät, jotka edellyttävät varsinaisia lääkeopillisia tietoja ja joiden kautta koulujen hygieenisissä oloissa tätä nykyä vallitsevat kipeimmät puutteellisuudet tulisivat poistetuiksi. Hänen tulisi siten tiedoillaan ja neuvoillaan yleensä auttaa oppilaitosten johtajia ja johtajattaria kouluolojen järjestämisessä terveysopin vaatimusten mukaan, tutkia kaikkien oppilaitten terveydentilaa useamman kerran heidän koulunkäyntiaikanaan, erittäin pitää silmällä ja seurata kivulloisiksi tai heikoiksi huomattujen oppilaitten terveydentilaa ja kehitystä sekä ottaa huomionsa koulun puolelta tehdyt niin hyvin yksityisten oppilaitten terveyttä kuin koulun yleisiä hygieenisia oloja koskevat ilmoitukset. Jotta koululääkäri voisi täyttää tehtävänsä

sillä harrastuksella, kuin asian tärkeys vaatii, olisi välttämätöntä, että hänelle työstänsä suoritettaisiin kohtuullinen palkka, ainakin 100 markkaa jokaiselta luokalta. Tärkeätä olisi myöskin, että koulujen vuosirahasääntöön asetettaisiin edes pienempi rahamäärä nimenomaan lääkkeiden hankkimista varten vähävaraisille oppilaille.

Sittemmin Marraskuun 25 päivänä 1904 antoi Lääkintöhallitus Keisarilliseen Senaattiin ehdotuksen, joka koski koululääkärin asettamista valtion alkeisoppilaitoksiin ja tyttökouluihin sekä valtion kannatusta nauttiviin yksityiskouluihin ja lääkärintarkastuksen järjestämistä kansakouluihin. Se oli näin kuuluva:

»Ehdotus julistukseksi koululääkäreistä maan alkeisoppilaitoksissa ja tyttökouluissa sekä terveydenhoitoa varten kansakouluissa järjestettävästä lääkärinkatsastuksesta.

§ 1.

Jokaiseen maan alkeisoppilaitokseen ja tyttökouluun on asetettava koululääkäri. Koululääkärin virkaa tyttökoulussa hakevalla naislääkärillä on etuoikeus tulla ennen miehisia kanssakouluja virkaan nimitetyksi.

Jos yksityinen oppilaitos tahtoo nauttia valtion kannatusta, niin on siihen palkattava koululääkäri.

§ 2.

Sittenkuin Lääkintöhallituksen lausunto asiassa on saatu, määrää Kouluylhallitus kouluvirkoja täytettäissä seuratulla tavalla koululääkärin ja nauttii tämä yleisistä varoista korvaukseksi työstään vuotuista palkkiota 150 markkaa luokkaa kohti sekä oikeuden laskea virkavuosia.

§ 3.

Jokaisen kaupunkikunnan kansakoulun tulee kunnan viranomaisten toimesta olla sitä varten määrätyn lääkärin tarkastuksen alaisena terveydenhoidollisessa mielessä.

§ 4.

Koululääkärit toimivat Kouluylhallituksen ylimmäisen valvonnan alla ohjesäännön mukaan, joka tarkemmin järjestää niitten toiminnan ja jota varten Lääkintö- ja Kouluylhallituksen yhteisestä toimenpiteestä on tehtävä ehdotus Keisarillisen Senaatin vahvistettavaksi.

Tätä Lääkintöhallituksen tekemää asetusehdotusta, joka 6 päivänä Joulukuuta 1904 annettiin Koulutoimen Ylihallituksen lausuttavaksi, Ylihallitus

Joulukuun 14 päivänä 1904 antamassaan lausunnossa puolsi, ehdottaen kuitenkin muutamia pienempiä muutoksia sen sanamuotoon.

Seuraavat kiertokirjeet, jotka sisältävät alkeisoppilaitosten ja opettajiston toimintaa sekä yleisiä kouluoloja koskevia tiedonantoja ja määräyksiä, on tänä kolmivuotiskautena Ylihallituksen toimesta annettu:

Lokakuun 7 päivänä 1902 (valtioapua nauttivien yksityisten opistojen kouluneuvostoille), ilmoitus venäjänkielen opetukselle annettavasta tuntimäärästä sekä kehoitus Ylihallitukselle vuosittain lähettämään opetussuunnitelman, lukujärjestyksen sekä tiedot käytetyistä oppikirjoista, oppilasmäärästä ja oppilasten uskontunnuksesta.

Marraskuun 18 päivänä 1902 (alkeisopistojen rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee Ylihallitukselle lähetettävää luku- ja oppikirjaluetteloa.

Joulukuun 30 päivänä 1902 (alkeisopistojen rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), ilmoitus alkeisopistoissa ja tyttökouluissa avoinna olevista kolleegianviroista Suomen kouluviraston eläkerahastolle tulevasta palkansäästöistä.

Tammikuun 23 päivänä 1903 (alkeisopistojen rehtoreille sekä tyttökoulujen johtajattarille), suorittamattomista lukukausimaksuista.

Helmikuun 3 päivänä 1903 (alkeisopistojen rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee pankkiin talletetuista oppilaitoksen varoista saatavan koron merkitsemistä kassakirjaan valtion hyväksi.

Maaliskuun 10 päivänä 1903 (maan yleisten ja yksityisten alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen johtajille ja johtajattarille), kehoitus opistojen sekä opettajille että oppilaille huolellisesti pysymään erillään kaikista mielenosoituksista ja etenkin sellaisista, joilla on valtiollinen luonne.

Maaliskuun 31 päivänä 1903 (alkeisopistojen rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille sekä Ylihallituksen alaisten yksityis-oppilaitosten johtajille ja johtajattarille), mukana jäljennöspainos Keisarillisen Senaatin 16 päivänä Maaliskuuta 1903 antamasta määräyksestä eräiden Keisarillisten ja Keisarillisen Perheen juhlapäivien viettämisestä.

Huhtikuun 29 päivänä 1903 (lyseoiden rehtoreille), koskee lyseoiden voimistelunkollegain hakukelpoisuus-vaatimuksia.

Toukokuun 5 päivänä 1903 (alkeisopistojen ja tyttökoulujen kouluneuvostoille) 1903 vuoden vuositutkinto-päivästä.

Toukokuun 29 päivänä 1903 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee koulupulpettien kunnossa-pitoa.

Heinäkuun 1 päivänä 1903 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee kalustonkatselmuksessa pidettyjen pöytäkirjojen Ylihallitukselle lähettämistä.

Syyskuun 22 päivänä 1903 (valtion- sekä yksityisoppilaitosten johtajille ja johtajattarille), koskee opettajien ja opettajattarien ansioluetteloiden lähettämistä Ylihallitukseen.

Syyskuun 22 päivänä 1903 (lyseoiden rehtoreille), mukana kuuntelupäiväkirjan kaava 29 päivänä Heinäkuuta 1896 annetun armollisen julistuksen 4:n kohdan määräyksen toimeenpanoa varten, joka määräys sisältää eräitä muutettuja säädöksiä rehtorintoimesta maamme lyseoissa.

Marraskuun 24 päivänä 1903 (alkeisoppilaitosten rehtoreille), koskee 26 päivänä Heinäkuuta 1903 annetulla armollisella asetuksella Suomen klassillisille ja reaalilyseoille vahvistettujen lukusuunnitelmien voimaannpanoa ja siitä johtuvia toimenpiteitä.

Joulukuun 4 päivänä 1903 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee syyslukukauden päättymispäivää.

Joulukuun 18 päivänä 1903 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee oppilaiden tietoja arvosteltaessa käytettyä arvosteluasteikkoa.

Joulukuun 30 päivänä 1903 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), mukana jäljennös Keisarillisen Senaatin Kirkollisasian Toimituskunnasta Ylihallitukselle 17 päivänä Marraskuuta 1903 toimitetusta kirjelmästä, joka koskee tarpellisen säästäväisyyden ja huolellisuuden varteenottamista oppilaitosten tarpeiksi osotettujen määrärahojen käyttämisessä sekä koulujen taloudenhoidossa ylimalkaan.

Tammikuun 5 päivänä 1904 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), ilmoitus insinöörin asettamisesta Yleisten rakennusten Ylihallitukseen valtion rakennuksissa sijaitsevien konelaitosten valvontaa varten.

Tammikuun 18 päivänä 1904 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee Suomen viroissa olevain virkamiesten ansioluetteloiden lähettämistä Ylihallitukselle sekä uuden koraalikirjan käytäntöön ottamista.

Tammikuun 18 päivänä 1904 (Ylihallituksen valvonnan alaisten valtion kannatusta nauttivien yksityisten yhteiskoulujen ja poika-oppilaitosten johtokunnille), jäljennös Kirkollisasian Toimituskunnan kirjeestä 18 päivästä Joulukuuta 1903, joka koskee m. m. venäjänkielen oppituntien lukumäärää.

Helmikuun 12 päivänä 1904 (kaikkien Ylihallituksen valvonnan alaisten sekä valtion- että yksityiskoulujen johtajille ja johtajattarille), kehoitus kuluvan kevätlukukauden aikana Ylihallitukselle lähettämään luettelo oppilaitoksen kirjastossa olevista koulunuorison käytettävistä teoksista, sekä myöskin sellaisten oppilaita varten aijottujen kirjakokoelmien kirjoista, jotka ovat syntyneet yksityisten aloitteesta.

Maaliskuun 5 päivänä 1904 (valtion ja yksityisten alkeisopistojen johtajille ja johtajattarille), ilmoitetaan Keisarillisen Senaatin määräys 11 päivästä

Helmikuuta 1904, joka koskee 26 päivänä Heinäkuuta 1903 annetulla armollisella asetuksella Suomen klassillisille ja reaalilyseoille vahvistettujen lukusuunnitelmain käytäntöön ottamista.

Maaliskuun 30 päivänä 1904 (kaikkien Ylihallituksen alaisten alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen johtajille ja johtajattarille), koskee kreikkalais-katolista uskontunnustusta olevain opettajain ja oppilasten vapauttamista opinnoista lukukausien aikana sattuvina pyhä- ja Keisarillisina juhlapäivinä.

Toukokuun 18 päivänä 1904 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), sisältää määräyksiä Ylihallitukselle lähetettävistä lukujärjestyksistä sekä opetuksen ja virantoimituspalkkio-määrärahan jakamisesta.

Heinäkuun 29 päivänä 1904 (Ylihallituksen alaisten yksityisoppilaitosten kouluneuvostoille) venäjänkielen sekä molempain kotimaisten kielten opettamisesta kaikille oppilaille pakollisina oppiaineina.

Elokuun 26 päivänä 1904 (tyttökoulujen johtajattarille), koskee pääsyvaatimuksia tyttökoulun ensimmäiselle luokalle.

Elokuun 26 päivänä 1904 (kaikkien lyseoiden ja alkeisoppilaitosten rehtoreille), koskee palkkiota ylittuneista ja työstä luokan ulkopuolella.

Syyskuun 30 päivänä 1904 (alkeisoppilaitosten rehtoreille, seminaarien johtajille ja tyttökoulujen johtajattarille), koskee erityisiä toimenpiteitä oppilaitosten puolelta raittiuden edistämiseksi.

Syyskuun 30 päivänä 1904 (alkeisoppilaitosten rehtoreille ja tyttökoulujen johtajattarille), näytetuntien toimeenpanemisesta eri aineissa.

Lokakuun 4 päivänä 1904 (alkeisoppilaitosten rehtoreille, seminaarien johtajille sekä aistivialiskoulujen ja tyttökoulujen johtajille ja johtajattarille), mukana jäljennös Yleisten rakennusten Ylihallituksen koneinsinööri Rupert von Nandelstadin kirjoituksesta, joka koskee kouluhuoneustojen lämmittämistä ja tuulettamista sekä tietojen lähettämistä lämmitysaineiden kulutuksesta.

Lokakuun 28 päivänä 1904 (Ylihallituksen valvonnan alaisten yleisten ja yksityisten alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen johtajille ja johtajattarille), mukana Kirkollisiasiain Toimituskunnan kirje Lokakuun 4 päivältä 1904, joka koskee sitä sijaa, mikä venäjänkielille vastedes on tuleva oppilaitoksista annettavissa kertomuksissa.

Marraskuun 1 päivänä 1904 (Ylihallituksen valvonnan alaisten yksityisoppilaitosten johtajille ja johtajattarille), koskee eri oppilaitosten palveluksessa olevista opettajista ja opettajattarista Ylihallitukselle lähetettäviä luetteloita.

Marraskuun 12 päivänä 1904 (Ylihallituksen valvonnan alaisten yksityisten alkeisoppilaitosten ja yhteiskoulujen kouluneuvostoille), mukana Kirkollisiasiain Toimituskunnasta saapunut kirjelmä, joka koskee valtioapua nauttivissa yksityiskouluissa noudatettavaa lukusuunnitelmaa.

Tammikuun 5 päivänä 1905 (Ylihallituksen alaisten yleisten ja yksityisten alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen johtajille ja johtajattarille), kehoytös pitää huolta siitä, etteivät ne kreikkalais-venäläiseen uskontunnustukseen kuuluvat oppilaat, jotka ollessaan viimeistä vuotta oppilaitoksessa eivät ole saaneet opetusta uskonnonopissa, saa siinä aineessa arvolausetta päästötödistykseen.

Huhtikuun 5 päivänä 1905 (Ylihallituksen valvonnan alaisten ja kannatusta yleisistä varoista nauttivien yksityisten alkeisopistojen ja yhteiskoulujen kouluneuvostoille), mukana jäljennös Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeestä 22 päivästä Maaliskuuta 1905, joka koskee poikkeusta siitä lukusuunnitelmasta, mikä on määrätty noudatettavaksi yksityisissä alkeisoppilaitoksissa ja yhteiskouluissa.

Toukokuun 30 päivänä 1905 (Ylihallituksen alaisten sekä valtion- että yksityiskoulujen johtajille ja johtajattarille), koskee koulunuorisolle soveltu- mattomien teosten poistamista asianomaisista kirjastoista ja kirjakokoelmista.

Elokuun 23 päivänä 1905 (Ylihallituksen alaisten yksityisoppilaitosten johtajille ja johtajattarille), koskee Ylihallitukselle lähetettäviä tuntiopettajain ansioluetteloja sekä tietoja heidän opetusvelvollisuudestaan.

Kahta *kasvatusopillista matkarahaa* ovat puheenaolevan kolmivuotiskauden kuluessa nauttineet seuraavat henkilöt: 1903 Savonlinnan reaalilyseon rehtori, lehtori Emil Johannes Buddén ja Helsingin suomalaisen reaalilyseon lehtori, filosofianlisensiaatti Ralf Eino Saxén, joista Senaatti tehdystä hakemuksesta oikeutti rehtori Buddénin siirtämään matkansa Helmikuun alkuun 1904; 1904 Porin lyseon rehtori, filosofiankandidaatti Lars Hugo Sandelin ja Helsingin suomalaisen tyttökoulun kolleega, filosofianmaisteri Alku Artur Johannes Sieberg, jonka viimeksimainitun Keisarillinen Senaatti tehdystä pyynnöstä oikeutti siirtämään matkalle-lähtönsä Maaliskuun 1 päivään 1905; 1905 Turun suomalaisen klassillisen lyseon latinan- ja kreikankielen lehtori, filosofiantohtori Nils Robert af Ursin ja Viipurin suomalaisen reaalilyseon matematiikan, fysiikan ja kemian lehtori, filosofiantohtori Uno Alfons Saxén, joista Keisarillinen Senaatti oikeutti edellisen lykkäämään matkansa Maalis- tai Kesäkuun alkuun 1906.

Ne kolme matkarahaa, jotka vuosittain jaetaan *saksan- ja ranskankielen opettajille ja opettajattarille* kesäloman aikana tehtäviä opintomatkoja varten, on Keisarillinen Senaatti tämän ajanjakson kuluessa antanut seuraaville henkilöille: 1903 Nikolainkaupungin ruotsalaisen tyttökoulun saksan- ja ranskankielen opettajattarelle Ebba Emilia Akolalle 1000 markkaa sekä Helsingin

ruotsalaisen tyttökoulun ruotsin- ja ranskankielen opettajattarelle Hedvig Maria Estlanderille ja Sortavalan suomalaisen reaalilyseon saksan- ja ranskankielen kolleegalle Antti Amatus Aarneelle, 750 markan stipendin kummallekin, jotka molemmat viimeksimainitut Senaatti tehdystä hakemuksesta oikeutti lähtemään matkalle, opettajatar Estlanderin seuraavan lukuvuoden aikana ja kolleega Aarneen kesällä 1904; 1904 Sortavalan reaalilyseon saksan- ja ranskankielen lehtorille, filosofianlisensiaatti Kaarlo Sanfrid Laurilalle 1 000 markkaa, Viipurin suomalaisen tyttökoulun opettajattarelle Edla Maria Nordille 750 markkaa ja Turun ruotsalaisen reaalilyseon saksan- ja ranskankielen kolleegalle Alfred Leonard Öhbergille 750 markkaa; 1905 Oulun reaalilyseon saksan- ja ranskankielen nimitetylle lehtorille Karl Gustaf Östbergille 1 000 markkaa, Viipurin suomalaisen tyttökoulun saksankielen opettajattarelle Maria Natalia Gejtelille 750 markkaa ja Turun ruotsalaisen klassillisen lyseon saksan- ja ranskankielen opettajattarelle Charlotta Finströmille niinikään 750 markkaa. Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti oikeutti lehtori Östbergin lykkäämään matkansa kesäloman ajaksi 1906.

Venäjänkielen opettajille ja opettajattarille kesäloman ajaksi annettavaa neljää matkarahaa, kukin 750 markkaa, ovat Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan päässeet nauttimaan: vuonna 1903 Heinolan alkeiskoulun kolleega Adolf Severin Nylund, Nikolainkaupungin suomalaisen reaalilyseon kolleega Emil Nordqvist, saman kaupungin ruotsalaisen klassillisen lyseon kolleega Victor Robert Zilliacus sekä virkaatekevä venäjänkielen kolleega ruotsalaisessa normaalilyseossa Bror Väinö Mattias Bäckman; vuonna 1904 Nikolainkaupungin ruotsalaisen lyseon kolleega, filosofianmaisteri Napoleon Åström, Viipurin suomalaisen lyseon kolleega, opettajakandidaatti Fredrik Maximilian Schwindt, Turun suomalaisen lyseon kolleega, filosofiankandidaatti Oskar Fredrik Palmroos ja Maarianhaminan reaalioppilaitoksen kolleega, filosofianmaisteri Otto Wilhelm Drake, jonka viimeksimainitun Keisarillinen Senaatti, tehdystä hakemuksesta, salli tehdä opintomatkinsa kesälomalla 1905 sekä siinä tarkoituksessa hallussaan pitää jo nostamansa stipendin. Kun kolleega Drake sittemmin teki uudistetun pyynnön, että hän, joka todistetun kivulloisuuden tähden ei myöskään kesällä 1905 voinut käyttää matkarahaa hyväkseen, saisi valtiotrahastoon takaisin suorittaa mainitun matkarahan, näki Keisarillinen Senaatti Helmikuussa 1906 hyväksi siihen suostua. Vuonna 1905 nauttivat näitä matkarafoja Turun ruotsalaisen klassillisen lyseon venäjänkien lehtori Uno Elis Lindström, Oulun reaalilyseon venäjänkielen lehtori Väinö Verner Hannelius, Porvoon ruotsalaisen klassillisen lyseon venäjänkielen lehtori Walter Gustaf Kranck ja Tampereen suomalaisen klassillisen lyseon koetteeksi määrätty venäjänkielen kolleega Leonard Aleksanteri Lagerstedt.

Opetuksen kuuntelemista varten normaalilyseoissa määrätty kaksi stipendia antoi Ylihallitus vuonna 1903 Oulun suomalaisen klassillisen lyseon kolleegalle Antti Rietrikki Helaakoskelle ja Kuopion suomalaisen tyttökoulun kolleegalle Jaakko Benjamin Ståhlbergille; vuonna 1904 Oulun suomalaisen tyttökoulun maantiedon ja ranskankielen opettajattarelle Anna Emilia Häggille ja Maarianhaminan reaalioppilaitoksen piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajattarelle Irene Maria Stereniukselle; vuonna 1905 Oulun reaalilyseon uskonnon, logiikan ja ruotsinkielen lehtorille Georg Adolf Waenerbergille ja Jyväskylän klassillisen lyseon latinankielen lehtorille Kaarlo Lindroosille.

Paitse mainittuja vuosirahasäännössä olevia matkaravoja on tällä aikakaudella myönnetty apurahoja ulkomaan-matkoja varten seuraaville henkilöille:

Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti 21 päivänä Tammikuuta 1904 myönsi Viipurin ruotsalaisen tyttökoulun laulunopettajattarelle neiti Ellen Relanderille 2 000 markan suuruisen matkarahan kasvatusopillisten musiikkiopintojen harjoittamista varten ulkomailla yhden vuoden aikana.

Toukokuun 25 päivänä 1904 myönsi Keisarillinen Senaatti Sortavalan lyseon lehtorille, filosofianlensiaatti Kaarlo Sanfrid Laurilalle 1 000 markkaa englanninkielen opinnoita varten.

Heinäkuun 13 päivänä 1904 myönsi Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen esityksestä piirustuksen opettajille Helsingin suomalaisessa reaalilyseossa Berndt Lagerstamille, Nikolainkaupungin suomalaisessa reaalilyseossa Alfred Wilhelm Stenforsille ja saman kaupungin yksityisessä suomalaisessa tyttökoulussa Hilja Toivaselle, kullekin 400 markan suuruisen matka-apurahan osanottoa varten Elokuulla 1904 pidettyyn piirustuksenopettajain kongressiin Bernin kaupungissa.

Kirjelmässä Maaliskuun 29 päivältä 1905 Ylihallitus mainitsemillaan syillä esitti, että yleisistä varoista myönnettäisiin 4 000 markan suuruinen määräraha, jaettavaksi matkarahoina maan oppikoulujen ja kansakoulujen opettajille ja opettajattarille osanottoa varten Elokuun kuluessa 1905 Köpenhaminassa pidettävään yleiseen pohjoismaiseen koulukokoukseen.

Asiata Huhtikuun 18 päivänä 1905 esiteltäessä Keisarillinen Senaatti ei nähnyt syytä olevan tähän Ylihallituksen esitykseen suostua.

Niistä *uusista oppikirjoista*, jotka Ylihallitus tehdystä hakemuksesta koulujärjestyksen 80 §:n nojalla on puheenalaisena ajanjaksona hyväksynyt alkeisoppilaitoksissa käytettäväksi, jättäen kuitenkin niiden käytäntöön ottamisen rüppuvaksi asianomaisten opettajain hakemuksesta ja Ylihallituksen harkinnasta kussakin eri tapauksessa, mainittakoon, aineittain ryhmitettyinä, seuraavat. »Raamatun historian oppikirja», toimittanut Lauri Ingman; kaksi kirkkohistorian oppikirjaa, laajempi aijottu lyseoita ja lyhempi tyttökouluja varten, molemmat kummallakin kotimaisella kielellä, toimittaneet V. T. Rosenqvist ja J. Gummerus. — »Kokoelma suomalaista runoutta», toimittanut

A. V. Forsman. — »Uppgifter för öfversättning från svenska till finska för läroverkens högre klasser» ja »Ordförteckning till uppgifter för öfversättning från svenska till finska», toimittanut J. F. Ollinen; »Kort öfversikt af svenska språkets grammatik för finska bottenkolor och fruntimmersskolor» ja »Svensk ordlista för finska skolor» toimittanut Ralf Saxén; »Lyhennetty ruotsin kielioppi suomalaisia kouluja varten», toimittanut A. J. Sieberg; »Ruotsinkielen käännösharjoituksia, sovitettuja V. Vaseniuksen alkeiskurssiin», toimittanut N. F. Spolander. — »Latinankielen muotooppi», toimittanut W. Lindblad. — »Ranskan kielen oppikirja» ja »Lärobok i franska», toimittanut A. E. Rosendahl. — »Venäjänkielen alkeiskurssi» ja »Elementarkurs i ryska språket», toimittanut Elizabeth Stenius; »Rysk läsebok jämte rysk-svensk ordbok för elementarläroverkens fem högre klasser», »Kortfattad rysk grammatik» sekä »Venäläinen kielioppi» ja »Venäläinen lukukirja», toimittanut K. F. N. Åström. — »Gamla Tidens Historia, läro och läsebok för skolans högre klasser» (aijottu lyseoissa, tyttökouluissa ja yhteiskouluissa käytettäväksi), toimittanut V. K. E. Wichmann. — »Fysiikan oppikirja I», toimittanut I. A. Rosenqvist; »Algebrallisia harjoitusprobleemia», toimittanut J. E. Sargren; »Epäorganinen kemia, oppikoulujen tarpeeksi», toimittanut J. Kahilus; »Kemian alkeet oppikoulujen tarpeeksi», toimittanut O. E. Wänttinen. — »Lärobok i botanik», toimittanut Allan Calonius; »Kasvioppi seminaareja ja tyttökouluja varten», toimittanut Ludvig Kiljander; »Skolzoologi I, II», ruotsinnos A. J. Melan vastaavasta suomalaisesta teoksesta.

Ylihallituksen henkilökunnassa on tämän ajanjakson kuluessa tapahtunut seuraavia muutoksia:

Sittenkuin ylitirehtöörin-apulaiselle mainitussa Ylihallituksessa Anders Wilhelm Flomanille Kesäkuun 19 päivänä 1902 oli myönnetty virkero, luettuna saman vuoden Syyskuun 1 päivästä, suvaitsi Keisarillinen Majesteetti Tammikuun 8 päivänä 1903 (26 päivänä Joulukuuta 1902) siten avoimeksi joutuneeseen ylitirehtöörin-apulaisen virkaan armossa nimittää alkeisopistojen ylitarkastajan samassa Ylihallituksessa, filosofiantohtori Werner Nikolai Tawaststjernan.

Täten avonaiseksi joutuneeseen historiallisten tieteiden ylitarkastajan virkaan nimitettiin armollisella avoimeilla kirjeellä Helmikuun 26 (13) päivänä 1903 samojen tieteiden yliopettaja suomalaisessa normaalilyseossa, Keisarillisen Aleksanderin-Yliopiston dosentti, filosofiantohtori Artturi Heikki Snellman, jonka Keisarillinen Senaatti Helmikuun 3 päivänä 1903 oli määrännyt sanottua virkaa hoitamaan.

Tehdystä alamaisestä anomuksesta katsoi Keisarillinen Senaatti Syyskuun 20 päivänä 1902 hyväksi antaa Koulutoimen Ylihallituksen neuvottelevalle jäsenelle, valtioneuvos C. G. Estlanderille eron sanotusta toimesta. Virkaa ei sittemmin ole täytetty.

Sen jälkeen kun kielten ylitarkastaja, filosofiantohtori Heikki Paasonen Kesäkuussa vuonna 1904 oli nimitetty vakinaiseksi professoriksi Aleksanderin-Yliopistoon, määräsi Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 20 päivänä Ylihallituksen esityksestä professori Paasonen 1 päivään Lokakuuta samana vuonna hoitamaan avointa ylitarkastajanvirkaa Ylihallituksessa. Hänen jälkeensä on Keisarillinen Majesteetti avoimella kirjeellä Marraskuun 1 (Lokakuun 19) päivänä 1904 armossa nimittänyt ja määrännyt sanottuun ylitarkastajanvirkaan Porin suomalaisen klassillisen lyseon lehtorin, filosofiantohtori Erik Johan Tammelinin.

Kuten jo edellisessä kolmivuotiskertomuksessa on mainittu, julaistiin armollisessa julistuksessa Elokuun 8 päivältä 1901 säädökset venäjänkielen tarkastuksen asettamisesta uudelle kannalle. Sittenkuin Ylihallitus Keisarillisen Senaatin käskystä oli tehnyt ehdotuksen puheenalaisten tarkastajain johdosäännöksi, vahvistettiin se lopullisesti Lokakuun 7 päivänä 1902 mainittujen tarkastajain noudatettavaksi, koetteeksi kolmen vuoden aikana, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1902.

Sittenkuin nuorempi venäjänkielen opetuksen tarkastaja hovineuvos Iwan Helmerich Sillberg oli määrätty vanhemmaksi sihteeriksi Kenraalikuvernöörin-kansliaan, nimitti Keisarillinen Senaatti Marraskuun 5 päivänä 1903 toiseksi nuoremaksi tarkastajaksi venäjänkielen opetusta varten Viipurin katedraalikirjon pastorin, teologiankandidaatti ja kolleegisihteerin Viktor Petrovitsch Krochinin.

Istunnossaan Syyskuun 9 päivänä 1902 otti Ylihallitus käsiteltäväksi kysymyksen *pöytäkirjan pidosta* sekä muista sen yhteydessä olevista asioista ja päätettiin:

että Ylihallituksen kokouksista laaditaan varsinainen pöytäkirja, johon otetaan päätökset sekä tarpeen mukaan perusteluita ynnä lausuntoja, ja joka aikansa asianmukaisesti Ylihallituksen istunnossa tarkastetaan;

että asiat kirjoitetaan esityslistaan ja pöytäkirjaan suomen- tai ruotsinkielellä aina sitä myöten kumpaisella näistä kielistä Ylihallitukseen jätetty asiakirja on kirjoitettu tai voimassa olevan kieliasetuksen mukaan olisi ollut kirjoitettava;

että virkojen avoimeksi julistamisessa käytetään sitä kieltä, jota puheenalaisen viran hoitamisessa pääasiallisesti on käytettävä; ja

että Ylihallituksen virallisena kielenä muuten on suomi, ellei erityisissä tapauksissa toisin päätetä.

Tämän yhteydessä päätettiin, että Ylihallituksen virallisena suomenkielisenä nimenä on tästä lähin oleva Koulutoimen Ylihallitus.

Ylihallituksen virallisen kielen järjestämisen johdosta pyysi Ylihallituksen sihteeri alkeiskouluasioita varten, kolleegiasessori Carl Erik Svibergson 16 päivänä Syyskuuta 1902, koska suomenkieltä asiasta Kesäkuun 19 päivänä 1902 annetun armollisen asetuksen mukaan oli käytettävä useimmissa Ylihallituksen toimituskirjoissa ja hän ei ollut velvollinen laatimaan toimituskirjoja suomenkielellä eikä omannut siihen tarvittavaa suomenkielen taitoa, että Ylihallitus hankkisi tarpeellisen määrärahan apulaisen palkkaamiseksi alkeiskouluosastolta suomeksi annettavien toimituskirjain laatimista varten, jollei Ylihallitus, toimituskieltä koskeviin muutettuihin määräyksiin nähden, katsoisi syytä olevan tehdä esitystä hänen asettamisestaan lakkautuspalkalle. Tämän johdosta Ylihallitus kirjeessä Syyskuun 16 päivältä 1902 mainitsemillaan perusteilla esitti, että sanotun kuun alusta lukien asetettaisiin 1 200 markan suurinen määräraha Ylihallituksen käytettäväksi asessori Svibergsonin toimitettavien suomenkielisten kirjoitusten laatimista varten.

Asiata 21 päivänä Lokakuuta 1902 esiteltäessä Keisarillinen Senaatti, koska asessori Svibergson yllämainitun armollisen asetuksen mukaan oli velvollinen kirjoittamaan suomenkielisiä toimituskirjoja, hylkäsi Ylihallituksen esityksen määrärahasta Svibergsonin toimitettavien suomenkielisten kirjoitusten laatimista varten, mutta, katsoen Svibergsonin hyödylliseen toimintaan Ylihallituksessa, kuitenkin oikeutti Ylihallituksen, kun sen työt ja asiain tarkoituksenmukainen käsittely niin vaatii, siihen käyttämään jonkun määrän tarverahoistaan.

Kirjelmässä Maaliskuun 8 päivältä 1901 lähetti Koulutoimen Ylihallitus Keisarilliseen Senaattiin vahvistettavaksi ehdotuksen *Ylihallituksen työjärjestykseksi*, mutta siihen nähden että Ylihallitukseen, sen jälkeen kun mainittu ehdotus oli tehty, oli nimitetty uusi ylitirehtööri ja useampia ylitarkastajia, katsoi Keisarillinen Senaatti Syyskuun 11 päivänä 1902 tarpeelliseksi, että ehdotus vielä jätettäisiin Ylihallituksen harkittavaksi, ennenkuin se lopullisesti vahvistetaan. Kun Ylihallitus sittemmin oli tarkastanut tätä ehdotusta, esitti se kirjelmässä Marraskuun 28 päivältä 1902 että mainittu, Ylihallituksen osaksi korjaama uusi ehdotus työjärjestykseksi armosta vahvistettaisiin, että seuraavan vuoden alusta Ylihallituksen vuosirahasääntöön otettaisiin kanslistinvirka 1 800 markan palkkiolla, että tämä virka saataisiin antaa myöskin naishakijalle, sekä että kamreerinapulaisen palkkio samasta ajasta lukien korotettaisiin 1 800 markaksi. Tämä Ylihallituksen ehdotus ei saavuttanut armollista hyväksymistä.

Tämän johdosta ja koska Ylihallituksen ehdottama uusi työjärjestys oli tehty sillä edellytyksellä, että Ylihallitukseen saataisiin asettaa erityinen kanslistinvirka, Keisarillinen Senaatti 13 päivänä Lokakuuta 1903 käski Yli-

hallitusta tekemään ja Keisarilliseen Senaattiin lähettämään uuden ehdotuksen työjärjestykseksi, ottamalla huomioon että erityisesti palkattua kanslistia ei tule Ylihallitukseen asetettavaksi.

Annetun käskyn noudattamiseksi Ylihallitus Tammikuun 5 päivänä 1904 vahvistamista varten Keisarilliseen Senaattiin lähetti uuden ehdotuksen työjärjestykseksi. Keisarillinen Senaatti Tammikuun 18 päivänä 1905 katsoi oikeaksi hyväksyä ja noudatettavaksi vahvistaa pääasiallisesti edellämainitun ehdotuksen mukaisesti laaditun työjärjestyksen Ylihallitusta ja sen virkamiehistöä varten.

Ylihallituksen käytettävänä olevissa määrärahoissa on tänä ajanjaksona tapahtunut seuraavia muutoksia.

Ylihallituksen esityksestä Keisarillinen Senaatti Joulukuun 16 päivänä 1902 määräsi Ylihallituksen käyttövarat korotettaviksi 3 000 markasta 5 000 markkaan, lukien 1903 vuoden alusta, jota vastoin Keisarillinen Senaatti Toukokuun 22 päivänä 1903 ei nähnyt olevan syytä suostua Ylihallituksen esitykseen, että Ylihallituksen kamreerikonttoihin tarpeisiin tätä ennen myönnettujen määrärahojen lisäksi vielä myönnettäisiin sadan markan suuruinen kuukautinen apuraha vakinaisen lisäapulaisen palkkaamiseksi.

Tehdystä esityksestä katsoi Keisarillinen Senaatti Maliskuun 1 päivänä 1904 hyväksi suostua siihen, että Koulutoimen Ylihallituksen vuosirahasääntöön otettu määräraha matkakustannuksia varten toistaiseksi korotetaan 7 000 markasta 11 000 markkaan sekä puhtaaksikirjoitus-määräraha 4 000 markasta 5 500 markkaan, jonka ohessa Ylihallituksen määrärahaan polttopuita ja valaistusta varten myönnettiin 300 markan vuotuinen lisäys, kaikki vuoden 1904 alusta lukien.

Sitäpaitsi on Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen tarpeisiin eri kertoina myöntänyt tilapäisiä määrärahoja, nimittäin:

Joulukuun 16 päivänä 1902 toimituskirjain suomentamisesta sekä pöytäkirjain laatimisesta vuoden neljän viimeisen kuukauden aikana johtuneiden kustannusten suorittamiseksi 800 markkaa; Tammikuun 21 päivänä 1903 lisäykseksi 1902 vuoden arviomäärärahaan puita ja valaistusta varten 100 markkaa; Tammikuun 20 päivänä 1904 edellisen vuoden määrärahoissa syntyneiden vajausten täyttämiseksi: tarverahoiksi 1 400 markkaa, polttopuita ja valaistusta varten 150 markkaa, matkakustannuksia varten 1 800 markkaa; Maaliskuun 1 päivänä 1904 kolmen kirjoituskoneen ostamista varten 1 800 markkaa sekä lisäystä matkakustannusten määrärahaan edellisen vuoden vajauksen täyttämiseksi 1 559 markkaa 2 penniä; Marraskuun 30 päivänä 1904 sihteerin viransijaisen palkkaamista varten valtiopäiväin ajaksi kuukautta kohti 373 markkaa 27 penniä; Joulukuun 21 päivänä 1904 lisäykseksi tarverahojen määrärahaan samaa vuotta varten 1 500 markkaa.

Mainitsemillaan syillä Ylihallitus kirjelmässä 28 päivältä Lokakuuta 1904 esitti, että Ylihallitukselle Kesäkuun 1 päivästä 1906 eteenpäin valmistettaisiin huoneusto suomalaisen normaalilyseon silloisessa talossa. Sittenkuin Yleisten rakennusten Ylihallitus oli Keisarilliseen Senaattiin toimittanut asiasta vaaditun lausunnon, piirustukset ja 23 959 markkaan päättyvän kustannusarvion, ja Koulutoimen Ylihallitus oli saanut tilaisuuden lausua tästä ehdotuksesta mielipiteensä, näki Keisarillinen Senaatti Toukokuun 30 päivänä 1905 hyväksi määrätä, että Ylihallitukselle on Kesäkuun 1 päiväksi 1906 valmistettava virkahuoneusto suomalaisen normaalilyseon silloisessa talossa, sekä käski Yleisten rakennusten Ylihallituksen teettää mainitussa talossa tehtävät muunnostyöt sitä varten laadittujen pohjapiirrosten ja kustannusarvion mukaisesti sekä asetti tähän tarkoitukseen käytettäväksi kaikkiaan 23 959 markkaa. Sittemmin toimitetussa tarkastuksessa tarpeellisiksi havaittuja erinäisiä korjaustöitä varten myönsi Keisarillinen Senaatti Syyskuun 6 päivänä 1905 Ylihallituksen esityksestä 2 040 markan ylimääräisen määrärahan.

Ylihallituksen esityksestä Keisarillinen Senaatti Huhtikuun 12 päivänä 1905 näki hyväksi sallia Ylihallituksen kalenterivuoden 1906 alusta ottaa palvelukseensa toisen vahtimestarin sekä tälle paitse asuntoa suorittaa palkkaa 600 markkaa ja palkkiota niinkään 600 markkaa vuodessa.

Voimassaolevien säädösten määrääniä, Ylihallituksen valvonnan alaisten *oppilaitosten tarkastuksia* on kuluvan kolmivuotiskauden aikana toimeenpantu seuraavasti: Lukuvuonna 1902—1903 on tarkastettu Lappeenrannan, Kotkan ruotsalainen ja Lahden yhteiskoulu, Tampereen ja Nikolainkaupungin oppilaitokset, Svenska privata läroverket för flickor, Uusi Yhteiskoulu, Nya svenska samskolan sekä Läroverket för gossar och flickor nimiset oppilaitokset Helsingissä, Mikkelin klassillinen lyseo, Rauman yhteislyseo, Jyväskylän ja Joensuun koulut, Viipurin ruotsalainen valmistava koulu, Hämeenlinnan suomalainen ja ruotsalainen tyttökoulu sekä ruotsalainen yhteiskoulu, Oulun oppilaitokset, Heinolan alkeiskoulu sekä Turun ruotsalainen reaalilyseo, suomalainen tyttökoulu ja Heurlinin koulu. Lukuvuonna 1903—1904 tarkastettiin: Hangon ja Tammisaaren oppikoulut, Sortavalan tyttökoulu, useimmat Turun oppilaitokset, Maarianhaminan reaalioppilaitos jatkoloukkineen, Haminan suomalainen ja ruotsalainen yhteiskoulu, Helsingin suomalainen tyttökoulu, Kotkan molemmat yhteiskoulut, Kemin yhteiskoulu, Tornion alkeiskoulu, Oulun suomalainen yhteiskoulu (sekä kieliopetusta kaupungin muissa oppilaitoksissa), Kokkolan alkeiskoulu ja molemmat yhteiskoulut, Iisalmen reaali- ja porvarikoulu, Kuopion ruotsalainen reaalilyseo poikia ja tyttöjä varten sekä

suomalainen yhteiskoulu, Porvoon oppilaitokset, Joensuun lyseo ja tyttökoulu, Nurmeksen yhteiskoulu, Sortavalan reaalilyseo, Käkisalmen porvarikoulu, Nikolainkaupungin suomalainen tyttökoulu, (jonka ohessa tarkastettiin matematiikan opetusta saman kaupungin muissa kouluissa sekä Tampereen ja Hämeenlinnan oppilaitoksissa), Porin oppilaitokset, Kajaanin porvarikoulu sekä Kotkan ruotsalainen yhteiskoulu. Lukuvuonna 1904—1905 tarkastettiin: Maarianhaminan reaaliopisto ja jatkoluokat, Salon yhteiskoulu, Uudenkaupungin ja Rauman yhteislyseot, Loviisan, Joensuun ja Sortavalan oppilaitokset (sekä matematiikan opetus Viipurin kouluissa), Lahden yhteiskoulu, Svenska privata läroverket för flickor Helsingissä, Kouvolan yhteiskoulu, Heinolan alkeiskoulu, Kemin yhteiskoulu, Tornion ja Raahen alkeiskoulut, Jyväskylän oppilaitokset, Kajaanin porvarikoulu, Savonlinnan oppilaitokset, Kuopion lyseo ja tyttökoulu (sitäpaitsi tarkastettiin kieliopetusta kummassakin yhteiskoulussa), Iisalmen reaali- ja porvarikoulu, Helsingin ruotsalainen reaalilyseo, Hämeenlinnan oppilaitokset, Lapuan ja Pietarsaaren yhteiskoulut, Porin oppilaitokset, Lappeenrannan yhteiskoulu sekä Käkisalmen reaali- ja porvarikoulu. — Sitäpaitsi on voimistelunopetusta puheenalaisina lukuvuosina tarkastettu erinäisissä oppilaitoksissa.

Sittenkuin uusi venäjänkielen opetuksen tarkastusta koskeva ohjesääntö edellä kerrottuun tapaan oli vahvistettu noudatettavaksi, on mainitun kielen tarkastus itsekinakin lukuvuonna tapahtunut useimmissa kouluissa.

II. Erinäiset valtion oppilaitokset ja niiden opettajisto.

Helsinki.

Suomalainen normaalilyseo. Avoimeen historiallisten tieteiden yliopettajanvirkaan Keisarillinen Senaatti Marraskuun 26 päivänä 1902 nimitti ja määräsi Helsingin suomalaisen reaalilyseon lehtorin, filosofiantohtori Artturi Heikki Snellmanin, joka jo varemmin oli määrätty hoitamaan saman viran sijaisuutta Helmikuusta 1902 Huhtikuun 1 päivään 1903. Yliopettaja Snellmanin Helmikuun 26 päivänä 1903 tapahtuneen nimityksen jälkeen ylitarkastajaksi Koulu-toimen Ylihallitukseen määrättiin Turun suomalaisen klassillisen lyseon historian, maantiedon ja suomenkielen lehtori, filosofiantohtori Knut August Svanljung hoitamaan puheenalaista virkaa, kunnes Keisarillinen Senaatti Helmikuun 11 päivänä 1904 siihen nimitti Helsingin ruotsalaisen reaalilyseon lehtorin, filosofiantohtorin Kurt Reinhold Melanderin.

Sittenkuin Keisarillinen Majesteetti 26 päivänä Heinäkuuta 1903 oli jättänyt Keisarillisen Senaatin toimeksi ottaa normaalilyseoitten vuosirahassääntöihin vuotuisen palkan venäjänkielen yliopettajille, käski Keisarillinen Senaatti kirjelmässä Marraskuun 2 päivältä 1903 Ylihallitusta julistamaan venäjänkielen yliopettajanvirat normaalilyseoissa haettaviksi; jonka johdosta Ylihallitus Marraskuun 10 päivänä 1903 määräsi filosofianmaisteri Pietari Toikan hoitamaan sanotun viran sijaisuutta suomalaisessa normaalilyseossa, kunnes siihen hakemuksen nojalla viransijainen määrättäisiin. Sittenkin Keisarillinen Senaatti Tammikuun 21 päivänä 1904 määräsi puhenalaisen oppilaitoksen venäjänkielen kollegan Volmari Kannisen hoitamaan usein mainittua virkaa seuraavan Syyskuun 1 päivään. Huhtikuun 13 päivänä 1904 teki Ylihallitus ehdotuksensa viran täyttämiseksi vakinaisesti, mutta kun asia ei vielä ollut saanut lopullista ratkaisua, määräsi Ylihallitus Syyskuun 10 päivänä 1904 kolleega Kannisen edelleen hoitamaan virkaa, kunnes se ennätettäisiin vakinaisesti täyttää.

Avoimeen latinan- ja ruotsinkielien kolleganvirkaan, jota edelleen oli väliaikaisesti hoitanut filosofianmaisteri Fredrik Magnus Colerus, Keisarillinen Senaatti Tammikuun 18 päivänä 1905 nimitti ja siirsi Mikkelin suomalaisen

klassillisen lyseon kollegan Samuel Hagelinin, määräten hänelle opetusvelvollisuuden myöskin suomenkielessä, lukien 1 päivästä Toukokuuta 1905.

Avoinna olevaa uskonnon yliopettajanvirkaa hoiti edelleen Helsingin suomalaisen reaalilyseon uskonnonopettaja, filosofianmaisteri Matti Pesonen, kunnes Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 1 päivänä 1905 virkaan nimitti ja määräsi teologiankandidaatin Paavo Emil Snellmanin.

Helmikuun 3 päivänä 1904 kuoli luonnonhistorian ja maantiedon lehtori, filosofianmaisteri Aukusti Juhana Mela. Täten avoimeksi joutunutta lehtorinvirkaa määrättiin hoitamaan Toukokuun 1 päivään 1905 filosofiankandidaatti Antti Johannes Silfvenius. Vakinaiseksi mainittuun virkaan 1 päivästä Toukokuuta 1905 nimitettiin Huhtikuun 18 päivänä 1905 Sortavalan suomalaisen reaalilyseon luonnonhistorian ja maantiedon lehtori, filosofiantohtori Karl Emil Stenroos.

Oppilaitoksen vuosi vuodelta kasvaneen oppilasmäärän tähden on rinnakkaisosastojen lukua samassa määrässä täytynyt lisätä. Heinäkuun 16 päivänä 1902 myönsi Keisarillinen Senaatti rinnakkaisosastojen ylläpitämiseksi kolmella alimmalla luokalla lukuvuoden 1902—1903 aikana 15 040 markkaa; Elokuun 11 päivänä 1903 myönnettiin neljää alinta luokkaa varten samaan tarkoitukseen lukuvuodeksi 1903—1904 20 620 markkaa ja Heinäkuun 20 päivänä 1904 viittä alinta luokkaa varten lukuvuodeksi 1904—1905 25 920 markkaa.

Sen johdosta että oppilaitoksen kouluneuvosto oli ilmoittanut, että lyseon käytettävänä oleva talo luokkahuoneiden kokoon ja ilmanvaihtoon nähden ei täyttänyt kohtuullisimpiakaan hygienisiä vaatimuksia ja että lyseon samassa talossa oleva voimistelusalali ei myöskään ollut tarkoitukseensa sovelias, sekä sen vuoksi pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään sellaisiin toimiin, että puheenalaiselle oppilaitokselle niin pian kuin suinkin rakennettaisiin uusi ajan- ja tarkoituksenmukainen koulutalo, teki Ylihallitus alamaissessa kirjelmässä 17 päivästä Heinäkuuta 1901 muun muassa ehdotuksen uuden koulutalon rakentamisesta puheenalaiselle normaalilyseolle. Sittenkuin uutta koulutaloa varten oli valtiolaitoksen varaksi hankittu tontit n:rot 4 ja 6 Ratakadun varrelta sekä Yleisten rakennusten Ylihallituksessa, Senaatista annetun määräyksen mukaisesti, oli yksissä neuvoin Koulutoimen Ylihallituksen ja suomalaisen normaalilyseon rehtorin kanssa laadittu piirustukset ja 450 000 markkaan päättyvä kustannusarvio mainituille tonteille rakennettavaa uutta koulutaloa varten, suvaitsi Keisarillinen Majesteetti Armollisella käskykirjeellä 10 päivästä Marraskuuta 1903 sallia Suomen yleisistä varoista käytettäväksi tähän tarkoitukseen 465 000 markkaa. Tehdystä esityksestä Keisarillinen Senaatti 15 päivänä Helmikuuta 1905 suostui siihen, että uusi koulutalo saadaan sisustaa sillä tavoin, että rakennus sisältää 16 luokkahuonetta, sekä osotti Rakennus-ylihallituksen käytettäväksi sen lisäksi, mitä ennen oli myönnetty, 11 019 mar-

kan lisämäärärahan. Rakennus valmistui sitten kesällä 1905, joten oppilaitos Syyskuun 1 päivänä samana vuonna pääsi alottamaan työtänsä tilavassa ja ajanmukaisessa koulutalossa.

Uuteen koulutaloon hankittavia tarve- ja huonekaluja varten myönsi Keisarillinen Senaatti Kesäkuun 28 päivänä 1905 korkeintaan 15 000 markan ylimääräisen rahamäärän.

Erinäisiä ylimääräisiä määrärahoja on myönnetty seuraavasti: sekalaisen menojen määrärahan vahvistamiseksi Joulukuun 6 päivänä 1902 150 markkaa sekä Marraskuun 17 päivänä 1903 231 markkaa 70 penniä edelliseen vuosikertomukseen liitetyn kirjoituksen painokustannuksiin; huone- ja opetuskaluston hankkimista varten Elokuun 11 päivänä 1903 1 290 markkaa sekä Heinäkuun 13 päivänä 1904 50 uuden oppilaspulpetin hankkimiseksi ja 20 vanhemman pulpetin korjaamiseksi yhteensä 1 240 markkaa.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut yliopettaja Adolf V. Streng. Vararehtoriksi määräsi Ylihallitus Lokakuun 28 päivänä 1902 yliopettajan, professori Ernst Jakob Waldemar Bonsdorffin.

Opettajakandidaattien luku on eri lukuvuosina ollut seuraava: 1902—1903, syyslukukaudella 28, kevätlukukaudella 31; 1903—1904, syyslukukaudella 36, kevätlukukaudella 36; 1904—1905, syyslukukaudella 27, kevätlukukaudella 30.

Käytöllisiä kokeita suoritettiin samaan aikaan eri vuosina 17, 33, 62.

Oppilaita on ollut eri lukuvuosina: 272, 326, 376.

Kouluneuvosto: Kamreeri A. Boehm (puheenjohtaja), professorit E. N. Setälä (vuoteen 1903), J. J. Karvonen, E. Aspelin (puheenjohtaja kamreeri Boehmin kuoleman jälkeen) ja tohtori M. Äyräpää.

Ruotsalainen normaalilyseo. Avoimeen laulunopettajanvirkaan valtuutettiin virkavahvistuskirjalla Helmikuun 4 päivänä 1903 Helsingin ruotsalaisen reaalilyseon laulunopettaja Knut Alarik Ugglä. Niinikään avoimeen latinan- ja ruotsinkielen kolleeganvirkaan nimitettiin Huhtikuun 7 päivänä 1903 Oulun ruotsalaisen reaalilyseon latinan- ja suomenkielen virkaatekevä lehtori, filosofianmaisteri Karl Alfons Sevonius, sekä venäjänkielen kolleeganvirkaan Huhtikuun 23 päivänä 1903 Nikolainkaupungin ruotsalaisen klassillisen lyseon saman aineen kolleega, filosofianmaisteri Viktor Robert Zilliacus, joka sittemmin määrättiin hoitamaan myöskin venäjänkielen yliopettajanviran sijaisuutta. Avoimeen suomenkielen kolleeganvirkaan nimitettiin Lokakuun 6 päivänä 1903 Oulun ruotsalaisen reaalilyseon saman aineen kolleega Juho Fredrik Ollinen.

Matematiikan ja luonnontieteiden yliopettaja, opiston vararehtori Edvard Julius Mellberg kuoli Maaliskuun 8 päivänä 1905. Täten avoimeksi joutunutta virkaa on hoitanut lyseon matematiikan ja fysiikan lehtori, filosofiantohtori Georg Borenius.

Rinnakkaisluokkia varten myönnettiin Kesäkuun 10 päivänä 1903 I luokalle lukuvuodeksi 1903—1904 4 800 markkaa ja Heinäkuun 13 päivänä 1904 I ja II luokalle lukuvuodeksi 1904—1905 9 880 markan määräraha.

Ylimääräisiä määrärahoja on myönnetty: Kesäkuun 10 päivänä 1903 760 markkaa 30 uuden pulpetin hankkimiseksi sekä vanhojen siistimiseksi; samaa tarkoitusta ynnä muuta kalustoa varten myönnettiin 13 päivänä Heinäkuuta 1904 1 199 markkaa ja 12 päivänä Heinäkuuta 1905 1 733 markkaa.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut yliopettaja Vilhelm Teodor Rosenqvist. Vararehtoriksi määräsi Ylihallitus Maaliskuun 22 päivänä 1905 yliopettajan Hjalmar Appelqvistin.

Opettajakandidaattien luku on eri lukuvuosina ollut seuraava: 1902—1903, syyslukukaudella 17, kevätlukukaudella 20; 1903—1904, syyslukukaudella 17, kevätlukukaudella 15; 1904—1905, syyslukukaudella 14, kevätlukukaudella 10.

Käytöllisiä kokeita suoritettiin samaan aikaan eri vuosina: 23, 25, 9.

Oppilasten lukumäärä on tänä aikana ollut: 171, 203, 230.

Kouluneuvosto: Professori F. V. Gustafsson (puheenjohtajana), översti K. Antell, professorit A. O. Freudenthal (vuoteen 1903), W. Sucksdorff ja vapaa-herra R. A. Wrede (vuoteen 1903) sekä tohtori O. Heikel (vuodesta 1903).

Suomalainen reaalityseo. Avonaiseen historian ja maantiedon lehtorinvirkaan nimitettiin Heinäkuun 22 päivänä 1904 Savonlinnan reaalityseon samojen aineiden lehtori, filosofianlisensiaatti Kaarle Juhana Jaakko Forsman. Piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajaksi valtuutettiin Maaliskuun 30 päivänä 1904 taiteilija Berndt Lagerstam, jonka Ylihallitus jo 29 päivänä Syyskuuta 1903 oli määrännyt toistaiseksi ja kunnes virka vakinaisesti täytetään samaa tointa hoitamaan.

Rinnakkaisosastot oppilaitoksen viittä alinta luokkaa varten ovat edelleen olleet toiminnassa ja on niiden ylläpitämiseksi itsekunkin puheenaolevan lukuvuoden ajaksi myönnetty 23 960 markkaa, jota paitse lukuvuodeksi 1904—1905 vahtimestarille suotiin 250 markan lisäpalkkio.

Oppilaitoksen ahdas ja tarkoitustaan vastaamaton pihamaa on kuluneena ajanjaksona saanut hyvin tarpeellisen laajennuksen. Oppilaitoksen rehtorin tekemästä ehdotuksesta Ylihallitus Tammikuun 13 päivänä 1904 Keisarilliselle Senaatille esitti, että lyseotalon vieressä oleva vapaaaherratar Emelie Palménin talo ja tontti ostettaisiin lyseon tarpeeksi sekä että sanottuun tarkoitukseen yleisistä varoista myönnettäisiin korkeintaan 170 000 markkaan nouseva rahamäärä. Tähän esitykseen suvaitsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa 3 päivänä Maaliskuuta 1904 antaa suostumuksensa. Tämän johdosta Ylihallitus kirjeessä Toukokuun 31 päivältä 1904 puheenalaisen oppilaitoksen rehtorin esityksestä Keisarilliselle Senaatille ehdotti, että mainittu talo luovutettaisiin lyseolle heti, kun se oli valtion haltuun joutunut, sekä että siinä suoritettaisiin

tarpeelliset korjaustyöt; että reaalityseon talonmiehen ja lämmittäjän palkkio korotettaisiin 1 300 markasta 1 500 markkaan; että määräraha polttopuihin ja valaistukseen korotettaisiin 600 markalla ja määräraha sekalaisiin menoihin 3 200 markasta 3 500 markkaan; sekä että lyseon lämmittäjälle ja talonmiehelle, jolla tähän saakka ei ole ollut vapaita huoneita, annettaisiin asunnoksi ne huoneet, jotka olivat olleet äsken ostetun talon talonmiehen asuntona.

Tämän johdosta Yleisten rakennusten Ylihallitus ehdotettuja muunnos- ja tasoitustöitä varten laati piirustukset ja 2 600 markkaan päättyvän kustannusarvion.

Keisarillinen Senaatti 4 päivänä Lokakuuta 1904 näki hyväksi Ylihallituksen edelläolevaan esitykseen suostua, määrärahan korotuksiin nähden siten, että lyseon talonmiehen ja lämmittäjän palkkio, apulaisen palkkaamiseksi niinä kuukausina kuin se on tarpeen, korotetaan 200 markalla, määräraha sekalaisia menoja varten 300 markalla sekä määräraha polttopuita ja valaistusta varten 600 markalla, kaikki lukien vuoden 1905 alusta.

Paitsi edellämainittuja määrärahoihin lisäyksiä Keisarillinen Senaatti Helmikuun 26 päivänä 1903 korotti kreikkalais-venäläisen uskonnonopetuksen kustantamiseksi säädetyn määrärahan 280 markasta 420 markaksi, lukien 1 päivästä Lokakuuta 1902.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut lehtori Kaarlo Fredrik Kerppola.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 474, 471, 493.

Kouluneuvosto: Professori W. Ruin (puheenjohtajana), lääketieteentohtori Th. Löfström (vuoteen 1903), valtioneuvos F. I. Palmroth (kuolemaansa saakka), toimittaja V. Löfgren (vuoteen 1903), insinööri W. V. Forsman, professori T. Laitinen ja pormestari L. Cajander (molemmat vuodesta 1903).

Ruotsalainen reaalityseo. Avoimeen maantiedon, luonnonhistorian ja historian kolleeganvirkaan valtuutettiin Joulukuun 6 päivänä 1902 filosofianlisen-siaatti Johan Georg Robert Boldt. Avoimena olevaan matematiikan ja fysiikan lehtorinvirkaan valtuutettiin Joulukuun 22 päivänä 1902 Joensuun suomalaisen klassillisen lyseon samojen aineitten lehtori, filosofiantohtori Otto Wilhelm Neovius. Ruotsin- ja saksankielen kolleeganvirkaan nimitettiin toukokuun 29 päivänä 1903 Keisarillisen Aleksanderin-Yliopiston dosentti, filosofiantohtori Torsten Evert Karsten. Avoimeen historian ja maantiedon lehtorinvirkaan, lukien 1 päivästä Maaliskuuta 1905, nimitettiin Joulukuun 14 päivänä 1904 Turun suomalaisen reaalityseon lehtori, filosofianlisen-siaatti Oskar Adolf Förström, joka Keisarillisen Senaatin määräyksen mukaan Elokuun 10 päivästä 1904 oli väliaikaisesti hoitanut virkaa. Opiston uskonnonopettajan toimeen valtuutettiin Lokakuun 17 päivänä 1904 teologiankandidaatti Paavo Emil Snellman, vaan kun hän sittemmin Maaliskuun 1 päivänä 1905 nimitettiin yliopettajaksi suomalaiseen normaalilyseoon, määrättiin Toukokuun 10 päivänä

1905 tehdystä hakemuksesta Oulun ruotsalaisen reaaliylyseon uskonnon ja ruotsinkielen lehtori Georg Adolf Waenerberg lukuvuoden 1905—1906 alusta toistaiseksi puheenalaista virkaa hoitamaan.

Tehdystä hakemuksesta näki Keisarillinen Senaatti hyväksi myöntää saksan- ja ranskankielen lehtorille Karl Emil Hårdh'ille eron virasta, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905.

Tehdystä esityksestä Keisarillinen Senaatti Helmikuun 10 päivänä 1903 suostui siihen, että filosofianmaisteri Karl David Hugo Nicklin, joka siihen asti oli samassa lyseossa palvellut liki 10 vuotta, osaksi virkaatekevänä lehtorina ja kolleegana sekä sittemmin tuntiopettajana, toistaiseksi, luettuna lukuvuoden 1903—1904 alusta, saadaan asettaa apulaiskolleegaksi historian, maantiedon ja ruotsinkielen opetusta varten rinnakkaisosastolla 25 tunnin opetusvelvollisuudella viikossa ja 4 000 markan vuotuisella palkkiolla.

Rinnakkaisosastot ovat koulussa olleet toiminnassa tänä ajanjaksona kaikilla viidellä alimmalla luokalla. Niiden ylläpitämiseksi myönsi Keisarillinen Senaatti lukuvuodeksi 1902—1903 23 880 markkaa, seuraavaksi lukuvuodeksi 24 380 markkaa sekä lukuvuotta 1904—1905 varten 24 720 markan määrärahan.

Lisämäärärahoja myönsi Keisarillinen Senaatti Tammikuun 22 päivänä 1903 vuoden 1902 määrärahaan sekalaisia menoja varten 900 markkaa sekä polttopuihin ja valaistukseen 1 600 markkaa. 30 uuden pulpetin hankkimista varten myönnettiin 10 päivänä Heinäkuuta 1903 600 markkaa. Sitäpaitsi on Ylihallitus omasta vuosirahasääntöön oppilaitosten satunnaisia tarpeita varten pannusta määrarahastaan myöntänyt 150 markkaa huonekalujen korjaamiseksi.

Rehtorintointa on tänä kolmivuotisjaksona hoitanut kolleega Arvid Ferdinand Lilius.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 444, 455, 414.

Kouluneuvosto: Professori W. Pipping (puheenjohtajana vuoteen 1903), pankintirehtööri K. Bergbom ja kapteeni A. W. Lagerborg (molemmat vuoteen 1903) filosofianmaisterit E. Nordström (puheenjohtajana vuodesta 1903) ja M. A. Waenerberg sekä apteekkari K. A. Aschan ja dosentti M. Oker-Blom (molemmat vuodesta 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Koulun vakinaisessa opettajistossa ei tänä aikana ole tapahtunut mitään muutoksia.

Oppilasluku tässä koulussa on vuosien kuluessa kasvanut siinä määrässä, että lukuvuodesta 1902—1903 alkaen siinä on ollut täydelliset rinnakkaisosastot kaikilla viidellä luokalla sekä sen lisäksi muutamalla luokalla toisinaan vielä toinenkin rinnakkaisosasto. Toukokuun 29 päivänä 1902, jolloin Keisarillinen Senaatti salli rinnakkaisosaston perustamisen myöskin koulun V:nnele luokalle, myönnettiin rinnakkaisosastojen ylläpitämiseksi oppilaitoksen kaikilla

luokilla lukuvuonna 1902—1903 yhteensä 23 370 markkaa. Samaan tarkoitukseen myönnettiin Toukokuun 26 päivänä 1903 seuraavaksi lukuvuodeksi 23 340 markkaa sekä samoin Kesäkuun 11 päivänä 1904 lukuvuodeksi 1904—1905 23 110 markkaa. Keisarillinen Senaatti sen ohessa 27 päivänä Kesäkuuta 1904 salli, että koulun I luokalle mainituksi lukuvuodeksi saatiin perustaa kaksi rinnakkaisosastoa, määräten toisen rinnakkaisluokan kustantamiseksi 5 220 markkaa, sekä sitäpaitsi kahden luokkahuoneen vuokraa, lämmittämistä ja siivoamista varten sanotun lukuvuoden aikana haikkiaan 2 200 markkaa, eli siis yhteensä 7 420 markkaa.

Myöskin tyttökoulun toiselle valmistavalle luokalle täytyi lukuvuodeksi 1903—1904 järjestää rinnakkaisosasto, jota varten Syyskuun 1 päivänä 1903 myönnettiin kaikkiaan 6 660 markkaa.

Koulun oppilasmäärän tuntuva kasvamisesta on aiheutunut erityisiä koulun taloutta ja huoneustoa koskevia toimenpiteitä.

Kirjelmässä Joulukuun 15 päivältä 1903 Ylihallitus esitti, että menosääntöön otettaisiin Helsingin suomalaisen tyttökoulun tarpeeksi 400 markan vuotuinen määräraha talonmiehen sekä samoin 400 markan määräraha toisen siivoojattaren palkkaamiseksi; että vahtimestarin ja lämmittäjän asuinhuoneet mainitulle koululle luovutetussa valtiolaitoksen omistamassa talossa seuraavan kesäluvan aikana yhdistettäisiin ja muutettaisiin opetussaleiksi; että koulun vahtimestarille vapaiden huoneiden ja polttopuiden sijasta myönnettäisiin vuokratarkoituksi 800 markkaa vuosittain; että nykyisen siivoojattaren asunto sanotussa koulutalossa tarpeelliseksi katsottujen muutosten jälkeen luovutettaisiin asunnoksi koulun lämmittäjälle; sekä että koulun kahdelle siivoojattarelle osoitettaisiin vuokratarkoituksi 400 markkaa vuodessa kummallekin.

Sittenkuin Yleisten rakennusten Ylihallitus oli tehnyt näitä ehdotettuja muutostöitä varten piirustukset ja 2 700 markkaan päättyvän kustannusarvion, Keisarillinen Senaatti 15 päivänä Maaliskuuta 1904 näki hyväksi puheenaoleviin Ylihallituksen esityksiin suostua sekä samalla käski Yleisten rakennusten Ylihallitusta seuraavan kesän aikana toimittamaan kysymyksenalaiset muutostyöt, oikeuttaen käyttämään niihin enintään 2 700 markkaa. Talonmiehen ja toisen siivoojattaren palkkaamiseksi myönnettyt rahamäärät luettiin Syyskuun 1 päivästä 1904, sekä vuokratarkoitukset koulun vahtimestarille ja toiselle, jo virassa olevalle siivoojattarelle Kesäkuun 1 päivästä 1904.

Edellämainittujen menoerien lisäksi on vielä myönnetty seuraavia ylimääräisiä määrärahoja: Tammikuun 22 päivänä 1903 kreikkalais-katoollisen uskonnonopetuksen kustantamiseksi lukuvuonna 1902—1903 280 markkaa toistaiseksi ja niin kauaksi kuin tarve on olemassa entisen tätä tarkoitusta varten myönnetyn määrärahan lisäksi; Helmikuun 24 päivänä 1903 koulun sekalaisten menojen määrärahassa syntyneen vajauksen täyttämiseksi 266 markkaa.

75 penniä; Marraskuun 17 päivänä 1903 2 000 markan suuruinen lisäys vuoden 1903 määrärahaan polttopuita ja valaistusta varten sekä sen lisäksi 200 markkaa toisen valmistavan luokan rinnakkaisosaston lämmityksen ja valaistuksen kustantamiseksi; Kesäkuun 11 päivänä 1904 880 markkaa 40 uuden pulpetin hankkimista varten sekä Syyskuun 9 päivänä 1904 415 markkaa kahden kirjastokaapin hankkimiseksi.

Ylihallituksen Helmikuun 23 päivänä 1904 tekemän esityksen mukaisesti Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 22 päivänä 1904 oikeutti Ylihallituksen koulun johtajattaren esityksestä määräämään jonkun oppilaitoksessa palvelevan opettajan tahi opettajattaren johtajattaren vastuulla hoitamaan koulun taloustoimia niin kauvaksi aikaa kuin puheenalaisen oppilaitoksen kaikille varsinaisille luokille järjestetyt rinnakkaisosastot edelleen olisivat olemassa, ja asetti Keisarillinen Senaatti sanottua tarkoitusta varten Ylihallituksen käytettäväksi 500 markan suuruisen vuotuisen määrärahan, lukien vuoden 1904 alusta. Johtajattaren esityksestä Ylihallitus sitten Kesäkuun 29 päivänä 1904 antoi määräyksen kolleega Gustaf O. I. Hallstenille edellämäinnittua tointa hoitamaan. Kun kolleega Hallsten tehdystä hakemuksesta sai eron tästä toimesta, määräsi Ylihallitus Syyskuun 19 päivänä 1905 kolleega Yrjö Arvid Wilhelm Lindstedtin toistaiseksi hoitamaan puheenalaista tointa.

Tyttökoulun yhteydessä toimivan *jatko-opiston* oppikurssi ja vuosirahassääntö on säädetyssä järjestyksessä erittäin kutakin lukuvuotta varten vahvistettu. Lukuvuodeksi 1902—1903 vahvisti Keisarillinen Senaatti tämän määrärahan 23 200 markaksi sekä lukuvuosiksi 1903—1904 ja 1904—1905 23 520 markaksi kumpanakin vuonna, jonka lisäksi Keisarillinen Senaatti myöhemmin myönsi vielä 2 700 markkaa rinnakkaisopetuksen järjestämiseksi jatko-opiston I ja II luokalle.

Seuraavia ylimääräisiä menoeriä on laitokselle puheenalaisina vuosina myönnetty. Sen vajauksen täyttämiseksi, joka oli syntynyt kalenterivuodelta 1902 sen johdosta, että jatko-opiston tuntiopettajille Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan Toukokuun 5 päivältä 1901, kuten edellisessä kolmivuotiskertomuksessa on mainittu, oli myönnetty palkkionkorotus, myönsi Keisarillinen Senaatti Helmikuun 3 päivänä 1903 3 132 markan 22 pennin suuruisen määrärahan. Opetusvälineiden ostamista varten myönsi Keisarillinen Senaatti Toukokuun 5 päivänä 1903 570 markkaa sekä Maaliskuun 20 päivänä 1904 2 391 markkaa 10 penniä sen vajauksen täyttämiseksi, joka vuonna 1903 oli ilmaantunut laitoksen ylläpitämiseksi mainittuna aikana määrättyissä varoissa.

Laitoksen johdossa tapahtui lukuvuoden 1904—1905 päättyessä muutoksia. Ylihallitukselle lähetetyssä kirjoituksessa oli nimittäin entinen yliopiston lehtori Bernhard Fredrik Godenhjelm omasta ja vaimonsa Ida Godenhjelmin puolesta anonut, että hän ja hänen vaimonsa jo mainitun lukuvuoden loputtua

vapautettaisiin Keisarillisen Senaatin, kirjeessä 4 päivältä Maaliskuuta 1886, heille antamista toimista olla: lehtori Godenhjelm puheenjohtajana ja lehtorinrouva Godenhjelm jäsenenä puheenalaisen jatko-opiston pedagogisessa johtokunnassa. Sittenkuin Ylihallitus tämän johdosta oli kehottanut mainittua johtokuntaa tekemään ehdotuksensa puheenalaisten toimien jälleen täyttämiseksi, näki Keisarillinen Senaatti Kesäkuun 15 päivänä 1905 hyväksi suostua lehtori ja lehtorinrouva Godenhjelmin anomukseen sekä määrätä Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti Helsingin suomalaisen tyttökoulun johtajattaren Ottilia Stenbäckin lukuvuoden 1905—1906 alusta toistaiseksi jatko-opiston johtajattareksi ja sen johtokunnan puheenjohtajaksi sekä tyttökoulun kollegan Gustaf Onni Immanuel Hallstenin ja jatko-opiston opettajattaren Johanna Ottilia Andersinin samasta ajasta alkaen toistaiseksi: Hallstenin ensimmäiseksi jäseneksi johtokuntaan ja jatko-opiston johtajattaren apulaiseksi sekä Andersinin toiseksi jäseneksi mainittuun johtokuntaan, minkä ohessa Keisarillinen Senaatti opettajatar Andersinille, Keisarillisen Senaatin kirjelmän mukaan 4 päivältä Maaliskuuta 1886, tästä toimesta tulevaan 300 markan vuotuiseseen palkkioon myönsi 200 markan lisäyksen, maksettavaksi lukuvuoden 1905—1906 alusta toistaiseksi.

Oppilaita on jatko-opistossa eri vuosina ollut: 104, 124, 163, joista opettajatartutkinnon suoritettuaan erosi eri vuosina: 27, 23, 18. Käytöllisiä opettajanäytteitä on suoritettu samaan aikaan: 18, 17, 27.

Tyttökoulun oppilasmäärä on ollut samaan aikaan: 412, 473, 473.

Kouluneuvosto: Professorit O. Donner (vuoteen 1903, puheenjohtaja) ja E. A. Homén (vuoteen 1903), tohtori K. A. Rönnholm (vuodesta 1903), rouvat S. Rein (vuoteen 1903), A. Almberg, J. Danielson ja H. Krohn (vuodesta 1903).

Ruotsalainen tyttökoulu. Saksankielen opettajatar Anna Catharina Blomqvist sai omasta pyynnöstään eron virastaan Lokakuun 14 päivänä 1904 sekä 2 400 markan vuotuisen elinkautiseläkkeen, lukien seuraavan Marraskuun 1 päivästä. Viransijaisuutta hoitamaan on määrätty neiti Agnes Alina Palmgren. Piirustuksen opettajattareksi valtuutettiin Joulukuun 31 päivänä 1904 neiti Hanna Charlotte Maria Cederholm.

Tänä kolmivuotiskautena on koulussa edelleenkin ollut täydelliset rinnakkaisosastot. Niiden ylläpitämiseksi myönnettiin lukuvuodeksi 1902—1903 21 700 markkaa ja kumpaakin seuraavaa lukuvuotta varten 21 640 markkaa.

Lisämäärärahoja eri tarpeisiin on myönnetty seuraavasti: koulun määrärahaa puita ja valoa varten odotettavissa olevan vajauksen täyttämiseksi myönsi Keisarillinen Senaatti Elokuun 19 päivänä 1903 2 600 markkaa ja Helmikuun 8 päivänä 1904 samaan tarkoitukseen 651 markkaa 5 penniä sekä sen ohessa 758 markan 73 pennin lisäyksen määrärahaan harjoitustunteja ja käy-

töllisiä kokeita varten. Kaasuvalaistusta varten n. s. Auer-lampuilla myönnettiin Tammikuun 20 päivänä 1904 226 markkaa 30 penniä.

Tehdystä esityksestä Keisarillinen Senaatti Helmikuun 15 päivänä 1905 myöntyi siihen, että Ylihallitus oikeutetaan johtajattaren esityksestä määräämään sopiva henkilö johtajattaren vastuulla auttamaan häntä tyttökoulun ja jatko-opiston kansliatoissa, niin kauvan kuin rinnakkaisluokat ovat olemassa tyttökoulun kaikilla vakinaisilla luokilla; jota tarkoitusta varten myönnettiin vuotuinen 500 markan määräraha, maksettavaksi toistaiseksi vuoden 1905 alusta.

Kouluun liittyvän *jatko-opiston* johdossa ei puheenaolevana ajanjaksona ole muutoksia tapahtunut. Oppikurssit ja määrärahat laitosta varten ovat vuosittain vahvistetut ja nousivat ne itsekinakin puheenalaisena lukuvuonna 21 325 markkaan.

Tuntiopettajille myönnettyjen palkkionkorotusten takia syntyneen vajauksen täyttämiseksi myönsi Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 24 päivänä 1903 3 165 markan 75 pennin suuruisen määrärahan.

Jatko-opiston oppilasmäärä on eri vuosina ollut: 82, 93, 86. Opettajatar-tutkinnon suoritettuaan erosi näistä eri vuosina: 7, 11, 17. Käytöllisiä opet-tajanäytteitä suoritettiin samana aikana: 6, 16, 9.

Tyttökoulun oppilasmäärä on ollut eri vuosina: 399, 404, 418.

Kouluneuvosto: Salaneuvos A. von Collan (puheenjohtaja), rouvat H. Estlander, A. Edelfelt ja H. Wasastjerna (molemmat viimeksimainitut vuoteen 1903) sekä professori A. G. Wallensköld.

Uusi suomalainen tyttökoulu. Sittenkuin armollinen määräys uuden viisi-luokkaisen suomenkielisen tyttökoulun perustamisesta Helsingin kaupunkiin lukuvuoden 1905—1906 alusta edelläkerrottuun tapaan oli annettu ja meno-sääntö sitä varten vahvistettu, ryhtyi Ylihallitus Keisarillisen Senaatin Tammi-kuun 18 päivänä 1905 antaman käskyn johdosta niihin lähempiin toimenpitei-siin, joihin mainittu armollinen asetus antoi aihetta.

Paikkaan nähden katsoi Ylihallitus, että koulu sopivimmin olisi sijoitettava kaupungin koilliseen osaan, ei kuitenkaan Pitkäsillan toiselle puo-lelle. Huoneusto koululle vuokrattiin sitten talossa N:o 3 Ritarikadun var-rella 2500 markan vuotuisesta vuokrasta. Sittenkuin opettajattarenvirka, johon kuuluu velvollisuus toistaiseksi hoitaa koulun johtajattarentointa, oli julistettu haettavaksi, Ylihallitus Toukokuun 17 päivänä 1905 määräsi Salon suomalaisen yhteiskoulun johtajattaren, filosofian kandidaatti Johanna Wilhel-mina Aspin, lukuvuoden 1905—1906 alusta toistaiseksi ja kunnes siitä toisin määrätään, johtajattaren toimen ohessa hoitamaan opettajattarenvirkaan kuu-luvaa opetusvelvollisuutta hänen oman valintansa mukaan.

Porvoo.

Ruotsalainen klassillinen lyseo. Vastaperustettuun venäjänkielen lehtorinvirkaan nimitettiin Tammikuun 18 päivänä 1905 lyseon saman aineen kolleega, filosofianmaisteri Walter Gustaf Kranck, joka jo edellisen Syyskuun 1 päivästä oli määrätty sijaisena samaa virkaa hoitamaan.

Kun puheenalainen oppilaitos kuuluu niiden klassillisten lyseoiden joukkoon, joiden ylliluokille on perustettu yksityinen reaaliosasto, on, kuten edellä siv. 19 jo on kerrottu, niiden III ja IV luokan oppilaiden, jotka sellaista haavaavat, edelleenkin sallittu vaihtaa latina saksankieleen ja piirustukseen.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut lehtori Karl Axel Bergholm.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 134, 121, 113.

Kouluneuvosto: Varakonsuli G. L. Söderström (puheenjohtaja), tehtailija R. W. Ekblom, kunnallisneuvos B. F. Hollmerus (vuoteen 1903), pankinjohtaja A. Gulin (vuodesta 1903), tohtori A. Lindh (vuoteen 1903) sekä rouvat N. Linsén ja H. Lindblad (viimemainittu vuodesta 1903).

Loviisa.

Ruotsalainen alkeiskoulu. Eri määräysten nojalla on opettajatar Nanny Mathilda Hammarström edelleenkin hoitanut avoinna olevaa matematiikan ja luonnonhistorian kolleeganvirkaa.

Seuraavia lisämäärärahoja on näinä vuosina myönnetty: Syyskuun 18 päivänä 1903 280 markan lisäys kreikkalais-katoolisen uskonnonopettajan palkkaamiseksi, lukien lukuvuoden 1903—1904 alusta toistaiseksi; Maaliskuun 8 päivänä 1905 pulpettien ja luokkapöytäin sekä tuolien korjaamista varten 400 markkaa.

Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan Maaliskuun 29 päivältä 1905 vuokrattiin koululle edelleen kolmen, mahdollisesti kahden, vuoden ajaksi sen nykyinen huoneusto, korotettua 4 000⁰⁰ markan vuotuista vuokraa vastaan, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut kolleega Karl Konstantin Nyström.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 83, 79, 81.

Kouluneuvosto: Kirkkoherra I. A. Nikander (puheenjohtaja), maisteri V. E. Linderoos, kaupunginlääkäri H. E. Ekelund ja pormestari G. K. F. Kuhlefelt (vuoteen 1903).

Tammisaari.

Ruotsalainen alkeiskoulu. Edellä on jo kerrottu, että tämän kolmivuotiskauden päättyessä Tammisaaren ruotsalainen alkeiskoulu siinä muodossa lopetti vaikutuksensa ja siirtyi kaupungille, joka oikeutettiin muodostamaan ja laajentamaan se viisiluokkaiseksi reaali- ja porvarikouluksi.

Mitään muutoksia opettajakunnassa ei tänä ajanjaksona ole tapahtunut, kunnes koulun vakinaiset kollegat, kuten jo niinikään on kerrottu, Syyskuun 1 päivästä 1905 siirrettiin lakkautuspalkalle.

Pienempiä rahamääriä puita ja valoa varten on eri kertoina myönnetty. Rehtorintointa on kolleega Karl Malin edelleenkin hoitanut.

Oppilaita on ollut näinä vuosina: 51, 40, 40.

Kouluneuvosto: Seminaarinjohtaja F. W. Sundvall (puheenjohtaja), lehtori M. Lindén ja pormestari B. Schauman (kukin vuoteen 1903), kaupunginlääkäri Höijer, raatimies I. Taucher ja lehtori K. E. Sonck (vuodesta 1903, puheenjohtaja).

Turku.

Suomalainen klassillinen lyseo. Ruotsinkielen kollegan Anton Amandus Karstenin nimityksen jälkeen lehtoriksi paikkakunnan ruotsalaiseen reaalilyseoon, lukien Joulukuun 1 päivästä 1904, määrättiin avonaista ruotsinkielen kolleganvirkaa hoitamaan filosofianmaisteri Gustaf Albert Kannas, joka Marraskuun 1 päivänä 1905 nimitettiin saman viran vakinaiseksi haltijaksi. Maantiedon, luonnonhistorian ja kaunokirjoituksen kolleganvirkaa, joka kolleega Klas Thorsten Gustaf Renvallin nimityksen jälkeen lehtoriksi kaupungin ruotsalaiseen reaalilyseoon Marraskuun 1 päivästä 1904 oli tullut avonaiseksi, määrättiin viimeainitusta päivästä vuoden ajan eteenpäin hoitamaan filosofianmaisteri Lauri Teodor Helle. Vakinaiseksi virkaan nimitettiin Marraskuun 22 päivänä 1904 Oulun suomalaisen klassillisen lyseon kolleega Antti Rietrikki Helaakoski, lukien 1 päivästä Marraskuuta 1905. Venäjänkielen lehtoriksi nimitettiin Tammikuun 18 päivänä 1905 saman aineen kolleega Oskar Fredrik Palmros.

Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 13 päivänä 1904 myönsi matematiikan ja fysiikan lehtorille Edvard Maunulinille eron virasta, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1904, sekä samalla määräsi hänelle 4500 markan suuruisen vuotuisen elinkautisen eläkkeen, lukien edellämäinitusta päivästä. Täten avonaiseksi joutuneeseen virkaan nimitettiin Maaliskuun 29 päivänä 1905 Hämeenlinnan suomalaisen klassillisen

lyseon rehtori, lehtori Johan Engelbert Sargren, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1905. Lyseon laulunopettaja Erik Emil Ekman sai pyynnöstä eron Syyskuun 1 päivästä 1905. Hänen sijaansa valtuutettiin Lokakuun 16 päivänä 1905 paikkakunnan suomalaisen reaalilyseon laulunopettaja Juho Viljo Mikkola.

Ylihallituksen tekemästä esityksestä Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 1 päivänä 1905 salli, että Turun suomalaisen klassillisen lyseon rakennukset yhdistetään mainitun kaupungin vesijohtoon, jossa tarkoituksessa Yleisten rakennusten Ylihallituksen käytettäväksi asetettiin 4 382 markan ylimääräinen määräraha. Eri tarpeisiin on Keisarillinen Senaatti tänä kolmivuotiskautena myöntänyt seuraavia määrärahoja: Syyskuun 11 päivänä 1902 1 200 markan lisämäärärahan lyseon koulukassaan siksi kalenterivuodeksi; Marraskuun 17 päivänä 1903 349 markan 25 pennin määrärahan kaasuvalaistustarpeiden hankkimiseksi; Toukokuun 17 päivänä 1905 2 300 markkaa opiston fysikaalisen koneiston täydentämistä varten. Sitäpaitsi myönnettiin Maaliskuun 1 päivänä 1905 venäjänkielen kolleganviran sijaisuuden hoitamista varten yhden vuoden aikana, Helmikuun 1 päivästä 1905 samaan päivään 1906, 1 200 markan lisämääräraha.

Koulun rehtorina on edelleen ollut lehtori Henrik Melander.

Oppilaita oli lukuvuonna 1902—1903 klassillisella ja reaalilinjalla yhteensä 452, seuraavana lukuvuonna, josta alkaen reaalilinja erotettiin itsenäiseksi oppilaitokseksi, klassillisessa lyseossa 225 ja sitä seuraavana lukuvuonna 236.

Kouluneuvosto: Pormestari K. F. S. Lilius (puheenjohtaja), kaupunginlääkäri A. R. Spoof ja vankilantirehtööri V. Nybergh (kukin vuoteen 1903), apteekkari A. Kyrklund (vuoteen 1904), pankinjohtaja L. Gestrin (puheenjohtaja) ja tohtori J. K. Aarnio (molemmat vuodesta 1903) sekä kirjakauppias W. Mustelin (vuodesta 1904).

Ruotsalainen klassillinen lyseo. Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti 10 päivänä kesäkuuta 1904 myönsi suomenkielen kollegalle, lehtori August Reinhold Pelanderille eron virasta, lukien Syyskuun 1 päivästä 1904, sekä 3 500 markan suuruisen vuotuisen elinkautis-eläkkeen. Täten avoimeksi joutuneeseen kolleganvirkaan, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1905, nimitettiin Joulukuun 7 päivänä 1904 filosofianmaisteri Albin Sulho Valerius Rosengren, joka jo sitä ennen oli määrätty hoitamaan saman viran sijaisuutta.

Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 13 päivänä 1904 niinikään myönsi kollega Karl Johan Wahlströmille eron virasta, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1904, sekä vuotuisen 3 500 markan suuruisen elinkautiseläkkeen, lukien Syyskuun 1 päivästä 1904. Tähän virkaan, johon oli astuttava Syyskuun 1 päivänä 1905, nimitettiin Marraskuun 8 päivänä 1904 Jyväskylän suomalaisen tyttökoulun kollega Uno Brynolf Roos, joka jo sitä ennen oli

määrätty Syyskuun 1 päivästä 1904 samaan päivään 1905 viransijaisuutta hoitamaan.

Joulukuun 7 päivänä 1904 nimitettiin tämän lyseon venäjänkielen kolleega Uno Elias Lindström saman aineen lehtoriksi, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905.

Avonaista kreikan- ja latinankielen lehtorinvirkaa on toistaiseksi hoitanut kauppakoulunjohtaja Karl Verner Gabriel Lindeqvist.

Joulukuun 2 päivänä 1902 myönnettiin 604 markkaa 16 penniä voimisteluhuoneuston vuokraamista varten puheenalaiselle lyseolle ja paikkakunnan suomalaiselle tyttökoululle kevätlukukaudeksi 1903. Niinikään myönnettiin Helmikuun 1 päivänä 1905 378 markkaa 92 penniä kevätlukukauden aikana venäjänkielen kolleeganviran sijaisuuden palkkaeduissa syntyneen vajauksen täyttämiseksi.

Rehtorintointa on hoitanut lehtori Jakob Emil Amnell, kunnes Keisarillinen Senaatti tehdystä pyynnöstä 28 päivänä Huhtikuuta 1904 vapautti hänet tästä toimesta sekä määräsi saman lyseon lehtorin, filosofiantohtori Karl Julius Hartmanin opiston rehtoriksi.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 212, 222, 221.

Kouluneuvosto: Hovioikeudenneuvos Hj. Serenius (puheenjohtaja), hovioikeudenasessori F. A. Kumlin, (molemmat vuoteen 1903), tohtori W. Stadius (puheenjohtaja vuodesta 1903), kunnallisneuvos G. A. Petrelius ja varakonsuli A. Jacobsson.

Suomalainen reaalilyseo. Edellä on jo kerrottu, että armollisen käskyn mukaan Elokuun 13 päivältä 1903 Turun suomalaisen klassillisen lyseon reaaliosasto saman vuoden Syyskuun 1 päivästä alkaen oli muutettava itsenäiseksi suomalaiseksi reaalilyseoksi. Sittenkuin Ylihallitus, Keisarillisen Senaatin käskyn noudattamiseksi, kirjelmällä Elokuun 31 päivältä oli vaatinut opiston rehtorin lausuntoa ja ehdotusta muun muassa vahvistetussa menosäännössä olevien uusien virkojen hoitamisesta ja täyttämisestä, päätti Ylihallitus Tammikuun 18 päivänä 1904 julistaa haettaviksi 6 lehtorin- ja 5 kolleeganvirkaa sekä laulun- ja kaunokirjoituksen ynnä piirustuksen opettajanvirat, joihin kaikkiin oli astuttava 1 päivänä Syyskuuta 1904 ja jotka sitten täytettiin seuraavasti. Historian ja suomenkielen lehtorinvirkaan Keisarillinen Senaatti Huhtikuun 28 päivänä nimitti ja määräsi Sortavalan reaalilyseon samojen aineiden lehtorin, filosofiantohtori Oskar Adolf Forsströmin. Kun lehtori Forsström vielä samana vuonna, Joulukuun 14 päivänä, siirrettiin historian ja maantiedon lehtorinvirkaan Helsingin ruotsalaiseen reaalilyseoon, on virka ollut sijaisten hoidettavana. Toukokuun 20 päivänä 1904 nimitettiin ja määrättiin filosofianmaisteri Ivar Woldemar Wallenius venäjänkielen lehtoriksi, sekä saman aineen kollegaksi Sortavalansuomalaisen reaalilyseon

lyseon venäjänkielen kolleega Juuso Putro. Viimemainittu kuitenkin jo Maaliskuun 22 päivänä 1905 nimitettiin venäjänkielen lehtoriksi Jyväskylän suomalaiseen klassilliseen lyseoon. Laulunopettajanvirkaan valtuutettiin Kesäkuun 8 päivänä 1904 kanttori Juho Viljo Mikkola. Kesäkuun 10 päivänä Keisarillinen Senatti nimitti ja määräsi Keisarillisen Aleksanderin-Yliopiston zootomisen laitoksen asistentin, filosofiankandidaatti Don Artur Wikströmin luonnonhistorian ja maantiedon lehtoriksi; Kuopion suomalaisen klassillisen lyseon uskonnon, logiikan ja ruotsinkielien lehtorin, teologiankandidaatti Einar Fredrik Napoleon Candolinin uskonnon ja historian lukemisen lehtoriksi; Sortavalan suomalaisen reaalilyseon saksan- ja ranskankielien lehtorin, filosofianlisensiaatti Kaarle Sanfrid Laurilan yhtäläiseen virkaan tähän lyseoon, sekä Oulun suomalaisen klassillisen lyseon matematiikan ja fysiikan lehtorin, filosofiantohtori Ivar Alfred Rosenqvistin matematiikan, fysiikan ja kemian lehtoriksi. Heinäkuun 20 päivänä valtuutettiin Turun suomalaisen tyttökoulun piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettaja Elias Muukka olemaan myöskin tässä koulussa piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajana. Matematiikan ja luonnonopin kolleegaksi Keisarillinen Senaatti nimitti ja määräsi Elokuun 10 päivänä 1904 filosofianmaisteri Karl Robert Cederin; voimistelun kolleegaksi Porin suomalaisen klassillisen lyseon saman aineen kolleegan Lauri Magnus Boijerin sekä suomen- ja ruotsinkielien kolleegaksi saman kaupungin suomalaisen klassillisen lyseon apulaiskolleegan Frans Fredrik Airolan. Englanninkielien opettajanvirkaan valtuutettiin Lokakuun 17 päivänä opettajatar Ella Törngren, ruotsin- ja saksankielien kolleegaksi nimitettiin Lokakuun 19 päivänä filosofianmaisteri Johannes Mikael Almark sekä venäjänkielen kolleegaksi Lokakuun 24 päivänä 1905 filosofiankandidaatti Emil Edvard Grönroos, joka viimeksimainittu oikeutettiin astumaan virkaan 1 päivänä Huhtikuuta 1906.

Oppilaitoksen huoneustoon nähden pyysi Ylihallitus 14 päivänä Heinäkuuta 1903, asianomaisen rehtorin ehdotuksesta, armollista määräystä siihen, että Turun Teollisuuskoulun entinen huoneusto luovutettaisiin suomalaisen klassillisen lyseon käytettäväksi. Päätöksessään 19 päivästä seuraavaa Elokuuta Keisarillinen Senaatti näki hyväksi tähän ehdotukseen myöntyä, vastaiseksi kuitenkin Teollisuushallituksen ehdottamilla rajoituksilla. Kun kuitenkin niin hyvin Teollisuuskoulun huoneustossa kuin varsinaisessa lyseorakennuksessaakin oli paljon puutteellisuuksia, niin Ylihallitus puheenalaisten oppilaitosten opettajakuntien ja kouluneuvoston asiasta antaman lausunnon nojalla ja toimitettuaan paikalla tutkimuksen 19 päivänä Huhtikuuta 1905 esitti Keisarilliselle Senaatille: että, jos reaalilyseon käytettäväksi luovutettu Turun Teollisuuskoulun entinen rakennus katsottaisiin kelpaamattomaksi tähän tar-

koitukseen, tälle lyseolle, niin pian kuin suinkin on mahdollista, rakennettaisiin uusi tarkoituksenmukainen huoneusto ja että heti ryhdyttäisiin toimenpiteisiin sopivan tontin hankkimiseksi sitä varten sekä että varsinaisessa lyseorakennuksessa pantaisiin toimeen erinäisiä korjaustöitä.

Saatuaan näistä ehdotuksista lausunnon Yleisten rakennusten Ylihallitukselta Keisarillinen Senaatti Syyskuun 6 päivänä 1905 myönsi mainitun Ylihallituksen käytettäväksi varsinaisessa lyseorakennuksessa tarpeelliseksi havaittujen korjaustöiden teettämiseksi 2 932 markkaa 10 penniä.

Seuraavia ylimääräisiä määrärahoja on koulun tarpeisiin myönnetty: koulukaluston hankkimiseksi Syyskuun 2 päivänä 1903 2 321 markkaa; huone- ja tarvekaluja varten Toukokuun 17 päivänä 1905 1 183 markkaa sekä uusien pulpettien ostamiseksi 440 markkaa. Harmonion ostamiseksi myönnettiin Helmikuun 1 päivänä 1905 530 markkaa ja Toukokuun 17 päivänä tarpeellisten kemiallisten opetusvälineiden hankkimiseksi 280 markkaa.

Koulun rehtorina on edelleenkin ollut suomalaisen klassillisen lyseon rehtori Henrik Melander.

Oppilaita oli lukuvuotena 1903–1904: 249 ja seuraavana lukuvuonna 274.

Kouluneuvosto: sama kuin suomalaisella klassillisella lyseolla.

Ruotsalainen reaalilyseo. Lokakuun 6 päivänä 1903 Keisarillinen Senaatti myönsi luonnonhistorian ja maantiedon lehtorille, filosofiantohtori Karl Alfred Poppiukselle eron virasta sekä 4 500 markan elinkautisen eläkkeen, lukien Marraskuun 1 päivästä 1903. Siten avoimeksi joutuneeseen lehtorinvirkaan, jonka sijaisuutta lehtori Poppius tehdystä esityksestä määrättiin hoitamaan vielä 1 päivään Marraskuuta 1904, nimitettiin Tammikuun 12 päivänä 1904 Turun suomalaisen klassillisen lyseon kolleega, filosofianmaisteri Klas Thorsten Gustaf Renvall, jonka oli astuttava virkaan 1 päivänä Marraskuuta samana vuonna. Niinikään lyseon historian, maantiedon ja ruotsinkielen lehtori, filosofiantohtori Anders Leonard Sundholm pyynnöstä sai eron virastaan Marraskuun 19 päivänä 1903 sekä 4 500 markan vuotuisen elinkautisen eläkkeen, lukien 1 päivästä Joulukuuta 1903. Virkaan nimitettiin 28 päivänä Huhtikuuta 1904 Turun suomalaisen klassillisen lyseon kolleega, filosofianlisensiaatti Anton Amandus Karsten. Joulukuun 21 päivänä 1904 nimitettiin filosofianmaisteri Bror Wainö Mattias Bäckman venäjänkielen lehtoriksi, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905.

Erinäisiä ylimääräisiä määrärahoja on koululle myönnetty: Tammikuun 22 päivänä 1903 500 markan lisäys sekalaisen menojen määrärahaan vuodelle 1902 sekä Helmikuun 10 päivänä samana vuonna 2 395 markkaa 75 penniä vesijohdon laittamiseksi koulutaloon. Sitäpaitsi myönnettiin Marraskuun 1 päivänä 1905 vielä 350 markkaa opiston vuosirahasääntöön otetussa määrärahassa sekalaisia menoja varten vuonna 1904 syntyneen vajauksen täyttämi-

seksi sekä samalla korotettiin 1 600 markkaan nouseva sekalaisten menojen määräraha 1 950 markkaan vuosittain, maksettavaksi kalenterivuoden 1905 alusta.

Koulun rehtorina lehtori Poppiuksen jälkeen on toiminut lehtori, teologiiankandidaatti Konrad Felix Ahlman, jonka Keisarillinen Senaatti määräsi tähän toimeen Helmikuun 25 päivänä 1904.

Vararehtoriksi määräsi Ylihallitus Helmikuun 11 päivänä 1905 lehtori Anton Amandus Karstenin.

Oppilaita oli 1902—1905: 165, 163, 181.

Kouluneuvosto: Vankilanlääkäri G. M. von Essen (vuoteen 1903, puheenjohtaja), kauppaneuvos F. von Rettig, tehtailija N. Boman, kauppias E. Nylund ja hovioikeudenneuvos G. M. Tenlén (viimemainittu vuoteen 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Saksan- ja ranskankielen opettajattarelle Maria Tarasowille myönnettiin Syyskuun 27 päivänä 1904 hänen anomansa virkaero sekä määrättiin Lokakuun 7 päivänä neiti Tyyne Maria Wuorinen toistaiseksi hoitamaan sanotun viran sijaisuutta.

Vuosi vuodelta karttunut oppilasluku on vaatinut myöskin rinnakkaisosastojen vuotuista lisäämistä. Niinpä perustettiin Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan 16 päivältä Heinäkuuta 1902 rinnakkaisosasto koulun I luokalle lukuvuodeksi 1902—1903 ja myönnettiin sitä varten 4 400 markkaa; Kesäkuun 27 päivänä 1903 sallittiin rinnakkaisosaston perustaminen kahdelle alimmalle luokalle seuraavaksi lukuvuodeksi ja myönnettiin siihen tarkoitukseen 10 880 markkaa, sekä lukuvuodeksi 1904—1905 kolmelle alimmalle luokalle, joita varten Kesäkuun 27 päivänä 1904 myönnettiin 16 660 markkaa. Sitäpaitsi myönnettiin Syyskuun 9 päivänä 1904 huoneuston vuokraksi rinnakkaisluokkia varten yhden vuoden ajaksi 3 000 markkaa.

Erinäisiä määrärahoja koulun tarpeisiin on myönnetty seuraavasti: Jouluukuun 2 päivänä 1902 tarpeellisen huoneuston hankkimiseksi oppilaitten voimisteluharjoituksia varten kevätlukukaudella 1903 604 markkaa 16 penniä. Pulpettien ja tuolien hankkimista varten on eri kertoina myönnetty kaikkiaan 4 528 markkaa sekä vuotuinen 100 markan ylimääräinen määräraha vahtimestarille Syyskuun 1 päivästä 1902 toistaiseksi eli kunnes koulu saa oman huoneuston.

Tilavamman ja tarkoituksenmukaisemman huoneuston tarve on oppilasluvun vuosi vuodelta karttuessa käynyt yhä tuntuvammaksi. Siihen nähden Ylihallitus jo Maaliskuun 30 päivänä 1900 esitti, että koululle rakennettaisiin oma, sen tarpeita vastaava huoneusto. Sittenkuin tätä tarkoitusta varten oli hankittu tontti ja Yleisten rakennusten Ylihallitus valmistanut täydelliset piirustukset ja kustannusarvion, anoi Keisarillinen Senaatti alamaaisessa kirjelmässä Helmikuun 26 päivältä 1903 Keisarilliselta Majesteetilta, että oman

koulutalon rakentamista varten puheenalaiselle koululle saataisiin käyttää enintään 210 000 markkaa. Armollisella määräyksellä 31 päivältä Joulukuuta 1903 Keisarillinen Majesteetti suvaitsi käskää, että tämä Senaatin esitys oli jätettävä huomioon ottamatta.

Koska kuitenkin puheenalaiselle tyttökoululle vuokrattu huoneusto sekä koulussa toimitetun tarkastuksen että oppilaitoksen johtajattaren ja kouluneuvoston esittämien tosiasiain nojalla oli tarkoitukseensa sopimaton ja tilan puolesta riittämätön sekä osoittautunut oppilaille epäterveelliseksi, eikä sopivampaa huoneustoa ollut paikkakunnalla saatavissa, esitti Ylihallitus, kirjelmässä Toukokuun 25 päivältä 1904, Keisarilliselle Senaatille toistamiseen, että mainitulle koululle hankittaisiin oma koulutalo. Keisarillisen Senaatin alamaisesta esityksestä Keisarillinen Majesteetti sitten 21 päivänä Helmikuuta 1905 suostui siihen, että Suomen yleisistä varoista saadaan vuosina 1905 ja 1906 käyttää talon rakentamista varten tälle oppilaitokselle 210 000 markkaa. Kun uuden koulutalon tonttialue sittemmin huomattiin niin ahtaaksi, että siitä ei riittäisi tarpeellista alaa oppilaitoksen pihamaaksi, esitti Ylihallitus kouluneuvoston ehdotuksesta Huhtikuun 19 päivänä 1905 Keisarilliselle Senaatille, että valtiolaitos pihamaan laajentamiseksi lunastaisi koulutalon viereisen tontin. Tämän johdosta Keisarillinen Senaatti Syyskuun 28 päivänä 1905 määräsi, että mainittu tontti on puheenalaista tarkoitusta varten valtiolaitokselle lunastettava 35 000 markan kauppasummasta.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 212, 239, 282.

Kouluneuvosto: Tuomiokapitulinnotaari J. A. Malmgren (puheenjohtaja), rautatienlääkäri K. G. Kyrklund, rouvat A. Schoultz ja I. Jahnsson (viimemainittu vuoteen 1903) sekä hovioikeudennotaari O. A. Westerling (vuoteen 1903).

Ruotsalainen tyttökoulu. Pyynnöstä sai uskonnon ja suomenkielen kolleega Hulda Emilia Roos Lokakuun 24 päivänä 1902 eron virastaan, jonka ohessa hän varemmin tehdyn hakemuksen nojalla parantumattoman kivullosuuden tähden oikeutettiin nauttimaan 2 600 markan suuruista vuotista elinkautista eläkettä. Täten avoimeksi joutuneeseen virkaan nimitettiin Toukokuun 29 päivänä 1903 filosofian kandidaatti Alina Sofia Ingeborg Östergren, joka jo väliaikaisestikin oli virkaa hoitanut.

Vesijohdon hankkimiseksi kouluun myönsi Keisarillinen Senaatti Syyskuun 20 päivänä 1902 3 928 markkaa 55 penniä.

Kreikkalais-katoolista uskonnonopetusta varten, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1903 toistaiseksi ja niinkauvan kuin tarve vaatii, myönnettiin 8 päivänä Maaliskuuta 1904 korkeintaan 280 markkaa. Koulun sekalaisiin menoihin myönnettiin Marraskuun 26 päivänä 1902 400 markan lisäerä ja Elokuun 19 päivänä 1905 12 niinsanotun »reformipulpetin» hankkimista varten 600 markkaa.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 165, 164, 178.

Kouluneuvosto: Lehtori G. A. Cygnaeus (puheenjohtaja), lääketieteen-lisensiaatti G. A. Tollet, rouva H. Malmgren, oikeusraatimies R. A. von Willebrand ja rouva A. Schybergson (molemmat vuoteen 1903).

Maarianhamina.

Ruotsalainen reaaliopisto. Avoimeen ruotsin- ja suomenkielen kolleganvirkaan valtuutettiin 9 päivänä Joulukuuta 1902 filosofianmaisteri Henrik Walter Sjöblom, joka kuitenkin 1 päivänä Marraskuuta 1904 nimitettiin ja siirrettiin samallaiseen virkaan Nikolainkaupungin ruotsalaiseen tyttökouluun. Huhtikuun 22 päivänä 1903 valtuutettiin avonaiseen uskonnonopettajanvirkaan neiti Anna Sigrid Alexandra Heurthén sekä 16 päivänä Lokakuuta 1903 määrättiin voimistelunopettajan virkaan kahdeksi koetusvuodeksi voimistelunopettaja Bruno Leonard Florström. Kun kolleega, rehtori Karl Walter Poppius 24 päivänä Maaliskuuta 1904 oli nimitetty ja siirretty matematiikan ja luonnontieteiden kollegaksi Nikolainkaupungin ruotsalaiseen tyttökouluun, nimitettiin Marraskuun 1 päivänä 1904 filosofiankandidaatti Anders Vilhelm Johansson matematiikan kollegaksi, lukien 1 päivästä Toukokuuta 1905.

Opiston uusi talo, joka Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan Marraskuun 28 päivästä 1900 määrättiin rakennettavaksi, on tänä ajanjaksona valmistunut, joten koulu lukuvuoden 1903—1904 alusta pääsi siihen muuttamaan. Koulutalon sisustamista, voimistelutelineiden, tarpeellisten huonekalujen y. m. hankkimista varten myönsi Keisarillinen Senaatti Toukokuun 12 päivänä 1903 8 000 markkaa. Vahtimestarin palkkaamiseksi, paitsi vapaata asuntoa ja lämpöä, myönnettiin kalenterivuodeksi 1904 600 markan vuotuinen palkkio, joka määrä sitten on otettu oppilaitoksen menosääntöön. Sitäpaitsi on koulun sekalaisiin menoihin myönnetty yhteensä 400 ja kirjastoa varten 200 markkaa.

Rehtori Poppiuksen siirtymisen jälkeen toiseen oppilaitokseen määräsi Keisarillinen Senaatti Elokuun 20 päivänä 1904, että rehtorinviran täyttämisen oli jätettävä toistaiseksi sekä että kolleega Ivar Ferdinand Bergroth väliaikaisesti oli hoitava rehtorintointa.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 101, 95, 102.

Kouluneuvosto: Varakonsuli H. F. Tamelander (puheenjohtaja), kauppias N. O. Nordenson, merikapteeni I. N. Schröder (kaikki vuoteen 1903), merikoulunjohtaja H. Korsström, apteekkari C. A. Furstenborg, rouvat O. Schröder (kaikki vuodesta 1903) ja E. Wessell sekä tohtori A. Gylling (puheenjohtaja vuodesta 1903).

Pori.

Suomalainen klassillinen lyseo. Lyseon laulunopettaja, urkuri Heikki Juho Nisonen kuoli kesällä 1904. Hänen sijaansa laulunopettajanvirkaan valtuutettiin Joulukuun 20 päivänä 1904 filosofianmaisteri Heikki Valentin Klemetti, Elokuun 1 päivästä 1905. Voimistelun kolleeganvirka tuli avonaiseksi kolleega Lauri Magnus Boijeria Elokuun 10 päivänä 1904 tapahtuneen nimityksen johdosta Turun suomalaiseen reaalilyseoon ja nimitettiin siihen Huhtikuun 18 päivänä 1905 voimistelunopettaja Kaarlo Adrian Pulkkinen, joka jo lukuvuoden 1904—1905 aikana oli määrätty hoitamaan saman viran sijaisuutta.

Kun latinankielen lehtori, filosofiantohtori Erik Johan Tammelin Marraskuun 1 päivänä 1904 oli nimitetty ylitarkastajaksi Ylihallitukseen, on latinankielen lehtorille kuuluva opetusvelvollisuus voimassa olevan klassillisen lyseoiden tuntijakosuunnitelman mukaan joutunut lyseon latinan- ja kreikankielen lehtorille Ernst Gustaf Nybergille. Marraskuun 1 päivänä 1904 nimitettiin latinan- ja suomenkielen kolleega, filosofianlisensiaatti Kaarle Kustaa Jaakkola samallaiseen virkaan Tampereen klassillisessa lyseossa, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905. Hänen jälkeensä avointa viransijaisuutta lukuvuoden 1905—1906 aikana hoitamaan määrättiin Tammikuun 25 päivänä 1905 filosofiankandidaatti Fredrik Magnus Colerus.

Venäjänsuomenkielen lehtoriksi nimitettiin Tammikuun 18 päivänä 1905 saman kielen kolleega Karl August Wilhelm Dunkers.

Sittenkuin Keisarillinen Senaatti lyseon saksan- ja ranskankielen opettajan, filosofiankandidaatti Eeli Granitin tekemän hakemuksen ja Ylihallituksen puoltavan lausunnon johdosta Lokakuun 19 päivänä 1904 oli määrännyt, että saksan- ja ranskankielen opettajanvirat tässä lyseossa lakkautetaan, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905, ja että saman lyseon menosääntöön otetaan palkkaedut saksan- ja ranskankielen kolleeganvirkaa varten mainitusta ajasta lukien, määrättiin filosofiankandidaatti Granit kalenterivuoden 1905 aikana hoitamaan puheenalaisen kolleeganviran sijaisuutta sekä nimitettiin siihen vakinaiseksi 24 päivänä Lokakuuta 1905, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1906.

Venäjänsuomenkielen kolleeganviran sijaisuuden hoitamisesta yhden vuoden aikana, lukien Helmikuun 1 päivästä 1905 samaan päivään 1906, aiheutuneen vajauksen täyttämiseksi myönsi Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 1 päivänä 1905 698 markan lisämäärärahan.

Koulun sekalaisiin menoihin myönnettiin Joulukuun 2 päivänä 1902 320 markan lisäerä. Samoin myönnettiin 300 markkaa 1904 vuoden vuosikertomukseen liittyvän kirjoituksen painokustannusten suorittamiseksi.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut lehtori Lars Hugo Sandelin. Vararehtorin toimesta vapautettiin omasta pyynnöstä lehtori Ernst Gustaf Nyberg Toukokuun 5 päivänä 1903 ja määrättiin hänen sijaansa lehtori Erik Johan Tammelin. Kun viimeksimainittu Joulukuun 1 päivänä 1904 siirtyi pois koulusta, nimitettiin Marraskuun 22 päivänä 1904 opiston vararehtoriksi lehtori Frans Oskar Rapola.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 196, 186, 195.

Kouluneuvosto: Lehtori E. V. Selin (vuoteen 1902, puheenjohtaja), varapastori L. W. Häggström, pankinjohtaja K. O. Lilius (puheenjohtaja vuodesta 1902), filosofianmaisteri K. G. Ollonqvist, kaupunginkasööri E. H. B. Krook ja pakkahuoneentarkastaja W. G. Pesonius (vuodesta 1903).

Hämeenlinna.

Suomalainen klassillinen lyseo. Vuodesta 1900 avoimeksi joutunut saksankielen opettajanvirka on edelleenkin ollut vakinaisesti täyttämättä ja on sitä Keisarillisen Senaatin Syyskuun 11 päivänä 1903 antamasta määräyksestä toistaiseksi hoitanut filosofiankandidaatti Filemon Onnela, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1903. Ylihallituksen esityksestä Keisarillinen Senaatti Marraskuun 22 päivänä 1904 suostui siihen, että saksankielen ja ranskkankielen opettajanvirkojen sijaan lukuvuoden 1905—1906 alusta perustetaan saksan- ja ranskkankielen kolleeganvirka, jonka viran tulevalla haltijalla on velvollisuus opettaa myöskin suomenkieltä; että samasta ajasta menosääntöön otetaan tätä kolleeganvirkaa varten palkkaa 3000 markkaa ja palkkiota 600 markkaa; sekä että nykyisiin opettajanvirkoihin kuuluvat palkkiot samasta ajasta lakkautetaan. Marraskuun 1 päivänä 1905 määrättiin filosofiankandidaatti Filemon Onnela Syyskuun 1 päivästä 1905 samaan päivään 1906 hoitamaan tämän uuden kolleeganviran sijaisuutta.

Joulukuussa 1903 kuoli lyseon latinan- ja suomenkielen kolleega Karl Emil Fabian Brummer. Täten avoimeksi joutuneeseen virkaan nimitettiin 24 päivänä Lokakuuta 1905 filosofiankandidaatti Hemming Karjalainen, oikeutettuna astumaan virkaan Toukokuun 1 päivänä 1906. Tammikuun 18 päivänä 1905 nimitettiin tämän lyseon venäjänkielen kolleega, lehtori Edvar Wilhelm Palander saman aineen lehtoriksi. Sittenkuin Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 29 päivänä 1905 oli nimittänyt ja siirtänyt matematiikan ja fysiikan lehtorin, rehtori Johan Engelbert Sargrenin samojen aineiden lehtoriksi Turun suomalaiseen klassilliseen lyseoon, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905, määrättiin Heinäkuun 12 päivänä filosofiantohtori Väinö Erik Elias Stadigh lukuvuoden 1905—1906 aikana hoitamaan sanotun viran sijaisuutta. Kun uskonnon ja logiikan lehtori, teologiiantohtori Johan Samuel Pajula, nimitettyinä Iitin seu-

rakunnan kirkkoherraksi, oli astunut tähän virkaansa 1 päivänä Toukokuuta 1905, määräsi Keisarillinen Senaatti Toukokuun 10 päivänä 1905 filosofianmaisteri Väinö Matti Ropposen Kesäkuun 1 päivästä 1905 Toukokuun 1 päivään 1906 hoitamaan uskonnon ja historian-lukemisen lehtorinviran sijaisuutta.

Määrärahan kreikkalais-katoolisen uskonnon opetusta varten, joka ennen oli ollut 280 markkaa, korotti Keisarillinen Senaatti 7 päivänä Joulukuuta 1904 lukuvuoden 1904—1905 alusta lukien 700 markkaan. Sadan vanhan pulpetin korjaamiseksi myönnettiin Elokuun 23 päivänä 1905 1 900 markkaa.

Lyseon rehtorintointa on hoitanut edelleen lehtori, filosofiantohtori Karl Olof Lindeqvist, kunnes Keisarillinen Senaatti Joulukuun 18 päivänä 1903 pyynnöstä myönsi hänelle eron tästä toimesta sekä samalla määräsi siihen lehtori Johan Engelbert Sargrenin. Tehdystä pyynnöstä vapautti Ylihallitus Lokakuun 20 päivänä 1903 kolleega Anders Emil Favenin vararehtorintoinimesta.

Oppilasluku on eri vuosina ollut: 209, 214, 194.

Kouluneuvosto: Kamarineuvos G. W. Liukkonen (puheenjohtaja,) lääninsihteeri K. G. M. Anthoni (vuoteen 1903), kollegineuvos K. H. Bartram, varapastori A. V. Appelqvist, provasti J. Johansson sekä tohtori K. von Fieandt (vuodesta 1903).

Tampere.

Suomalainen reaalityseo. Matematiikan kollegan Verner Theodor Bergrothin oikeutti Keisarillinen Senaatti päätöksellä Heinäkuun 15 päivältä 1903 vaihtamaan virkaa Viipurin suomalaisen klassillisen lyseon kollegan Veli Gustaf Ivar Eurénin kanssa. Venäjänkielen lektoriksi nimitettiin Marraskuun 1 päivänä 1904 saman aineen kolleega Emil Boehm, oikeutettuna astumaan virkaan 1 päivänä Tammikuuta 1905. Avonaiseksi joutunutta venäjänkielen kolleganvirkaa kalenterivuoden 1905 aikana hoitamaan määrättiin sitten lehtori Boehm ja filosofiankandidaatti Emil Edvard Grönroos yhteisesti.

Tammikuun 27 päivänä 1903 myönnettiin 146 markan 1 pennin lisämääräraha koulun sekalaisissa menoissa syntyneen vajauksen täyttämiseksi.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut lehtori Hugo Magnus Johannes Relander.

Lukuvuonna 1904—1905 toimi aikaisemmin tähän lyseoon yhdistetty klassillinen linja jo itsenäisenä opistona.

Oppilasmäärä on ollut eri vuosina: 327, 342, 258.

Kouluneuvosto: Kaupunginlääkäri G. R. Idman (puheenjohtaja), kauppaneuvokset L. J. Hammaren ja A. Sommer, kunnallisneuvos E. W. Åkerlund ja tehtailija H. Liljeroos.

Suomalainen klassillinen lyseo. Edellä on jo kerrottu, miten tämä koulu armollisen asetuksen kautta Elokuun 13 päivältä 1903 muuttui itsenäiseksi klassilliseksi lyseoksi. Edellisessä niinkään mainittu oman koulutalon hanke tuli myöskin ennen pitkää lopullisesti ratkaistuksi. Kun nimittäin Tampereen kaupungin valtuusmiehet kesällä 1904 olivat luovuttaneet lyseolle sopivan rakennustontin ja oppilaitoksen rehtori uudestaan Ylihallitukselle osottanut oman koulutalon välttämättömyyttä, esitti Ylihallitus toistamiseen kirjelmässä Helmikuun 1 päivältä 1905 Keisarilliselle Senaatille muun muassa, että lyseolle rakennettaisiin oma talo, jos mahdollista, lukuvuoden 1906—1907 alkuun. Kun sittemmin olivat lopullisesti valmistuneet Yleisten rakennusten Ylihallituksen toimesta tehdyt piirustukset ja 306 000 markkaan päätyvä kustannusarvio, näki Keisarillinen Majesteetti hyväksi Joulukuun 17 päivänä 1905 suostua siihen, että Suomen yleisistä varoista saadaan käyttää oman talon rakentamista varten puheenaolevalle lyseolle enintään 306 000 markkaa.

Lyseon opettajina ovat sen alkuaikoina toimineet enimmäkseen reaali-lyseon opettajat. Lukuvuoden 1904—1905, jolloin koulu toimi ensimmäistä vuotta itsenäisenä oppilaitoksena, olivat ensimmäiset perustettaviksi päätetyt kolleeganvirat sijaisten hoidettavina ja täytettiin vakinaisesti seuraavaksi lukuvuodeksi, jonka menosääntö Maaliskuun 1 päivänä 1905 oli vahvistettu päättyväksi 34 650 markkaan.

Latinan- ja suomenkielen kolleeganviran sijaisuutta opetusvelvollisuudella toistaiseksi maantiedossa ja historiassa oli lukuvuoden 1904—1905 ajaksi määrätty hoitamaan filosofiankandidaatti Karl William Relander. Vakinaiseksi latinan- ja suomenkielen kolleegaksi nimitettiin Marraskuun 1 päivänä 1904 Porin suomalaisen klassillisen lyseon samain kielten kolleega, filosofianlisen-siaatti Kaarle Kustaa Jaakkola. Venäjänkielen kolleeganvirkaan, jota lukuvuoden 1904—1905 sijaisena oli hoitanut filosofiankandidaatti Emil Edvard Grönroos, nimitettiin Joulukuun 21 päivänä 1904 filosofianmaisteri Leonard Aleksander Lagerstedt kahdeksi koetusvuodeksi. Matematiikan ja luonnonhistorian kolleeganvirkaa oli lukuvuoden 1904—1905 sijaisena hoitanut filosofiankandidaatti August Tappura. Vakinaiseksi matematiikan kolleegaksi nimitettiin Maaliskuun 22 päivänä 1905 Nikolainkaupungin suomalaisen reaalilyseon saman aineen kolleega Fredrik William Pesonen. Heinäkuun 12 päivänä 1905 määrättiin filosofiankandidaatti Johan August Wecksell lukuvuodeksi 1905—1906 hoitamaan maantiedon, luonnonhistorian ja kaunokirjoituksen kolleeganvirkaa.

Maaliskuun 1 päivänä 1905 myönnettiin 10 uuden pulpetin hankkimiseksi koululle 360 markkaa.

Maaliskuun 18 päivänä 1905 määräsi Ylihallitus kolleegan, filosofianlisen-siaatti Kaarle Kustaa Jaakkolan toistaiseksi hoitamaan mainitun lyseon rehtorintointia.

Oppilasluku on ollut lukuvuonna 1904–1905, jolloin koulu toimi ensimmäistä vuotta itsenäisenä oppilaitoksena, 115.

Kouluneuvosto: sama kuin paikkakunnan reaalilyseolla.

Viipuri.

Suomalainen klassillinen lyseo. Kuten Tampereen reaalilyseosta kerrottaessa jo on mainittu, sai puheenalaisen lyseon matematiikan ja kaunokirjoutuksen kollega Veli Ivar Gustaf Eurén Senaatin päätöksen mukaan Heinäkuun 15 päiväältä 1903 oikeuden vaihtaa virkaa edellämämainitun reaalilyseon matematiikan kollegan Verner Theodor Bergrothin kanssa. Kun kreikan- ja latinankielen lehtori, filosofiantohtori Julius Anshelm Lyly oli kuollut Kesäkuussa 1903, määrättiin filosofianmaisteri Immanuel Bergh ja rehtori Georg Vilhelm Valle toukokuun 1 päivään 1905 yhteisesti hoitamaan mainittua opetusta. Tammi-kuun 18 päivänä 1905 Keisarillinen Senaatti nimitti ja määräsi Sortavalan reaalilyseon venäjänkielen kollegan Antti Käen saman aineen lehtoriksi tähän lyseoon.

Rinnakkaisosastojen ylläpitämiseksi on Keisarillinen Senaatti myöntänyt seuraavat rahamäärät: Elokuun 5 päivänä 1902 5 000 markkaa I luokan rinnakkaisosastoa varten lukuvuonna 1902–1903, Kesäkuun 27 päivänä 1903 I ja II luokan rinnakkaisosastoja varten lukuvuodeksi 1903–1904 9 110 markkaa sekä Heinäkuun 13 päivänä 1904 kolmen alimman luokan rinnakkaisosastoa varten lukuvuodeksi 1904–1905 14 660 markkaa.

Kreikan ja latinan kielten lehtorinviran hoitamiseen Syyskuun 1 päivästä 1903 Toukokuun 1 päivään 1905 meneväksi lisäykseksi myönsi Keisarillinen Senaatti Syyskuun 9 päivänä 1903 520 markkaa. Sitäpaitsi on Ylihallitus eri ottein myöntänyt pienempiä summia virantoimituspalkkioiden määrärahasa syntyneiden vajeusten täyttämiseksi.

Lyseon vahtimestarille Johan Holopaiselle on Keisarillinen Majesteetti 10 päivänä Joulukuuta 1903 suonut ylimääräisen 300 markan vuotuisen elinkautisen apurahan.

Eräiden rakennustöiden aikaansaamiseksi lyseon päärakennuksen ylisillä salli Keisarillinen Senaatti Toukokuun 30 päivänä 1905 Rakennushallituksen käyttää enintään 8 000 markkaa sekä teettää nämä rakennustyöt kesäluvan aikana 1905.

Erinäisiä lisämäärärahoja on myönnetty: uusien pulpettien ynnä muun kaluston sekä ikkunaverhojen hankkimista varten Kesäkuun 27 päivänä 1903 1 417 markkaa ja uuden kaluston hankkimiseksi Heinäkuun 13 päivänä 1904 810 markkaa. Sitäpaitsi on sekalaisen menojen määrärahaan myönnetty

lisäyksiä Marraskuun 17 päivänä 1903 600 markkaa sekä Joulukuun 6 päivänä 1904 550 markkaa.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut lehtori Georg Vilhelm Valle.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 249, 254, 267.

Kouluneuvosto: Hovioikeudenneuvos D. W. Åkerman (puheenjohtaja vuoteen 1902), hovioikeudennotaari A. J. Zitting (vuoteen 1903), kappalainen K. G. Sirén, kaupunginlääkäri K. Schröder, kauppias J. Lallukka ja kansakoulunopettaja T. Ora (vuodesta 1903).

Ruotsalainen klassillinen lyseo. Toukokuun 29 päivänä 1902 Keisarillinen Senaatti määräsi matematiikan ja fysiikan lehtorin, filosofiantohtori Edvard Selanderin toistaiseksi hoitamaan Tullihallituksen tilastollisen konttoirin johtajan tointa. Täten avoimeksi joutuneeseen matematiikan ja fysiikan lehtorinvirkaan Keisarillinen Senaatti Toukokuun 20 päivänä 1904 nimitti ja määräsi Oulun ruotsalaisen reaalityseon matematiikan kollegan, filosofiantohtori Carl Axel Aleniuksen, lukien 1 päivästä Marraskuuta 1904.

Syyskuun 18 päivänä 1903 kuoli suomen- ja ruotsinkielen sekä kaunokirjoituksen kollega Adolf Wilhelm Lindholm. Täten avonaiseksi joutunutta kolleganvirkaa on väliaikaisesti hoitanut filosofiankandidaatti Anto Frans Alarik Söderman, kunnes Keisarillinen Senaatti Lokakuun 24 päivänä 1905 nimitti filosofianmaisteri Anton Elias Snellmanin 1 päivästä Toukokuuta 1906 suomenkielen kollegaksi, toistaiseksi opetusvelvollisuudella myöskin ruotsinkielessä.

Venäjänsuomen kielen lehtoriksi Keisarillinen Senaatti Marraskuun 1 päivänä 1904 nimitti ja määräsi valtioneuvos Johan Christoph Dambergin, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905. Huhtikuussa 1905 kuoli uskonnon ja suomenkielen lehtori Adiel Bergroth. Avoimena olevaa kreikan- ja latinankielen lehtorinvirkaa on hoitanut kollega Paul Henrik Roos.

Lyseon yhteyteen on edelleenkin ollut järjestettynä kaupungin ylläpitämä reaalityseon linja. Huhtikuun 19 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti nimittämällä myönsi oikeuden Viipurin kaupunkikunnalle 10 vuoden aikana, Syyskuun 1 päivästä 1904 alkaen, edelleenkin ylläpitää kaupungin asettamaa ruotsalaiseen klassilliseen lyseoon liittyvää reaalityseon linjaa, kuitenkin sillä ehdolla että opetus sanotulla linjalla järjestetään maan reaalityseoille voimassaolevan lukusuunnitelman mukaan, että kaupunki kustantaa, laskettuna 140 markan mukaan opetustunnilta viikossa lukuvuoden aikana, kaikki ne tunnit, joihin reaalityseon oppilaat eivät saata nauttia yhteistä opetusta klassillisen linjan oppilasten kanssa, sekä että Ylihallitus määrää reaalityseon linjalle tarpeelliset opettajat.

Lisämäärärahoja erinäisiin tarpeisiin on useoin erin myönnetty: huone- ja koulukaluston ostoa varten yhteensä 1 642 markkaa; erinäisiin korjaustöihin koulussa 300 markkaa; luonnontieteellisen opetuskaluston säilyttämistä varten

tarvittaviin aineisiin 200 markkaa sekä koulun sekalaisiin menoihin yhteensä 900 markan lisäys.

Rehtorintointa on hoitanut lehtori Adiel Bergroth, kunnes Keisarillinen Senaatti tehdystä anomuksesta Lokakuun 20 päivänä 1903 heikontuneen terveyden vuoksi vapautti hänet siitä toimesta. Rehtoriksi määräsi Keisarillinen Senaatti 12 päivänä Marraskuuta 1903 lyseon vararehtorin, lehtori Gustaf Waldemar Wahlroosin. Vararehtoriksi määrättiin Huhtikuun 26 päivänä 1905 lehtori Carl Axel Alenius.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 144, 155, 174.

Kouluneuvosto: Hovioikeudenneuvos A. J. A. Spåre (vuoteen 1903, puheenjohtaja), kauppaneuvokset V. Hackman ja C. Borenius, pastori S. T. Gräsbeck ja kaupungin lääkäri K. M. Gadd.

Suomalainen reaalilyseo. Tehdystä hakemuksesta myönnettiin piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajattarelle Selma Schaefferille ero virastaan, lukien Syyskuun 1 päivästä 1903. Virkaa toistaiseksi hoitamaan määrättiin Syyskuun 2 päivänä taiteilija Rurik Lindqvist, joka Joulukuun 6 päivänä 1904 siihen myöskin valtuutettiin. Venäjänkielen lehtorinvirkaan, lukien Tammi-kuun 1 päivästä 1905, nimitettiin Marraskuun 1 päivänä 1904 lyseon saman kielen kollegea Ossian Magnus Theodor Nordenswan, jonka viran sijaisuutta hän jo varemmin oli määrätty hoitamaan kalenterivuoden 1904 kuluessa. Avoi-meen saman kielen kolleganvirkaan nimitettiin Lokakuun 24 päivänä 1905 Kuopion klassillisen lyseon kollegea Juhana Pietari Tirkkonen.

Alkeismatematiikan ja luonnonhistorian lehtori Hugo Zilliacus kuoli Toukokuussa 1905.

Joulukuun 2 päivänä 1902 korotettiin kreikkalais-katoolista uskonnoupetusta varten osotettu 280 markan suuruinen määräraha toistaiseksi 420 markaksi vuodessa.

Muita lisämäärärahoja on myönnetty: koulukaluston hankkimista ja korjaamista varten Toukokuun 17 päivänä 1904 yhteensä 1 200 markkaa sekä Elokuun 16 päivänä 1905 samaan tarkoitukseen 1 673 markkaa ja koulukirjaston uudestaan järjestämistä varten 280 markkaa, huonekaluston hankkimiseksi ja korjaamiseksi Elokuun 23 päivänä 1905 1 000 markkaa; määrärahaan sekalaisia menoja varten myönnettiin Lokakuun 28 päivänä 1904 475 markan lisäys.

Rehtorintointa hoiti lehtori Hugo Zilliacus Elokuun 1 päivään 1903, josta ajasta Keisarillinen Senaatti tehdystä pyynnöstä vapautti hänet tästä toimesta ja määräsi lehtori Lauri Pohjalan toistaiseksi hoitamaan rehtorintointa.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 214, 209, 214.

Kouluneuvosto: Eversti A. A. Brunou (puheenjohtaja vuoteen 1903), kauppias E. Wolff ja hovioikeudennotaari I. Paqvalén (molemmat vuoteen 1903),

lääketieteentohtori P. A. Thuneberg, maalarimestari G. Timonen, kauppias M. Pietinen (vuodesta 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Sittenkuin saksankielen opettajatar, rouva Selma Qvist oli kuollut Heinäkuun 25 päivänä 1902, valtuutettiin hänen sijaansa mainittuun virkaan 20 päivänä Tammikuuta 1903 Jyväskylän tyttökoulun opettajatar Maria Natalia Gejtel, joka kuitenkin 26 päivänä Heinäkuuta 1905 nimitettiin jälleen saksankielen opettajattareksi Jyväskylän tyttökouluun. Kun venäjänkielen opettajatar Selma Schaeffer lukuvuoden 1903—1904 loputtua crosi toimestaan, valtuutettiin hänen sijaansa Kesäkuun 9 päivänä 1904 opettajatar Suoma Maria Eränen.

Rinnakkaisosastoja on tänä ajanjaksona ollut koulun kaikilla luokilla, muutamilla kahdenkertaisetkin. Niiden ylläpitämiseksi lukuvuoden 1902—1903 aikana myönsi Keisarillinen Senaatti Marraskuun 11 päivänä 1902 19 820 markkaa sekä Helmikuun 3 päivänä 1903 huoneuston vuokraamiseksi puolentoista vuoden ajaksi, lukien Tammikuun 1 päivästä 1903, 4 500 markkaa. Elokuun 11 päivänä 1903 saatiin suostumus rinnakkaisosastojen perustamiseen lukuvuodeksi 1903—1904 koulun II:lle, III:lle, IV:lle ja V:lle luokalle sekä oikeus perustaa II:lle luokalle kaksi rinnakkaisosastoa, joiden kaikkien ylläpitoa varten myönnettiin 23 895 markkaa. Tämän lisäksi Maaliskuun 15 päivänä 1904 myönnettiin 4 400 markkaa huoneuston vuokraamiseksi kahdeksi vuodeksi, lukien Kesäkuun 1 päivästä 1904. Elokuun 10 päivänä 1904 myönnettiin rinnakkaisosastojen ylläpitämiseksi kaikilla luokilla lukuvuotena 1904—1905 20 120 markkaa sekä Lokakuun 25 päivänä 1904 toisen rinnakkaisosaston ylläpitämiseksi I luokalla samana aikana 3 960 markkaa.

Koulun määrärahaan polttopuita ja valaistusta varten kalenterivuodeksi 1903 myönnettiin Joulukuun 8 päivänä 1903 500 markan sekä Helmikuun 15 päivänä 1905 samaan määrärahaan vuodelta 1904 450 markan lisäys.

Vuosi vuodelta lisääntyneen oppilasmäärän tähden on koulu jo kauvan ollut uuden tilavamman huoneuston tarpeessa. Jo Toukokuun 28 päivänä 1898 oli puheenalaisen koulun kouluneuvosto kirjelmässä Koulutoimen Ylihallitukselle esittänyt, että yhäti lisääntyvien rinnakkaisosastojen tähden koulun huoneusto sopivalla tavalla laajennettaisiin. Kun kuitenkin Ylihallitus vaaditussa lausunnossa oli ilmoittanut, ettei koulun nykyinen huoneusto, vaikka sitä laajennettaisiinkin erinäisillä lisärakennuksilla, kuitenkaan tulisi vastaamaan ajan ja tarpeen vaatimuksia, ja kun toimitetun tutkimuksen kautta tämä asiantilaita oli käynyt vielä selvemmin ilmi, hankittiin uutta koulutaloa varten valtiolaitoksen varaksi tontti N:o 60 Repolan kaupunginosasta Viipurin kaupunkia. Sittenkuin Yleisten rakennusten Ylihallitus oli tarkoitusta varten teettänyt piirustukset ja 360 000 markkaan päättyvän kustannusarvion kivisen koulutalon rakentamiseksi mainitulle tontille, suostui Keisarillinen Majesteetti Helmikuun

21 päivänä 1905 Keisarillisen Senaatin alamaisestä esityksestä siihen, että Suomen yleisistä varoista saadaan vuosina 1905 ja 1906 käyttää talon rakentamista varten puheenalaiselle tyttökoululle enintään 360 000 markkaa. Tämän armollisen määräyksen mukaisesti Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 8 päivänä käski Yleisten rakennusten Ylihallituksen tehtyjen piirustusten ja kustannusarvion mukaisesti rakennuttaa uuden koulutalon tälle tyttökoululle.

Oppilaita on koulussa ollut: 298, 307, 348.

Kouluneuvosto: Hovioikeudenneuvos H. E. Fabritius (puheenjohtaja), kauppias J. Häkli, (kuolemaansa saakka), lääninkamreeri K. G. W. Rönneberg, rouvat E. Åkerman (vuoteen 1902), H. Winter, H. Helenius (vuodesta 1903).

Ruotsalainen tyttökoulu Koulun johtajatar Ines Sofia Zilliacus kuoli Heinäkuun 12 päivänä 1902. Hänen sijaansa johtajattareksi valtuutettiin Maaliskuun 31 päivänä 1903 filosofianmaisteri Aino Ottelin. Laulunopettajatar Anna Mathilda Bernhardina Forsten sai pyynnöstä eron virastaan Syyskuun 1 päivästä 1903. Täten avoimeen virkaan 1 päivästä Syyskuuta 1904 määrättiin kahdeksi koevuodeksi neiti Ellen Johanna Relander.

Lisämäärärahoja myönnettiin Marraskuun 17 päivänä 1903 200 markkaa koulun sekalaisiin menoihin. Helmikuun 15 päivänä 1905 myönnettiin korkeintaan 400 markkaa erään saman vuoden vuosikertomukseen liittyvän julkaisun painokustannusten suorittamiseksi.

Oppilaita on ollut: 106, 120, 143.

Kouluneuvosto: Lääninsihteeri A. L. von Kuorring (puheenjohtaja vuoteen 1903), rouva E. Frankenhauser, varakonsuli L. Pacius, pankinhoitaja A. von Pfaler ja lasarettinlääkäri P. W. Granberg (puheenjohtaja vuodesta 1903).

Sortavala.

Suomalainen reaalilyseo. Teologiankandidaatti Ludvig Wilhelm Sjöstedt, joka Toukokuun 28 päivänä 1900 kahden koetusvuoden ajaksi oli määrätty uskonnon ja ruotsinkielen lehtoriksi, valtuutettiin tähän virkaan Joulukuun 23 päivänä 1902.

Sittenkuin historian ja suomenkielen lehtori filosofiantohtori Oskar Adolf Forsström Huhtikuun 28 päivänä 1904 oli siirretty yhtäläiseen virkaan Turun suomalaiseen reaalilyseoon, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1904, nimitettiin Marraskuun 8 päivänä 1904 filosofianlisensiaatti Uno Ludvig Lehtonen historian ja suomenkielen lehtoriksi 1 päivästä Syyskuuta 1905.

Lyseon venäjänkielen kolleega Juuso Putro siirrettiin Toukokuun 20 päivänä 1904 samallaiseen virkaan Turun suomalaiseen reaalilyseoon, 1 päivästä Syyskuuta 1904. Siten avoimeksi joutuneeseen kolleganvirkaan nimitettiin Syyskuun 9 päivänä 1904 filosofianmaisteri Antti Käki, jonka tuli astua tähän

virkaan 1 päivänä Syyskuuta 1905. Kun kolleega Käki jo Tammikuun 18 päivänä 1905 siirrettiin venäjänkielen lehtoriksi Viipurin suomalaisen klassilliseen lyseoon, on puheenalainen kolleeganvirka ollut sijaisten hoidettavana.

Kesäkuun 10 päivänä 1904 siirrettiin saksan- ja ranskankielen lehtori Kaarle Sanfrid Laurila samallaiseen virkaan Turun suomalaiseen reaallyseoon, lukien 1 päivästä Syyskuuta samana vuonna. Täten avonaiseksi joutuneeseen lehtorinvirkaan, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1905, nimitettiin ja määrättiin Joulukuun 21 päivänä 1904 filosofianmaisteri Walter Olof Streng. Venäjänkielen lehtorinvirkaan, jonka sijaisuutta kalenterivuoden 1904 aikana hoitamaan Tammikuun 21 päivänä 1904 oli määrätty kolleega Putro, Keisarillinen Senaatti Joulukuun 21 päivänä 1904 nimitti filosofianmaisteri Aleksander Rantalaisen 1 päivästä Tammikuuta 1905.

Huhtikuun 18 päivänä 1905 Keisarillinen Senaatti nimitti ja siirsi luonnonhistorian ja maantiedon lehtorin Karl Emil Stenroosin samojen aineiden lehtoriksi suomalaiseen normaalilyseoon Toukokuun 1 päivästä 1905.

Seuraavia ylimääräisiä määrärahoja on tänä aikana myönnetty: Lämmitystä ja valaistusta varten kalenterivuodeksi 1902 11 päivänä Syyskuuta 1902 2 000 markan lisämääräraha; Lokakuun 7 päivänä samana vuonna soittokoneen ostamiseksi 1 300 markkaa ja Joulukuun 9 päivänä 400 markan lisäerä sekalaisiin menoihin. Maaliskuun 17 päivänä 1903 myönnettiin lyseon pihamaan ja sen ympäristön tasoittamiseksi ja järjestämiseksi enintään 2 985 markkaa.

Rehtorintointa on hoitanut lehtori Oskar Adolf Forström, kunnes Keisarillinen Senaatti Tammikuun 21 päivänä 1904 pyynnöstä myönsi hänelle eron sekä Toukokuun 20 päivänä samana vuonna määräsi kolleega Antti Amatus Aarneen toistaiseksi lyseon rehtoriksi.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 178, 172, 156.

Kouluneuvosto: Hovineuvos A. N. Hoffman (vuoteen 1903), rehtori C. W. Alopaeus, kaupunginlääkäri G. J. Winter, rouvat M. Berg, L. Alopaeus (vuoteen 1903), vapaaherratar H. Boije ja maisteri T. Lehtinen (molemmat vuodesta 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Edellä on jo kerrottu niistä toimenpiteistä, joiden kautta Sortavalan yksityinen tyttökoulu joutui valtion huostaan, sekä mainittu, että Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjelmässä 28 päivältä Tammikuuta 1904 oli käskenyt Ylihallituksen tekemään ehdotuksen siitä, kutka silloisen yksityiskoulun opettajista ehkä voitaisiin pitää pätevinä ja ansiokkaina tulemaan ilman muuta otetuiksi valtion koulun palvelukseen.

Ylihallituksen tämän käskyn täyttämiseksi Toukokuun 7 päivänä 1904 tekemän ehdotuksen mukaisesti Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 20 päivänä

1904 oikeutti Ylihallituksen nimittämään opettajattaret Anna Katarina Saukon, Aleksandra Sofia Ålanderin, Maria Waittisen, Julia Katarina Fabritiuksen ja Ada Sofia Nordlundin Syyskuun 1 päivästä 1904 olemaan: Saukon saksankielen opettajattarena, Ålanderin matematiikan, luonnontieteen ja terveysopin opettajattarena, Waittisen piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajattarena, Fabritiuksen laulun opettajattarena sekä Nordlundin voimistelun opettajattarena. Samalla Keisarillinen Senaatti salli että ranskan kielen opettajattaren virka toistaiseksi jätetään avonaiseksi ja että Ylihallitus, jos niin vaaditaan, määrää tähän virkaan viransijaisen, jonka lisäksi Ylihallitus oikeutettiin määräämään opettajatar Saukko toistaiseksi koulun johtajattareksi. Tämän Keisarillisen Senaatin määräyksen mukaisesti Ylihallitus Elokuun 31 päivänä 1904 nimitti ja määräsi edelläluetellut opettajattaret mainittuihin virkoihin. Ranskan kielen virkaatekevänä opettajattarena on Ylihallituksen määräyksestä 7 päivästä Lokakuuta 1904 alkaen toiminut neiti Aino Berg.

Suomen ja ruotsinkielen kollegaksi nimitti Keisarillinen Senaatti Huhtikuun 5 päivänä 1905 filosofianmaisteri Väinö Fredrik Corellin, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1905.

Vakinaisesti täyttämättä ovat olleet uskonnon ja käsitöiden opettajattarenvirka sekä venäjänkielen kolleeganvirka.

Kysymys on myöskin nostettu oman talon hankkimisesta tyttökoululle, mutta on tämä asia vielä toistaiseksi ratkaisematta.

Seuraavia ylimääräisiä määrärahoja on koululle myönnetty: Elokuun 10 päivänä 1904 lukuvuoden 1904—1905 ajaksi 1 400 markkaa erityisen venäjänkielen opetuksen kustantamiseksi 10 tuntina viikossa niille mainitun koulun kolmannen ja neljännen luokan oppilaille, jotka eivät ennen ole lukeneet venäjää; Lokakuun 25 päivänä 1904 palkkioksi kreikkalais-venäläisen uskonnon opetuksesta neljänä viikkotuntina 560 markkaa vuodessa, luettuna lukuvuoden 1904—1905 alusta toistaiseksi; Tammikuun 28 päivänä 1904 koulukaluston täydentämiseksi 678 markkaa ja akkunaverhoihin 150 markkaa. Tarpeellisimpain opetusvälineiden hankkimiseksi myönnettiin Tammikuun 13 päivänä 1905 600 markkaa. Koulun toimintaa koskevan kertomuksen painatuskustannuksiin myönnettiin Toukokuussa 1904 200 markkaa sekä Joulukuun 30 päivänä 200 markkaa koulun kirjaston kartuttamiseksi.

Oppilasmäärä lukuvuonna 1904—1905 oli 129.

Koulunewosto: Sama kuin reaalilyseon.

Mikkeli.

Suomalainen klassillinen lyseo. Kuten edellä on mainittu, määrättiin lyseon opetuskieleksi, jona ennen oli ollut kumpikin kotimainen kieli, armollisen asetuksen kautta Elokuun 26 päivältä 1903 suomenkieli.

Avoimeen latinan- ja suomenkielen kolleeganvirkaan sai filosofiankandidaatti Samuel Hagelin valtakirjan Joulukuun 23 päivänä 1902. Kun kolleega Hagelin Tammikuun 18 päivänä 1905 nimitettiin latinan- ja ruotsinkielen kolleegaksi suomalaiseen normaaliylyseon 1 päivästä Toukokuuta 1905, määrättiin filosofianmaisteri Sakari Aleksander Burman Syyskuun 1 päivästä 1905 Toukokuun 1 päivään 1906 hoitamaan avonaista latinan- ja suomenkielen kolleeganvirkaa.

Heinäkuun 2 päivänä 1903 kuoli matematiikan ja fysiikan lehtori Axel Gabriel Borg. Tähän avonaiseen lehtorinvirkaan, jota Toukokuun 1 päivästä 1904 samaan päivään 1905 hoiti filosofianmaisteri Johannes Laine, nimitettiin Toukokuun 20 päivänä 1904 filosofiankandidaatti Aleksander Leonard Lilja 1 päivästä Toukokuuta 1905.

Marraskuun 1 päivänä 1904 nimitettiin Nikolainkaupungin suomalaisen reaaliylyseon venäjänkielen kolleega Emil Nordqvist saman aineen lehtoriksi, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905.

Jo edellisen kolmivuotiskauden aikana alulle pantu koulun rakennuksen laajentamishanke on tänä ajanjaksona toteutunut, joten oppilaitos lukuvuoden 1903—1904 alusta pääsi muuttamaan uuteen tilavampaan huoneustoon. Lähinnä tästä aiheutuivat myöskin ne erinäiset lisämäärärahat, joita tehtyjen anomusten johdosta on koululle myönnetty.

Toukokuun 22 päivänä 1903 myönnettiin kirjastohuoneen sisustamista ja erinäisten huonekalujen hankkimista varten 4 620 markan määräraha sekä lamppujen ja kahden kattokruunun ostoa varten 418 markkaa. Tammikuun 20 päivänä 1904 korotettiin 1904 vuoden alusta lyseon entinen 1 200 markan määräraha polttopuita ja valaistusta varten 1 650 markaksi ja myönnettiin vahtimestarille lisätystä syyslukukautena 1903 100 markan korvaus sekä kalenterivuodeksi 1904 vahtimestarinapulaisen palkkaamiseksi 300 markan määräraha. Kesäkuun 11 päivänä 1904 myönnettiin 1 900 markkaa lyseon ulko-huonerakennuksen laajentamista varten Yleisten rakennusten Ylihallituksessa sitä varten laadittujen piirustusten mukaan.

Keisarillisen Senaatin Toukokuun 14 päivänä 1901 antaman suostumuksen nojalla on lyseon viidennelle luokalle edelleenkin ollut järjestettynä kaupungin kustantama reaali-osasto.

Tehdyistä hakemuksesta vapautettiin Huhtikuun 16 päivänä 1904 lehtori Frans Henrik Alopaeus vararehtorintoimesta sekä määrättiin kolleega Viktor Hugo Renvald hänen sijaansa. Kun sitten lyseon rehtori Petter August Sahlsten todistetun sairauden tähden Toukokuun 5 päivänä 1904 oli saanut pyytämänsä eron rehtorintoimesta, määräsi Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 13 päivänä 1904 vararehtori Viktor Hugo Renvaldin lyseon rehtoriksi. Vara-

rehtoriksi määräsi Ylihallitus Elokuun 25 päivänä samana vuonna lehtorin, filosofiantohtori Artur Johannes Axel Lindholmin.

Oppilasmäärä on ollut eri vuosina: 163, 161, 158.

Kouluneuvosto: Professori H. G. Hällström (puheenjohtaja vuoteen 1903), ylilääkäri E. A. Hillbom (puheenjohtaja vuodesta 1903), pormestari G. R. Alopaeus, laamanni F. W. Hjelmmann ja kirkkoherra A. L. Gulin (vuoteen 1903), pankinjohtaja E. Berneri (vuodesta 1903).

Heinola.

Suomalainen alkeiskoulu. Toukokuun 16 päivänä 1902 määrättiin filosofian kandidaatti Aukusti Karvonen lukuvuoden 1902—1903 alusta vastaiseksi hoitamaan matematiikan ja luonnonhistorian kolleeganviran sijaisuutta. Tehdystä hakemuksesta sai Maaliskuun 10 päivänä 1903 eron virastaan piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajatar Emilia Fredrika Louise von Sticht, lukien Syyskuun 1 päivästä 1903. Elokuun 19 päivänä 1903 määrättiin taiteilija Bruno Hahl seuraavan lukuvuoden alusta toistaiseksi hoitamaan piirustuksen ja kaunokirjoituksen opettajanviransijaisuutta.

Syyskuun 3 päivänä 1902 korotettiin 28 päivänä Maaliskuuta 1885 myönnetty 2 400 markan vuotuinen määräraha vuokraa, lämpöä, valoa y. m. varten, koulun laajennettuun huoneustoon nähden, 3 800 markaksi, alkaen Syyskuun 1 päivästä 1902. Opetusvälineiden hankkimiseksi historian ja maantiedon opetusta varten myönnettiin Kesäkuun 10 päivänä 1903 280 markkaa. Voimistelu- ja huonekaluston täydentämiseen ja korjaamiseen myönnettiin Maaliskuun 1 päivänä 1905 585 markkaa 25 penniä.

Toukokuun 30 päivänä 1905 myönsi Keisarillinen Senaatti luvan laajentaa alkeiskoulua yksityisillä, kaupungin ylläpitämällä jatkoluokilla, siten että koulu tulee 8-luokkaiseksi yliopistoon johtavaksi oppilaitokseksi.

Rehtorintointa on hoitanut kolleega Karl Oskar Grönros.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 113, 112, 103.

Kouluneuvosto: Seminaarinjohtaja A. M. Johnsson (puheenjohtaja), piirilääkäri A. E. Jahnsson ja seminaarinjohtajatar H. Nordlund (molemmat vuoteen 1903), kirjakauppias A. G. Wäänänen, pankinjohtaja S. V. Cornér sekä kaupunginlääkäri A. J. Hällström (kumpikin vuodesta 1903).

Savonlinna.

Suomalainen reaalityseo. Vuonna 1902 avonaiseksi joutuneeseen matematiikan, fysiikan ja kemian lehtorinvirkaan nimitettiin Lokakuun 6 päivänä 1903 Joensuun klassillisen lyseon matematiikan kolleega filosofianmaisteri

Otto Aleksanteri Wainikainen. Kun historian, maantiedon ja suomenkielen lehtori Kaarle Juhana Jaakko Forsman vuonna 1904 oli siirretty Helsingin suomalaiseen reaalilyseoon, määräsi Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 17 päivänä 1904 filosofiantohtorin Oskar Albin Kallion kahtena koivuonna, lukien Huhtikuun 1 päivästä 1905, hoitamaan historian ja suomenkielen lehtorinvirkaa. Venäjänkielen lehtorinvirkaan, jota viransijaiset olivat väliaikaisesti hoitaneet, määräsi Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 12 päivänä 1905 filosofianmaisteri Aleksander Törrösen kahden koetusvuoden ajaksi.

Akkunaverhojen hankkimiseksi muutamiin luokka- y. m. huoneisiin myönnettiin Kesäkuun 15 päivänä 1905 360 markan ylimääräinen määräraha.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut lehtori Emil Johannes Buddén.

Oppilaita on ollut: 122, 116, 116.

Kouluneuvosto: Pormestari A. E. Breitholtz (puheenjohtaja vuoteen 1903), raatimies J. Strömberg, kauppias A. Auvinen, kaupunginlääkäri B. A. Edgren (puheenjohtaja kevästä 1903), asessori L. Wennerström (vuoteen 1903), asessori E. Saurén (puheenjohtaja edellisen pjohtajan jälkeen) ja tuomiokapitulin sihteeri M. E. Forsström (molemmat vuodesta 1903).

Kuopio.

Suomalainen klassillinen lyseo. Sittenkuin matematiikan ja luonnonhistorian kolleega Jaakko Benjamin Ståhlberg Joulukuun 23 päivänä 1902 oli valtuutettu matematiikan ja luonnontieteiden kolleegaksi saman kaupungin suomalaiseen tyttökouluun, on virka ollut sijaisten hoidettavana, kunnes Joulukuun 7 päivänä 1904 filosofiankandidaatti Kalle Sallinen nimitettiin matematiikan kolleegaksi opetusvelvollisuudella myöskin luonnonhistoriassa.

Kun saksankielen opettajanvirka entisen omistajansa neiti Ellen Sigrid Alida Hahlin 28 päivänä Heinäkuuta vuonna 1903 tapahtuneen valtuutuksen jälkeen saman kielen opettajattareksi Jyväskylän tyttökouluun oli tullut avoimeksi, määrättiin opettajatar Hahl edelleenkin lukuvuodeksi 1903—1904 hoitamaan puheenalaisen lyseon saksankielen opettajanvirkaa. Kun Keisarillinen Senaatti sitten Kesäkuun 10 päivänä 1904 myönsi lakkautuspalkalle siirretylle kolleegalle Adolf Emil Frosterukselle hänen tekemästään anomuksesta eron ranskankielen opettajantoimesta, lukien Syyskuun 1 päivästä 1904, määrättiin samalla, että mainitun lyseon saksan- ja ranskankielen opettajavirkoja varten menosäännössä olevat palkkaukset olivat samasta ajasta, Syyskuun 1 päivästä 1904, alkaen lakkautettavat ja niiden sijalle menosääntöön pantava 3 000 markan palkka ja 600 markan palkkio kolleeganvirkaa varten puheenaolevassa kahdessa kielessä. Joulukuun 21 päivänä 1904 sitten nimitettiin filosofianmaisteri Ines Nystén, joka jo lukuvuodeksi 1904—1905 oli määrätty hoitamaan

tämän uuden viran sijaisuutta, 1 päivästä Syyskuuta 1905 saksan- ja ranskan-kielen kolleegaksi, opetusvelvollisuudella myöskin suomenkielessä.

Joulukuun 21 päivänä 1904 nimitettiin Kuopion lääninhallituksen kielenkääntäjä Kasper Waldemar Järnefelt venäjänkielen lehtoriksi 1 päivästä Tammikuuta 1905. Kun uskonnon, psykologian, logiikan ja ruotsinkielen lehtori Einar Fredrik Napoleon Candolin Kesäkuun 10 päivänä 1904 oli siirretty Turun suomalaiseen reaalilyseoon, määrättiin filosofianmaisteri Väinö Matti Ropponen hoitamaan uskonnon ja ruotsinkielen lehtorinviran sijaisuutta 1 päivästä Syyskuuta 1904 samaan päivään 1905, sekä nimitettiin Maaliskuun 8 päivänä 1905 jumaluusopin kandidaatti Antti Jaakko Pietilä kahtena koetusvuotena, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1905, hoitamaan uskonnon ja historian lukemisen lehtorinvirkaa.

Rinnakkaisosaston ylläpitämiseksi lyseon I luokalla lukuvuoden 1904—1905 aikana myönnettiin Heinäkuun 20 päivänä 1904 3 700 markkaa.

Kesäkuun 10 päivänä 1903 myönnettiin uusien pulpettien ja tuolien hankkimista sekä entisten pulpettien ja muun kaluston korjaamista varten 2 500 markan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut lehtori Karl Onni Gerhard Hannikainen. Vararehtorin, lehtori Candolinin siirryttyä toiseen oppilaitokseen, määräsi Ylihallitus Huhtikuun 26 päivänä 1905 vararehtoriksi lehtori Otto Julius Kanteleen.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 209, 227, 250.

Kouluneuvosto: Kaupunginlääkäri J. V. Johnsson (puheenjohtaja), kaupunginkamreeri A. Kuokkanen, kunnallisneuvos A. E. L. Piispanen, lääninkamreeri K. A. Grönros (vuoteen 1903), tirehtööri J. Kantele ja varatuomari R. Jack (molemmat vuodesta 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Vuonna 1902 kuolleen matematiikan ja luonnontieteiden kolleegan Allan Evert Lindegrenin jälkeen valtuutettiin Joulukuun 23 päivänä 1902 mainittujen aineiden kolleegaksi kaupungin suomalaisen klassillisen lyseon kolleega Jaakko Benjamin Ståhlberg. Kun opettajatar, rouva Elin Elisabeth Hannikainen Helmikuun 27 päivänä 1903 oli saanut eron virastaan ja elinkautisen 1 200 markan vuotuisen eläkkeen, lukien seuraavan Maaliskuun 1 päivästä, valtuutettiin Syyskuun 28 päivänä samana vuonna opettajatar Eva Maria Nylenius saksan- ja ranskan-kielen sekä käsitöiden opettajattareksi.

Koulun tarpeisiin on eri ottein myönnetty ylimääräisiä rahaeriä. Helmikuun 13 päivänä 1903 myönnettiin 310 markkaa 30 penniä koulukassassa syntyneen vajauksen täyttämiseksi. Erinäisiin tarkoituksiin on eri kertoina myönnetty yhteensä 553 markkaa 65 penniä. Maaliskuun 1 päivänä 1904 myön-

nettiin siksi vuodeksi 250 markan lisäys sekalaisten menojen määrärahaan, joka samalla korotettiin 750 markaksi.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 157, 151, 147.

Kouluneuvosto: Lääninkamreeri K. A. Grönros (puheenjohtaja), kolleega J. M. Salenius, rouvat F. Nyman (vuoteen 1903), L. Kantele, E. Stenius (vuodesta 1903) sekä kaupunginlääkäri G. F. Forstén.

Joensuu.

Klassillinen lyseo. Sittenkuin saksan- ja ranskankielen kolleega Kaarle Sanfrid Laurila 28 päivänä Heinäkuuta 1902 oli valtuutettu samain kielten lehtoriksi Sortavalan reaalilyseoon, nimitettiin 7 päivänä Huhtikuuta 1903 filosofianmaisteri Karl Gustaf Östberg täten avoimeksi joutuneeseen kolleeganvirkaan. Kun kuitenkin kolleega Östberg Huhtikuun 12 päivänä 1905 nimitettiin saksan- ja ranskankielen lehtoriksi Oulun reaalilyseoon, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905, määräsi Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 12 päivänä 1905 Kuopion klassillisen lyseon kolleegan, neiti Ines Nysténin Syyskuun 1 päivästä 1905 samaan päivään vuonna 1906 hoitamaan puheenalaista virkaa.

Lyseon matematiikan ja fysiikan lehtori, filosofiantohtori Otto Wilhelm Neovius valtuutettiin Joulukuun 6 päivänä 1902 samojen aineiden lehtoriksi Helsingin ruotsalaiseen reaalilyseoon ja Lokakuun 10 päivänä 1903 nimitettiin siten avoimeksi tulleeseen lehtorinvirkaan filosofianmaisteri Aaro Markkanen. Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti Huhtikuun 14 päivänä 1904 suostui siihen, että tämän lyseon latinankielen lehtori, filosofianlisensiaatti Walter Johannes Snellman lukuvuoden 1904—1905 alusta sai vaihtaa virkaa Oulun suomalaisen klassillisen lyseon saman kielen lehtorin Wilhelm Nordlundin kanssa. Huhtikuun 5 päivänä 1905 Keisarillinen Senaatti nimitti ja määräsi filosofianmaisteri Johannes Laineen matematiikan kolleegaksi.

Lyseon III:nelle luokalle järjestettyä rinnakkaisosastoa varten myönsi Keisarillinen Senaatti Joulukuun 2 päivänä 1902 lukuvuodeksi 1902—1903 3 720 markan suuruisen määrärahan; samoin myönnettiin Lokakuun 20 päivänä 1903 lyseon II:sen luokan rinnakkaisosastoa varten lukuvuodeksi 1903—1904 4 420 markkaa sekä Lokakuun 4 päivänä 1904 I luokan rinnakkaisosastoa varten lukuvuodeksi 1904—1905 3 655 markkaa.

Erinäisiä ylimääräisiä määrärahoja on koululle myönnetty seuraavasti: Lokakuun 7 päivänä 1902 uusien pulpettien hankkimista varten 1 000 markkaa ja saman kuun 21 päivänä voimistelutelineitten hankkimista varten 1 080 markkaa. Polttopuiden ja valaistuksen määrärahassa vuonna 1902 syntyneen vajauksen täyttämiseksi myönnettiin Maaliskuun 10 päivänä 1903 379 markkaa 62 penniä sekä sekalaisten menojen määrärahassa samana vuonna synty-

neen vajauksen täyttämiseksi 685 markkaa 87 penniä ja 19 päivänä Huhtikuuta 1904 samaan tarkoitukseen 778 markkaa 61 penniä. Kaluston korjausta varten sekä sähkösoittolaitteen hankkimiseksi lyseolle myönnettiin 11 päivänä Kesäkuuta 1904 1 600 markan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Opiston rehtorille, kolleega Daniel Axel Wallelle myönsi Keisarillinen Senaatti Joulukuun 18 päivänä 1903, hänen anomuksensa mukaisesti, eron rehtorintoimesta sekä samalla määräsi mainitun koulun vararehtorin, lehtorin ja filosofiantohtorin Knut Leopold Cannelinin rehtoriksi.

Vararehtoriksi määräsi Ylihallitus Tammikuun 18 päivänä 1904 lehtori Karl Albert Wegeliuksen.

Oppilasluku on ollut eri vuosina: 243, 243, 262.

Kouluneuvosto: Kauppaneuvos F. Neppenström ja kauppias A. Uimonen (molemmat vuoteen 1903), apteekkari H. F. Olsoni ja kauppias C. J. Cederberg, tohtori S. F. Parviainen ja prokuristi A. Varonen (molemmat vuodesta 1903)

Suomalainen tyttökoulu. Koulun opettajakunnassa ei kuluneen kolmi-vuotiskauden aikana ole tapahtunut mitään muutoksia.

Ylimääräisiä rahaeriä on myönnetty: Joulukuun 17 päivänä 1902 lisähuoneiden vuokraamiseen koulua varten, lukien Tammikuun 1 päivästä 1903 Kesäkuun 1 päivään 1904, 240 markan vuokranlisäys; Toukokuun 31 päivänä 1904 niinkään huoneuston vuokraamiseen viideksi vuodeksi, lukien Kesäkuun 1 päivästä 1904, 6 000 markan suuruinen vuotuinen vuokratilaa, sekä Lokakuun 4 päivänä 1904 1 736 markkaa 15 penniä korvaukseksi talonomistajalle siitä vahingosta, joka oli syntynyt talon ollessa koulun tarpeeksi vuokrattuna. Pianon ostamista varten myönnettiin Kesäkuun 10 päivänä 1903 1 000 markkaa. Lokakuun 13 päivänä 1903 määrättiin koulun vahtimestarin rahapalkka korotettavaksi, lukien Tammikuun 1 päivästä 1904, 400 markasta 500 markaksi.

Päättyneen kolmivuotiskauden kuluessa on ryhdytty hankkeisiin oman talon aikaansaamiseksi koululle, mutta odottaa tämä kysymys vielä lopullista ratkaisuaan.

Oppilasmäärä on ollut eri vuosina: 121, 120, 119.

Kouluneuvosto: Lyseonlehtori K. A. Wegelius (puheenjohtaja), lehtori J. W. Ronimus (vuoteen 1903), rouvat H. Cannelin, A. Nystén, I. Harlin sekä tohtori S. F. Parviainen (vuodesta 1903).

Nikolainkaupunki.

Ruotsalainen klassillinen lyseo. Saksan- ja ranskankielen kolleegaksi valtuutettiin Joulukuun 6 päivänä 1902 viran väliaikainen hoitaja, filosofian kandidaatti Jonas Emil Ström. Uskonnon, logiikan ja psykologian lehtorinvirkaan valtuutettiin Joulukuun 23 päivänä 1902 filosofian kandidaatti Gustaf Adolf

Hedberg. Syyskuun 1 päivänä 1903 nimitettiin virkaatekevä kolleega, filosofianmaisteri Torsten Viktor Teodor Sältin latinan- ja ruotsinkielen kolleegaksi. Lokakuun 29 päivänä samana vuonna nimitettiin Oulun ruotsalaisen reaalilyseon venäjänkielen kolleega Karl Fredrik Napoleon Åström samallaiseen virkaan tähän lyseoon sekä Tammikuun 18 päivänä 1905 saman aineen lehtoriksi.

Lyseon neljällä ylimmällä luokalla on edelleenkin ylläpidetty reaalilinjaa, jonka perustamiseen Keisarillinen Senaatti jo Heinäkuun 12 päivänä 1900 oli antanut suostumuksensa. Tämän reaalilinjän ylläpitämiseksi myönnettiin Marraskuun 30 päivänä 1904 edelleen valtioapua 1000 markan mukaan luokkaa kohden vuosittain eli siis 4000 markkaa vuodessa, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Marraskuun 26 päivänä 1902 myönnettiin sekalaisten menojen määrärahaan 400 markan lisäys.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut kolleega Fredrik Richard Westlin. Vararehtoriksi määrättiin Lokakuun 2 päivänä 1903 lehtori Gustaf Adolf Hedberg.

Oppilasmäärä on ollut eri vuosina: 202, 185, 182.

Kouluneuvosto: Hovioikeudenneuvokset C. L. Carp (puheenjohtaja) ja A. Tujulin, hovioikeudenasessorit J. A. Rehnström (kaikki vuoteen 1903) ja G. V. Cajanus sekä kaupunginlääkäri K. K. Ekholm, kauppaneuvos A. Schaudman, asessori J. A. Burman ja eversti E. Bruun (kolme viimeksimainittua vuodesta 1903).

Suomalainen reaalilyseo. Marraskuun 1 päivänä 1904 nimitettiin venäjänkielen kolleega Emil Nordqvist Mikkelin suomalaisen klassillisen lyseon saman aineen lehtoriksi 1 päivästä Tammikuuta 1905. Puheenalainen kolleeganvirka on sittemmin ollut sijaisten hoidettavana. Niinikään nimitettiin Maaliskuun 22 päivänä 1905 matematiikan kolleega Fredrik William Pesonen saman aineen kolleegaksi Tampereen suomalaiseen klassilliseen lyseoon 1 päivästä Syyskuuta 1905.

Armollisessa kirjeessä 13 päivältä Syyskuuta 1894 osotettujen perusteiden mukaan on tämän reaalilyseon kolmelle ylimmälle luokalle edelleenkin ollut järjestettynä väliaikainen latinalinja. Armollisella, 8 päivänä Tammikuuta 1904 annetulla käskyllä nimittäin sallittiin, että VI—VIII luokan oppilaat viiden vuoden kuluessa, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1903, saavat vastedeskin opetusta latinassa piirustuksen, ranskan ja englannin kielten sijaan, ja oli, kunnes 26 päivänä Heinäkuuta 1903 Suomen reaalilyseoille armosta vahvistettu lukusuunnitelma sanotussa lyseossa tulisi käytäntöön pannuksi, kullekin mainituista luokista latinan opetusta varten määrättävä yhden piirustuksen opetustunnin sijaan yksi opetustunti voimistelua. Saattaessaan Tammikuun 28 päivänä 1904 edellä olevan armollisen käskyn Ylihallituksen tietoon, Keisarillinen Senaatti samalla myönsi kysymyksessäolevan latinalinjan ylläpitoa varten esittelijä-

sihteeri H. R. Baeck-vainajan lahjoitusrahaston korkovaroista viiden vuoden ajaksi, lukien lukuvuoden 1903—1904 alusta, enintään 2 800 markkaa vuodessa.

Ylimääräinen 4 700 markan menoerä myönnettiin Lokakuun 4 päivänä 1904 Rakennushallituksen käytettäväksi uuden latriinihuoneuston rakentamiseksi sekä muunnostöitä varten karsserihuoneen ja pesutuvan hankkimiseksi.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut kollega Edvard Eliel Levón.

Oppilaita on eri vuosina ollut: 223, 224, 216.

Kouluneuvosto: Hovioikeudenasesessori O. J. Revell (puheenjohtaja), lääninkamreeri K. J. Eskelin, pataljoonanlääkäri E. E. Pfaler ja maanmittauskonttoorinsihteeri K. F. Lindberg (kaikki vuoteen 1903), pankinjohtaja K. H. Majander, varatuomari F. A. Pehkonen (puheenjohtaja), pakkahuoneen tarkastaja V. Sarelius ja kauppias F. Tingvald (kolme viimeksimainittua vuodesta 1903).

Ruotsalainen tyttökoulu. Helmikuun 11 päivänä 1904 myönnettiin ruotsin- ja suomenkielen kollegalle Anna Evelina Hellmanille tehdystä hakemuksesta ero virasta, luettuna 1 päivästä Syyskuuta 1904, sekä 2 600 markan vuotuinen elinkautinen eläke. Täten avoimeksi joutuneeseen kolleganvirkaan siirrettiin Marraskuun 1 päivänä 1904 Marianhaminan reaalioppilaitoksen kolleega Henrik Walter Sjöblom, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905. Avonaiseen matematiikan ja luonnontiedon kolleganvirkaan siirrettiin Maaliskuun 24 päivänä 1904 Marianhaminan reaalioppilaitoksen kolleega Karl Walter Poppius.

Seuraavat ylimääräiset menoerät on myönnetty: Lokakuun 20 päivänä 1903 kreikkalais-katoolista uskonnonopetusta varten 280 markkaa, lukien lukuvuoden 1903—1904 alusta; Syyskuun 9 päivänä 1904 ruotsin- ja suomenkielen kollegan palkkauksessa syntyneen vajauksen täyttämiseksi 400 markkaa; Syyskuun 11 päivänä 1902 1 050 markkaa vanhojen huonekalujen korjaamiseen ja uusien pulpettien y. m. hankkimiseen; määrärahasa puita ja valoa sekä sekalaisia menoja varten vuonna 1903 syntyneen vajauksen täyttämiseksi myönnettiin Huhtikuun 19 päivänä 1904 1 537 markkaa 9 penniä.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 171, 168, 168.

Kouluneuvosto: Hovioikeudenasesessori R. A. Hasselblatt (puheenjohtaja), kaupunginlääkäri A. T. Ehrström, rouva I. Kihlman, pankinkomisarius N. E. Sundman ja rouva F. Cajanus (kolme viimeksimainittua vuoteen 1903), kauppias J. E. Moe ja rouva H. Schauman (molemmat vuodesta 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Sittenkuin Vaasan suomalainen yksityinen tyttökoulu edelläkerrotulla tavalla oli otettu valtion haltuun ja Ylihallitus oikeutettu ilman muuta nimittämään johtajattaren Naemi Ingmanin, opettajattaret Hilja Walldénin ja Hilja Tolvasen Syyskuun 1 päivästä 1904 edellä (siv. 50) lueteltuihin virkoihin sekä määräämään opettajattaren Helmi Heinisen toistaiseksi hoitamaan ranskankielen opettajattarenvirkaa, päätti Ylihallitus kirjelmässä Elokuun 31 päivältä 1904 tästä asianomaiselle kouluneuvostolle ilmoittaa.

Sittemmin on koulun opettajisto lisääntynyt seuraavien nimitysten kautta:

Helmikuun 20 päivänä 1905 sai neiti Hanna Maria Leidenius virkavahvistuskirjan voimistelunopettajattaren virkaan. Maantiedon, historian ja suomenkielen kollegaksi 1 päivästä Syyskuuta 1905 nimitettiin Maaliskuun 22 päivänä 1905 filosofiankandidaatti Onni Ilmari Lehtonen. Maaliskuun 29 päivänä 1905 nimitettiin neiti Sanna Suihko matematiikan, luonnontieteen ja terveysopin opettajattareksi 1 päivästä Syyskuuta 1905. Suomen- ja ruotsinkielen kollegaksi 1 päivästä Syyskuuta 1905 nimitettiin Huhtikuun 5 päivänä 1905 filosofiankandidaatti Salu Latvala. Laulunopettajattareksi valtuutettiin Lokakuun 16 päivänä 1905 neiti Hilja Tolvanen.

Kreikkalais-katolisen uskonnonopetuksen järjestämiseksi myönnettiin Lokakuun 4 päivänä 1904 280 markkaa lukuvuodeksi 1904—1905 ja sen jälkeen niinkauvaksi aikaa kuin koulussa sellaista opetusta tarvitaan.

Kysymys oman huoneuston hankkimisesta koululle on pantu näinä vuosina vireille, mutta asia ei vielä ole tullut lopullisesti ratkaistuksi.

Oppilaita on ollut lukuvuonna 1904—1905 125.

Koulunewosto: Tohtori K. Hedman, apteekkari K. F. Mandelin, rouvat E. Vestlin ja E. Levón, tohtori H. E. Aspelin.

Kokkola.

Ruotsalainen alkeiskoulu. Avoimna olevan matematiikan ja luonnonhistorian kolleeganviran sijaisuutta toistaiseksi hoitamaan määrättiin Lokakuun 19 päivänä 1904 filosofiankandidaatti Hagar Maria Hansson. Suomen ja ruotsin kielten kolleeganvirka on edelleen ollut vakinaisesti täyttämättä.

Voimistelutelineiden ostoa varten myönnettiin Kesäkuun 18 päivänä 1903 375 markkaa sekä koulun pulpettien maalaamista varten Lokakuun 20 päivänä 1903 200 markan ylimääräinen määräraha.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut kolleega Johan Fredrik Sandelin.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 89, 87, 66.

Koulunewosto: Piirilääkäri E. F. Staudinger (puheenjohtaja vuoteen 1903), apteekkari F. Löfhjelm, asemapäällikkö J. E. Bengelsdorff, pormestari G. J. Lagerlöf (vuoteen 1903) ja konsuli O. Rodén (puheenjohtaja vuodesta 1903).

Jyväskylä.

Suomalainen klassillinen lyseo. Avoimeen saksan- ja ranskankielen kolleeganvirkaan valtuutettiin 30 päivänä Joulukuuta 1902 filosofiankandidaatti Toivo Richard Hirn. Venäjänkielen lehtorinvirkaan, jonka sijaisuutta toistaiseksi hoitamaan oli määrätty filosofiankandidaatti Taavetti Saarinen, nimitet-

tiin Maaliskuun 22 päivänä 1905 Turun suomalaisen reaalilyseon saman aineen kolleega Juuso Putro.

Seuraavia ylimääräisiä menoeriä on puheenalaisena ajanjaksona myönnetty: Huhtikuun 11 päivänä 1903 230 markkaa luonnontieteiden opetusta edistäviin tarkoituksiin ja samoin Huhtikuun 29 päivänä 1905 400 markkaa sciopticon-kuvakokoelman hankkimiseksi; Marraskuun 17 päivänä 1903 sekalaisten menojen määrärahaan 700 markan sekä polttopuiden ja valaistuksen määrärahaan 400 markan lisäys. Samoin myönnettiin Marraskuun 1 päivänä 1904 viimeksimainittuun tarkoitukseen sinä vuonna arvioidun vajauksen täyttämiseksi 400 markkaa, jonka ohessa puheenalainen määräraha korotettiin 1 250 markasta 1 650 markaksi, lukien kalenterivuoden 1905 alusta. Lisäpalkkioksi kirjastotöiden suorittamisesta myönnettiin Maaliskuun 11 päivänä 1905 siksi sekä kahdeksi seuraavaksi kalenterivuodeksi yhteensä korkeintaan 600 markkaa.

Lyseon yläluokilla, alkaen V:ltä luokalta, on ollut järjestettynä Keisarillisen Senaatin Elokuun 29 päivänä 1900 myöntämä ja Jyväskylän kaupungin kustantama reaalilinja.

Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 22 päivänä 1905 todistetun sairauden takia vapautti rehtori Verner Donatus Peltosen rehtorintoimesta sekä määräsi saman lyseon vararehtorin, lehtori Kaarlo Jonathan Jalkasen toistaiseksi olemaan rehtorina. Opiston vararehtoriksi määräsi Ylihallitus Huhtikuun 26 päivänä 1905 lehtori Otto Ernesti Wänttisen.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 233, 211, 203.

Kouluneuvosto: Hovineuvos A. W. von Zweyberg (puheenjohtaja) ja kaupunginlääkäri H. E. Nilsson (molemmat vuoteen 1903), kirkkoherra E. Cleve, tohtorinrouva B. Relander ja neuvosmies J. Castrén (molemmat vuodesta 1902), sairaalan lääkäri G. Palander ja apteekkari F. Kiljander (molemmat vuodesta 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Sittenkuin matematiikan ja luonnontiedon kolleega August Aleksander Alho Joulukuun 2 päivänä 1902 oli saanut valtakirjan samojen aineiden lehtorinvirkaan Rauman seminaarissa, nimitettiin Marraskuun 19 päivänä 1903 puheenalaisen kolleeganvirkaan, jonka sijaisuutta kalenterivuoden 1903 ajan hoitamaan oli määrätty filosofianmaisteri Arthur Daniel Leinberg, filosofianmaisteri Uno Brynolf Roos. Kun kolleega Roos Syyskuun 2 päivänä 1904 määrättiin hoitamaan matematiikan kolleeganviran sijaisuutta Turun ruotsalaisessa klassillisessa lyseossa, sekä Marraskuun 8 päivänä samana vuonna nimitettiin samaan virkaan vakinaiseksi Syyskuun 1 päivästä 1905, määrättiin ylioppilas Elsa Matilda Mäkinen lukuvuoden 1905—1906 aikana hoitamaan kysymyksessä olevan viran sijaisuutta.

Tammikuun 20 päivänä 1903 valtuutettiin koulun saksankielen opettajatar Maria Natalia Gejtel samallaiseen virkaan Viipurin suomalaisessa tyttökoulussa. Hänen sijaansa sanottuun toimeen valtuutettiin Heinäkuun 28 päivänä

1903 Kuopion klassillisen lyseon saman aineen opettajatar Ellen Sigrid Alida Hahl, joka kuitenkin omasta pyynnöstä sai eron tästä virastaan Syyskuun 1 päivästä 1905, sekä samalla vuotuisen 1 200 markan eläkkeen. Hänen sijaansa valtuutettiin Syyskuun 25 päivänä 1905 jälleen tähän virkaan koulun entinen opettajatar neiti Gejtcl.

Marraskuun 30 päivänä 1904 kuoli uskonnon ja ruotsinkielen kolleega Niilo Ferdinand Spolander, ja on virka vielä vakinaisesti täyttämättä.

Tehdystä hakemuksesta myönnettiin Elokuun 2 päivänä 1905 laulunopettajattarelle Anna Länkelälle virkaero Syyskuun 1 päivästä 1905.

Seuraavia lisämäärärahoja on myönnetty: Joulukuun 30 päivänä 1903 erinäisiin tarpeisiin 283 markkaa; Maaliskuun 1 päivänä 1904 250 markan lisäyksi sekalaisten menojen määrärahaan, joka samalla korotettiin 750 markaksi; Elokuun 23 päivänä 1905 15 uuden oppilaspulpetin hankkimiseksi 300 markkaa.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 94, 102, 114.

Kouluneuvosto: sama kuin lyseon.

Oulu.

Suomalainen klassillinen lyseo. Toukokuun 26 päivänä 1903 päivätyssä Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjelmässä ilmoitettiin Ylihallituksen tiedoksi ja asianomaisten tietoon saatettavaksi, että Keisarillinen Majesteetti 7 päivänä Toukokuuta 1903 oli virasta erottanut tämän lyseon uskonnon, logiikan ja ruotsinkielen lehtorin Maunu Rosendalin. Siten avonaiseksi joutunutta lehtorinvirkaa hoitamaan kahtena koetusvuotena, lukien 1 päivästä Kesäkuuta 1904, määräsi Keisarillinen Senaatti Lokakuun 29 päivänä 1903 filosofianmaisteri Juhani Hämäläisen.

Huhtikuun 14 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti tehdystä hakemuksesta suostui siihen, että latinankielen lehtori Wilhelm Nordlund lukuvuoden 1904—1905 alusta sai vaihtaa virkaa Joensuun klassillisen lyseon saman aineen lehtorin Walter Johannes Snellmanin kanssa.

Kesäkuun 10 päivänä 1904 nimitettiin matematiikan ja fysiikan lehtori, filosofiantohtori Ivar Alfred Rosenqvist Turun suomalaisen reaalilyseon matematiikan, fysiikan ja kemian lehtoriksi Syyskuun 1 päivästä 1904. Avonaiseen lehtorinvirkaan, jonka sijaisuutta lukuvuoden 1904—1905 aikana hoitamaan oli määrätty kolleega Juho Kahilus, nimitettiin Joulukuun 21 päivänä 1904 Oulun suomalaisen tyttökoulun kolleega Santeri Dahlström, jonka oli astuttava tähän virkaan 1 päivänä Syyskuuta 1905.

Marraskuun 1 päivänä 1904 Senaatti määräsi filosofianmaisteri Toivo Walter Salosen kahtena koetusvuotena, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905, hoitamaan venäjänkielen lehtorinvirkaa.

Kun luonnonhistorian, historian ja maantiedon kolleega Antti Rietrikki Helaakoski Marraskuun 26 päivänä 1904 oli seuraavan Marraskuun 1 päivästä siirretty Turun suomalaiseen klassilliseen lyseoon, määrättiin Savonlinnan voimistelunkolleega Einar Ferdinand Cannelin viimeainitusta päivästä vuoden ajaksi eteenpäin hoitamaan puheenalaisen kolleganviran sijaisuutta.

Ruotsinkielen kolleega Otto Puupponen nimitettiin Huhtikuuu 12 päivänä 1905 suomen- ja ruotsinkielen kolleegaksi saman kaupungin reaalilyseoon Syyskuun 1 päivästä 1905.

Oppilaitoksessa on kuluneina vuosina ollut reaalisia rinnakkaisosastoja, sekä valtion että ensi aluksi yksityisten kustantamia.

Kuten jo edellisessä kolmivuotiskertomuksessa on mainittu, myönnettiin Syyskuun 19 päivänä 1900 yksityisen reaalilinjän ylläpitämiseksi oppilaitoksen neljällä ylimmällä luokalla vuotuista valtioapua 1 000 markkaa kutakin luokkaa kohden eli yhteensä 4 000 markkaa, viiden vuoden ajaksi 1 päivästä Syyskuuta 1900. Mainitun reaalilinjän kannatusyhdistyksen tekemästä anomuksesta, että valtio joko kokonaan ottaisi haltuunsa puheenalaisen reaalilinjän taikka sen ylläpitämiseksi myöntäisi kannatusyhdistykselle riittävän valtioavun eli vuosittain 8 400 markkaa, suvaitsi Keisarillinen Majesteetti Elokuun 13 päivänä 1903 suostua siihen Keisarillisen Senaatin alamaiseen esitykseen, että mainittu reaalilinja 14 päivästä Syyskuuta 1903 otetaan valtion haltuun siihen saakka, kunnes sanotulle paikkakunnalle ehkä perustetaan erityinen suomalainen reaalilyseo. Tämän johdosta Keisarillinen Senaatti puheenalaisen reaalilinjän ylläpitämiseksi lukuvuoden 1903—1904 aikana Lokakuun 6 päivänä 1903 myönsi 9 810 markkaa sekä Kesäkuun 11 päivänä 1904 seuraavaksi lukuvuodeksi 9 670 markkaa.

Lyseon alaluokkiin, III:nteen ja IV:nteen, liittyvästä reaalilinjasta määräsi Keisarillinen Senaatti Elokuun 20 päivänä 1904, että niitä on edelleenkin ja siihen saakka ylläpidettävä, kunnes vastaavat luokat paikkakunnan reaalilyseossa tulevat suomenkielisiksi sekä myönsi tähän tarkoitukseen lukuvuodeksi 1904—1905 1 680 markan suuruisen määrärahan. Samaa tarkoitusta varten oli jo aikaisemmin, Kesäkuun 27 päivänä 1904, myönnetty 1 444 markkaa kevätlukukaudeksi 1904. Reaalisten rinnakkaisosastojen ylläpitämiseksi lyseon kaikilla kuudella ylimmällä luokalla lukuvuonna 1905—1906 myönsi Keisarillinen Senaatti Heinäkuun 19 päivänä 1905 yhteensä 16 012 markkaa 67 penni Edellä (siv. 46) on jo mainittu, että samalla kun suomenkieli määrättiin alusta lukuvuotta 1904—1905 paikkakunnan ruotsalaisen reaalilyseon opetuskieleksi, samalla myöskin määrättiin puheenalainen rinnakkaisosasto luokka luokalta lakkautettavaksi.

Edellisten reaalisten rinnakkaisosastojen lisäksi on lyseossa vielä ollut järjestettynä klassillinen rinnakkaisosasto lukuvuodeksi 1903—1904 I:lle luokalle, jota varten Syyskuun 3 päivänä 1903 myönnettiin 4 500 markkaa, sekä

lukuvuodeksi 1904—1905 II:lle luokalle, jonka kustantamiseksi Elokuun 10 päivänä 1904 myönnettiin 4 435 markkaa.

Pianiinon ostamista varten koululle myönnettiin Toukokuun 26 päivänä 1903 1,000 markan ylimääräinen määräraha.

Rehtorintointa on kuluneena kolmivuotiskautena hoitanut kolleega Sakari Adolf Vesterlund. Sittenkuin lehtori Anton Oskar Forsman todistetun sairauden tähden oli vapautettu olemasta vararehtorina, määräsi Ylihallitus Syyskuun 7 päivänä 1904 lehtori Valter Johannes Snellmanin sanottuun toimeen.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 282, 297, 300.

Kouluneuvosto: Piirilääkäri K. K. Relander (puheenjohtaja), varakonsuli Hj. Hägg, pataljoonansaarnaaja V. G. Aulin, pankinjohtaja J. F. Kerttula, insinööri A. J. Almberg sekä pankinkomisarius E. Rehnäck (vuodesta 1905).

Reaalilyseo. Kuten edellä on kerrottu, määrättiin, että tässä lyseossa alusta lukuvuotta 1904—1905 ruotsinkielen asemasta on suomenkieli asteettain luokka luokalta otettava opetuskieleksi. Sen johdosta täytettiin toistaiseksi avonaisina olleet opettajanvirat vakinaisesti, jotapaitsi muutamia muitakin järjestelyjä ja muutoksia virkoihin nähden on tänä ajanjaksona tapahtunut.

Sittenkuin luonnonhistorian, maantiedon ja historian kolleeganvirkaan Joulukuun 23 päivänä 1902 oli valtuutettu filosofiankandidaatti Ivar Ossian Bergroth ja hän tehdystä hakemuksesta jo Elokuun 28 päivänä 1903 oli tästä toimesta saanut eron, on mainittu kolleeganvirka ollut viransijaisten hoidettavana.

Kun suomenkielen kolleega Juho Fredrik Ollinen Lokakuun 6 päivänä 1903 oli nimitetty samallaiseen virkaan ruotsalaisessa normaalilyseossa, määrättiin filosofianmaisteri Kaarlo Heikki Hornborg Joulukuun 18 päivänä 1903 toistaiseksi hoitamaan suomenkielen kolleeganviran sijaisuutta. Huhtikuun 12 päivänä 1905 nimitettiin sitten Oulun suomalaisen klassillisen lyseon kolleega Otto Puupponen suomen- ja ruotsinkielen kolleegaksi tähän lyseoon Syyskuun 1 päivästä 1905.

Toukokuun 20 päivänä 1904 nimitettiin ja siirrettiin matematiikan ja luonnonopin kolleega, filosofiantohtori Carl Axel Alenius matematiikan ja fyysikan lehtoriksi Viipurin ruotsalaiseen klassilliseen lyseoon 1 päivästä Marraskuuta 1904. Täten avoimeksi joutuneeseen virkaan määrättiin Lokakuun 24 päivänä 1905 kahdeksi koetusvuodeksi filosofiankandidaatti Väinö Johannes Laine.

Sittenkuin venäjänkielen kolleega Karl Fredrik Napoleon Åström Lokakuun 29 päivänä 1903 oli nimitetty saman kielen kolleegaksi Nikolainkaupungin ruotsalaiseen klassilliseen lyseoon, on sanottu kolleeganvirka ollut eri sijaisten hoidettavana. Venäjänkielen lehtoriksi Tammikuun 1 päivästä 1905

nimitettiin Joulukuun 21 päivänä 1904 filosofianmaisteri Väinö Verner Hannelius, joka jo varemmin oli hoitanut saman viran sijaisuutta.

Lukuvuoden 1903—1904 lopussa erosi saksan- ja ranskan kielen opettaja Arno Vilhelm Heikel. Avonaiseen saksan ja ranskan kielten lehtorinvirkaan, jota väliaikaisesti olivat hoitaneet sijaiset, nimitettiin ja siirrettiin Huhtikuun 12 päivänä 1905 Joensuun klassillisen lyseon kolleega Kaarlo Kustaa Östberg.

Laulunopettajattaren virkaan sai virkavahvistuskirjan 26 päivänä Heinäkuuta samana vuonna Syyskuun 1 päivästä 1905 neiti Saima Maria Snellman.

Koululle on puheenalaisina vuosina myönnetty seuraavia ylimääräisiä määrärahoja: kreikkalais-katoolisen uskonnonopettajan palkkaamiseksi Tammiukuun 22 päivänä 1903 280 markkaa vuodessa toistaiseksi, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1902; fysikaalisen opetuskaluston täydentämiseksi Marraskuun 25 päivänä 1902 300 markkaa; erään ohjelmaliitteen painatuskustannusten suorittamiseksi Joulukuun 2 päivänä 1904 237 markkaa 84 penniä sekä Kesäkuun 28 päivänä 1905 huonekaluston hankkimista varten 260 markkaa.

Rehtorintointa on edelleenkin hoitanut lehtori Gustaf Reinhold Törugren, kunnes Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 1 päivänä 1905 tehdystä pyynnöstä vapautti hänet siitä toimesta sekä määräsi Huhtikuun 18 päivänä rehtoriksi lyseon vararehtorin, lehtori Alf. Einar Engelbrekt Ranckenin. Lyseon vararehtorina on ollut lehtori Georg Adolf Vaenerberg, joka kuitenkin tehdystä pyynnöstä Marraskuun 12 päivänä 1904 vapautettiin tästä toimesta ja vararehtoriksi määrättiin lehtori Rancken.

Oppilaita on ollut puheenalaisina vuosina: 82, 72, 72.

Kouluneuvosto: Kaupunginlääkäri S. A. Granberg, apteekkari A. Hasselblatt, luutnantti J. R. Veckman, kaupunginlääkäri G. G. V. Borg ja lääninagronoomi K. Laurin (molemmat vuoteen 1903), varalääninkamreeri J. A. Levonius ja tullinhoitaja N. A. Forsström (molemmat vuodesta 1903).

Suomalainen tyttökoulu. Tehdystä hakemuksesta myönnettiin koulun laulunopettajalle Karl August Bäckmanille virkaero Syyskuun 1 päivästä 1903 ja nimitettiin Syyskuun 18 päivänä samana vuonna neiti Saima Maria Snellman kahtena koetusvuotena hoitamaan laulunopettajan virkaa, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1904. Joulukuun 21 päivänä 1904 nimitettiin matematiikan, fysiikan ja luonnontiedon kolleega, filosofianmaisteri Santeri Dahlström matematiikan ja fysiikan lehtoriksi paikkakunnan klassilliseen lyseoon 1 päivästä Syyskuuta 1905.

Heinäkuun 16 päivänä 1902 salli Keisarillinen Senaatti rinnakkaisosastojen perustamisen koulun I ja II luokalle lukuvuodeksi 1902—1903 sekä myönsi niiden ylläpitämiseksi yhteensä 8,770 markkaa. Niinikään myönnettiin Kesäkuun 27 päivänä 1903 samaan tarkoitukseen I ja II luokkaa varten lukuvuodeksi 1903—1904 8,280 markkaa sekä Heinäkuun 13 päivänä 1904 kolman-

nen luokan rinnakkaisosaston ylläpitämiseksi lukuvuonna 1904—1905 4 250 markkaa.

Syyskuun 3 päivänä 1902 korotettiin vahtimestarin palkkio 400:sta 600 markaksi, vuoden 1903 alusta lukien.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 196, 197, 188.

Kouluneuvosto: Rovasti A. V. Vallin (puheenjohtaja vuoteen 1903), lääninmaannmittari K. H. Lindh, sekä rouvat L. Hällfors, M. Kivijärvi (vuoteen 1903), J. Vinckelman, M. Bergdahl (vuodesta 1903), lääninrahastonhoitaja G. V. Rehnback (vuodesta 1903).

Ruotsalainen tyttökoulu. Edellä on jo kerrottu, että Oulun ruotsalainen tyttökoulu lukuvuoden 1904—1905 alusta määrättiin luokka luokalta muodostettavaksi viisiluokkaiseksi ruotsalaiseksi reaalioppilaitokseksi kumpaakin sukupuolta olevia lapsia varten. Koulu on vielä järjestelyn alainen.

Voimistelun opettajatar Irene Landtman sai pyynnöstä virkaeron Elokuun 9 päivänä 1905.

Ylimääräisiä määrärahoja on myönnetty: Venäjänkielen opetusta varten Ellä luokalla 19 päivänä Lokakuuta 1904 lukuvuodeksi 1904—1905 720 markkaa sekä kreikkalais-venäläistä uskonnonopetusta varten samana aikana 280 markkaa; opetuskaluston hankkimiseksi Marraskuun 11 päivänä 1902 300 markkaa; uusien huonekalujen hankkimista ja vanhojen korjaamista varten Helmikuun 15 päivänä 1905 704 markkaa 50 penniä sekä koulun sekalaisen menojen määrärahaan Joulukuun 8 päivänä 1903 150 markan lisäys.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 74, 70, 77.

Kouluneuvosto: Kauppaneuvos K. A. Snellman (puheenjohtaja), pataljoonanlääkäri O. V. Moberg, rouvat A. Borg (vuoteen 1903), S. Sohlberg, kapteeni E. Bruun (vuoteen 1903) sekä rouvat I. Lagus ja F. Sandman (molemmat vuodesta 1903).

Raahe.

Suomalainen alkeiskoulu. Opettajattarenvirkaan naisoppilasten voimistelua ja hoitoa varten valtuutettiin 6 päivänä Joulukuuta 1902 neiti Tyyne Pohjola sekä, viran jälleen tultua avoimeksi, Joulukuun 3 päivänä 1904 neiti Aina Mathilda Hägg.

Voimistelutelineiden hankkimiseksi myönnettiin Kesäkuun 18 päivänä 1903 750 markkaa ja 20 uuden pulpetin hankkimiseksi 360 markkaa. Koulun sekalaisiin menoihin on eri ottein myönnetty yhteensä 245 markan 50 pennin lisäys, jota paitsi historiallisten ja maantieteellisten opetusvälineiden hankkimiseksi on myönnetty 216 markkaa.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut kolleega Hugo Anshelm Ingman.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 69, 66, 66.

Kouluneuvosto: Pormestari A. Luoma (puheenjohtaja), kauppias K. A. Almgren, kruununvouti V. Rehnäck, rouvat H. Rehnäck, A. Lackström (vuoteen 1903) ja rouva E. Schlüter (vuodesta 1903).

Tornio.

Suomalainen alkeiskoulu. Puheenaolevan kolmivuotiskauden aikana ei opettajistossa ole mitään muutoksia tapahtunut.

Koulun sekalaisten menojen määrärahassa odotetun vajauksen täyttämiseksi myönnettiin Joulukuun 2 päivänä 1902 300 markan lisäys.

Rehtorintointa on edelleen hoitanut kolleega Johan Ulrik Nordberg.

Oppilaita on ollut eri vuosina: 71, 58, 56.

Kouluneuvosto: Kaupunginlääkäri E. A. Kalm (puheenjohtaja), apteek-kari F. G. Borg, rouva E. Vinter (vuoteen 1903) ja rouva A. Sundqvist (vuodesta 1903).

III. Yksityiset oppilaitokset.

Helsinki.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin *Suomalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi valtioapua, laskettuna 4 000 markkaa kutakin viittä alinta luokkaa kohti, kaikkiaan 20 000 markkaa vuodessa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1905 eri vuosina: 286, 288, 282.

Lucina Hagmanin omistaman *Uuden suomalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi myönnettiin armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 valtioapua, 2 500 markan mukaan jokaista toimestaolevaa luokkaa kohti, vuosittain korkeintaan 20 000 markkaa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1903 viidellä luokalla 125, 1903—1904 kuudella luokalla 153, 1904—1905 seitsemällä luokalla 203.

Läroverket för gossar och flickor nimiselle oppilaitokselle myönnettiin armollisilla käskyillä 26 päivältä elokuuta 1903 jatkuvaa vuotuista valtioapua 20 000 markkaa, laskettuna 1 päivästä Syyskuuta 1904 1 päivään Tammikuuta 1905, sekä 30 päivältä Marraskuuta 1904 edelleen samansuuruinen valtioapu, 20 000 markkaa, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905 1 päivään Tammikuuta 1908. Oppilaita oli 1902—1905: 307, 286, 274.

Nya svenska läroverket nimiselle oppilaitokselle myönnettiin armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 valtioapua 22 000 markkaa vuotta kohti, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1905: 240, 219, 224.

Nya svenska samskolan nimisen oppilaitoksen ylläpitämiseksi myönnettiin armollisilla käskyillä 26 päivältä Elokuuta 1903 jatkuvaa vuotuista valtioapua 20 000 markkaa, laskettuna 1 päivästä Syyskuuta 1904 1 päivään Tammikuuta 1905, sekä 21 päivältä Helmikuuta 1905 edelleen sama valtioapu, 20 000 markkaa, kolmen vuoden ajaksi, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905. Oppilaita oli 1902—1905: 277, 280, 274.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin neiti Viktoria Laurellin omistaman *Svenska privata läroverket för flickor* nimisen oppi-

laitoksen ylläpitämiseksi, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1905 1 päivään Tammi-kuuta 1908, valtioapua 1 200 markan mukaan ensimmäistä varsinaista koulu-luokkaa kohden, 1 300 markkaa toista sekä 2 500 markkaa kutakin seuraavaa viittä korkeampaa luokkaa kohti, eli yhteensä 15 000 markkaa vuosittain. Koululle myönnettiin 1 päivänä Maaliskuuta 1905 oikeus laskea säädetyssä järjestyksessä oppilaita Keisarilliseen Aleksanderin-Yliopistoon. Oppilaita oli 1902—1905: 172, 166, 170.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin Neiti Helena Forsmanin omistaman *Privata svenska flickskolan* nimisen oppilaitoksen ylläpitämiseksi yleisistä varoista, laskettuna 2 500 markan mukaan jokaista toimessa olevaa luokkaa kohti, korkeintaan 15 000 markkaa vuosittain, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1903 viidellä luokalla 82, 1903—1904 kuudella luokalla 95, 1904—1905 kuudella luokalla 96.

Armollisella käskyllä 26 päivältä Elokuuta 1903 myönnettiin *Söörnäisten suomenkielisen viisiluokkaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi valtioapua 12 000 markkaa lukuvuosia 1902—1903 ja 1903—1904 varten. Oppilaitoksen nauttima valtioapu määrättiin armollisessa kirjeessä 30 päivältä Marraskuuta 1904 1 päivästä Tammikuuta 1905 1 päivään Tammikuuta 1908 4 000 markaksi kutakin toimessa olevaa luokkaa kohden eli koko oppilaitokselle korkeintaan 20 000 markaksi, jonka ohessa koululle myönnettiin Syyskuun 1 päivän 1904 ja Tammikuun 1 päivän 1905 väliseltä ajalta kerta kaikkiaan 6 000 markkaa. Oppilaita oli 1902—1903 yhdellä luokalla 32, 1903—1904 kahdella luokalla 55, 1904—1905 kolmella luokalla 77.

Toukokuun 24 päivänä 1905 Keisarillinen Senaatti katsoi hyväksi myöntä siihen, että neiti *Olga Johanna Charlotta Heinonen* saa lukuvuoden 1905—1906 alusta perustaa Helsingin kaupunkiin Söörnäisiin oppilaitoksen, joka valmistaisi oppilaita Söörnäisten suomalaisen yhteiskoulun I luokalle.

Porvoo.

Suomalaiselle yhteiskoululle Keisarillinen Senaatti 5 päivänä Marraskuuta 1902 myönsi oikeuden säädetyssä järjestyksessä päästää täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaansa Yliopistoon, ehdolla kuitenkin että koulussa noudatetaan reaaliyseoille vahvistettua lukusuunnitelmaa. Oppilaita oli 1902—1905: 170, 168, 168.

Lokakuun 11 päivänä 1904 Senaatti myöntyi siihen, että lyseonkolleega, filosofianlisensiaatti Anders Allardt Syyskuun 1 päivästä 1905 saa muodostaa *yksityisen ruotsalaisen neliluokkaisen tyttökoulun* viisiluokkaiseksi tyttökouluksi.

Armollisella käskyllä 21 päivältä Helmikuuta 1905 myönnettiin oppilaitoksen ylläpitämiseksi kahden vuoden ja neljän kuukauden aikana, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905, valtioapua, 2500 markan mukaan luokkaa kohti, yhteensä 12 500 markkaa vuodessa. Oppilaita oli 1902—1905: 83, 90, 93.

Tammisaari.

Neliluokkaisen valtion ylläpitämän alkeiskoulun ja yksityisen ruotsalaisen tyttökoulun muodostamisesta *viisiluokkaiseksi kunnalliseksi yhteiskouluksi* on ennen ollut puhe. Tyttökoulussa oli oppilaita 1902—1904 seitsemällä luokalla 84, 78; 1904—1905 viidellä luokalla 76.

Turku.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin *Heurlinin tyttökoulun* ylläpitämiseksi vuotuista valtioapua, 2 500 markkaa jokaista toimessa olevaa luokkaa kohti, eli korkeintaan 15 000 markkaa, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905 1 päivään Tammikuuta 1908. Tehdystä hakemuksesta Ylihallitus 5 päivänä Huhtikuuta 1905 myöntyi siihen, että tämän koulun johtajatar Alina K. Lilius Syyskuun 1 päivästä 1905 saisi luovuttaa oppilaitoksen sille myönnettyine valtioapuineen filosofiankandidaatti Maria Aminoffille. Oppilaita oli 1902—1905: 201, 200, 195.

Armollisella käskyllä 21 päivältä Helmikuuta 1905 myönnettiin *ruotsalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi kahden vuoden ja neljän kuukauden aikana, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905, vuotuinen 15 000 markan suuruinen valtioapu. Oppilaita oli 1902—1905: 130, 135, 135.

Suomalaisen jatko-opiston ylläpitämiseksi myönnettiin armollisella käskyllä 26 päivältä Elokuuta 1903 edelleen valtioapua 2 000 markan mukaan kutakin opiston kolmea luokkaa kohti, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1904 1 päivään Tammikuuta 1905.

Keisarillisen Senaatin Huhtikuun 26 päivänä 1904 antamalla päätöksellä tämä valtioapu määrättiin jatkuvaksi viiden vuoden aikana, alkaen 1 päivästä Tammikuuta 1905, kuitenkin niin, että jos jatko-opiston oppilasmäärä jonkun ajan mittaan huomataan keskimäärin jäävän alle kymmenen jokaista luokkaa kohti, valtioapu on vähin erin lakkautettava. Oppilaita oli 1902—1905: 39, 34, 36.

Sittenkuin ruotsalaisen tyttökoulun *yksityisten jatkoluokkien* johtokunta oli anonut, että näiden luokkain ylläpitämiseksi kevätlukukaudella 1904 myönnettäisiin yleisistä varoista ylimääräinen 1 800 markan suuruinen määräraha ja Ylihallitus oli Senaatin harkittavaksi jättänyt, eikö johtokunnan anomuk-

seen ainakin osalta voitaisi myöntyä, Keisarillinen Senaatti 9 päivänä Helmi-kuuta 1904 myönsi sanottua tarkoitusta varten 1 000 markkaa. Oppilaita oli 1902—1903 kahdella luokalla 22, 1903—1904 yhdellä luokalla 5.

Tehdystä anomuksesta Keisarillinen Senaatti 13 päivänä Lokakuuta 1903 antoi luvan Turun kaupunkiin perustaa *Suomalaisen yhteiskoulun*, jonka tarkoitus on valmistaa oppilaita yliopistoon ja joka I luokalla alkoi toimintansa syksyllä 1903. Oppilaita oli 1904—1905 I—II luokalla 75.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 määräsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa, että johtajatar Olga Lemberg in Turun kaupungissa ylläpitämän *suomalaisen valmistavan koulun* kannattamiseksi on Tammikuun 1 päivästä 1905 lukien lukuvuoden 1905—1906 loppuun maksettava 1 400 markan suuruinen apuraha, josta 1 000 markkaa on maksettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, minkä jälkeen valtioapu mainitulle koululle on lakkaava.

Opettajattaren *Emilia Erika Jernströmin* oikeutti Ylihallitus 12 päivänä Huhtikuuta 1905 ottamaan haltuunsa n. s. *Wianderin ruotsinkielisen valmistavan koulun*, joka viimeksi oli ollut kapteeninrouvan Naëma Ekqvistin hallussa.

Salon kauppala.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin *suomalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi vuotuista valtioapua 4 000 markkaa kutakin luokkaa kohti eli yhteensä korkeintaan 20 000 markkaa, luettuna Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1905: 94, 98, 95.

Maarianhamina.

Kun Maarianhaminan reaalioppilaitos lukuvuoden 1903—1904 alusta sai oman huoneuston, anoi *yksityisten jatkoluokkain* johtokunta, että reaaliopiston entinen valtiolle kuuluva talo vuokrattaisiin jatkoluokille. Huhtikuun 7 päivänä 1903 antamallaan päätöksellä Keisarillinen Senaatti suostui siihen, että kysymyksessä oleva huoneusto toistaiseksi saadaan käyttää mainittujen jatkoluokkien tarpeeksi lukuvuoden 1903—1904 alusta 300 markan vuotuista vuokraa vastaan. Sittemmin Keisarillinen Senaatti 29 päivänä Tammikuuta 1904 näki hyväksi myöntää jatkoluokkain johtokunnalle 306 markan 52 pennin korvauksen niistä korjauksista, jotka kesällä 1903 johtokunnan kustannuksella oli suoritettu mainitussa huoneustossa. Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin näiden jatkoluokkain ylläpitämiseksi yleisistä varoista 2 000 markkaa Syyskuun 1 päivän 1905 ja Tammikuun 1 päivän 1906 väliseltä ajalta, 5 000 markkaa kalenterivuodelta 1906 ja 2 000 markkaa kalenterivuodelta 1907. Oppilaita on ollut 1902—1905: 22, 22, 18.

Pori.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin *suomalaisen tyttökoulun* ylläpitämiseksi edelleen, Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammi-kuun 1 päivään 1908, vuotuista valtioapua 2 500 markkaa kutakin luokkaa kohti eli korkeintaan 15 000 markkaa. Oppilaita oli 1902—1905: 167, 174, 174.

Ruotsalaiselle yhteiskoululle myönnettiin armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 yleisistä varoista vuotuista kannatusta 2 500 markkaa kutakin koulun viittä alemmaa luokkaa kohti, eli yhteensä 12 500 markkaa, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1905: 150, 151, 151.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 määrättiin, että *suomalaisen valmistavan koulun* ylimmän luokan ylläpitämiseksi on lukuvuodeksi 1905—1906 maksettava 600 markan apuraha, josta 200 markkaa vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906.

Uusikaupunki.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin *suomalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi valtioapua, laskettuna 4 000 markan mukaan kutakin viittä alinta luokkaa kohti, kaikkiaan 20 000 markkaa vuodessa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Keisarillinen Senaatti vahvisti oppilaitokselle uuden lukusuunnitelman 17 päivänä Toukokuuta 1905. Oppilaita on ollut 1902—1905: 159, 172, 158.

Rauma.

Heinäkuun 20 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti vahvisti *suomalaiselle yhteiskoululle* lukusuunnitelman, sekä myönsi mainitulle koululle latinankielen opetuksen kustannusten korvaukseksi edelleen Baeckin lahjoitusrahastosta 2 380 markkaa vuodessa. Toukokuun 10 päivänä 1905 nämä säädökset uudistettiin. Oppilaita on ollut 1902—1905: 185, 196, 212.

Rovasti V. Kaitila-vainajalle myönnetyn oikeuden ylläpitää seminaarinjohtaja V. Högmanin Rauman kaupunkiin perustamaa *suomalaista valmistavaa koulua* siirsi Ylihallitus tehdystä hakemuksesta Helmikuun 23 päivänä 1904 yhteiskoulun johtaja J. S. Suomalaiselle.

Forssa.

Suomalaisen yhteiskoulun ylläpitämiseksi myönnettiin armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 valtioapua, 4 000 markan mukaan kutakin luokkaa kohti, vuosittain korkeintaan 20 000 markkaa, luettuna Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Joulukuun 7 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti vahvisti uudet säännöt koulun kannatusyhdistykselle sekä oikeutti yhdistyksen heti järjestämään säännöissä mainitut valmistavat luokat. Oppilaita on ollut 1902—1905: 130, 130, 131.

Syyskuun 18 päivänä 1903 Keisarillinen Senaatti tehdystä alamaisesta anomuksesta antoi luvan perustaa Forssan tehdasalueelle Tammelan pitäjään *ruotsinkielisen yhteiskoulun*, jossa olisi kaksi valmistavaa ja neljä eli viisi varsinaista koululuokkaa. Koulu alkoi toimintansa syksyllä 1903. Oppilaita oli 1903—1904 yhdellä luokalla 22, 1904—1905 kahdella luokalla 21.

Tyrvää.

Heinäkuun 20 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti salli tehdyn hakemuksen johdosta Tyrvään kunnan kirkonkylään perustaa viisiluokkaiseksi aiotun *suomalaisen yhteiskoulun*, jossa on noudatettava maan reaalityttöjä varten vahvistettua opetussuunnitelmaa ja joka aloittaisi toimintansa yksiluokkaisena syyslukukauden 1904 alussa. Oppilaita on ollut 1904—1905 yhdellä luokalla 30.

Ikaalinen.

Tehdystä anomuksesta Keisarillinen Senaatti 16 päivänä Joulukuuta 1902 antoi Ikaalisten yhteiskoulun kannatusyhdistykselle, jonka säännöt 2 päivänä Joulukuuta 1902 oli asianomaisesti vahvistettu, luvan perustaa sanottuun kauppalaan viisiluokkaisen *suomenkielisen yhteiskoulun*. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin tämän oppilaitoksen ylläpitämiseksi valtioapua, Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, 4 000 markkaa kutakin toimessa olevaa luokkaa kohti, korkeintaan 20 000 markkaa vuodessa sekä sen lisäksi Syyskuun 1 päivän 1904 ja Tammikuun 1 päivän 1905 väliseltä ajalta kerta kaikkiaan 6 000 markkaa. Oppilaita oli 1902—1903 yhdellä luokalla 26, 1903—1904 kahdella luokalla 44, 1904—1905 kolmella luokalla 64.

Hämeenlinna.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin *suomalaisen tyttökoulun* ylläpitämiseksi valtioapua, Tammikuun 1 päivästä 1906 Tammikuun 1 päivään 1908 kutakin sen kuutta luokkaa kohti 2 500 markkaa eli vuosittain 15 000 markkaa, sekä Syyskuun 1 päivän 1905 ja Tammikuun 1 päivän 1906 väliseltä ajalta 6 333 markkaa 33 penniä. Oppilaita oli 1902—1905: 165, 155, 169.

Heinäkuun 20 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti salli Hämeenlinnan *suomalaisen yhteiskoulun* osakeyhtiön, joka oli ostanut kaupungissa toimivan yksityisen suomenkielisen tyttökoulun, lukuvuoden 1904—1905 alusta luokka luokalta, alkaen tyttökoulun valmistavasta luokasta, muuttaa sen viisiluokkaiseksi yhteiskouluksi, jossa noudatetaan maan reaalilyseoille vahvistettua lukusuunnitelmaa. Lukusuunnitelman koululle vahvisti Keisarillinen Senaatti Kesäkuun 15 päivänä 1905.

Ruotsalaisessa tyttökoulussa, jonka sijalle lukuvuoden 1901—1902 alusta asteettain tuli ruotsalainen yhteiskoulu, oli oppilaita 1902—1903 kolmella luokalla 16, 1903—1904 yhdellä luokalla 9.

Toukokuun 5 päivänä 1903 Keisarillinen Senaatti myönsi *ruotsalaisen yhteiskoulun* kannatusyhdistykselle mainitun oppilaitoksen ylläpitämiseksi, sen lisäksi minkä yhdistys ennen oli oikeutettu nauttimaan jäljellä oleville yksityisen ruotsalaisen tyttökoulun luokille myönnettyä valtioapua, 4 000 markkaa vuodessa kutakin toimessa olevaa luokkaa kohden, luettuna 1 päivästä Syyskuuta 1903 1 päivään Tammikuuta 1905. Heinäkuun 13 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti vahvisti oppilaitokselle lukusuunnitelman, noudatettavaksi 1904—1905 lukuvuoden alusta. Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin koulun ylläpitämiseksi valtioapua, 2 500 markan mukaan kutakin viittä varsinaista luokkaa kohti, korkeintaan 12 500 markkaa vuosittain, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, ehdolla että miesoppilasten luku varsinaisilla koululuokilla on vähintään 25 prosenttia näiden luokkien koko oppilasluvusta ja että tämä nousee keskimäärin vähintään 12:een kullakin luokalla. Oppilaita oli 1902—1903 kahdella luokalla 41, 1903—1904 kolmella luokalla 65, 1904—1905 neljällä luokalla 93.

Tampere.

Suomalaisen yhteiskoulun johtokunnan tekemän alamaisen anomuksen johdosta ja Ylihallituksen siitä antaman lausunnon mukaisesti Keisarillinen Senaatti 23 päivänä Tammikuuta 1903 hyväksyi ja noudatettavaksi vahvisti

koululle opetusohjelman, jonka mukaan venäjänkielen opetus oli heti pantava käytäntöön koulun alemmilla luokilla, mutta neljällä ylimmällä luokalla vasta ensi tulevan lukuvuoden alusta, joten ne oppilaat viimeainituilla luokilla, jotka ennen olivat valinneet latinan venäjänkielen asemasta, saivat edelleenkin lukea sitä kieltä. Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti 21 päivänä Tammikuuta 1904 näki hyväksi myöntää koululle oikeuden säädetyssä järjestyksessä laskea yliopistoon täydellisen oppijakson suorittaneet oppilaansa. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin koulun ylläpitämiseksi valtioapua 27 000 markkaa vuodessa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1905: 236, 255, 265.

Suomalaisen tyttökoulun johtokunnan tekemästä anomuksesta myönsi Keisarillinen Senaatti 21 päivänä Huhtikuuta 1904 koulun kuudennen rinnakkaisluokan ylläpitämiseksi 1 päivästä Syyskuuta 1903 1 päivään Syyskuuta 1904 2 500 markkaa. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin koulun ylläpitämiseksi valtioapua, 2 500 markan mukaan kutakin sen kuutta luokkaa kohti, vuosittain 15 000 markkaa, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, sekä saman koulun rinnakkaisluokkien ylläpitämiseksi 2 000 markan mukaan kutakin luokkaa kohti, vuosittain korkeintaan 12 000 markkaa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, sekä sen lisäksi vielä saman koulun kuudennen rinnakkaisluokan ylläpitämiseksi Syyskuun 1 päivästä 1904 Tammikuun 1 päivään 1905 kerta kaikkiaan 1 000 markkaa, kaikki sillä ehdolla että oppilaitos alistuu niihin muutoksiin koulun lukusuunnitelmassa, joita ehkä katsotaan tarpeellisiksi määrätä sekä että rinnakkaisosastoa ei saa perustaa koulun I luokalle, ellei tälle luokalle hyväksytyjen pyrkijäin luku yhdessä sille jääneiden kanssa nouse vähintään 60:een. Oppilaita oli 1902—1905: 353, 375, 382.

Huhtikuun 26 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti myönsi *suomalaisen tyttökoulun jatkoluokkien* ylläpitämiseksi 2 000 markan suuruisen vuotuisen valtioavun kutakin toimesta olevaa luokkaa kohti eli yhteensä 6 000 markkaa vuodessa, viiden vuoden ajaksi, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905 sekä ajalle 1 päivästä Syyskuuta 1904 saman vuoden loppuun kerta kaikkiaan 2 000 markkaa, kuitenkin sillä ehdolla, että jos oppilasmäärä näillä luokilla alentuisi keskimäärin alle kymmenen luokkaa kohden, valtioapu asteettain olisi lakkautettava. Oppilaita oli 1902—1905: 43, 53, 66.

Ruotsalaiselle yhteiskoululle myönsi Keisarillinen Senaatti 20 päivänä Syyskuuta 1902 oikeuden laskea säädetyssä järjestyksessä yliopistoon täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaansa. Joulukuun 2 päivänä 1902 vahvistettiin lukusuunnitelma oppilaitoksen ylemmille luokille. Oppilaita oli 1902—1905 185, 189, 190.

Riihimäki.

Tehdyn anomuksen johdosta näki Keisarillinen Senaatti hyväksi Touku-kuun 30 päivänä 1905 myöntää Riihimäen suomalaisen yhteiskoulun kannatus-yhdistykselle oikeuden perustaa Riihimäen rautatieaseman läheisyyteen *viisi-luokkaisen suomalaisen yhteiskoulun*, joka alkoi toimintansa Syyskuun 1 päivänä 1905.

Lahden kauppala.

Marraskuun 11 päivänä 1902 myönsi Keisarillinen Senaatti *suomalaiselle yhteiskoululle* oikeuden säädettyssä järjestyksessä laskea täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaansa yliopistoon. Armollisella käskyllä 26 päivältä Elokuuta 1903 suvaitsi Keisarillinen Majesteetti armossa määrätä, että rinnakkaisosastojen ylläpitämistä varten yhteiskoulun kolmella alimmalla luokalla on maksettava valtioapua 2 500 markan mukaan kutakin rinnakkaisluokkaa kohti vuodessa, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1903 1 päivään Tammikuuta 1905, sillä ehdolla kuitenkin, että apuraha ensimmäisen luokan rinnakkaisosastoa varten maksetaan ainoastaan siinä tapauksessa, että tälle luokalle hyväksytyt pyrkijöiden luku yhdessä sille mahdollisesti jääneiden oppilaiden kanssa nousee vähintään 60:een. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin koulun ylläpitämiseksi valtioapua, 4 000 markan mukaan kutakin viittä alinta luokkaa ja 2 500 markan mukaan kolmea rinnakkaisluokkaa kohti, korkeintaan 27 500 markkaa vuodessa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, ehdoilla että rinnakkaisluokkaa ei saa perustaa koulun ensimmäiselle luokalle, ellei sille hyväksytyt oppilaiden luku yhdessä luokalle jääneiden kanssa nouse vähintään 60:een. Oppilaita oli 1902—1905: 225, 256, 282.

Jämsä.

Jämsän *suomalaisen yhteiskoulun* osakeyhtiön anomuksesta Keisarillinen Senaatti Elokuun 9 päivänä 1905 antamallaan päätöksellä katsoi hyväksi suostua siihen, että Syyskuun 1 päivästä 1905 Jämsän pitäjän kirkonkylään saa perustaa suomalaisen yhteiskoulun aluksi kahdella luokalla ja sittemmin vuosi vuodelta laajentaa sitä, kunnes se tulee 5-luokkaiseksi.

Viipuri.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 suvaitsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa määrätä, että *suomalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi

on yleisistä varoista maksettava valtioapua, 4 000 markan mukaan kutakin koulun viittä alinta luokkaa kohti, kaikkiaan 20 000 markkaa vuodessa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1906 Tammikuun 1 päivään 1908, sekä sen lisäksi Syyskuun 1 päivän 1905 ja Tammikuun 1 päivän 1906 väliseltä ajalta kerta kaikkiaan 7 666 markkaa 66 penniä. Helmikuun 15 päivänä 1905 myönsi Keisarillinen Senaatti koululle oikeuden laskea täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaansa säädetyssä järjestyksessä Keisarilliseen Aleksanderin-Yliopistoon. Oppilaita on ollut 1902—1903 viidellä luokalla 180, 1903—1904 kuudella luokalla 209, 1904—1905 seitsemällä luokalla 242.

Marraskuun 11 päivänä 1902 Keisarillinen Senaatti myönsi ruotsalaisen tyttökoulun *jatkoluokille* oikeuden säädetyssä järjestyksessä laskea täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaansa Keisarilliseen Aleksanderin-Yliopistoon. Oppilaita on ollut 1902—1903 yhdellä luokalla 9, 1903—1904 yhdellä luokalla 8, 1904—1905 yhdellä luokalla 14.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin opettajatar Fanny Brandtin omistaman *ruotsalaisen valmistavan koulun* ylläpitämiseksi valtioapua 1 400 markkaa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 lukuvuoden 1905—1906 loppuun, josta rahamäärästä 1 000 markkaa oli maksettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, jonka jälkeen tämän koulun valtioapu oli loppu. Samana päivänä ja samoilla ehdoilla myönnettiin lehtori Uno Saxénin ja kollega Y. O. Rosendalin *suomalaisen valmistavan koulun* kannattamiseksi lukuvuodeksi 1905—1906 600 markan suuruinen valtioapu, josta rahamäärästä 200 markkaa oli suoritettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906.

Hamina.

Syyskuun 23 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti oikeutti *suomalaisen yhteiskoulun* säädetyssä järjestyksessä päästämään Keisarilliseen Aleksanderin-Yliopistoon oppilaita, jotka ovat suorittaneet koulun täydellisen oppimäärän. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin koulun kolmen ylimmän luokan ylläpitämiseksi lisävaltioapua, 2 000 markan mukaan kutakin luokkaa kohti, vuosittain 6 000 markkaa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1903 kuudella luokalla 155, 1903—1904 seitsemällä luokalla 168, 1904—1905 kahdeksalla luokalla 162.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin *ruotsalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi valtioapua 4 000 markkaa Syyskuun 1 päivän 1905 ja Tammikuun 1 päivän 1906 väliseltä ajalta, 11 000 markkaa vuodelta 1906 sekä 8 000 markkaa vuodelta 1907. Oppilaita oli 1902—1905: 78, 78, 77.

Kotka.

Heinäkuun 20 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti vahvisti luku suunnitelman *suomalaiselle yhteiskoululle* lukuvuoden 1904–1905 alusta käytäntöön otettavaksi. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin koulun II ja III luokan rinnakkaisosastojen ylläpitämiseksi valtioapua kevätlukukaudelta 1905 3 333 markkaa 34 penniä ja syyslukukaudelta 1904 1 666 markkaa 66 penniä, ehdolla että oppilaiden luku kummallakin luokalla nousee yli 40. Heinäkuun 19 päivänä 1905 suvaitsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa niinkään armossa käskoä, että tämän oppilaitoksen ylläpitämistä varten syyslukukautena 1905 maksettakoon kerta kaikkiaan 1 666 markkaa 66 penniä. Oppilaita oli 1902–1905: 232, 244, 246.

Joulukuun 2 päivänä 1902 Keisarillinen Senaatti antoi *ruotsalaiselle yhteiskoululle* luvan säädetyssä järjestyksessä laskea täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaansa Keisarilliseen Aleksanderin-Yliopistoon. Koulun kannatusyhdistykselle vahvistettiin 23 päivänä Tammikuuta 1903 uudet säännöt, joiden mukaan oppilaitos 9-luokkaisesta muuttui 8-luokkaiseksi. Huhtikuun 7 päivänä 1903 myönnettiin oppilaitokselle 5 000 markan suuruisen lisäapuraha kuluvalta vuodelta sekä korotettu 5 000 markan kannatusapu jokaista koulun viittä alinta luokkaa kohden eli yhteensä 20 000 markkaa vuodessa, maksettavaksi yhden vuoden aikana 1 päivästä Tammikuuta 1904 lukien. Samaan määrään nouseva ja samojen perusteiden mukaan laskettu vuotuinen valtioapu määrättiin 11 päivänä Lokakuuta 1904 jatkuvasti koululle maksettavaksi viiden vuoden aikana, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905. Oppilaita oli 1902–1905: 140, 149, 144.

Lappeenranta.

Joulukuun 9 päivänä 1902 myönsi Keisarillinen Senaatti *reaali- ja porvari-koululle* oikeuden säädetyssä järjestyksessä laskea täydellisen oppijakson suorittaneet oppilaansa Keisarilliseen Aleksanderin-Yliopistoon. Oppilaita oli 1902–1905: 198, 198, 204.

Kouvola.

Kansakoulunopettajan K. Fr. Kettusen y. m. alamaisesta anomuksesta Keisarillinen Senaatti 26 päivänä Toukokuuta 1903 antoi luvan perustaa *viisi-luokkaisen suomalaisen yhteiskoulun* Kouvolan rautatieaseman läheisyyteen. Oppilaita oli 1903–1904 kolmella luokalla 72, 1904–1905 neljällä luokalla 119.

Sortavala.

Yksityisen *suomalaisen tyttökoulun* siirtyminen valtion haltuun on ennen kerrottu. Oppilaita oli yksityisessä tyttökoulussa 1902–1904: 158, 163.

Päätöksellä 4 päivältä Lokakuuta 1904 Keisarillinen Senaatti antoi luvan opettajattarille Hilja Huchtmanille ja Tilda Haganille Sortavalan kaupungissa ylläpitää *kaksiluokkaista valmistavaa yhteiskoulua*.

Käkisalmi.

Maaliskuun 8 päivänä 1905 Keisarillinen Senaatti hyväksyi ja noudatettavaksi vahvisti säämmöt *reaali- ja porvarikoulun* jatkoloukkain kannatusyhdistykselle. Heinäkuun 12 päivänä 1905 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi oikeuttaa reaali- ja porvarikoulun jatkoloukkain kannatusyhdistyksen perustamaan mainittuun 5-luokkaiseen yhteiskouluun kolme jatkoloukkaa, joista ensimmäinen eli VI luokka oli aijottu alkamaan toimintansa 1 päivästä Syyskuuta 1905 ja molemmat seuraavat luokat samaan aikaan vuosina 1906 ja 1907. Oppilaita oli 1902–1905: 95, 105, 111.

Mikkeli.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 suvaitsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa määrätä, että *suomalaisen tyttökoulun* ylläpitämiseksi on maksettava valtioapua, 1 000 markkaa koulun kumpaakin alinta ja 2 200 markkaa kutakin sen viittä ylintä luokkaa kohti eli kaikkiaan 13 000 markkaa vuosittain, lukien Syyskuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902–1905: 195, 195, 183.

Tehdyn anomuksen johdosta Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 22 päivänä 1905 salli Mikkelin kuuromyökkäinkoulun johtajan Aaro Iivari Savolaisen ja eräiden muiden henkilöiden Mikkelin kaupunkiin perustaa kahdeksanluokkaisen yksityisesti kannatettavan *suomalaisen yhteiskoulun*, jossa olisi noudatettava valtion reaalilyseoille 26 päivänä Heinäkuuta 1903 vahvistettua lukusuunnitelmaa ja joka koulu alkaisi toimintansa lukuvuoden 1905–1906 alusta.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa armossa suvaitsi määrätä, että neiti Alina Antellin omistaman *ruotsalaisen tyttökoulun* ylläpitämiseksi on maksettava valtioapua 12 500 markkaa vuodelle 1905, 11 000 markkaa vuodelle 1906 ja 9 333 markkaa 33 penniä vuodelle 1907. Oppilaita oli 1902–1905: 128, 126, 132.

Savonlinna.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin johtajattaren Aura Harlinin ylläpitämälle *suomalaiselle tyttökoululle* valtioapua, 2 000 markan mukaan kutakin viittä varsinaista luokkaa kohti, vuosittain 10 000 markkaa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1905: 60, 65, 70.

Kuopio.

Lokakuun 25 päivänä 1904 hyväksyttiin maamme reaalitysejoille 26 päivänä Heinäkuuta 1903 vahvistettu luku-uunnitelma *suomalaisessa yhteiskoulussa* noudatettavaksi. Armollisella käskyllä Maarraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin koulun viiden alimman luokan ylläpitämiseksi valtioapua 20 000 markkaa ja 2 500 markkaa kutakin koulun neljää rinnakkaisluokkaa kohti, yhteensä 30 000 markkaa vuodessa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Koulun johtokunnan tekemästä hakemuksesta näki Keisarillinen Senaatti hyväksi Maaliskuun 22 päivänä 1905 julistaa ne tämän koulun oppilaat, jotka lukuvuoden 1903—1904 loppuun olivat koulun ollessa seitsenluokkaisena läpikäyneet täydellisen oppikurssin neljänellä luokalla, tietoihinsa nähden yhdenvertaisiksi niiden kanssa, jotka ovat suorittaneet täydellisen kurssin yksityisessä 5-luokkaisessa yhteis- tai porvarikoulussa. Oppilaita oli 1902—1905: 289, 368, 384.

Päätöksellä 9 päivältä Syyskuuta 1904 Keisarillinen Senaatti salli lukuvuoden 1904—1905 alusta *ruotsalaisessa reaalitysejoissa poikia ja tyttöjä varten* ottaa käytäntöön maan reaalitysejoita varten 26 päivänä Heinäkuuta 1903 vahvistetun luku-uunnitelman. Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin tämän oppilaitoksen ylläpitämiseksi jatkuvaa valtioapua, 20 000 markkaa vuosittain, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Oppilaita oli 1902—1905: 146, 143, 135.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin opettajatar Hanna Dahlströmin ylläpitämän *suomalaisen valmistavan* koulun kannattamiseksi lukuvuodeksi 1905—1906 1 000 markan suuruinen apuraha, josta 333 markkaa 33 penniä oli suoritettava vuonna 1905 ja 666 markkaa 67 penniä vuonna 1906, minkä jälkeen valtioapu mainitulle koululle oli lakkaava.

Helsinki.

Syyskuun 11 päivänä 1902 Keisarillinen Senaatti, nojautuen armolliseen julistukseen 19 päivältä Kesäkuuta 1901, näki hyväksi määrätä, että *viisi-*

luokkaisen reaali- ja porvarikoulun ylläpitoa varten myönnetty 15 000 markan valtioapu on Syyskuun 1 päivästä 1902 lukien korotettava 4 000 markaksi luokkaa kohti eli 20 000 markkaan vuodessa, jota valtioapua Iisalmen kaupunki on oikeutettu toistaiseksi nauttimaan sillä ehdolla kuitenkin, että mainitussa reaali- ja porvarikoulussa venäjänkieltä opetetaan reaalilyseoiden vastaaville luokille säädetty tuntimäärä ja että koulun oppilasluku keskimäärin on 12 luokkaa kohti. Tehdystä anomuksesta Keisarillinen Senaatti 18 päivänä Syyskuuta 1903 näki hyväksi suostua siihen, että tämä oppilaitos saadaan laajentaa kahdeksanluokkaiseksi, yliopistoon vieväksi reaali- ja porvarikouluksi molempia sukupuolia varten. Oppilaita oli 1902—1903 viidellä luokalla 99, 1903—1904 viidellä luokalla 105, 1904—1905 kuudella luokalla 123.

Joensuu.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 myönnettiin lehtori K. A. Wegeliuksen ja opettajatar Emilia Hällströmin *suomenkielisen valmistavan koulun* ylläpitämiseksi valtioapua 600 markkaa lukuvuodeksi 1905—1906, josta rahamäärästä 200 markkaa oli suoritettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, jonka jälkeen tämän koulun nauttima valtioapu olisi lakkautettava.

Nurmes.

Marraskuun 17 päivänä 1903 Keisarillinen Senaatti vahvisti *Nurmeksen yhteiskoulun* kannatusyhdistyksen säännöt sekä myönsi sille luvan ottaa haltuunsa mainitulla paikkakunnalla toimivan viisiluokkaisen porvarikoulun ja laajentaa sen täydelliseksi, yliopistoon vieväksi oppilaitokseksi. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin koulun ylläpitämiseksi valtioapua, 20 000 markkaa viiden alimman luokan ylläpitämiseksi ja 2 500 markkaa kutakin kolmea ylintä luokkaa kohti, eli yhteensä 27 500 markkaa vuosittain, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908. Laksu suunnitelma oppilaitokselle vahvistettiin 10 päivänä Toukokuuta 1905. Oppilaita oli 1902—1903 viidellä luokalla 97, 1903—1904 viidellä luokalla 105, 1904—1905 kuudella luokalla 112.

Nikolainkaupunki.

Yksityisen *suomalaisen tyttökoulun* siirtyminen valtion haltuun on ennen kerrottu. Oppilaita oli yksityisessä tyttökoulussa 1902—1903 160, 1903—1904 160.

Joulukuun 9 päivänä 1902 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi sallia kannatusyhdistyksen perustamisen *suomalaista jatko-opistoa* varten ja vahvisti säännöt mainitulle yhdistykselle. Huhtikuun 26 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti myönsi jatko-opiston ylläpitämiseksi 2 000 markan suuruisen vuotuisen valtioavun kutakin toimessa olevaa luokkaa kohti viiden vuoden ajaksi, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905, sekä kalenterivuoden 1904 jälkimmäistä puoliskoa varten kerta kaikkiaan 1 000 markkaa luokkaa kohti. Oppilaita oli 1903—1904 yhdellä luokalla 11, 1904—1905 13.

Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 myönnettiin kolleega A. A. Gröndahlin ylläpitämän *suomalaisen valmistavan koulun* kannattamiseksi valtioapua, Tammikuun 1 päivästä 1905 lukuvuoden 1905—1906 loppuun 1 400 markkaa, josta 1 000 markkaa oli maksettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, minkä jälkeen valtioapu tälle koululle oli lakkaava.

Opettajatar Emilia Akolan omistamalle »Vasa Primärskola» nimiselle *valmistavalle koululle* myönnettiin 26 päivänä Elokuuta 1903 jatkuvaa valtioapua 600 markkaa kummallekin koulun ylemmälle luokalle, lukien 1 päivästä Syyskuuta 1904 1 päivään Tammikuuta 1905. Samalle oppilaitokselle myönnettiin armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 valtioapua 1 400 markkaa, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905 lukuvuoden 1905—1906 loppuun, josta rahamäärästä 1 000 markkaa oli maksettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, jonka jälkeen koulun nauttima valtioapu oli lakkaava.

Opettajattaren Elin Kockin ylläpitämälle *ruotsalaiselle valmistavalle koululle* myönnettiin 30 päivänä Marraskuuta 1904 lukuvuodelle 1905—1906 valtioapua 600 markkaa, josta 200 markkaa oli maksettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, jonka jälkeen koulun nauttima valtioapu oli lakkaava.

Kristiinankaupunki.

Maaliskuun 1 päivänä 1905 Keisarillinen Senaatti tehdystä anomuksesta salli kaupungin valtuusmiesten edelleen ylläpitää *ruotsalaisessa yhteiskoulussa* kolmea jatkoluokkaa, jotka ilman asianomaista lupaa jo ennen oli perustettu, sekä myönsi tälle oppilaitokselle oikeuden sinä keväänä säädettyssä järjestyksessä laskea täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaansa yliopistoon. Oppilaita oli 1902—1905: 113, 115, 115.

Uusikaarlepyy.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa suvaitsi arnessa määrätä, että yksityisen *ruotsalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi on maksettava valtioapua. Syyskuun 1 päivän 1905 ja Tammi-

kuun 1 päivän 1906 väliseltä ajalta koulun kahdelle korkeimmalle luokalle 666 markkaa 66 penniä, kalenterivuodelta 1906 1 666 markkaa 66 penniä sekä kalenterivuodelta 1907 666 markkaa 67 penniä koulun kolmannelle luokalle, jonka jälkeen valtioapu oli lakkaava lukuvuoden 1906—1907 päättyessä. Oppilaita oli 1902—1905: 17, 25, 18.

Pietarsaari.

Marraskuun 26 päivänä 1902 Keisarillinen Senaatti määräsi että Pietarsaaren 5-luokkaisen *reaali- eli kunnalliskoulun* ylläpitämiseksi 5 päivänä Syyskuuta 1895 myönnetty 15 000 markan vuotuinen valtioapu on, luettuna 1 päivästä Tammikuuta 1903 toistaiseksi, laskettava 4 000 markan mukaan luokalta eli 20 000 markkaa koko opistoa kohti, kuitenkin ehdolla että oppilasluku keskimäärin on 12 joka luokalla. Oppilaita oli 1902—1903 viidellä luokalla 101, 1903—1904 viidellä luokalla 102, 1904—1905 kuudella luokalla 123.

Lapua.

Elokuun 25 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti salli kirkkoherra Wilh. Malmbergin ja eräiden muiden henkilöiden Lapuan kunnan kirkonkylään perustaa 5-luokkaisen *suomalaisen yhteiskoulun*, jossa nodatetaan samaa oppisuunnitelmaa, kuin valtion reaalilyseoiden vastaavilla luokilla. Oppilaita oli 1904—1905 yhdellä luokalla 40.

Kokkola.

Suomalaisen yhteiskoulun johtokunnan anomuksesta Keisarillinen Senaatti 3 päivältä Maaliskuuta 1903 antamallaan päätöksellä katsoi hyväksi myöntää tälle koululle latinankielen opetusta varten vaihtoehtoisena opetusaineena koulun VI, VII ja VIII luokalla, neljänä tuntina viikossa VI:lla sekä kuutena tuntina viikossa VII ja VIII luokalla, kunnallakin, esittelijäsihteerin Baecin lahjoitusrahaston korkovaroista niin pitkälle kuin niitä riittää, ja enintään seuraavat määrät, nimittäin: lukuvuodeksi 1902—1903 560 markkaa, seuraavaksi lukuvuodeksi 1 540 markkaa sekä sen jälkeen, alkaen lukuvuodesta 1904—1905 toistaiseksi ja niin kauvan kuin latinan opetusta puheenalaisessa yhteiskoulussa edellämainitut tuntinmäärät annetaan, kutakin lukuvuotta varten 2 380 markkaa. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 määrättiin koulun ylläpitämiseksi, Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, maksettavaksi valtioapua, 20 000 markkaa vuodessa sekä sen lisäksi vielä vuosittain 2 500 markkaa kutakin sen kolmea ylintä luokkaa kohti eli niinuodoin kaik-

kiaan 27 500 markkaa vuodessa. Tehdystä hakemuksesta Keisarillinen Senaatti Joulukuun 7 päivänä 1904 oikeutti yhteiskoulun laillisessa järjestyksessä laskemaan Keisarilliseen Aleksanderin-Yliopistoon koulun täydellisen oppimäärän suorittaneet oppilaat. Oppilaita oli 1902—1903 kuudella luokalla 168, 1903—1904 seitsemällä luokalla 190, 1904—1905 kahdeksalla luokalla 212.

Jyväskylä.

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 määrättiin johtajattarien Fanny ja Natalia Granathien ylläpitämän *suomalaisen valmistavan koulun* kannattamiseksi maksettavaksi valtioapua, Tammikuun 1 päivästä 1905 lukien lukuvuoden 1905—1906 loppuun, 1 400 markkaa, josta 1 000 markkaa oli maksettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, minkä jälkeen valtioapu koululle oli lakkaava.

Oulu.

Armollisella käskyllä 26 päivältä Elokuuta 1903 määrättiin *suomalaisen jatko-opiston* ylläpitämistä varten edelleenkin maksettavaksi valtioapua 2 000 markan mukaan kutakin opiston kolmea luokkaa kohden vuodessa, lukien Syyskuun 1 päivästä 1904 1 päivään Tammikuuta 1905. Huhtikuun 26 päivänä 1904 antamallaan päätöksellä Keisarillinen Senaatti myönsi jatko-opiston ylläpitämiseksi 2 000 markan suuruisen vuotuisen valtioavun kutakin toimessa olevaa luokkaa kohti eli yhteensä 6 000 markkaa viiden vuoden ajaksi, lukien 1 päivästä Tammikuuta 1905. Oppilaita oli 1902—1905: 43, 40, 35.

Suomalaisen yhteiskoulun kannatusyhdistykselle vahvisti Keisarillinen Senaatti säännöt 21 päivänä Tammikuuta 1904. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 määrättiin tämän koulun ylläpitämiseksi yleisistä varoista maksettavaksi valtioapua, 4 000 markan mukaan kutakin toimessa olevaa luokkaa kohti, korkeintaan 20 000 markkaa vuodessa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, sekä sen lisäksi Syyskuun 1 päivän 1904 ja Tammikuun 1 päivän 1905 väliseltä ajalta kerta kaikkiaan 6 000 markkaa. Oppilaita oli 1902—1903 yhdellä luokalla 24, 1903—1904 kahdella luokalla 36, 1904—1905 kolmella luokalla 64.

Rehtori Sakari A. Westerlundin omistamalle *suomalaiselle valmistavalle koululle* määrättiin armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 maksettavaksi valtioapua, Tammikuun 1 päivästä 1905 lukien lukuvuoden 1905—1906 loppuun, 1 400 markkaa, josta 1 000 markkaa oli suoritettava vuonna 1905 ja 400 markkaa vuonna 1906, minkä jälkeen valtioapu koululle oli lakkaava.

Lehtori G. Waenerbergin, kolleega A. Dahlin ja ylimääräisen professorin J. E. Rosbergin omistaman *ruotsalaisen valmistavan koulun* siirtämiseen neideille

Jenny Fellmanille ja Kastalia Fogelholmille myöntyi Ylihallitus 6 päivänä Huhtikuuta 1904. Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 määrättiin tämän koulun ylläpitämiseksi maksettavaksi valtioapua 1 400 markkaa, lukien Tammikuun 1 päivästä 1905 lukuvuoden 1905—1906 loppuun, josta rahamäärästä 1 000 markkaa oli maksettava vuonna 1905 sekä 400 markkaa vuonna 1906, jonka jälkeen koulun valtioapu oli lakkaava.

Raahe.

Kauppaopiston johtajan Alfred Heinrichsin y. m. pyynnöstä Keisarillinen Senaatti 15 päivänä Heinäkuuta 1903 salli hakijain sanottuun kaupunkiin perustaa *kaksiluokkaisen ruotsalaisen valmistaran koulun* nimeltä »Privata svenska småbarnsskolan i Brahestad.»

Armollisella käskyllä 30 päivältä Marraskuuta 1904 määrättiin yksityisen *ruotsalaisen yhteiskoulun* ylläpitämiseksi maksettavaksi valtioapua 2 533 markkaa 33 penniä kalenterivuodelta 1905, 1 733 markkaa 33 penniä vuodelta 1906 sekä 888 markkaa vuodelta 1907, jonka jälkeen valtioapu koululta oli lakkaava. Oppilaita oli viidellä luokalla 1902—1905: 31, 33, 32.

Kemi.

Päästöoikeuden yliopistoon myönsi Keisarillinen Senaatti *suomalaiselle yhteiskoululle* kuluvaksi lukuvuodeksi 23 päivänä Helmikuuta ja 1 päivänä Marraskuuta 1904. Marraskuun 1 päivänä 1904 Keisarillinen Senaatti suostui siihen, että oppilaitoksessa saataisiin ottaa noudatettavaksi valtion reaalilyseoille 26 päivänä Heinäkuuta 1903 vahvistettu lukusuunnitelma. Armollisella käskyllä Marraskuun 30 päivältä 1904 määrättiin tämän koulun ylläpitämiseksi, Tammikuun 1 päivästä 1905 Tammikuun 1 päivään 1908, suoritettavaksi lisävaltioapua 2 000 markkaa kutakin koulun kolmea ylintä luokkaa kohti eli vuosittain 6 000 markkaa, sekä sen lisäksi Syyskuun 1 päivän 1904 ja Tammikuun 1 päivän 1905 väliseltä ajalta 3 000 markkaa. Oppilaita oli 1902—1903 seitsemällä luokalla 121, 1903—1905 kahdeksalla luokalla 122, 113.

Kajaani.

Samalla kun Keisarillinen Senaatti Maaliskuun 22 päivänä 1905 vahvisti kaupungin *viisiluokkaisen yhteiskoulun* lukusuunnitelman, noudatettavaksi lukuvuoden 1905—1906 alusta, myönsi se latinankielen opetuksen kustantamiseksi tässä koulussa esittelijäsihteeri Baeckin lahjoitusrahastosta lukuvuodeksi 1904—1905 17 viikkotunnin mukaan 2 380 markkaa ja sen jälkeen, 9 viikko-

tunnin mukaan, kutakin lukuvuotta varten 1 260 markkaa, kuitenkin ehdolla että erityinen latinan opetus, joka alkaa koulun III luokalla, saadaan lukuvuoden 1905—1906 alusta lukien panna tällä luokalla toimeen ainoastaan siinä tapauksessa, että vähintään 3 oppilasta ilmoittaa ottavansa siihen osaa. Oppilaita oli 1902—1905: 67, 83, 74.

Elinvoimaiseksi osottaunut yksityiskoululaitos on meidän maassamme tänäkin ajanjaksona, niinkuin edellisestä käy selville, ollut vilkkaan kehityksen alaisena.

Uusia oppilaitoksia on perustettu: yksityisten henkilöiden toimesta 8-luokkaisiksi yliopistoon johtaviksi oppilaitoksiksi aijottuja suomalaisia yhteiskouluja Turun ja Mikkelin kaupunkeihin; 5-luokkaisia suomalaisia yhteiskouluja niinkään yksityisten henkilöiden toimesta on perustettu Ikaalisten kaupapaan, Riihimäen ja Kouvolan rautatieasemille, Tyrvään, Jämsän ja Lapuan kirkonkyliin sekä ruotsinkielinen Forssan tehtaalle. Sitä paitse on Hämeenlinnan yksityistä suomalaista tyttökoulua luokka luokalta alettu muodostaa viisiluokkaiseksi yhteiskouluksi. Valmistavia kouluja on syntynyt kaksi uutta, molemmat suomenkielisiä, nimittäin Sörnäisten esikaupunkiin Helsingissä ja Sortavalaan.

Viisiluokkaiset kunnalliset reaali- ja porvarikoulut Käkisalmissa ja Iisalmissa sekä yksityisten henkilöiden ylläpitämä viisiluokkainen yhteiskoulu Nurmeksessa ovat laajennetut kahdeksanluokkaisiksi yliopistoon johtaviksi oppilaitoksiksi. Sen ohessa on Kristiinankaupungin ruotsalaiseen yhteiskouluun perustetut jatkoluokat tänä ajanjaksona asianomaisesti laillistettu.

Oikeus säädettyssä järjestyksessä laskea oppilaita yliopistoon on myönnetty neiti Viktoria Laurellin ruotsalaiselle tyttökoululle Helsingissä, yksityisten henkilöiden ylläpitämälle Tampereen, Lahden, Viipurin, Haminan ja Kokkolan suomalaisille yhteiskouluille, Lappeenrannan reaali- ja porvarikoululle, Tampereen ja Kotkan ruotsalaisille yhteiskouluille sekä Viipurin ruotsalaisen tyttökoulun jatkoluokille.

Helsingissä, Koulutoimen Ylihallituksessa 30 päivänä Toukokuuta 1906.

Y. K. Yrjö-Koskinen.

W. Tawaststjerna.

Alexander Jefremow.

L. Nevanlinna.

Artturi H. Wirkkunen.

E. J. Tammio.

Carl Svibergson.

